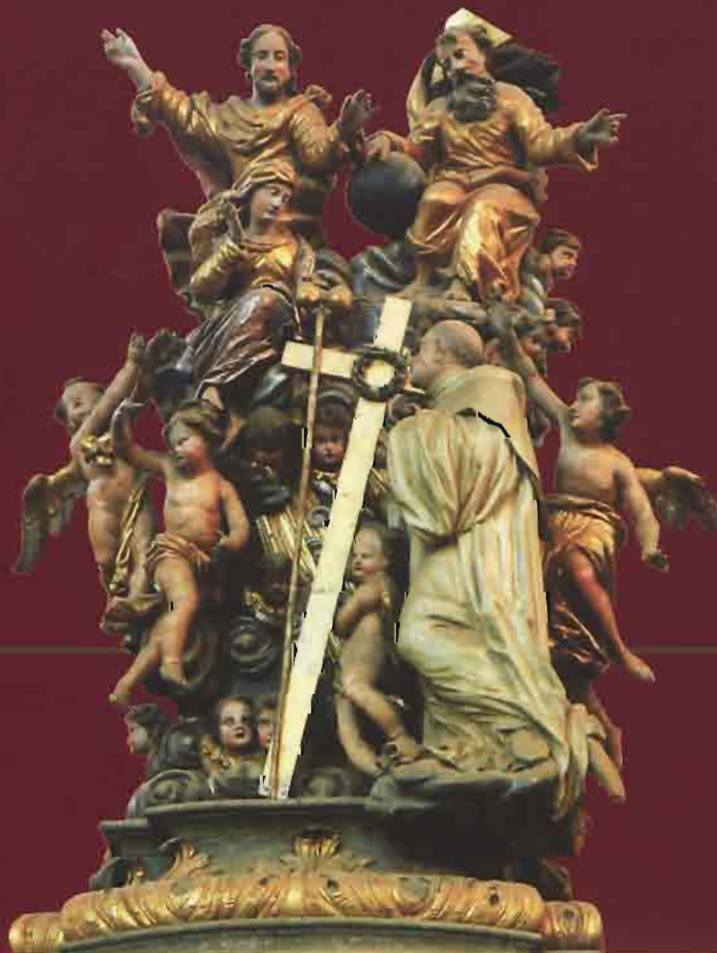




Barokowe
kościóły
Wielkopolski

*Baroque churches
in Wielkopolska*



Barok – jeden z wielkich europejskich nurtów w kulturze – rozpoczął się w 2. poł. XVI w. we Włoszech. Postanowienia soboru w Trydencie, który obradował z przerwami od 1545 do 1563 r., przyczyniły się do wielkiej duchowej odnowy Kościoła i wytyczyły główne kierunki walki z ruchami reformacyjnymi. Nowe zadania stały także przed budowniczymi kościołów. Już w 1572 r. sformułował je arcybiskup Mediolanu Carlo Borromeo (znany później jako św. Karol Boromeusz), który uważał, że architektura domów bożych powinna odznaczać się takim dostojnictwem i ekspresją form, by tymi środkami wzmacniała efekty ceremonii religijnych. Wnętrza miały być przestronne, kompozycyjnie podporządkowane wielkiemu ołtarzowi; fasady okazałe, ozdobione figurami świętych; bryła kościoła zaś powinna dominować nad otoczeniem.

Barok panował w Europie przez mniej więcej dwieście lat. Pod względem terytorialnym nie rozwijał się równomiernie. Najbardziej okazałe obiekty barokowe (a także największa ich liczba) powstały w krajach katolickich, a więc przede wszystkim we Włoszech, Hiszpanii, Portugalii i Polsce; później także we Francji, Austrii i części krajów niemieckich, przede wszystkim w Bawarii. Mniejsze sukcesy odnosił barok w krajach protestanckich. Jako jedyny ze stylów europejskich – wraz z kolonialnymi podbojami – dotarł do Ameryki Środkowej i Południowej. Przyjmuje się, że koniec epoki baroku nastąpił około 1770 r. Jednak w wielu krajach, zwłaszcza na terenach położonych z dala od głównych ośrodków kultury, barokowe budowle powstawały także w latach późniejszych. Na ziemiach polskich barokowe budownictwo sakralne trwało do końca XVIII stulecia.



Barokowe
kościóły -
Wielkopolski

*Baroque churches
in Wielkopolska*





*Koncepcja, teksty
wybór fotografii
Concept, texts
selection of photographs*

PIOTR MALUŚKIEWICZ

*Opracowanie graficzne
Graphic layout*

JACEK GRZEŚKOWIAK

*Fotografie
Photographs*

*KAROL BUDZIŃSKI
MAŁGORZATA FIJAŁKOWSKA
PIOTR MALUŚKIEWICZ
JERZY MIECZNIKOWSKI
ZBIGNIEW SZMIDT*

*Tłumaczenie
Translation*

ZBIGNIEW NADSTOGA



130688



Barokowe
kościóły
Wielkopolski

*Baroque churches
in Wielkopolska*





Barok – jeden z wielkich europejskich nurtów w kulturze – powstał w 2. poł. XVI w. we Włoszech. Postanowienia soboru w Trydencie, który obradował z przerwami od 1545 do 1563 r., przyczyniły się do wielkiej duchowej odnowy Kościoła i wytyczyły główne kierunki walki z ruchami reformacyjnymi. Nowe zadania stanęły także przed budowniczymi kościołów. Już w 1572 r. sformułował je arcybiskup Mediolanu Carlo Borromeo (znany później jako św. Karol Borromeusz), który uważał, że architektura domów bożych powinna odznaczać się takim dostojnością i ekspresją form, by tymi środkami wzmocniła efekty ceremonii religijnych. Wnętrza miały być przestronne, kompozycyjnie podporządkowane wielkiemu ołtarzowi; fasady okazałe, ozdobione figurami świętych; bryła kościoła zaś powinna dominować nad otoczeniem.



Barok panował w Europie przez mniej więcej dwieście lat. Pod względem terytorialnym nie rozwijał się równomiernie. Najbardziej okazałe obiekty barokowe (a także największa ich liczba) powstały w krajach katolickich, a więc przede wszystkim we Włoszech, Hiszpanii, Portugalii i Polsce; później także we Francji, Austrii i części krajów niemieckich, przede wszystkim w Bawarii. Mniejsze sukcesy odnosił barok w krajach protestanckich. Jako jedyny ze stylów europejskich dotarł – wraz z kolonialnymi podbojami – do Ameryki Środkowej i Południowej. Przyjmuje się, że koniec epoki baroku nastąpił około 1770 r. Jednak w wielu krajach, zwłaszcza na terenach położonych z dala od głównych ośrodków kultury, barokowe budowle powstawały także w latach późniejszych. Na ziemiach polskich barokowe budownictwo sakralne trwało do końca XVIII stulecia.

Nazwa epoki pochodzi prawdopodobnie od portugalskiego słowa *barocco*, oznaczającego nieregularną, wy naturzoną perłę. Przez długi czas miała ona wyłącznie wydźwięk pejoratywny i oznaczała wszystko, co przeładowane i pozbawione smaku. Dopiero w 2. poł. XIX w. barok – już w pozytywnym znaczeniu – został wprowadzony do języka naukowego jako określenie epoki w dziejach sztuki.

Zresztą i same barokowe budowle zawsze budziły skrajne emocje, obok zachwytów wyzwały i oceny ne-

gatywne. Szczególnie wiele krytycznych uwag padło na ich temat w okresie oświecenia, ale i później nie brakowało słów potępienia. Przykładem może tu być wypowiedź włoskiego filozofa i historyka Benedetto Crocego, żyjącego w latach 1866-1952: *To, co jest naprawdę sztuką, nie jest nigdy barokowe, to zaś, co jest barokiem, nie jest sztuką*. Ta charakterystyczna polaryzacja opinii nie dziwi; baroku nie można bowiem oceniać używając obiektywnych kryteriów piękna czy harmonii, barok bowiem – jako styl w pewnym sensie propagandowy – nigdy obiektywny nie był.

Wykorzystując w zasadzie te same środki wyrazu co poprzedzająca go epoka, stworzył barok architekturę żywiołową, odmienną od spokojnego, uporządkowanego renesansu. Nowy styl imponował przede wszystkim rozmachem w modelowaniu bryły budowli. Pojawiły się kościoły wzniesione na planie centralnym; nie tylko kolistym, często był to bardziej lub mniej regularny owal. Rozświetlające wnętrza promienie słońca wykorzystywano do tworzenia odpowiedniego nastroju. Elementom architektonicznym dodano ekspresji; często stosowano śrubowo skręcone kolumny, a także zwielokrotnione pilastry oraz biegnące na nich łamane belkowania akcentujące podziały ścian.

Wielkiego znaczenia nabrało pełne dynamiki i skomplikowanej symboliki wyposażenie wnętrza świątyni. Wielokrotnie dekoracyjne sztukaterie, a przede wszystkim



Baroque – one of the great European trends in culture – originated in the second half of the 16th c. in Italy. The decisions of the Trident Council, which was in session from 1545 to 1563 (with interruptions), contributed to the great spiritual revival of the Church and set the main directions of the struggle against reformatory movements. Builders of churches also had to respond to the new architectural principles, which were formulated as early as 1572 by the Archbishop of Milan, Carlo Borromeo (later known as St. Charles Borromeus), who believed that the architecture of the house of God should reinforce the effects of religious ceremony with its dignity and expression of form. Consequently, interiors should be spacious, their layout should be subordinated to the great altar, the façades should be impressive, decorated with figures of saints, and the structure of the church should dominate over the surroundings.



Baroque was the dominant style in Europe for more or less two hundred years. It did not develop evenly in all the territories. The most impressive Baroque buildings (and also most of them) were built in Catholic countries, mainly in Italy, Spain, Portugal and Poland; later also in France, Austria and some German-speaking countries, mainly in Bavaria. Baroque was less popular in protestant countries. As the only of the European styles it reached Central and South America together with colonial conquests. It is assumed that Baroque ended around 1770. But in many countries, particularly in areas far from the main centres of culture, Baroque buildings were also built later. On Polish lands Baroque sacral buildings were erected until the end of the 18th c.

The name Baroque probably derives from the Portuguese word *barocco*, which describes an irregular pearl. For a long time the name was used pejoratively and denoted everything that was overdone and devoid of taste. In the second half of the 19th c. the word Baroque, in the positive meaning, became part of the scientific language to denote an era in the history of art.

Baroque buildings have always evoked extreme emotions – apart from admiration, there were also negative opinions. Baroque was particularly criticized during the Enlightenment, although words of contempt were expressed also in later periods. For example,

Benedetto Croce, an Italian philosopher and historian living between 1866-1952, said *What is truly an art is never Baroque, what is Baroque is never an art*. This characteristic polarization of opinion is not surprising; Baroque cannot be evaluated using objective criteria of beauty or harmony, since Baroque, as a propaganda style in a sense, has never been objective.

Using the same means of expression as the previous era, Baroque created unrestrained architecture, different from the quiet and ordered Renaissance. The new style expressively modelled the building. Churches built on a central rather than circular plan were built; often the plan was a more or less regularly shaped oval. The sunrays illuminating the interior were used to create an appropriate mood. Architectural elements were enriched with expressive features; spiral columns, pilasters and beams were often used, the latter to highlight the divisions of the walls.

The interior of the temple, full of dynamics and complex symbolism, acquired great importance. Decorative stuccowork, and primarily the sculptures of saints, were unnoticeably changed into paintings with refined perspective, creating the illusion of spatial infinity. Next to costly details made of marble, much cheaper gypsum was also used. Even in the most magnificent churches with richly decorated interiors the figures of saints were made of stucco, a coloured

przedstawiające świętych rzeźby przechodziły niepostrzeżenie w malowidła o wyrafinowanej perspektywie, tworzącej iluzję przestrzennej nieskończoności. Oprócz kosztownych detali wykonywanych z marmuru stosowano często tańszy gips. Nawet w najświetniejszych kościołach o bogato dekorowanych wnętrzach ustawiano figury ze stiuku – kolorowanej masy gipsowej, czasem z dodatkiem drobno mielonego marmuru lub alabastru, który po stwardnieniu i wypolerowaniu do połysku w sposób doskonały imitował marmur.

Ostatnią fazą epoki baroku było rokoko; styl który powstał we Francji, a następnie – w latach 1730-70 – podbił całą Europę. W architekturze sakralnej swe piętno wycisnął on głównie na dekoracjach i wyposażeniu wnętrz, które stały się bardziej swobodne, lekkie i dekoracyjne. Charakterystycznym motywem zdobniczym tego okresu stały się *rocaille* – stylizowane ornamenty przypominające małżowinę lub tak zwane kogucie grzebienie.

Prekursorami baroku byli w Polsce jezuici, którzy już w 4. ćwieci XVI w. wybudowali pierwsze świątynie w nowym stylu. Były to kościoły klasztorne w Jarosławiu (postawiony w latach 1582-95), Lublinie (1586-1604), Nieświeżu (1586-99) i Kaliszu (1587-95). Wszystkie te budowle, zaprojektowane przez jezuickich architektów, prznosiły do Polski włoskie wzorce, wypróbowane w kontrreformacyjnej działalności zakonu. Były to obiekty wzniesione na planie krzyża łacińskiego z rzędami kaplic po bokach. W mniejszym lub większym stopniu naśladowały one rzymską świątynię jezuicką Il Gesù, wzniesioną w latach 1568-84. Najbardziej zbliżonym do rzymskiego pierwowzoru był kościół pw. św. Piotra i Pawła w Krakowie, wybudowany nieco później, w latach 1597-1605.

Budowa świątyni jezuickiej w Kaliszu (dziś jest to kościół garnizonowy pw. św. Stanisława i Wojciecha), której projektantem był Giovanni Maria Bernardoni, nie zapoczątkowała jednak w Wielkopolsce wzmoczonego ruchu budowlanego w duchu nowej epoki. W pierwszej połowie XVII stulecia powstało na jej terenie zaledwie kilka, głównie klasztornych, dość skromnych jeszcze barokowych świątyń. Równolegle budowano kościoły o charakterze późnorenesansowym, manierystycznym, a nawet późnogotyckim. Wyraźny przełom, zarówno ilościowy jak i jakościowy, nastąpił w połowie XVII stulecia. Rozpoczęto wówczas budowę dwóch kościołów cysterskich, w Łądzie i Przemęcie, oraz świątyni jezuickiej w Poznaniu. Późne wprowadzenie baroku do architektury kościelnej spowodowało, że styl ten zagościł w Wielkopolsce już w swej dojrzałej formie. To właśnie w drugiej połowie XVII w. wzniesiono lub rozpoczęto budowę najcenniejszych dziś zabytków sakralnej architektury

barokowej w Wielkopolsce. Jednak najwięcej barokowych kościołów – blisko połowa obiektów istniejących na terenie dzisiejszego województwa wielkopolskiego – powstało w drugiej połowie XVIII w., często w jego ostatnich dziesięcioleciach. Były to jednak zazwyczaj budowle o skromnych cechach stylowych i dość prowincjonalnym charakterze, wznoszone zresztą najczęściej na terenach wiejskich i w niewielkich miasteczkach.

Budowniczymi kościołów byli przeważnie „muratorzy” wywodzący się ze środowiska rzemieślników cechowych. Budowali według opracowanych przez siebie planów lub realizowali projekty innych architektów, czasem odciskając na nich swoje piętno, upraszczając zbyt wyrafinowane ich zdaniem pomysły architektoniczne. Wśród najwcześniej działających mistrzów murarskich wyróżniał się Krzysztof Bonadura zwany Starszym, pochodzący prawdopodobnie z Padwy. Do Wielkopolski sprowadzili go około 1624 r. Opalińscy. Po przeniesieniu się w 1658 r. z Grodziska Wielkopolskiego do Poznania uczestniczył w budowie kilku świątyń klasztornych, stosując w nich formy manierystyczne i wczesnobarokowe. W 1664 r. pojawił się w Poznaniu kolejny Włoch, Jerzy Catenazzi, który niedługo potem stał się najbardziej aktywnym budowniczym na terenie Wielkopolski. Rywalizowało z nim kilku innych muratorów, między innymi Krzysztof Bonadura Młodszy (syn Bonadury Starszego), Jan Koński i pochodzący z Austrii Grzegorz Lentz. W ostatnich dwudziestu latach XVII w. pojawiły się w Poznaniu dwie indywidualności, przerastające talentem miejscowych budowniczych cechowych. Byli to jezuita Bartłomiej Wąsowski oraz Jan Catenazzi, spokrewniony z Jerzym. U schyłku XVII w. przybył do Wielkopolski Pompeo Ferrari. Wykształconego w Rzymie architekta sprowadzili do Wielkopolski Leszczyńscy. Początkowo pracował on głównie w ich dobrach, w rejonie Leszna i Rydzyny. Po emigracji króla Stanisława Leszczyńskiego, pozbawiony dotychczasowego mecenas, Ferrari rozpoczął szeroką działalność na terenie całego regionu. Nieco później działał architekt śląski Karol Marcin Frantz, sprowadzony do Wielkopolski w 1742 r. przez Sułkowskich.

Spośród ponad stu wielkopolskich kościołów barokowych do najpiękniejszych należą: dawna świątynia cysterska w Łądzie, pierwotnie jezuicki, dziś farny kościół w Poznaniu oraz świątynia filipinów na Świętej Górze koło Gostynia. Nie jest przypadkiem, że przy wznoszeniu każdej z nich miał swój wkład najwybitniejszy wielkopolski architekt tamtego czasu, Pompeo Ferrari.

Budowę kościoła cysterskiego w Łądzie rozpoczął w latach 1651-52 Tomasz Poncino. Po długiej przerwie, spowodowanej między innymi wojną ze Szwedami,

gypsum mass, often with finely ground marble or alabaster, which, when hardened and polished, perfectly imitated marble.

Rococo was the last phase of Baroque. It was a style, which originated in France and soon, between 1730-1770, conquered the whole of Europe. In sacral architecture it is mainly represented by interior decorations and furnishings, which became light and more ornamental. *Rocaille*, stylized pinna-shaped looking ornaments, became the characteristic decorative motif of the period.

Baroque was popularized in Poland by the Jesuits, who as early as the fourth quarter of the 16th c. built the first churches in the new style. These were monasteries in Jarosław (built between 1582-95), Lublin (1586-1604), Nieśwież (1586-99) and Kalisz (1587-95). All these buildings, designed by Jesuit architects, adopted Italian patterns, which, tested in the counter reformation activity of the order, were brought to Poland. These were buildings made on the plan of the Latin cross with rows of chapels on the sides. To a smaller or greater extent, they modelled the Roman Jesuit temple of Il Gesù, built between 1568-84. The church, which very closely replicated the features of the Roman original, was that of St. Peter and Paul's church in Cracow, built between 1597-1605.

The Jesuit temple in Kalisz (today the St. Stanislaus and St. Adalbert's garrison church), designed by Giovanni Maria Bernardoni, did not start any major building movement in Wielkopolska in the spirit of the new era. In the first half of the 17th c. only a few Baroque temples, mainly monasteries, were built in Wielkopolska. At the same time late Renaissance, mannerist or even late-Gothic churches were built. A major breakthrough, both in terms of quantity and quality, came in the mid 17th c., when the construction of two Cistercian churches, one in Łąd and the other in Przemęt, and a Jesuit temple in Poznań was started. As the Baroque style in church architecture appeared rather late, when it started to be widely used in Wielkopolska, it was used in its most mature form. It is precisely in the second half of the 17th c. that the most valuable monuments of the sacral Baroque architecture in Wielkopolska were built. However, most Baroque churches, nearly half of the churches in the area of the present day Wielkopolska province, were built in the second half of the 18th c., often in the last decade of the 18th c. Usually they were buildings modest in style and provincial in character, often built in rural areas and in small towns.

The churches were usually built by "bricklayers", members of guilds. They built to their own plans or designs or to the designs of other architects, sometimes simplifying architectural ideas, which in their

opinion were too sophisticated. The building masters at the time included Krzysztof Bonadura called the Elder, probably of Padua, who was brought to Wielkopolska by the Opaliński family around 1624. When in 1658 he moved from Grodzisk Wielkopolski to Poznań, he contributed to the construction of a few monasteries, using the mannerist and early-Baroque forms. In 1664 another Italian appeared in Poznań, Georgio Catenazzi, who soon became the most active builder in Wielkopolska. He competed with a few other bricklayers, among them Krzysztof Bonadura the Younger (the son of Bonadura the Elder), Jan Koński and Grzegorz Lentz of Austria. In the last two decades of the 17th c. two outstanding individuals appeared in Poznań, with talents surpassing those of the local builders. These were a Jesuit Bartłomiej Wąsowski and Giovanni Catenazzi; the latter being related to Georgio Catenazzi. At the end of the 17th c. the Leszczyński family invited Pompeo Ferrari to Wielkopolska, an architect educated in Rome. Initially he worked in the area that belonged to the Leszczyński family, i.e. Leszno and Rydzyna. After King Stanislaus Leszczyński's emigration, deprived of his patron, Ferrari started to offer his services in the region. The following years belonged to Karol Marcin Frantz, a Silesian architect, brought to Wielkopolska in 1742 by the Sułkowski family.

Of over one hundred Baroque churches in Wielkopolska the most beautiful ones include: the former Cistercian temple in Łąd, the parish church in Poznań (originally a Jesuit church) and the temple of the Filipino order in Święta Góra near Gostyń. It is not a coincidence that Pompeo Ferrari, the most eminent architect of Wielkopolska at the time, contributed to the building of each of these three most beautiful churches.

The construction of the Cistercian monastery in Łąd was started in 1651-52 by Thomas Poncino. After a long break, caused by the Swedish wars, work was resumed in 1679 by Jan Koński and Georgio Catenazzi. Between 1681-89 they built to the design of Józef Szymon Belloti, a Warsaw architect. Between 1728-35 the central nave, covered with a large dome, was built to the design of Pompeo Ferrari.

The construction of a church next to the Jesuit College in Poznań (today the St. Stanislaus the Bishop parish church) was started in 1649, and lasted nearly one hundred years involving many different builders. The basic shape is attributed to the college rector, Bartłomiej Wąsowski, who managed the construction work between 1676-78 and 1683-86. It is an exceptional temple; nowhere else in Poland have the achievements of the Roman Baroque in its most expressive form been used. In a monumental interior,

dalsze prace podjęli dopiero w 1679 r. Jan Koński i Jerzy Catenazzi. W latach 1681-89 realizowali oni nowy projekt architekta warszawskiego Józefa Szymona Belottiego. Nawę o założeniu centralnym, przykrytą potężną kopułą, wybudowano w latach 1728-35 według projektu Pompeo Ferrariego.

Budowę kościoła przy poznańskim kolegium jezuitów (dziś jest to kościół farny pw. św. Stanisława Biskupa) rozpoczęto w 1649 r. pod niezbyt chyba szczęśliwą gwiazdą, gdyż – prowadzona przez wielu budowniczych – trwała ona prawie sto lat. Zasadniczy kształt budowli zawdzięcza rektorowi kolegium, wspomnianemu już Bartłomiejowi Wąsowskiemu, który kierował pracami budowlanymi w latach 1676-78 i 1683-86. To wyjątkowa świątynia; nigdzie w Polsce nie wykorzystano w takim stopniu osiągnięć baroku rzymskiego w jego najbardziej ekspresyjnej manierze. W monumentalnym, pełnym teatralnego patosu wnętrzu, ustawiono wzorem rzymskiego kościoła Santa Maria in Campitelli potężne kolumny przesłaniające ściany. Pompeo Ferrari pracował tu w latach 1727-31, prawdopodobnie jego dziełem jest monumentalny ołtarz główny.

Kościół na Świętej Górze pod Gostyniem stanowi replikę – wzniesioną w nieco mniejszej skali – weneckiego kościoła Santa Maria della Salute, którego twórcą był Baldassare Longhena. Budowę rozpoczętą w 1679 r. zakończono w zasadzie w 1698 r.; jednak kopułę wieńczącą centralną nawę postawił Pompeo Ferrari dopiero w latach 1726-28.

Oczywiście zasługujących na uwagę barokowych kościołów jest w Wielkopolsce znacznie więcej. Wiele z nich zostało w ostatnich latach starannie odrestaurowanych. Nie zmienia to jednak faktu, że wielkopolska architektura sakralna tego okresu charakteryzuje się na ogół prostymi, niezbyt wyrafinowanymi formami.

*

W książce zaprezentowano 102 murowane kościoły barokowe znajdujące się na terenie województwa wielkopolskiego. Są to świątynie wzniesione w stylu barokowym oraz kilka wcześniejszych, głównie gotyckich budowli sakralnych, które w XVII lub XVIII w. zostały przebudowane w takim stopniu, że w ich architekturze dominują dziś formy barokowe.



Post scriptum:

Czytelnikom nie obeznanym z historią zakonu braci mniejszych (popularnie zwanych franciszkanami), przed lekturą dalszej części książki, należą się słowa wyjaśnienia. W krótkich opisach poszczególnych kościołów przeczytać można, że do wzniesionego na przykład dla bernardynów czy reformatów kościoła, w XX stuleciu wrócili... franciszkanie. Jest to sprzeczność tylko pozorna. Bernardyni i reformaci to obserwanckie gałęzie rodziny franciszkańskiej, które wyodrębniły się w XVI wieku. Nie wdając się w wyjaśnianie zawitości dziejów zakonu braci mniejszych należy przypomnieć, że po reformie zakonu dokonanej w 1897 r. przez papieża Leona XIII zostały one formalnie zlikwidowane. Od tego czasu istnieją trzy gałęzie rodziny franciszkańskiej: bracia mniejsi (noszący habity brązowe), bracia mniejsi konwentualni (habity czarne) i bracia mniejsi kapucyni (habity brązowe z charakterystycznymi wydłużonymi kapturami).

full of theatrical pathos, there are powerful columns supporting the walls, modelled on the Roman church of Santa Maria in Campitello. Pompeo Ferrari worked here between 1727-31, and he is believed to be the author of the monumental main altar.

The church in Święta Góra near Gostyń is a small-scale replica of the Santa Maria della Salute church in Venice, which was designed by Baldassare Longhen. The construction started in 1679 and was completed in 1698; the dome over the central nave was built by Pompeo Ferrari between 1726-28.

There are many more Baroque churches in Wielkopolska, which are worth a mention. Many of them have

been completely reconstructed and refurbished in recent years. Despite this, the Baroque sacral architecture in Wielkopolska is generally simple in its form.

*

The book contains descriptions of 102 brick Baroque churches in the region of Wielkopolska. They are temples built in the Baroque style. There are also descriptions of a few sacral buildings built mainly in the Gothic style, which in the 17th and 18th c. were reconstructed and given Baroque features.



Post scriptum:

A word of explanation to the readers not familiar with the history of the Order of Friars Minor (commonly called simply the "Franciscans") before they proceed to the subsequent parts of the book.

In the short descriptions of the individual churches there may be information that it is the ...Franciscans who returned in the 20th c. to the church built for, e.g. the Bernardine or Reformati monks. This is not any contradiction. Bernardine and Reformati monks are observant branches of the Franciscan family, which separated in the 16th c. Without explaining the complex history of the Order of Friars Minor suffice it to say that following the reform of the order made in 1897 by Pope Leon XIII there are now three branches of the Franciscan order: the Order of Friars Minor (wearing brown habits), the Order of Friars Minor Conventuals (black habits) and the Order of Friars Minor Capuchins (brown habits with characteristic hoods – capuches).



BIECHOWO

Wiesć w powiecie wrzesińskim, położona około 7 km na północny wschód od Miłostawia.

A village in the region of Września, about 7 km northeast of Miłostaw.



001

Kościół pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny

Wzniesiony w latach 1734-65 przez Franciszka Kowalewskiego, właściciela wsi, dla sprowadzonych tu na początku XVIII w. filipinów. Po pożarze w 1770 r. obniżono wieże kościoła. W 1809 r. władze pruskie zlikwidowały konwent filipinów; od 1969 r. w biechowskim klasztorze mieszkają paulini.

Świątynia pełni rolę Sanktuarium Matki Boskiej Pocieszenia. W czasie stanu wojennego było ono miejscem spotkań i celem pielgrzymek środowisk opozycyjnych.

Późnobarokowy kościół jest trójnawową budowlą halową, z prezbiterium zamkniętym półkolistą absydą. Jednolite, rokokowe wyposażenie wnętrza pochodzi z 2. poł. XVIII w. W polu środkowym ołtarza głównego, za zasuwą, podziwiać można cudowny obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem – dzieło mistrza szkoły bizantyjsko-włoskiej, wykonane około 1460 r. temperą na desce lipowej. W 1976 r. obraz ozdobiono koronami papieskimi. Gotycki wizerunek odkryto podczas renowacji obrazu w 1962 r. pod malunkiem Krzysztofa Boguszewicza z 1632 r. Warstwę siedemnastowieczną przeniesiono wówczas na inne podłoże; obraz ten znajduje się dziś na zasuwie ołtarza głównego.



002





003



004



005







007



010



008

Church of the Birth of the Holy Virgin Mary

Built between 1734-65 by Franciszek Kowalewski, the village owner, for the Congregation of the Oratory of St. Philip Neri whom he brought here at the beginning of the 18th c. After a fire in 1770 the church towers were lowered. In 1809 Prussian authorities dissolved the congregation; since 1969 the monastery in Biechowo has been home to the Pauline Fathers.

The church serves as the Sanctuary of the Mother of God of Consolation. During martial law in Poland it was the place of meetings and pilgrimages made by opposition groups.

The late-Baroque church is a three-nave hall structure, with a presbytery covered with a semicircular apse. The rococo interior dates back to the second half of the 18th c. In the centre of the main altar, behind the cover, there is a miraculous image of the Mother of God with Child, the work of the master of the Byzantine-Italian school, made about 1460 with tempera on a linden board. In 1976 the image was decorated with papal crowns. The Gothic painting was uncovered during renovation work in 1962 under the painting by Krzysztof Boguszewicz from 1632. The 17th c. painting was then transferred onto a different base; today the image is on the cover of the main altar.



009



BIENISZEW

Osada w powiecie konińskim, położona wśród lasów, około 8 km na północny zachód od Konina.

A village in the region of Konin, located in forests, about 8 km northwest of Konin.



011



012

Kościół pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny

Wybudowany w latach 1747-81 dla sprowadzonych tu w 1663 r. kamedułów. Władze carskie zamknęły pustelnię w 1819 r.; mnisi powrócili do niej dopiero w 1937 r. Kościół jest budowlą trójnawową, z prostokątnym prezbiterium, po którego bokach położone są kapitułarz (dawna kaplica Świętego Krzyża) i zakrystia. Na przedłużeniu naw bocznych znajdują się pomieszczenia, nad którymi wznoszą się wieże. Wieńczę je ustawione w latach 1930 i 1939 hełmy, wykonane wg dawnego wzoru. Nawy i prezbiterium przykrywają sklepienia żaglaste. W kapitułarzu zachowała się polichromia figuralna z 2. poł. XVIII w., dzieło Jana Jerzego Petri. Rokokowe malowidła, przedstawiające polskie eremy kamedulskie, znajdują się w zakrystii. Wyposażenie wnętrza zostało całkowicie zniszczone w latach II wojny światowej. Zrekonstruowano ażurowy rokokowy ołtarz główny, za którym mieści się chór zakonny.

Ze względu na surową regułę zakonną furtę klasztoru można przekroczyć tylko w niedziele, w godzinach 10.00-11.30, gdy w kościele odprawiana jest msza święta. W innym czasie na teren klasztoru mogą wejść tylko mężczyźni.





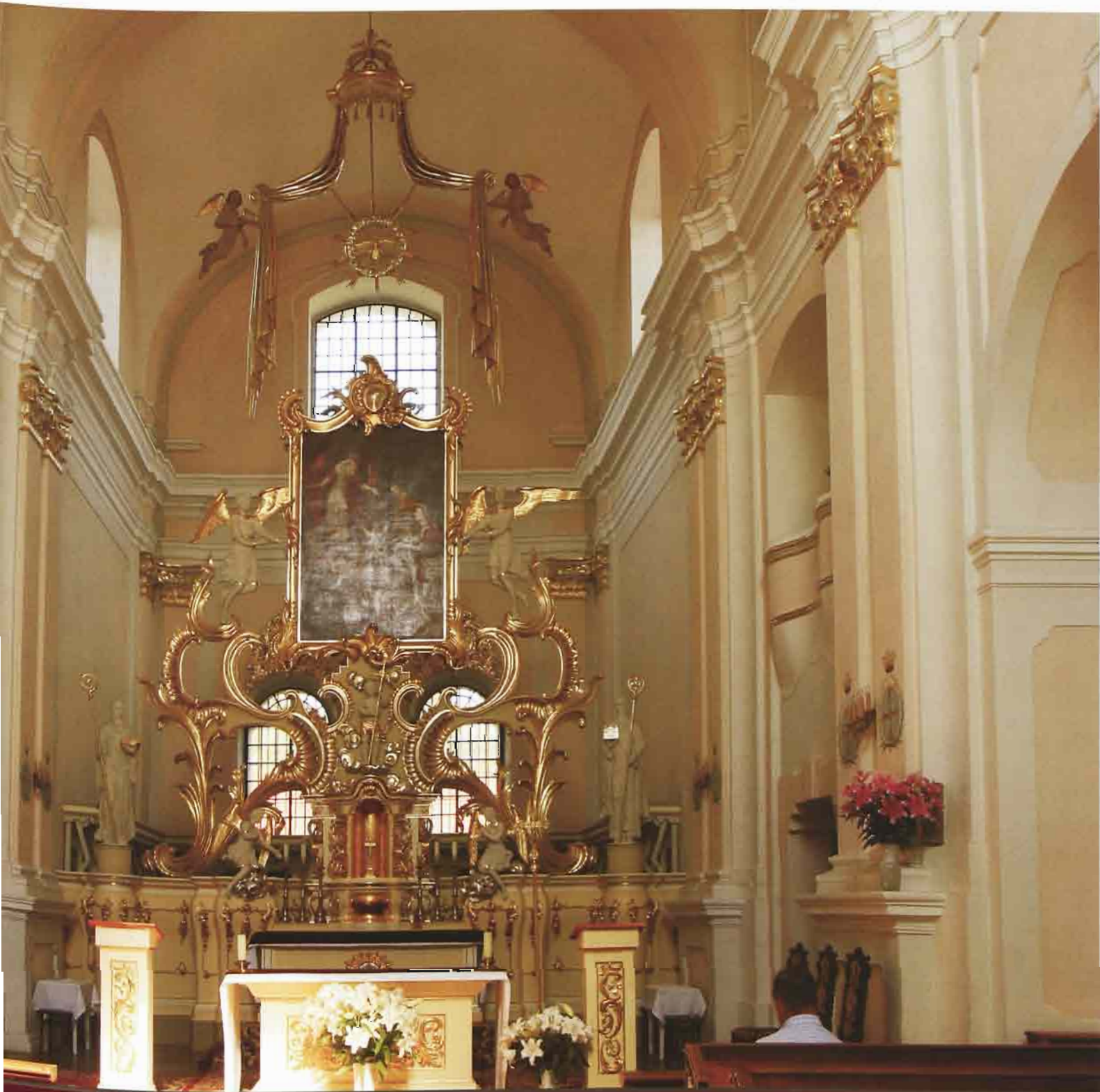
013



014



015



Church of the Birth of the Holy Virgin Mary

Built between 1747-81 for the Camaldolese monks who were brought here in 1663. The tsarist authorities closed down the hermitage in 1819; the monks returned to it as late as 1937.

The church is a three-nave building, with a rectangular presbytery and a chapter house (the former St. Cross chapel) and sacristy on its sides. At the ends of the aisles there are rooms with spires put there in 1930 and 1939, made to a former design. The aisles and the presbytery are covered with canopy vaults. The chapter house features a figural polychrome from the second half of the 18th c., the work of Jan Jerzy Petri. The rococo paintings, depicting Polish Camaldolese monasteries, are found in the sacristy. The interior was completely damaged during the Second World War. The openwork rococo main altar was reconstructed; behind it there is choir loft.

Because of the strict regulations observed by the Camaldolese order, the church can be visited on Sundays only, between 10.00 and 11.30 am, when the holy mass is celebrated. At any other time only men are admitted to the church.





BOREK WIELKOPOLSKI

Miasto w powiecie gostyńskim, położone około 15 km na północny wschód od Gostynia. Kościół znajduje się na przedmieściu Zdzież, na wschodnim skraju miasta.

A town in the region of Gostyń, about 15 km northeast of Gostyń. The church is located in the Zdzież suburbs, in the eastern part of the town.



018

Kościół pw. Pocieszenia Najświętszej Marii Panny

Budowę świątyni rozpoczął murator Albin Fontana w 1599 r.; w latach 1635-55 kontynuowali ją Krzysztof Bonadura Starszy i Jerzy Catenazzi. Budowę wieży zakończono w XVIII w. Gruntowną restaurację świątyni przeprowadzono w końcu XVIII w.

Kościół jest bazylikową budowlą trójnawową z transeptem i niską wieżą w fasadzie. Po północnej stronie prezbiterium znajduje się kaplica Matki Boskiej Bolesnej, po stronie południowej – loża kolatorska i zakrystia. Na przedłużeniu nawy poprzecznej znajdują się dwie owalne kaplice. Północna kaplica Świętego Krzyża powstała w 1786 r., starsza kaplica południowa św. Józefa została w tym samym czasie gruntownie przebudowana. Prezbiterium i nawy przykrywają sklepienia żaglaste, kaplice boczne – sklepienia kopulaste z latarniami. Wnętrze ozdobione są dekoracją stiukową z 4. ćwierci XVIII w. Z tego też przeważnie czasu pochodzi bogate wyposażenie świątyni, m.in. osiem ołtarzy, ambona, stalle i konfesjonały. W ołtarzu głównym znajduje się cudowny obraz Matki Boskiej Boreckiej z 3. ćwierci XVI w., ozdobiony koronami papieskimi w 1931 r., w sukience srebrnej z XVIII w. Kult Matki Boskiej Boreckiej trwa od XVI w. W ołtarzu kaplicy Matki Boskiej Bolesnej stoi gotycka rzeźba Pietà z początku XVI w.

019

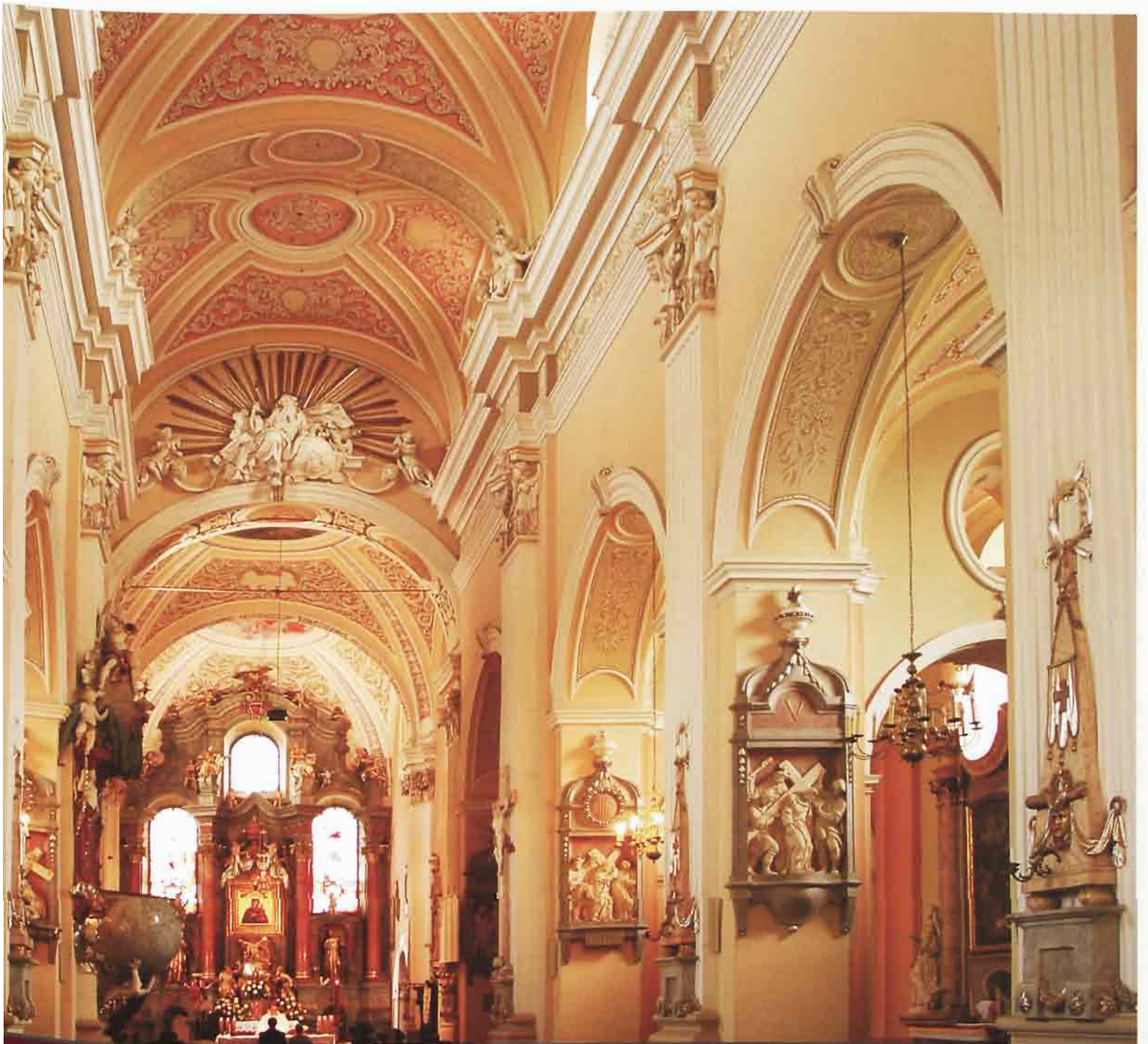




020



021





Church of the Virgin Mary of Consolation

The construction of the church was started by the bricklayer Albin Fontana in 1599; between 1635-55 it was continued by Krzysztof Bonadura the Elder and Georgio Catenazzi. The tower was built in the 18th c. At the end of the 18th c. the church was completely renovated.

The church is a three-nave basilica with a transept and a low spire in the façade. On the northern side of the presbytery there is the chapel of the Mother of God in Pain, and on the southern side – a collator loge and sacristy. At the end of the transept there are two oval chapels. The northern one, the St. Cross Chapel, was built in 1786, and the southern chapel, St. Joseph Chapel, which had been built much earlier, was completely reconstructed in 1786. The presbytery and the naves are covered with canopy vaults, the side chapels – with dome vaults featuring cupolas. The interior was decorated with stuccoes dating back to the fourth quarter of the 18th c. The eight altars, pulpit, stalls and confessional boxes also date back to that time. The main altar features the miraculous image of the Mother of God of Consolation from the third quarter of the 16th c., decorated with papal crowns in 1931, in a silver dress from the 18th c. The cult of the Mother of God of Borek Wielkopolski started in the 16th c. In the altar of the Chapel of the Mother of God in Pain there is a Gothic Pietà from the beginning of the 16th c.

023



024



025



BORZĘCICZKI

Wieś w powiecie krotoszyńskim, położona ok. 8 km na północny zachód od Koźmina Wielkopolskiego.

A village in the region of Krotoszyn, about 8 km northwest of Koźmin Wielkopolski.



026

027



Kościół pw. św. Marcina

Wybudowany w latach 1740-45, z wykorzystaniem murów wcześniej stojącej tu świątyni. Wieżyczkę na sygnaturkę ustawiono w 1869 r. Kościół wzniesiono na planie krzyża greckiego, z wpisaniem wewnątrz ośmiobokiem. Za umieszczonym we wschodnim ramieniu krzyża prezbiterium znajduje się późnorennesansowa zakrystia z końca XVI w. Centralna, nieco wyższa część budowli nakryta jest sklepieniem kopulastym, ramiona krzyża przykrywają sklepienia żaglaste.

Wyposażenie wnętrza głównie rokokowe z 2. poł. XVIII w., m.in. ołtarz główny z drewnianym krucyfiksem, dwa ołtarze w kaplicach, ambona. Z poprzedniej świątyni zachowały się trzy płaskorzeźbione, późnorennesansowe płyty nagrobne rodziny Sulimowskich z początku XVII w. Dwie, prawie identyczne, przedstawiają Macieja (zabitego przez Tatarów w 1605 r. pod Lubartowem) i Marcina (zmarłego w 1617 r.) w zbrojach rycerskich, na trzeciej płycie znajduje się wizerunek nieznaney niewiasty.

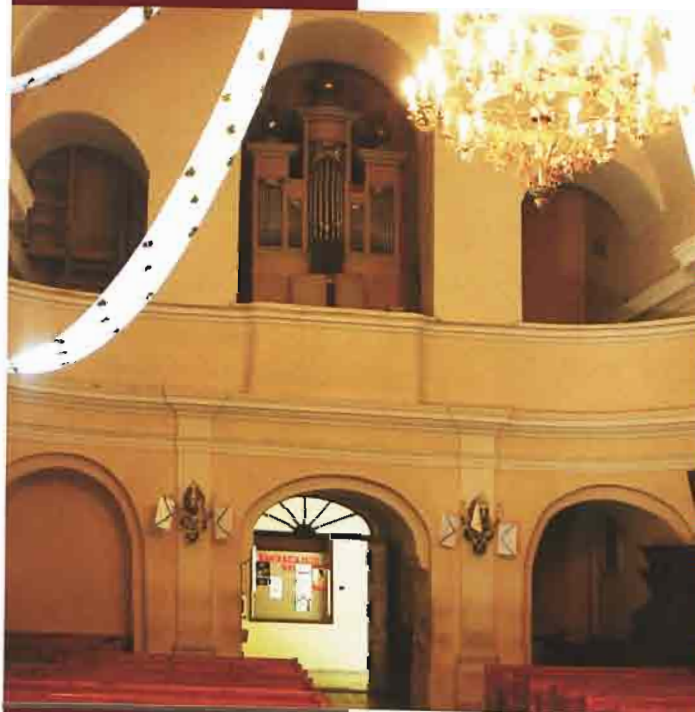
St. Martin's Church

Built between 1740-45 on the walls of the earlier temple. The flèche tower was erected in 1869. The church was built on the plan of the Greek cross, with an octagon inside. Past the presbytery in the eastern arm of the cross there is a late-Renaissance sacristy from the end of the 16th c. The central, slightly higher part of the building, is capped with a dome vault; the cross arms are covered with a canopy dome.

The interior is mainly rococo in style dating back to the second half of the 18th c. and it features the main altar with a wooden crucifix, two altars in the chapels, and a pulpit. Of the former church three low relief carved, late-Renaissance tombstones of the Sulimowski family from the beginning of the 17th c. remain today. Two of them, almost identical, depict Maciej (killed by the Tatars in 1605 near Lubartów) and Marcin (died in 1617) in armour, the third tombstone features an image of an unknown woman.



028



029



030



BRDÓW

Wieś w powiecie kolskim, położona około 18 km na północny wschód od Koła.

A village in the region of Koło, about 18 km northeast of Koło.



031

Kościół pw. św. Wojciecha Biskupa i Męczennika

Zbudowany w 1758 r. przez paulinów, sprowadzonych tu przez króla Władysława Jagiellończyka już w 1436 r. Wieżę dostawiono w 1790 r.; jej obecny kształt pochodzi z końca XIX w. W latach 1913-14 wzniesiono kaplicę boczną według projektu Józefa Dziekońskiego. W 1983 r. wnętrza świątyni zniszczył pożar.

Klasztor paulinów został zamknięty w 1819 r. Zakonnicy wrócili doń na krótko w 1860 r., jednak po powstaniu styczniowym znowu musieli go opuścić. Kolejny raz powrócili do Brdowa w 1952 r. Świątynia klasztorna pełni dziś rolę Sanktuarium Matki Boskiej Zwycięskiej.

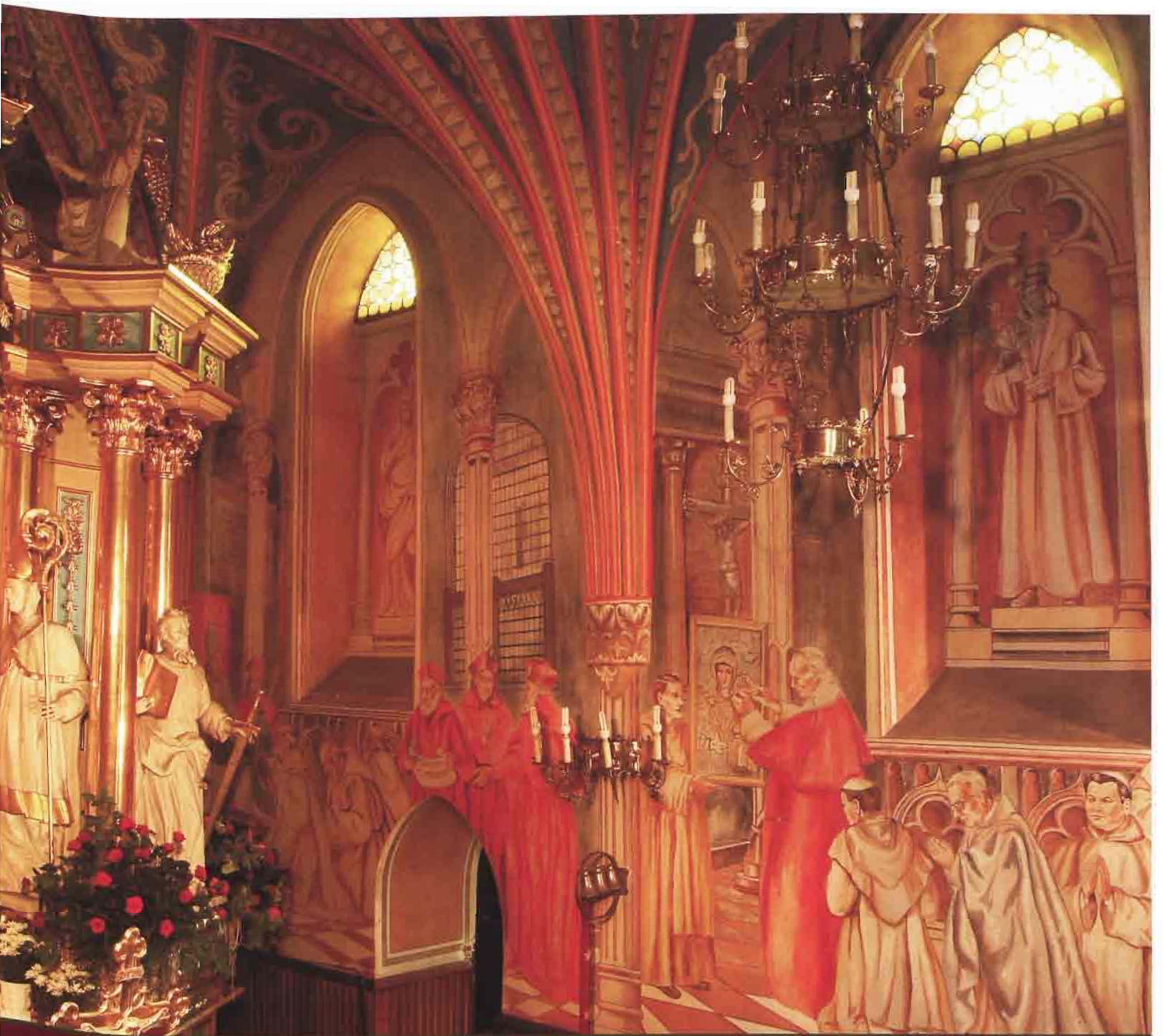
Kościół jest budowlą jednonawową, z węższym i niższym prezbiterium. Do nawy przylega od południa kaplica św. Piotra przykryta kopułą z latarnią. Wnętrze świątyni zdobi polichromia Zdzisława Pabisiaka z 1985 r. W nowym ołtarzu głównym znajduje się cudowny obraz Matki Boskiej Brdowskiej z początku XV w., w sukience srebrnej z około poł. XVII stulecia. Według tradycji wizerunek ten towarzyszył królowi Władysławowi Jagielle podczas zwycięskiej bitwy pod Grunwaldem. W 1983 r. papież Jan Paweł II koronował obraz na Jasnej Górze.

032





033





Church of St. Adalbert the Bishop and Martyr

Built in 1758 by the Pauline Fathers, who were brought here by King Ladislau Jagiellończyk as early as 1436. The spire was erected in 1790; its present shape dates back to the end of the 19th c. Between 1913-14 a side chapel was built to the design of Józef Dziekoński. In 1983 the interior was damaged by fire.

The monastery of the Pauline Fathers was closed down in 1819. The monks returned to it for a short time in 1860; however, they had to abandon it after the January Uprising. They returned to Brdów again in 1952. The monastery temple today is the Sanctuary of the Mother of God of Victory.

The church is a single-nave building, with a narrower and lower presbytery. In the south the nave is adjacent to St. Peter's chapel, covered with a dome with a cupola. The interior is decorated with polychrome by Zdzisław Pabiśiak from 1985. In the new main altar there is the miraculous image of the Mother of God of Brdów from the beginning of the 15th c., in a silver dress dating back to the mid 17th c. Tradition has it that this image accompanied King Ladislau Jagiełło during his victorious battle of Grunwald (Tannenberg). In 1983 Pope John Paul II crowned the image during his pilgrimage to Jasna Góra.





BRUDZEW

Wiesć gminna w powiecie tureckim, położona około 11 km na południe od Koła.

A village in the region of Turek, about 11 km south of Koło.



036

Kaplica pw. Świętego Ducha

Wybudowana około 1680 r. jako kościół szpitalny. W 1868 r., po zawaleniu się fasady, skrócona od strony zachodniej. Jest budynkiem jednonawowym, z krótkim prezbiterium, po którego północnej stronie znajduje się zakrystia. Nawę i prezbiterium przykrywa strop, w zakrystii znajduje się sklepienie kolebkowe z lunetami. Wczesnobarokowy ołtarz i także ambona pochodzą z poł. XVII stulecia. Rokokowa chrzcielnica w kształcie wazy z rzeźbą chrztu Chrystusa na pokrywie z końca XVIII w.

Chapel of the Holy Spirit

Built around 1680 as a hospital church. In 1868, when the façade collapsed, it was made shorter on the western side. It is a single-nave building, with a short presbytery, and a sacristy on the northern side of the presbytery. The nave and the presbytery are covered with a ceiling, the sacristy features a cradle vault with lunettes. The early Baroque altar and pulpit date back to the mid 17th c. The rococo vase-shaped baptismal font with the sculpted baptism of Christ on the front dates back to the end of the 18th c.

037



038





CHOBLENICE

Wieś w powiecie wolsztyńskim, położona około 14 km na północny zachód od Wolsztyna.

A village in the region of Wolsztyn, about 14 km northwest of Wolsztyn.



040

Kościół pw. św. Piotra w Okowach

Jednonawową świątynię, z wieżą w fasadzie, wzniesiono w 1778 r. z fundacji Józefa Mielżyńskiego, właściciela wsi. Rozbudowano ją w latach 1928-30 wg projektu Ryszarda Jezierskiego. Dobudowano wówczas pseudobarokowe części kościoła: prezbiterium z dwoma zakrystiami po bokach oraz nawę poprzeczną. Wnętrze nakryte jest stropem z fasetą. Skromne wyposażenie pochodzi z około 1780 r., m.in. ołtarz główny i dwa boczne, ambona, ławka kolatorska i dwa konfesjonały z ornamentami rokokowymi.

St. Peter's Church in Fetters

The single-nave temple, with a tower in the façade, was built in 1778 by Józef Mielżyński, the village owner. It was expanded between 1928-30 to the design of Ryszard Jezierski – pseudo-Baroque parts of the church were added then, among them the presbytery with two sacristies on the sides and a transept. The interior is covered with a ceiling with an annulet. The modest furnishings date back to about 1780 and feature, among others, the main altar and two side altars, pulpit, collar pew and two confessional boxes with rococo ornamentation.



041

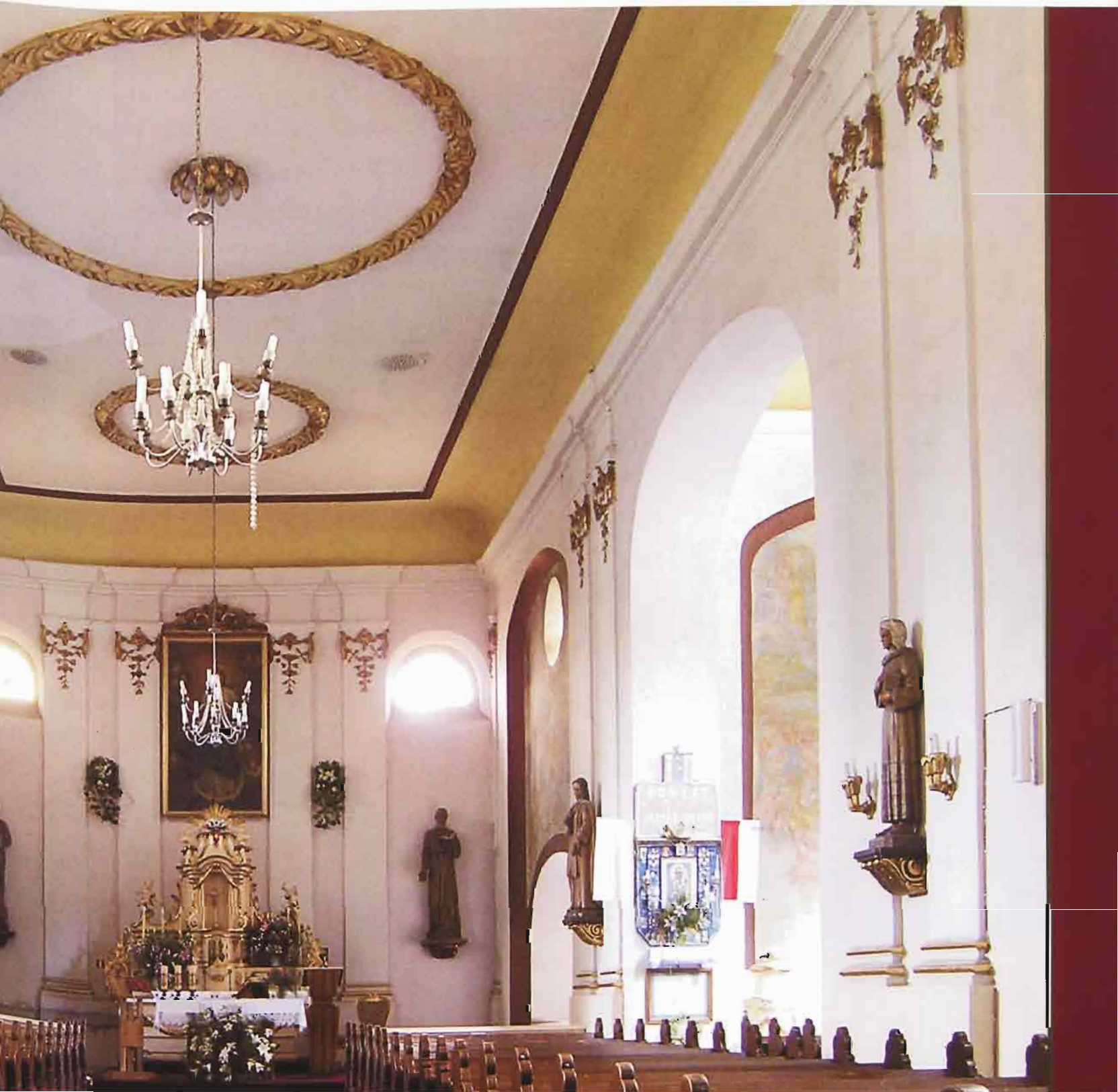




042



043



CHOCZ

Wieś gminna w powiecie pleszewskim, położona około 11 km na północny wschód od Pleszewa.

A village in the region of Pleszew, about 11 km northeast of Pleszew.



044

045

Kościół pw. św. Michała Archanioła

Wybudowany około 1733 r. dla sprowadzonych do Choczycza mniej więcej sto lat wcześniej reformatów. W 1864 r. władze carskie zlikwidowały konwent reformatów; w latach 1959-2003 w zabudowaniach klasztornych mieszkały siostry pasterki.

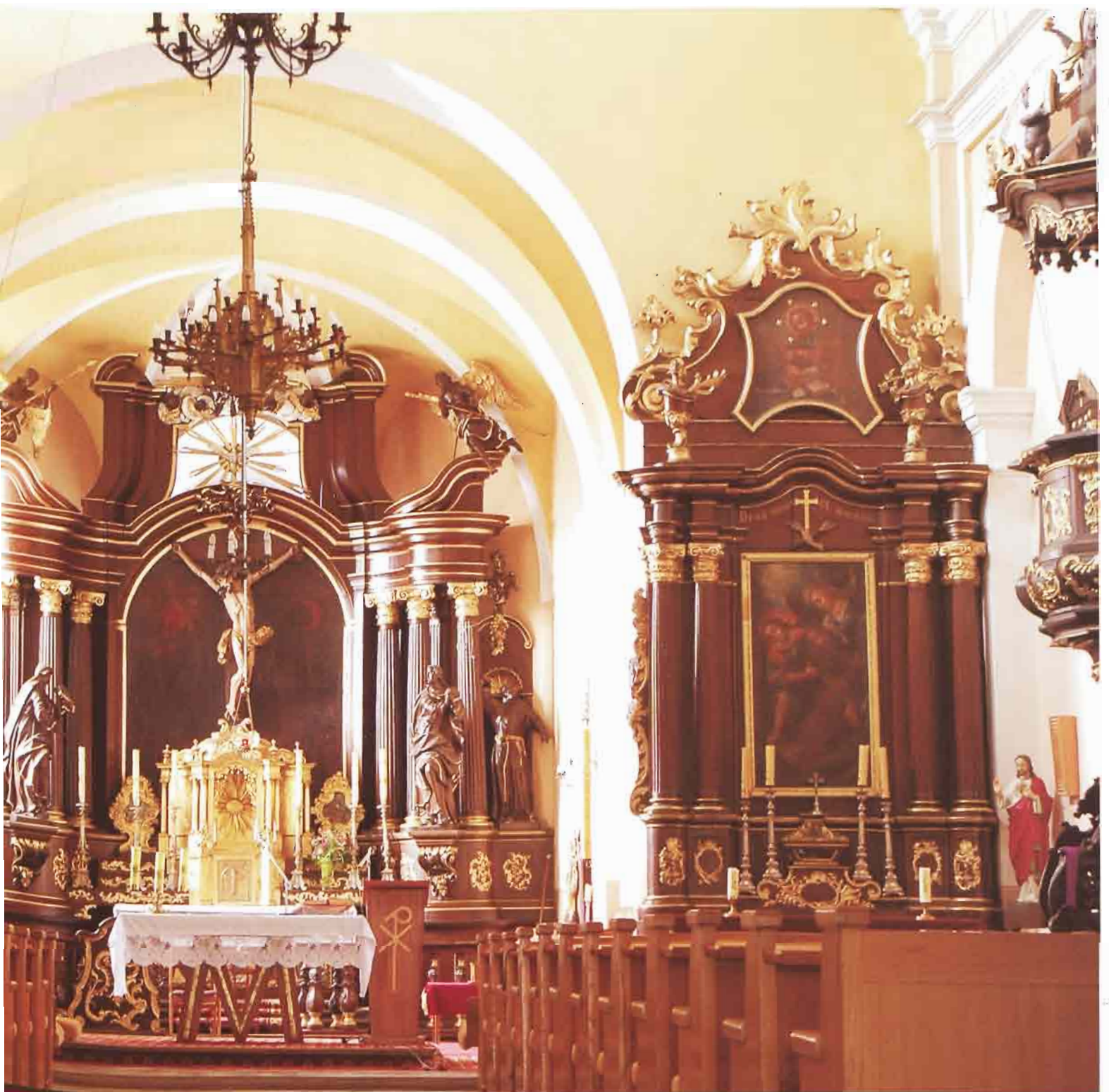
Kościół jest budowlą jednonawową, z węższym i niższym prezbiterium. Przy jego zachodniej ścianie znajduje się zakrystia połączona z klasztorem. Nad dachem wznosi się wysoka wieżyczka na sygnaturkę. Prezbiterium i nawę przykrywają sklepienia kolebkowe z lunetami. Jednolite rokokowe wyposażenie wnętrza – m.in. pięć ołtarzy, ambonę z rzeźbą św. Bonawentury na baldachimie, cztery konfesjonały – wykonał w latach 1750-51 Józef Eglauer.

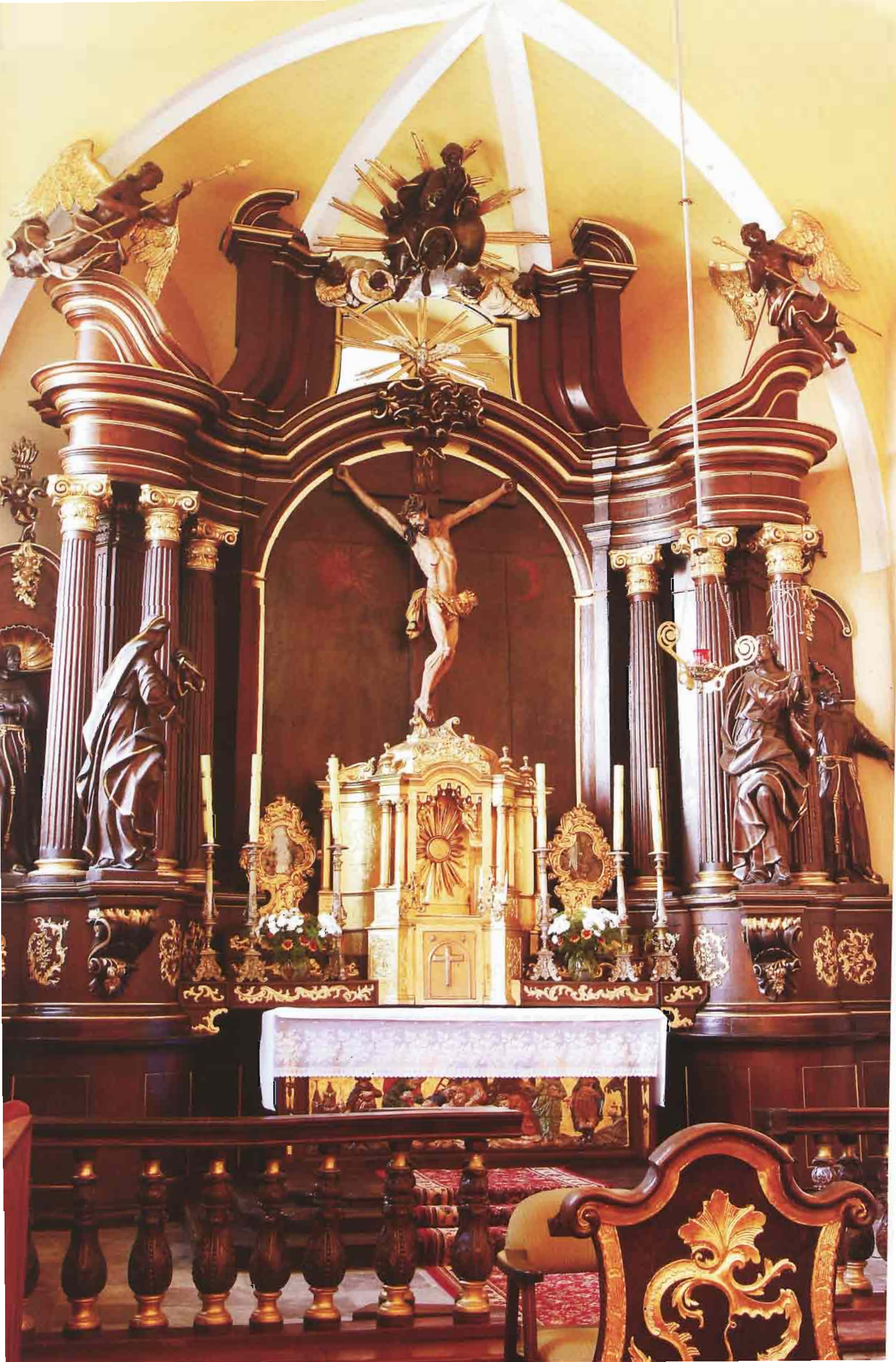




046

047





Church of St. Michael Archangel

Built about 1733 for the Reformati monks, brought here from Chocz about one hundred years earlier. In 1864 the tsarist authorities dissolved the Reformati order; between 1959-2003 the monastery was home to the Good Shepard Sisters.

The church is a single-nave building, with a narrower and lower presbytery. On its western side there is a sacristy joined to the monastery. Over the roof there is a tall flèche spire. The presbytery and the nave are covered with cradle vaults with lunettes. The rococo furnishings featuring five altars, a pulpit with the sculpture of St. Bonaventura on a canopy, and four confessional boxes were made by Józef Eglauer between 1750-51.



049

050



CHODZIEŻ

Miasto powiatowe położone około 65 km na północ od Poznania. Kościół znajduje się przy Rynku.

A county town about 65 km north of Poznań. The church is located next to the Market Place.



051



Kościół pw. św. Floriana

Powstał zapewne w końcu XV w. Po pożarze w 1754 r. odbudowany w stylu późnobarokowym, z wykorzystaniem istniejących murów. Późnogotycką przeszłość świątyni przypominają widoczne od zewnątrz przypory. Obszerną kruchtę od zachodu dostawiono w 1906 r.

Kościół jest budowlą jednonawową, do nawy przylegają po bokach dwie kaplice, Świętej Trójcy i Matki Boskiej. Nad zakrystią, położoną przy północnej ścianie prezbiterium, znajduje się kaplica św. Antoniego. Nawę i prezbiterium kryją sklepienia kolebkowo-krzyżowe, kaplice boczne – sklepienia żaglaste. Rokokowe dekoracje stiukowe pochodzą z 1755 r. Ponad łukami arkad wiodących do kaplic znajdują się tablice herbowe rodzin chowanych pod kościołem i kaplicami. Wyposażenie wnętrza przeważnie z 2. poł. XVIII w. W zwieńczeniu ołtarza głównego znajduje się obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem z 2. poł. XVII w. W kaplicach stoją dwa podobne ołtarze rokokowe; w ołtarzu kaplicy Matki Boskiej obraz Matki Boskiej Śnieżnej z 1. poł. XVII w., w srebrnej sukience z końca tego stulecia. Zachowały się rokokowe stalle i ławki dla wiernych.







St. Florian's Church

It was probably built at the end of the 15th c. After a fire in 1754 it was rebuilt in the late-Baroque style on the existing walls. The late-Gothic past of the temple is reminded by the buttresses projecting from the wall. The large porch in the west was added in 1906.

The church is a single-nave building, with two chapels on both sides – the St. Trinity Chapel and the Mother of God Chapel. Over the sacristy, which is located by the northern wall of the presbytery, there is St. Anthony's chapel. The nave and the presbytery are covered with cradle-cross vaults, the side chapels – with canopy vaults. The rococo stucco decoration dates back to 1755. Over the arches of the arcades leading to the chapels there are plaques with the coats of arms of the families that were buried under the church and the chapels. Most of the interior dates back to the second half of the 18th c. The main altar features the image of the Mother of God with Child from the second half of the 17th c. In the chapels there are two similar rococo altars; the altar of the chapel of the Mother of God features the image of the Mother of God of Snow from the first half of the 17th c., in a silver dress from the end of the 17th c. The rococo stalls and pews have survived until now.



056

CIĄŻEŃ

Wieś w powiecie słupckim, położona około 9 km na południowy zachód od Słupcy.

A village in the region of Słupca, about 9 km southwest of Słupca.



057

Kościół pw. św. Jana Chrzciciela

Wzniesiony w 1535 r. w stylu gotyckim. Gruntowna przebudowa w 1760 r. nadała mu formy barokowe. Jest budowlą jednonawową z krótkim prezbiterium; dwie przylegające do boków nawy kaplice tworzą pseudotransept, a od zachodu zamyka nawę wieża zwieńczona baniastym hełmem z latarnią. Prezbiterium przykrywa strop, nawę – sklepienie kolebkowe, w kaplicach znajdują się sklepienia żaglaste. Wyposażenie przeważnie barokowe i rokokowe z XVIII w., m.in. pięć ołtarzy z ornamentami rokokowymi z czasów przebudowy świątyni, rokokowa ambona i dwa konfesjonały, późnobarokowa chrzcielnica. Obraz Adoracji Matki Boskiej Szkaplerznej z około 1650 r., na którym wśród dostojników świeckich przedstawiono prawdopodobnie króla Jana Kazimierza. Starszym zabytkiem jest późnorenesansowy rzeźbiony tron biskupi z początku XVII w.

058

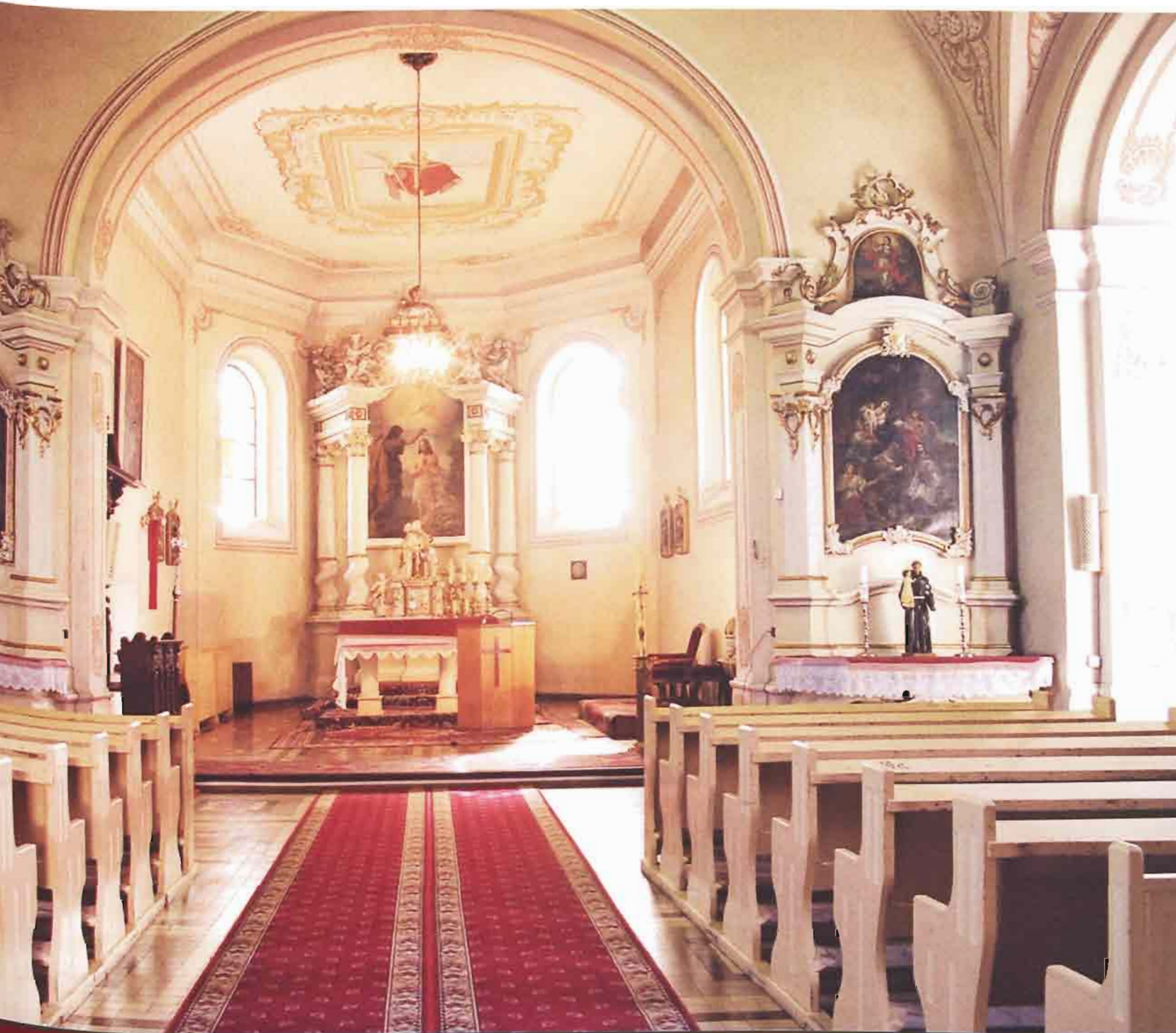


Church of St. John the Baptist

Built in 1535 in the Gothic style, completely reconstructed in 1760 in the Baroque style. The church is a single-nave building with a short presbytery; the two chapels adjacent to the sides form the false transept, in the west the nave is closed with a tower featuring a bulbous spire with a cupola. The presbytery is covered with a ceiling, the nave with a cradle vault, in the chapels there are canopy vaults. The furnishings, usually Baroque and rococo in style, date back to the 18th c. and include five altars with rococo ornaments dating back to the time when the church was reconstructed, a rococo pulpit and two confessional boxes, and a late-Baroque baptismal font. The image of the Adoration of the Mother of God of Scapular dates back to about 1650; among the lay dignitaries depicted in the image there is probably King Jan Casimir. The late-Renaissance sculpted bishop's throne dates back to the beginning of the 17th c.



059



CIESZYN

Wieś w powiecie ostrowskim, położona około 19 km na południe od Odolanowa.

A village in the region of Ostrów, about 19 km south of Odolanów.



060

Kościół pw. św. Michała Apostoła

Zbudowany w końcu XVII w., na miejscu rozebranej około 1667 r. wcześniejszej świątyni. Konsekrowany trzydzieści lat później. Po pożarze w 1941 r. restaurowano jego wnętrze. Jest budynkiem jednonawowym z węższym prezbiterium, do którego od północy przylega zakrystia. Nad nią znajduje się otwarta do wnętrza ozdobną arkadą loża. Od zachodu przylega do nawy wieża z nowym hełmem. Wnętrze przykrywa sklepienie kolebkowe z lunetami. Trzy barokowe ołtarze zostały tu prawdopodobnie przeniesione z kościoła Świętego Krzyża we Wrocławiu. W jednym z ołtarzy bocznych znajduje się polichromowana płaskorzeźba późnogotycka z 1499 r., przedstawiająca św. Jana Chrzciciela na puszczy, która niegdyś stanowiła środkową część tryptyku. Konfesjonał z figurką św. Jana Nepomucena z XVIII w.

Church of St. Michael the Apostle

Built at the end of the 17th c. in the place of the earlier church that was pulled down around 1667. It was consecrated thirty years later. After a fire in 1941 its interior was restored. The church is a single-nave building with a narrower presbytery, with a sacristy adjacent in the north. Over the sacristy there is a loge open to the inside with an ornamental gallery. In the west, there is a tower with a new spire. The interior is covered with a cradle vault with lunettes. Three Baroque altars were probably brought here from the St. Cross Church in Wrocław. One of the side altars features a late-Gothic low relief polychrome from 1499 depicting St. John the Baptist in the wilderness, which formerly was the central part of the triptych. The confessional box with the figure of St. Jan Nepomucen was made in the 18th c.



061





062



063



064



DOBRÓW

Wieś w powiecie kolskim, położona około 7 km na południe od Koła.

A village in the region of Koło, about 7 km south of Koło.



065



066



067

Kościół pw. Świętej Trójcy

Wieś jest ośrodkiem kultu błogosławionego Bogumiła (zmarłego w 1203 lub 1204 r.), arcybiskupa gnieźnieńskiego, który po rezygnacji z tej godności osiadł w Dobrowie, gdzie wiodł życie pustelnicze. Beatyfikacja Bogumiła nastąpiła dopiero w 1925 r.

W 1764 r. wzniesiono jednonawową świątynię barokową. W 1888 r. dobudowano do niej prostokątne prezbiterium z kaplicą błogosławionego Bogumiła od strony północnej i zakrystią od południa oraz obszerną kruchtę od zachodu. Nawa – starsza część kościoła – przykryta jest stropem, dobudowane wnętrza przykrywają sklepienia kolebkowo-krzyżowe. Od zewnątrz pseudobarokowe fragmenty świątyni są nieotynkowane. Skromne wyposażenie wnętrza tworzą m.in. trzy ołtarze o cechach klasycystycznych i kamienna, zapewne gotycka chrzcielnica. Uwagę zwraca barokowy obraz błogosławionego Bogumiła z 1660 r., z 16 scenkami przedstawiającymi życie i cuda przez niego czynione.

068



St. Trinity Church

The village is the centre of the cult of blessed Bogumił (d. in 1203 or 1204), Archbishop of Gniezno, who settled in Dobrów and where he lived the life of a hermit. Bogumił was beatified in 1925.

In 1764 a single-nave Baroque church was built. In 1888 a rectangular presbytery with the chapel of blessed Bogumił on the northern side, a sacristy on the southern side and a large vestibule on the western side were added. The nave, the older part of the church, is covered with a flat roof. The interiors, built later, are covered with cradle-cross vaults. The pseudo-Baroque fragments of the church are not plastered. The modest furnishings of the interior include three altars with classicistic features and a stone baptismal font, probably Gothic in style. The icon of blessed Bogumił from 1660 features 16 scenes depicting the life and miracles worked by Bogumił.



069



GLUCHOWO

Wieś w powiecie kościańskim, położona 5 km na północny zachód od Czempinia.

A village in the region of Kościan, 5 km northwest of Czempin.



070

Kościół pw. św. Katarzyny

Wybudowany w 1751 r. z fundacji Adama Kołaczkowskiego, podkomorzego kaliskiego. Świątynię wzniesiono na planie krzyża, utworzonego przez wydłużoną nawę z wieżą od strony zachodniej, nieco węższe prezbiterium oraz dwa krótkie ramiona transeptu. W 1904 r. kościół rozbudowano w stylu neobarokowym, dostawiając zakrystie po obu stronach prezbiterium oraz dwie kaplice przy nawie. Zewnętrzne ściany świątyni nie są otynkowane. Wnętrza przykrywają stropy.

Wyposażenie pochodzi przeważnie z XIX w. Ołtarze o cechach późnoklasykistycznych wykonano w I. poł. XIX w. W lewym ołtarzu bocznym znajdują się dwa płaskorzeźbione fragmenty ołtarzy późnogotyckich z początku XVI w., kwatera z wizerunkiem Męczeństwa św. Apolonii i predella ze sceną Niesienia Krzyża.

St. Catherine's Church

Built in 1751 by Adam Kołaczkowski, a chamberlain of Kalisz. The church was built on the plan of a cross formed by a long nave with a tower in the west, a slightly narrower presbytery and two short arms of the transept. In 1904 the church was expanded in the neo-Baroque style – sacristies were added on both sides and two chapels next to the nave. The external walls of the church are not plastered. The interiors are covered with ceilings.

Most of the interior dates back to the 19th c. The altars with late-classicist features were made in the first half of the 19th c. In the left side altar there are two bas-reliefed fragments of late-Gothic altars from the beginning of the 16th c., a section with the icon of the Martyrdom of St. Apollonia and the predella with the scene of the Carrying of the Cross.

071





072



073



074



GNIEZNO

Miasto powiatowe, położone około 50 km na północny wschód od Poznania. Kościół znajduje się na Wzgórzu Lecha, niedaleko katedry.

A county town located about 50 km northeast of Poznań. The church is located on the Lech Hill, near the cathedral.



075

Kościół pw. św. Jerzego

Stoi prawdopodobnie na miejscu dawnego romańskiego kościoła grodowego, wybudowanego zapewne w XII-XIII stuleciu. W końcu XVIII w. budynek był już w ruinie, przeznaczony do rozbiórki. W 1782 r. dzięki staraniom kanonika Balthazara Pstrokońskiego został jednak odrestaurowany w stylu barokowym wg projektu Bernarda Langwebera. W czasie restauracji wykorzystano być może zachowane częściowo mury romańskie lub wtórnie użyto starych ciosów kamiennych do wznoszenia ścian świątyni.

Kościół jest budynkiem jednonawowym, z węższym i niższym prezbiterium. Jego wnętrza przykrywają sklepienia żaglaste. Barokowe wyposażenie pochodzi z końca XVIII w., m.in. trzy ołtarze i ławki. W ołtarzu głównym znajduje się obraz patrona świątyni. W niszy nad portalem wejścia głównego stoi rzeźba św. Jerzego z 1936 r. dłuta Marcina Rożka.

St. George's Church

It is probably built in the place of the former Romanesque stronghold church, built in the 12th-13th c. At the end of the 18th c. the building was in ruins and a decision was made to demolish it. However, in 1782 canon Balthazar Pstrokoński managed to restore it in the Baroque style to the design of Bernard Langweber. Perhaps the remains of the Romanesque walls or the old ashlar blocks were used during the restoration to build the church walls.

The church is a single-nave building, with a narrower and lower presbytery. Its interiors are covered with canopy vaults. The three Baroque altars and the pews date back to the end of the 18th c. The main altar features the icon of the church patron. In the niche over the portal of the main entrance there is a sculpture of St. George from 1936 sculpted by Marcin Rożek.

076





077



GOŁANICE

Wież w powiecie leszczyńskim, położona około 9 km na północny zachód od Leszna.

A village in the region of Leszno, about 9 km northwest of Leszno.



078

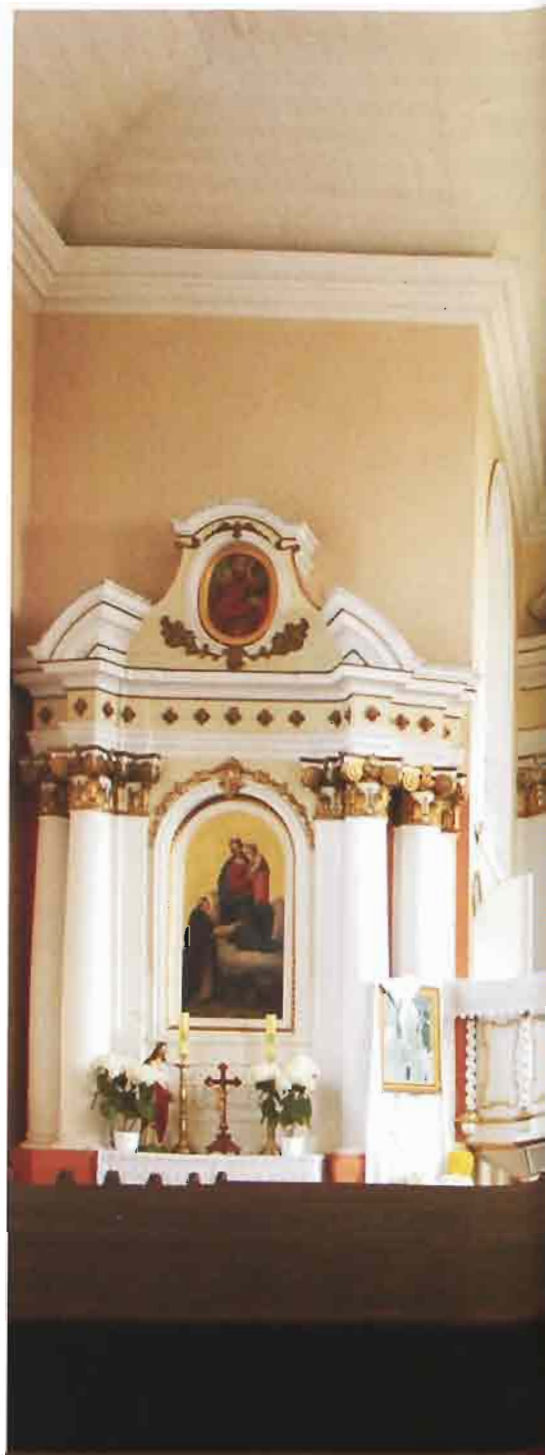
Kościół pw. św. Apostołów Piotra i Pawła

Wzniesiony w 1782 r. z fundacji Stanisława Krzyckiego, właściciela wsi. Jest budynkiem jednonawowym z węższym prezbiterium. Prezbiterium przykrywa pozorną kolebką, w nawie znajduje się strop z fasetą. Barokowo-klasycystyczne wyposażenie wnętrza pochodzi z 4. ćwierci XVIII w., m.in. trzy ołtarze, ambona i chrzcielnica. W zewnętrznej ścianie prezbiterium wmurowano m.in. płytę epitafijną księdza Macieja Fenglera, zmarłego w 1790 r., dziekana wschowskiego, ozdobioną dekoracją rokokową.

Church of St. Peter and St. Paul, the Apostles

Built in 1782 by Stanisław Krzycki, the village owner. It is a single-nave building with a narrower presbytery and a tower on the western side. The presbytery is covered with a cradle vault, the nave features a ceiling with a facette. The three Baroque-classicistic altars, pulpit and baptismal font date back to the fourth quarter of the 18th c. An epitaph plaque of Rev. Maciej Fengler, who died in 1790, the dean of Wschowa, with rococo decoration, was placed on the outer wall of the presbytery.

079





080



081



Miasto w powiecie wągrowieckim, położone około 16 km na północny wschód od Wągrowca. Kościół wznosi się przy ul. Klasztornej.

A town in the region of Wągrowiec, about 16 km northeast of Wągrowiec. The church is located in Klasztorna Street.



082



083

Kościół pw. Najświętszej Panny Marii

Późnogotycki kościół został zbudowany przez bernardynów, zapewne na przełomie XV i XVI w. Barokowe formy otrzymał w czasie przebudowy w latach 1695-1700. Dobudowano wówczas dwie kaplice i wieżę, ujednolicono wnętrza. Po likwidacji klasztoru w 1829 r. na dłuższy czas przeszedł w ręce protestantów.

Świątynia jest budowlą wzniesioną na planie krzyża, którego ramiona tworzą: krótkie prezbiterium z wieżą od strony wschodniej, nieco szersza nawa z kruchtą od zachodu oraz dwie przylegające do nawy kaplice. Prezbiterium przykryte jest sklepieniem kolebkowym; środkowe, nieco szersze przęsło nawy – sklepieniem kopułastym, pozostałe zaś przęsła – sklepieniami żaglastymi. Kaplice kryte są eliptycznymi kopułkami. Barokowy ołtarz główny i ambona pochodzą z I. ćwierci XVIII w.

Przed kościołem zachowała się późnobarokowa dwuarkadowa bramka z I. poł. XVIII w.

Church of the Most Holy Virgin Mary

The late-Gothic church was built by the Bernardine Brothers, probably at the turn of the 15th c. It was given its Baroque form during reconstruction between 1695-1700, when two chapels and a tower were added and the interior was changed. After the dissolution of the order in 1829 the church was taken over by Protestants.

The church was built on the plan of a cross with its arms formed by a short presbytery with a tower in the eastern side, a slightly wider nave with a vestibule in the west and two chapels adjacent to the nave. The presbytery is covered with a cradle vault; the central, slightly wider span – with a dome vault, the other spans – with canopy vaults. The chapels are covered with elliptical domes. The Baroque main altar and pulpit date back to the first quarter of the 18th c.

In front of the church there is a late-Baroque two-arcade gate from the first half of the 18th c.





GOSTYŃ

Miasto powiatowe położone około 60 km na południe od Poznania. Kościół znajduje się na Świętej Górze, 2 km na wschód od centrum miasta.

A county town about 60 km south of Poznań. The church is located on the Święta Góra, 2 km east of the town centre.



085

Kościół pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny i św. Filipa Neri

Budowę świątyni rozpoczęła w 1677 r. Zofia z Opałińskich Konarzewska wg projektu włoskiego architekta Baltazara Longheny. Budowla jest kopią świątyni Santa Maria della Salute w Wenecji. Przerwana na początku XVIII w. prace budowlane dokończono w latach 1726-31. Plan kopuły, innej niż w projekcie Longheny, opracował Pompeo Ferrari. W 1970 r. papież Paweł VI nadał kościołowi godność bazyliki mniejszej.

Świętogórskie Sanktuarium Marii Róży Duchownej – Mistrzyni Życia Duchowego znajduje się pod opieką księży filipinów, których oratorium powstało tu już w 1668 r.

Monumentalna świątynia wzniesiona jest na planie centralnym. Do ośmiobocznej nawy z obejściem przylega prostokątne prezbiterium i sześć kaplic bocznych. Nad nawą wznosi się posadowiona na bębnie kopuła; kaplice nakryte są kolebkami, a obejście – sklepieniami krzyżowymi. Kopułę zdobią freski Jerzego Wilhelma Neunhertza z 1746 r., pokazujące sceny z życia św. Filipa Neri. Bogate – głównie barokowe i rokokowe – jest wyposażenie wnętrza. W ołtarzu głównym z I. poł. XVIII w., z rokokowym tabernakulum z lat 1759-64, znajduje się cudowny obraz Matki Boskiej z 1540 r., wykonany temperą na desce, z panoramą Gostynia w tle.

Church of the Immaculate Conception of the Virgin Mary and St. Philip Neri

Construction of the church was started in 1677 by Zofia Konarzewska née Opałińska to the design of an Italian architect, Balthazar Longheny. The church is a replica of the Santa Maria della Salute church in Venice. Building work, interrupted at the beginning of the 18th c., was completed between 1726-31. The plan of the dome, other than in Longheny's design, was prepared by Pompeo Ferrari. In 1970 Pope Paul VI raised the church to the dignity of minor basilica.

The Sanctuary of Mary the Mystical Rose – the Mistress of Spiritual Life on Święta Góra is in the care of the Oratorians, whose oratory was built later, in 1668.

The monumental temple was built on a central plan. A rectangular presbytery and six side chapels are adjacent to the octagonal nave with a by-pass. Over the nave there is a dome on a drum; the chapels are covered with vaults, and the by-pass – with cross vaults. The dome is decorated with frescoes by Jerzy Wilhelm Neunhertz from 1746 depicting scenes from the life of St. Philip Neri. The interior is mainly Baroque and rococo in style. In the main altar from the first half of the 18th c., with a rococo tabernacle dating back to 1759-64, there is the miraculous icon of the Mother of God from 1540, made in tempera on board, with the panorama of Gostyń in the background.







87



088



089

090









GOŚCIESZYN

Wieś w powiecie wolsztyńskim, położona około 8 km na południowy wschód od Wolsztyna.

A village in the region of Wolsztyn, about 8 km southeast of Wolsztyn.



093

Kościół pw. św. Stanisława Biskupa

Wybudowany w 1779 r. staraniem Kazimierza i Estery z Grudzielskich Koczorowskich. Był budowlą jednawową, z wieżą zwieńczoną hełmem cebulastym od strony zachodniej. W 1918 r. kościół rozbudowano, dodając do pierwotnej budowli pseudobarokowe prezbiterium z lożą kolatorską i kruchtą po bokach oraz nawę poprzeczną. Wnętrze świątyni przykrywa strop.

Częściowo zachowało się dawne wyposażenie wnętrza. Dwa rokokowe ołtarze boczne pochodzą z około 1780 r., prawdopodobnie nieco starsza jest barokowa ambona.

Church of St. Stanislaus the Bishop

Built in 1779 by Kazimierz and Estera Koczorowski née Grudzielska, it was a single-nave building with a tower crowned with a bulbous spire on the western side. In 1918 the church was expanded – a pseudo-Baroque presbytery with a collator loge and a vestibule on the sides and a transept were added to the original building. The interior is covered with a ceiling.

Some of the former interior furnishings have survived until today – two rococo side altars dating back to 1780 and a slightly older Baroque pulpit.

094





095



096



GÓRKA KLASZTORNA

Wieś w powiecie pilskim, położona około 2 km na północny zachód od Łobzenicy.

A village in the region of Pila, about 2 km northwest of Łobzenica.



097

Kościół pw. Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej

Według miejscowej tradycji w 1079 r. w miejscu dzisiejszego klasztoru książy Misjonarzy Świętej Rodziny pastuszkowi pasącemu bydło ukazała się Najświętsza Maria Panna. Stąd kościół w Górcie Klasztornej uznawany jest za najstarsze sanktuarium maryjne w Polsce.

Budowę kościoła rozpoczęli w 1649 r. opiekujący się wówczas tym miejscem bernardyni. Przerwane najazdem szwedzkim prace zakończono dopiero w 1687 r. Wnętrze świątyni w 1907 r. strawił pożar.

Kościół jest budowlą jednonawową, z nieco węższym prezbiterium, nakrytą sklepieniami kolebkowymi z lunetami. Wystrój wnętrza pochodzi z XX stulecia; w ołtarzu głównym znajduje się obraz Matki Boskiej Góreckiej – kopia wizerunku z XVII w., wykonana w 1954 r. przez Jerzego Hoppena. Słynący łaskami obraz został jedenaście lat później ozdobiony koronami papieskimi.

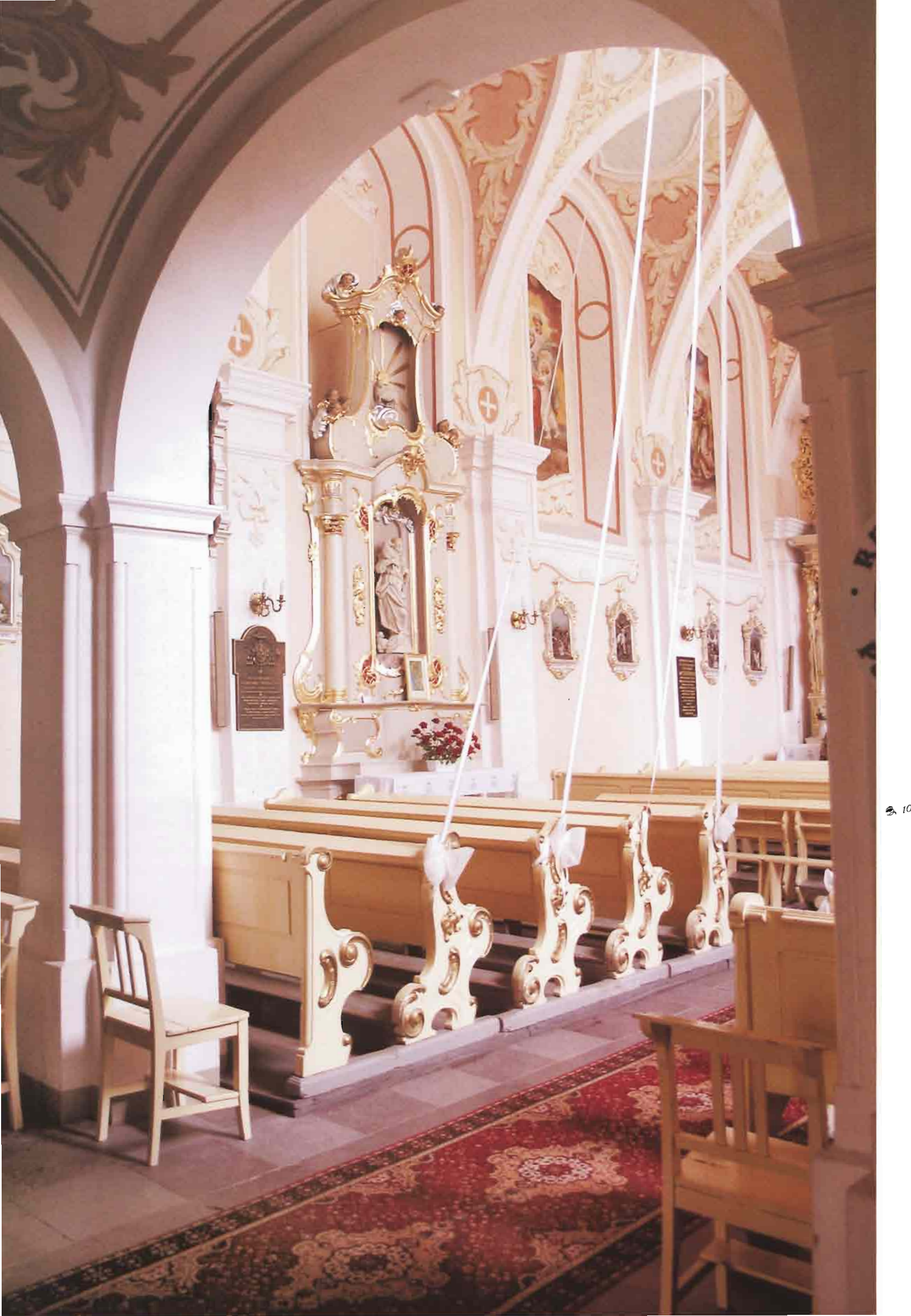


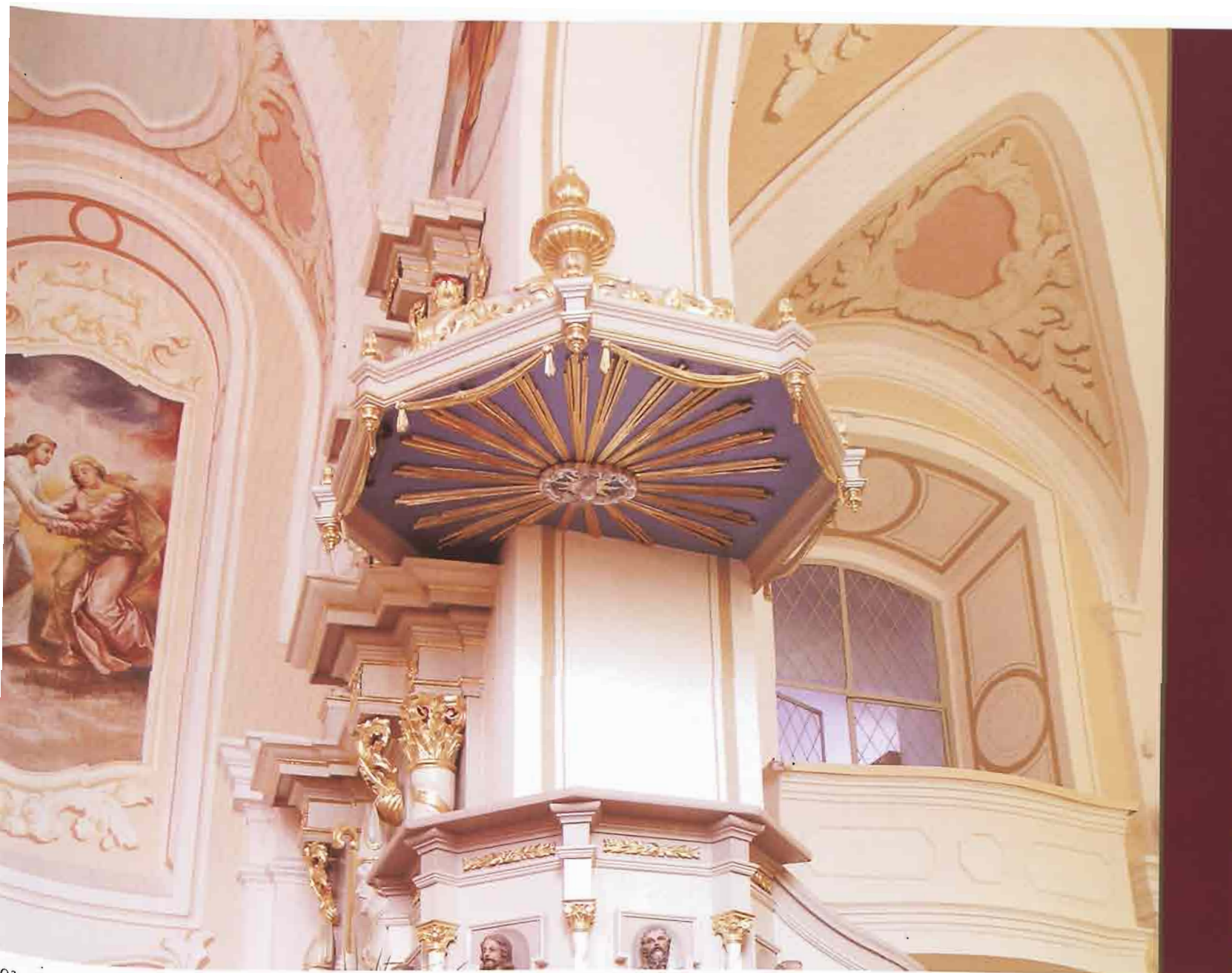
098

099









Church of the Virgin Mary Immaculately Conceived

Local tradition has it that in 1079 the Most Holy Virgin Mary was seen by a shepherd boy who was minding grazing cattle in the place of the present-day monastery of the Congregation of Missionaries of the Holy Family. For this reason the church in Górką Duchowną is considered the oldest sanctuary of Mary in Poland.

Construction of the church was started in 1649 by the Bernardine Brothers. After interruption caused by the Swedish invasion, the work was completed late in 1687. The interior of the church was damaged by fire in 1907.

The church is a single-nave building, with a slightly narrower presbytery, covered with a cradle vault with lunettes. The interior design dates back to the 20th c.; the main altar features the icon of the Mother of God of Górką – a replica of the 17th c. icon, made in 1954 by Jerzy Hoppen. The icon, famous for graces, was decorated with papal crowns eleven years later.



GRABÓW NAD PROSNĄ

Miasto w powiecie ostrzeszowskim, położone około 16 km na północny wschód od Ostrzeszowa. Kościół znajduje się przy ul. Klasztornej.

A town in the region of Ostrzeszów, about 16 km north of Ostrzeszów. The church is located in Klasztorna Street.



103

Kościół pw. Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej

Budowę kościoła i przylegającego doń klasztoru rozpoczęli franciszkanie w 1642 r. Świątynię konsekrowano w 1658 r. W 1715 r. zabudowania zniszczył pożar, a kościół odbudowano dopiero w latach 1733-41.

Świątynia jest budowlą jednonawową, z niższym, zamkniętym półkoliście prezbiterium. Fasada z wieżą zwieńczoną hełmem cebulastym – powstała podczas odbudowy kościoła w XVIII w. – ma charakter późnobarokowy. Prezbiterium przykryte jest sklepieniem żaglastym, nawa – sklepieniem kolebkowym z lunetami. Wyposażenie wnętrza barokowe i rokokowe z XVIII w., m.in. rokokowy ołtarz główny z lat 1751-52, sześć ołtarzy bocznych również z około poł. XVIII stulecia, stalle w stylu regencji z I. ćwierci XVIII w. i dwa rokokowe konfesjonały.

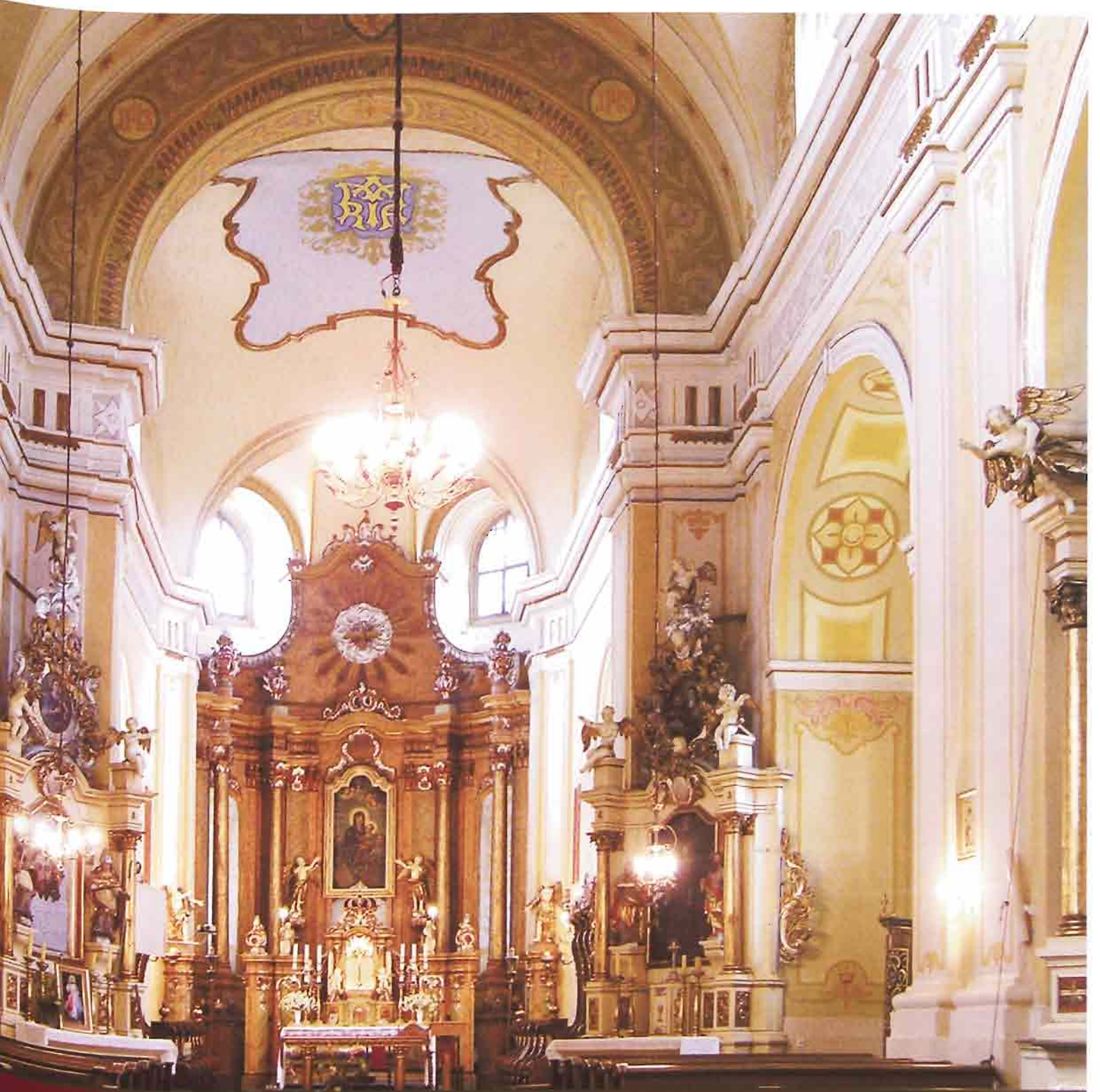
104





105

106







107



108

Church of the Most Holy Virgin Mary Immaculately Conceived

Construction of the church and the adjacent monastery was started by the Franciscan Fathers in 1642. The temple was consecrated in 1658. In 1715 it was destroyed by a fire; the church was rebuilt as late as between 1733-41.

The church is a single-nave building, with a narrower, semi-circularly closed presbytery. The façade with the tower capped with a bulbous spire was built during the reconstruction of the church in the 18th c. and is late-Baroque in style. The presbytery is covered with a canopy vault, the nave – with a cradle vault with lunettes. The Baroque and rococo furnishings from the 18th c. feature the main altar from 1751-52, six side altars from about the mid 18th c., stalls in the regency style from the first quarter of the 18th c. and two rococo confessional boxes.

GRODZISK WIELKOPOLSKI

Miasto powiatowe położone około 50 km na południowy zachód od Poznania. Kościół znajduje się przy pl. św. Anny.

A county town about 50 km southwest of Poznań. The church is located in Św. Anny Square.



109

Kościół pw. Najświętszego Imienia Jezus i Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny

Budowę dawnej świątyni bernardynów rozpoczęto w 1686 r., a zakończono – przed 1710 r. Jej fundatorem był Jan Leopold Opaliński, kasztelan nakielski, ówczesny właściciel miasta. W 1775 r. w podziemiach kościoła został pochowany Wojciech Leon Opaliński, ostatni męski potomek tego znanego wielkopolskiego rodu. Klasztor bernardynów zlikwidowano w 1835 r.

Kościół jest budowlą jednonawową, z dwiema kaplicami po bokach nawy tworzącymi rodzaj transeptu. Na osi budynku, za prezbiterium, znajduje się wieża zwieńczona barokowym hełmem z dwoma prześwitami. Prezbiterium i nawę przykrywają sklepienia kolebkowe z lunetami. Sklepienia nawy poprzecznej pokrywa polichromia z lat 1950-51, wykonana przez Teodora i Stanisława Szukałów oraz Henryka Kota. Barokowe i rokokowe wyposażenie kościoła pochodzi z XVII i XVIII w. W polu środkowym ołtarza głównego znajduje się obraz Adoracji Imienia Jezus z około 1662 r., na którym wśród adorujących przedstawiony jest król Jan Kazimierz.

Church of the Most Holy Name of Jesus and the Immaculate Conception of the Virgin Mary

The construction of the former monastery of the Bernardine Fathers was started in 1686 and completed before 1710. It was founded by Jan Leopold Opaliński, the castellan of Nakło, then the town owner. In 1775 Wojciech Leon Opaliński, the last male descendant of the famous family in Wielkopolska, was buried in the vault. The Bernardine monastery was closed in 1835.

The church is a single-nave building, with two chapels on the nave sides, forming a kind of transept. In the axis of the building, by the presbytery, there is a tower capped with a Baroque spire with two gaps. The presbytery and the nave are covered with cradle vaults with lunettes. The vaults of the transept are decorated with polychrome dating back to 1950-51, made by Teodor and Stanisław Szukała and Henryk Kot. The Baroque and rococo interior dates back to the 17th and 18th c. In the centre of the main altar there is the painting of the Adoration of the Name of Jesus from about 1662, which depicts King Jan Casimir among the adorers.

110





111



112

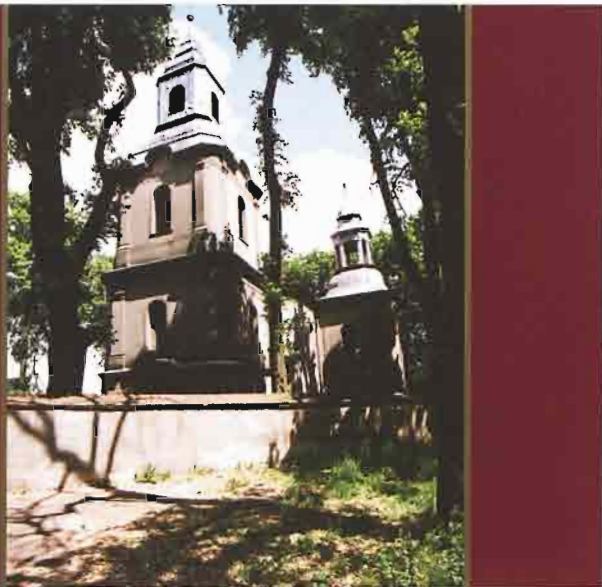


113



Wieś w powiecie poznańskim, położona około 3 km na północny wschód od Kostrzyna.

A village in the region of Poznań, about 3 km northeast of Kostrzyn.



114



115

116

Kościół pw. Najświętszej Marii Panny Szkaplerznej

Wybudowany w latach 1778-80 z fundacji Franciszki ze Skoroszewskich Krzyckiej. Wzniesiony jest na planie krzyża greckiego, z wieżą w fasadzie. Przęsło centralne przykryto sklepieniem kolebkowym z lunetami, pozostałe – sklepieniami żaglastymi z lunetami. Wyposażenie pochodzi przeważnie z czasów budowy kościoła: m.in. trzy ołtarze, ambona i chrzcielnica. W głównym ołtarzu obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem z I. ćwierci XVII w. Ponadto w świątyni znajdują się starsze zabytki, m.in.: kamienna chrzcielnica późnogotycka w kształcie kielicha, renesansowe zwieńczenie sakramentarium z około 1520-30 r., wykonane z piaskowca, z płaskorzeźbionym popiersiem Boga Ojca, kamienna płyta nagrobna Jana Iwińskiego, zmarłego w 1549 r., z płaskorzeźbioną postacią rycerza w zbroi oraz fragment epitafium kamiennego z 2. poł. XVI w., z postaciami w strojach szlacheckich klęczącymi pod krzyżem.



Church of the Virgin Mary of Scapular

Built between 1778-80 by Franciszka Krzycka née Skoroszewska on a plan of the Greek cross, with a spire in the façade. The central span is covered with a cradle vault with lunettes, the other spans – with canopy vaults with lunettes. Most of the interior dates back to the times of the church construction, e.g. the three altars, a pulpit and baptismal font. The main altar features the icon of the Mother of God with Child from the first quarter of the 17th c. Other interesting elements of the interior include a stone late-Gothic baptismal font in the shape of a chalice, Renaissance roof over the sacramentarium from about 1520-30, made of sandstone, with a bas-reliefed bust of God the Father, stone tombstone of Jan Iwiński, who died in 1549, with a bas-reliefed figure of a knight in armour and a fragment of a stone epitaph from the second half of the 16th c. with characters in costumes typical of the nobility, kneeling in front of the cross.

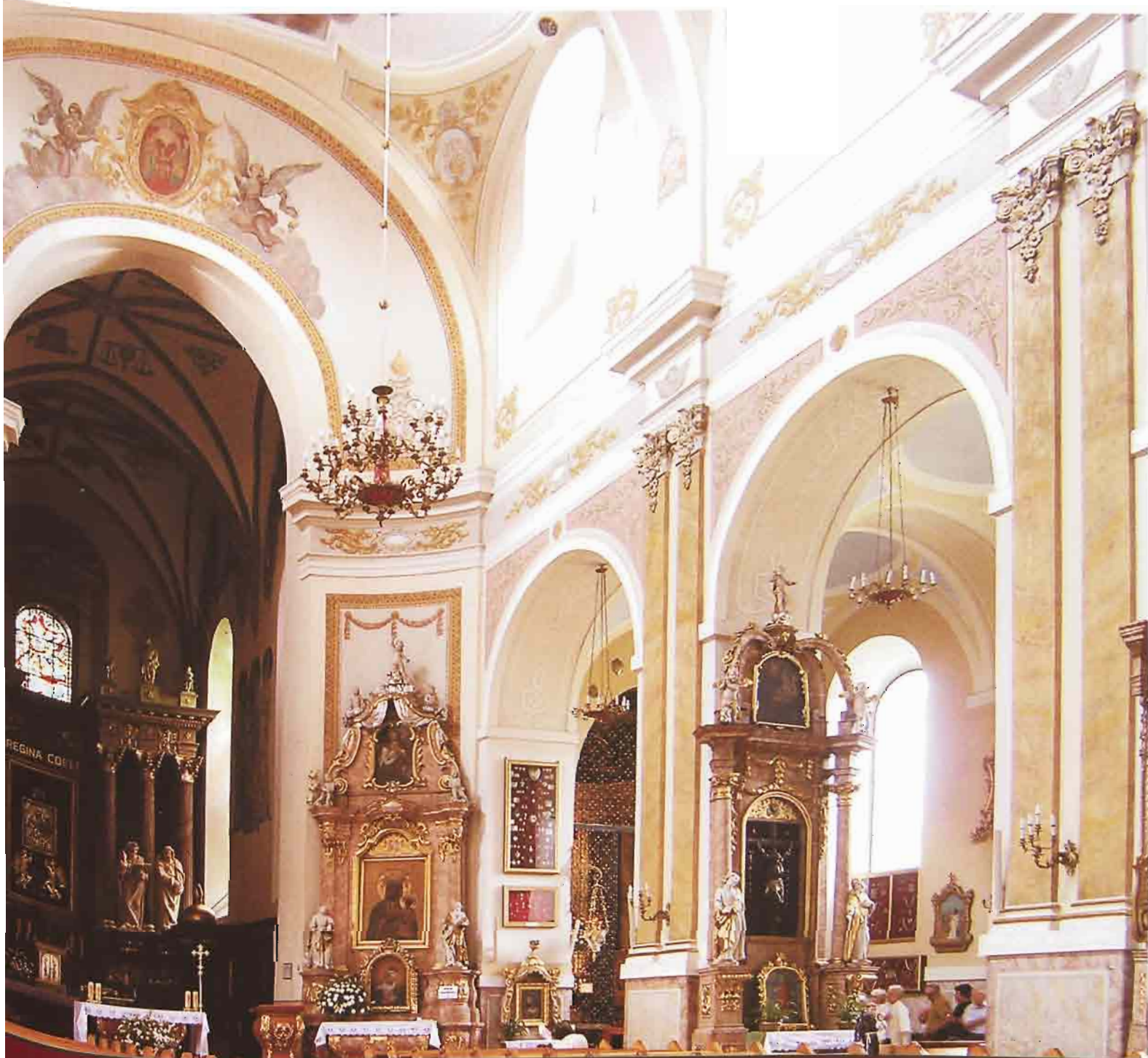


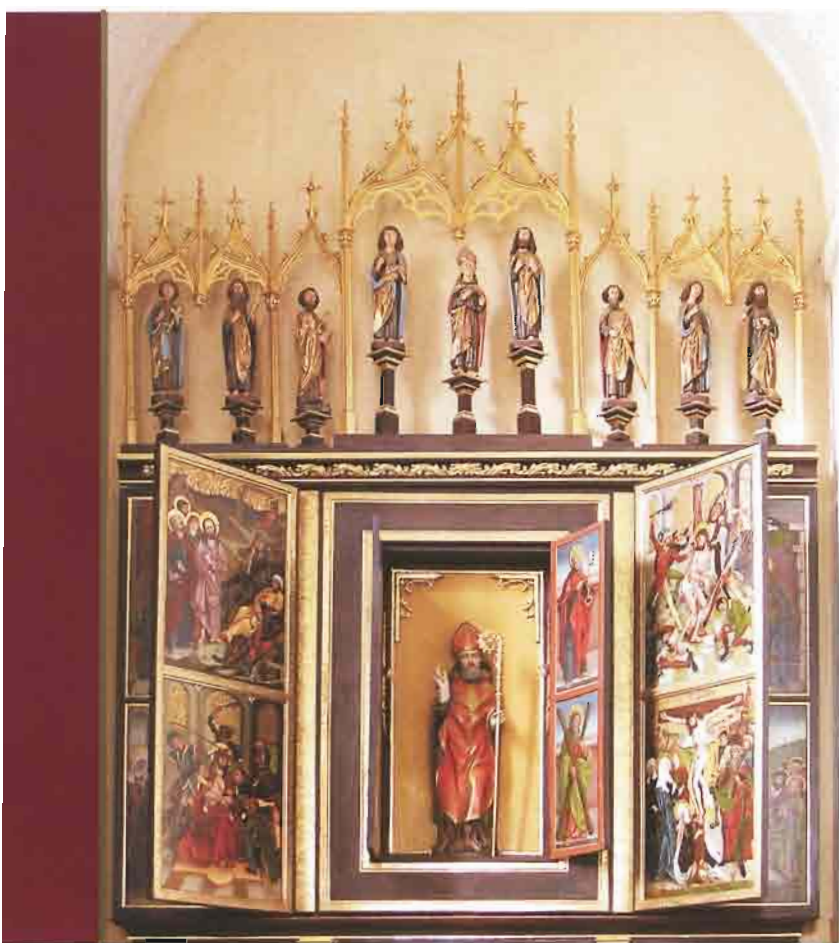


119



120





121

Church of the Assumption of the Holy Virgin Mary

A Gothic church, built in 1359. In 1783 part of the nave and the façade collapsed. During reconstruction in about 1790 a Baroque nave was added to the former, Gothic presbytery. In 1978 Pope Paul VI raised the church to the dignity of minor basilica.

The church is a three-nave basilica, with a presbytery, and sacristy on the sides with a strongroom on the upper floor and an octagonal chapel of the Holy Family. A tower with a spire reconstructed in 1948 is adjacent to the façade. A Gothic star vault survived in the presbytery, the main nave is covered with a cradle vault and the aisles with canopy vaults. The classicistic main altar from 1829 features the Gothic icon of the Mother of God from 1424. There are six Baroque side altars and a rococo pulpit.

The Baroque altar in the chapel features the icon of the Holy Family from the 17th c., which is worshipped by the faithful. As early as 1796 it was decorated with papal crowns. Today, the church in Kalisz, often called the collegiate of St. Joseph by the local inhabitants, is Poland's most important centre of the cult of St. Joseph, the patron of families.

122





Kościół znajduje się przy ul. Stawiszyńskiej.

The church is located in Stawiszyńska Street.



123

Kościół pw. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny

Wybudowany w latach 1594-1607 dla bernardynów, z fundacji prymasa Stanisława Karnkowskiego. Parterową kruchtę wraz z przejściem korytarzowym dobudowano w XVIII w. Władze carskie zlikwidowały konwent bernardynów w 1864 r. W 1919 r. zabudowania klasztorne wraz z kościołem przejęli jezuici. Pożar w 1991 r. zniszczył częściowo dachy świątyni. Dziś pełni ona rolę Sanktuarium Serca Jezusa Miłosiernego.

Kościół jest budowlą jednonawową z nieco węższym prezbiterium, otwartym wąskim otworem tęczowym do korpusu nawowego. Sklepienia kolebkowe z lunetami oraz ściany świątyni zdobi polichromia iluzjonistyczna wykonana w latach 1764-65 przez bernardyna Walentego Żebrowskiego, odnowiona w 1912 i 1954 r. oraz po pożarze w 1991 r. Jednolite wyposażenie wnętrza z poł. XVIII w. – m.in. siedem ołtarzy, konfesjonały i ławki oraz prospekt organowy – jest dziełem snycerza Bonawentury Widawskiego.



124





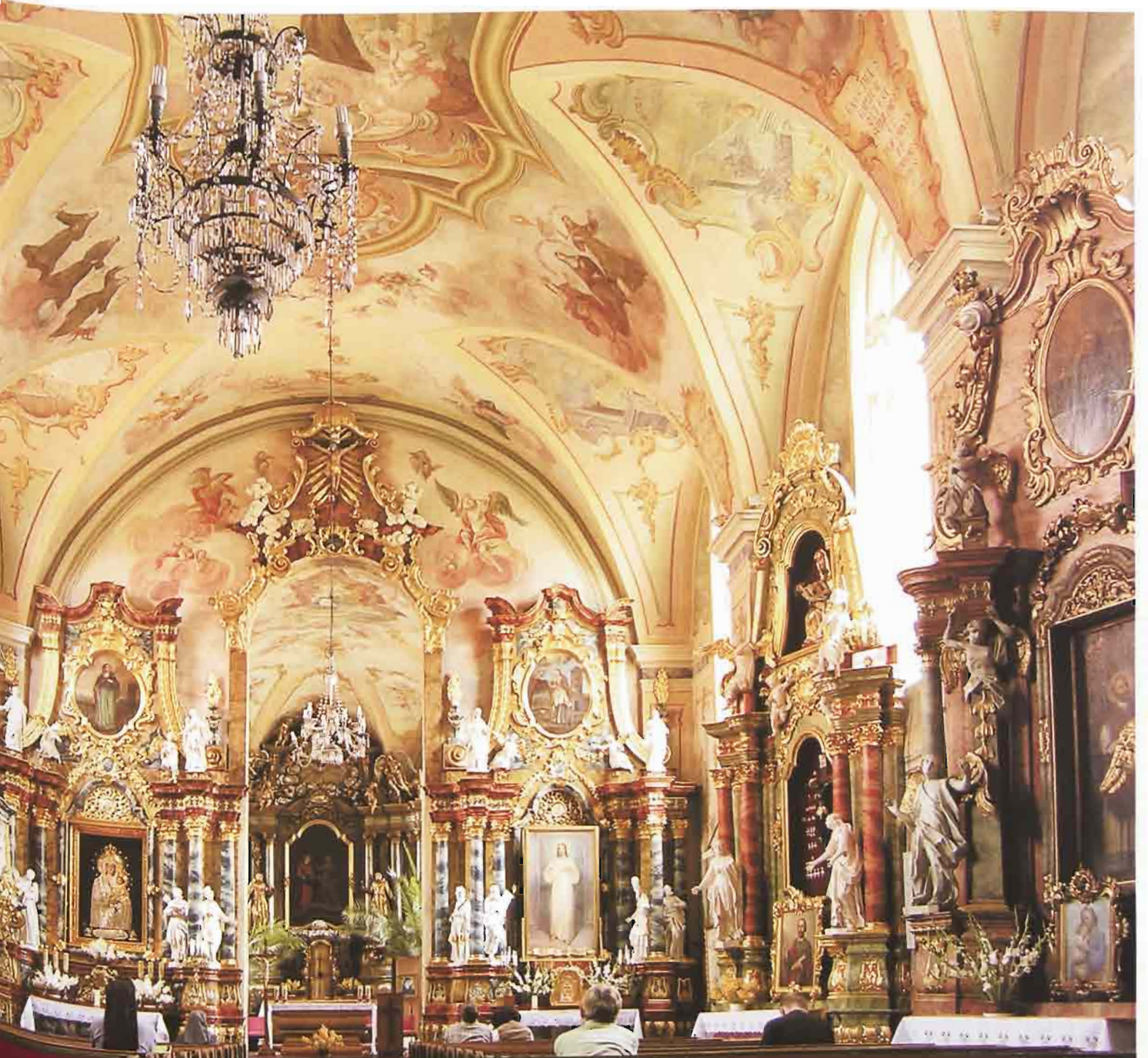
125



126



127











Church of the Visitation of the Virgin Mary

Built between 1594-1607 for the Bernardine Fathers by Primate Stanisław Karnkowski. The single-storey high vestibule with a corridor was added in the 18th c. The tsarist authorities dissolved the Bernardine order in 1864. In 1919 the monastic buildings with the church were taken over by the Jesuits. Fire in 1991 partly destroyed the roofs. Today, the church is the Sanctuary of the Heart of Merciful Jesus.

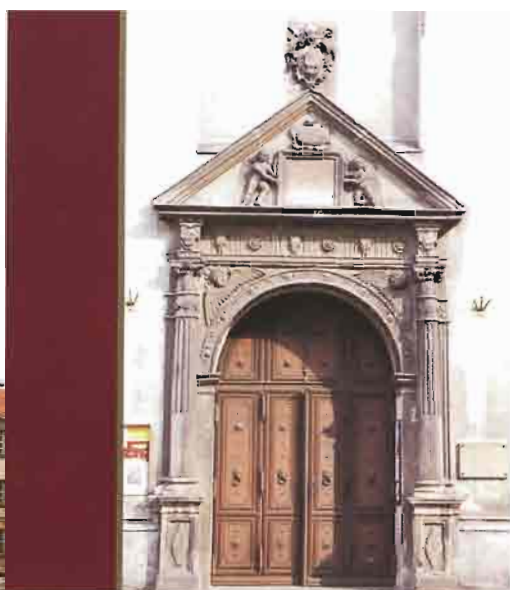
The church is a single-nave building with a slightly narrower presbytery, open to the nave with a narrow rainbow gap. The cradle vaults with lunettes and the walls of the church are decorated with illusionary polychrome made between 1764-65 by Walenty Żebrowski, a Bernardine monk. It was renovated in 1912 and 1954 and after the fire in 1991. The interior from the mid 18th c. features seven altars, confessional boxes and pews and the organ and was designed by woodcarver Bonawentura Widawski.

Kościół znajduje się przy ul. Kolegialnej.

The church is located in Kolegialna Street.



131



132

Kościół pw. śś. Stanisława i Wojciecha

Wzniesiony w latach 1587-95 dla jezuitów z fundacji prymasa Stanisława Karnkowskiego. Autorem projektu kościoła i wybudowanego obok kolegium był jezuita Jan Maria Bernardoni. W 1773 r. nastąpiła kasata zgromadzenia jezuitów. Przejściowo – w latach 1788-93 – w pojezuickich gmachach zagościli bonifratrzy. Dziś świątynia pełni funkcję kościoła garnizonowego.

Kościół jest trójnawową budowlą bazylikową, z krótkim prezbiterium i emporami nad nawami bocznymi. Przy prezbiterium, na przedłużeniu lewej nawy bocznej, znajduje się niska wieża – dawne obserwatorium astronomiczne, wzniesione na początku XVII w. Prezbiterium i nawa główna przykryte są sklepieniami kolebkowymi z lunetami, nawy boczne i empory – kolebkami krzyżowymi. Barokowe i rokokowe wyposażenie wnętrza pochodzi z XVII i XVIII w. W prezbiterium znajduje się wczesnobarokowy nagrobek fundatora kościoła i kolegium prymasa Stanisława Karnkowskiego z początku XVII w.

133







134

Church of St. Stanislaus and St. Adalbert

Built between 1587-95 for the Jesuits by Primate Stanisław Karnkowski to the design of Jan Maria Bernardoni, who also designed the nearby college. In 1773 the Jesuit order was dissolved. For some time, between 1788-93, the buildings left by the Jesuits were home to the Brothers of the Order of St. John of God. Today, it is a garrison church.

The church is a three-nave basilica, with a short presbytery and nuns' galleries over the aisles. By the presbytery, at the end of the left aisle, there is a low tower, which used to be an astronomical observatory, built at the beginning of the 17th c. The presbytery and the main nave are covered with cradle vaults with lunettes, the aisles and nuns' galleries – with cross cradle vaults. The Baroque and rococo interior dates back to the 17th and 18th c. The presbytery features the early-Gothic gravestone of the church and college founder, Primate Stanisław Karnkowski, dating back to the beginning of the 17th c.

135

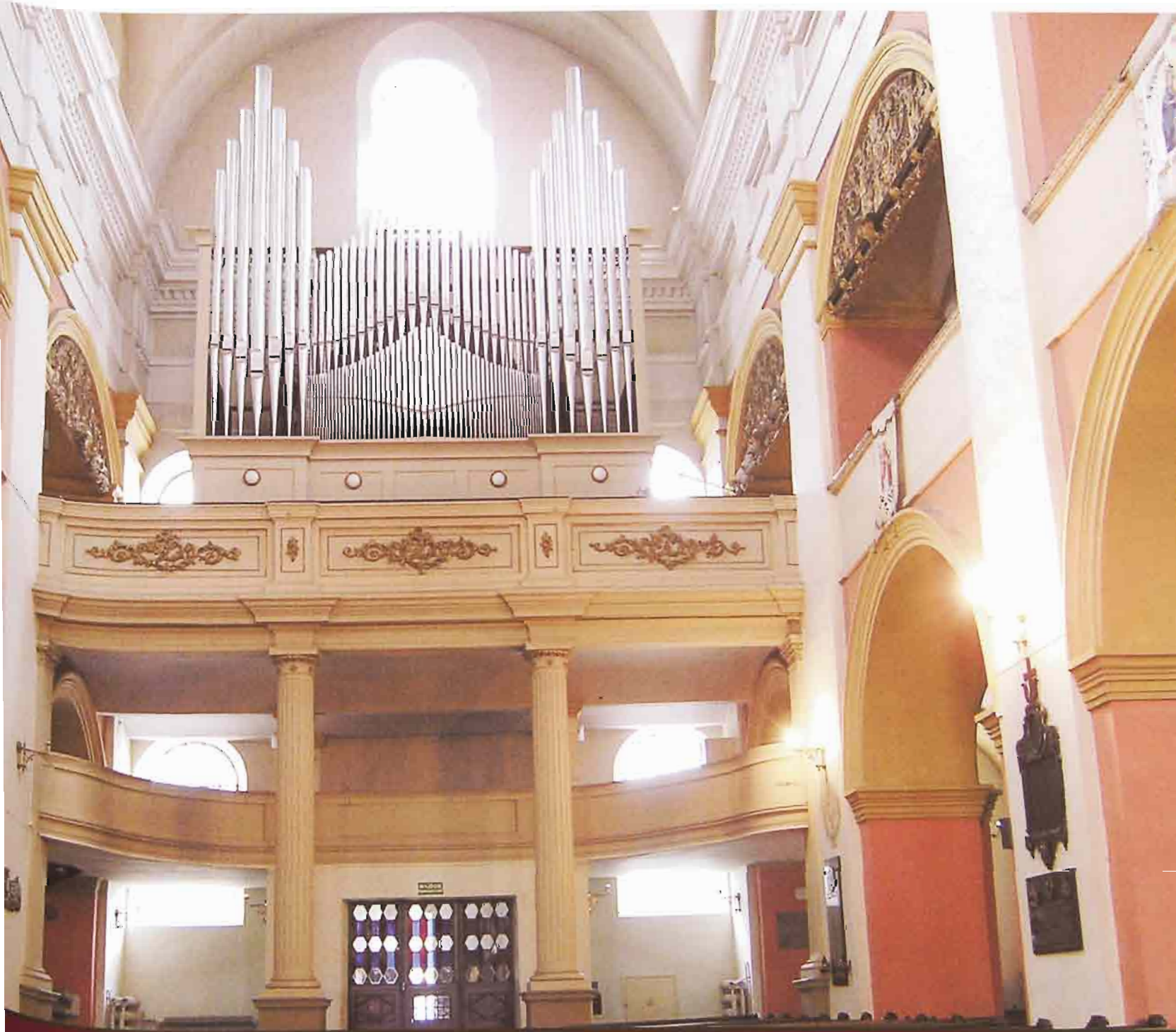




136



137



Kościół znajduje się przy ul. Śródmiejskiej.

The church is located in Śródmiejska Street.



138

Kościół pw. św. Józefa i Piotra z Alkantary

Wzniesiony w latach 1665-73 dla reformatów. Nieco później, w latach 1728-31, dobudowano do nawy od strony wschodniej tzw. kaplicę żołnierską, ufundowaną przez Piotra Sokolnickiego, chorążego poznańskiego. W 1864 r. władze carskie zamknęły klasztor reformatów. Podczas pogromu miasta w 1914 r. zarówno kościół jak i budynek dawnego klasztoru zostały poważnie zniszczone. Odbudowane w latach 1919-21 stały się domem sióstr nazaretanek.

Kościół jest budowlą jednonawową, z nieco węższym i niższym prezbiterium. W prezbiterium znajduje się sklepienie kolebkowo-krzyżowe, nawa przykryta jest kolebką z lunetami. Jednolite rokokowe wyposażenie wnętrza – m.in. ołtarze, ambona, konfesjonały i ławki – wykonał w poł. XVIII w. snycerz Józef Eglauer. Kaplica żołnierska przykryta jest sklepieniem żagielkowym. Jej wnętrze zdobi polichromia Józefa Balukiewicza z końca XIX w. W arkadzie łączącej kaplicę z nawą znajduje się kuta krata z około 1735 r. z inicjałami fundatora Piotra Sokolnickiego.

Na dziedzińcu przed kościołem stoi barokowa kaplica św. Jana Nepomucena, wybudowana w latach 1717-36.

139





140





141



142

Church of St. Joseph and St. Peter of Alkantra

Built between 1665-73 for the Reformati monks. Later, between 1728-31, the so-called soldier's chapel was added to the nave in the eastern side, founded by Piotr Sokolnicki, the *chorąży* of Poznań (*chorąży* – a title of honour in early modern Poland). In 1864 the tsarist authorities closed down the Reformati monastery. During the pogrom of the town in 1914, both the church and the building of the former monastery were badly damaged. Rebuilt between 1919-21, they became home to the Sisters of Nazareth.

The church is a single-nave building, with a slightly narrower and lower presbytery. The presbytery is covered with a cradle-cross vault, the nave is covered with a cradle vault with lunettes. The rococo interior featuring altars, a pulpit, confessional boxes and pews were made by wood-carver Józef Eglauer in the mid 18th c. The soldier's chapel is covered with a sail vault. Its interior is decorated with polychrome by Józef Balukiewicz from the end of the 19th c. The arcade that connects the chapel with the nave features wrought iron bars from about 1735 with the initials of Piotr Sokolnicki, the church founder.

The courtyard in front of the church features a Baroque chapel of St. Jan Nepomucen, built between 1717-36.





KASZCZOR

Wieś w powiecie wolsztyńskim, położona około 18 km na południe od Wolsztyna.

A village in the region of Wolsztyn, about 18 km south of Wolsztyn.



144

Kościół pw. św. Wojciecha

Murowany z cegły i nieotynkowany kościół wzniesiono w latach 1764-75 z fundacji Jana Józefa Szoldrskiego, opata przemęckiego. Jest jednonawową budowlą z węższym prezbiterium zwróconym na zachód oraz wieżą zwieńczoną baniastym hełmem, wtopioną częściowo w fasadę. Zachodnie przęsło nawy, nieco szersze, tworzy rodzaj transeptu. Wnętrza przykrywają sklepienia żaglaste i kolebkowe. Barokowo-klasycystyczne wyposażenie pochodzi z 3. ćwierci XVIII w. W architektonicznym ołtarzu głównym, wkomponowanym w zamknięcie prezbiterium, wisi krucyfik z XVII w. Ponadto w kościele znajdują się dwa podobne ołtarze boczne, ambona z rzeźbą Matki Boskiej Niepokalanej na baldachimie oraz empirowa chrzcielnica w kształcie kolumny ze sceną chrztu Chrystusa na pokrywie z początku XIX stulecia.

Przed kościołem barokowa figura św. Jana Nepomucena, wykonana z piaskowca w 1745 r.

St. Adalbert's Church

The brick and unplastered church was built between 1764-75 by Jan Józef Szoldrski, the abbot of Przemęt. It is a single-nave building with a narrower presbytery facing west and a tower crowned with a bulbous spire, partly embedded into the façade. The western span of the nave, slightly wider, forms a kind of transept. The interiors are covered with canopy and cradle vaults. The Baroque-classicistic interior from the third quarter of the 18th c. features the main altar built into the closure of the presbytery and a 17th c. crucifix. It is also worth admiring two similar side altars, a pulpit with the sculpture of the Immaculate Mother of God on a canopy and an empire baptismal font shaped like a column with the scene of Christ's baptism on the front from the beginning of the 19th c.

In front of the church there is a Baroque figure of St. John Nepomucene, made of sandstone in 1745.

145





146



147



148



KAKOLEWO

Wieś w powiecie leszczyńskim, położona około 9 km na wschód od Leszna.

A village in the region of Leszno, about 9 km east of Leszno.



149

150





151



152



153



Kościół pw. Wszystkich Świętych

Wzniesiony w latach 1790-97 z fundacji Maksymiliana Mielżyńskiego, pisarza wielkiego koronnego, z wykorzystaniem późnogotyckich murów świątyni zbudowanej na początku XVI w. W 1872 r. wieża zyskała nowy stożkowy hełm, a w 1926 r. przebudowano prezbiterium.

Kościół jest budynkiem jednonawowym z nieco węższym prezbiterium i wieżą ponad fasadą. W nawie znajduje się pierwotne sklepienie żaglaste, prezbiterium przykrywa nowsze sklepienie kopulaste. Wyposażenie wnętrza z XVIII-XX w. Ze starszego wyposażenia zachowały się m.in.: ambona z 4. ćwierci XVIII w. dekorowana ornamentem rokokowym oraz kropielnica w kształcie kielicha z XVIII w.

W murze otaczającym kościół znajduje się późnobarokowa trójdzielna brama z 2. poł. XVIII w.

Church of All Saints

Built between 1790-97 by Maksymilian Mielżyński, the *notarius magnus*, using the late-Gothic walls of the temple built at the beginning of the 16th c. A new conical spire was added to the tower in 1872 and the presbytery was reconstructed in 1926.

The church is a single-nave building with a slightly narrower presbytery and a tower over the façade. The nave features the original canopy vault, the presbytery is covered with a dome vault. The interior dates back to the 18th-20th c. What has survived of the former furnishings is the pulpit from the fourth quarter of the 18th c. with rococo ornamentation and the aspersion in the shape of a chalice from the 18th c.

The wall surrounding the church features a late-Baroque three-section gate from the second part of the 18th c.

KŁODAWA

Miasto w powiecie kolskim, położone około 20 km na północny wschód od Koła. Kościół znajduje się przy ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

A town in the region of Koło, about 20 km northeast of Koło. The church is located in Kardynała Stefana Wyszyńskiego Street.



154

Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny

Wybudowany dla karmelitów trzewiczkowych w poł. XVIII w. – budowę świątyni zakończono w 1755 r., wieże ukończono dziesięć lat później – z fundacji Chryzostoma Dorpowskiego, wojewody łęczyckiego i starosty kłodawskiego. W dobie wojen napoleońskich kościół i sąsiadujący z nim klasztor zostały poważnie zdewastowane; ich gruntowny remont przeprowadzono dopiero w latach 1851-54. W 1864 r. władze carskie zlikwidowały konwent karmelitański.

Kościół jest budowlą trójnawową, bazylikową, z nieco niższym prezbiterium. W fasadzie znajdują się dwie niskie wieże, zwieńczone baniastymi hełmami z latarniami. Nawa główna i prezbiterium przykryte są sklepieniami żaglastymi. Rokokowe wyposażenie wnętrza pochodzi z 3. ćwierci XVIII w. Oprócz okazałego ołtarza głównego w kościele znajduje się osiem – analogicznych parami – ołtarzy bocznych, stalle zakonne, ambona w kształcie łodzi i trzy konfesjonały. Starszym zabytkiem jest kamienne epitafium Sierakowskich z I. poł. XVII w.

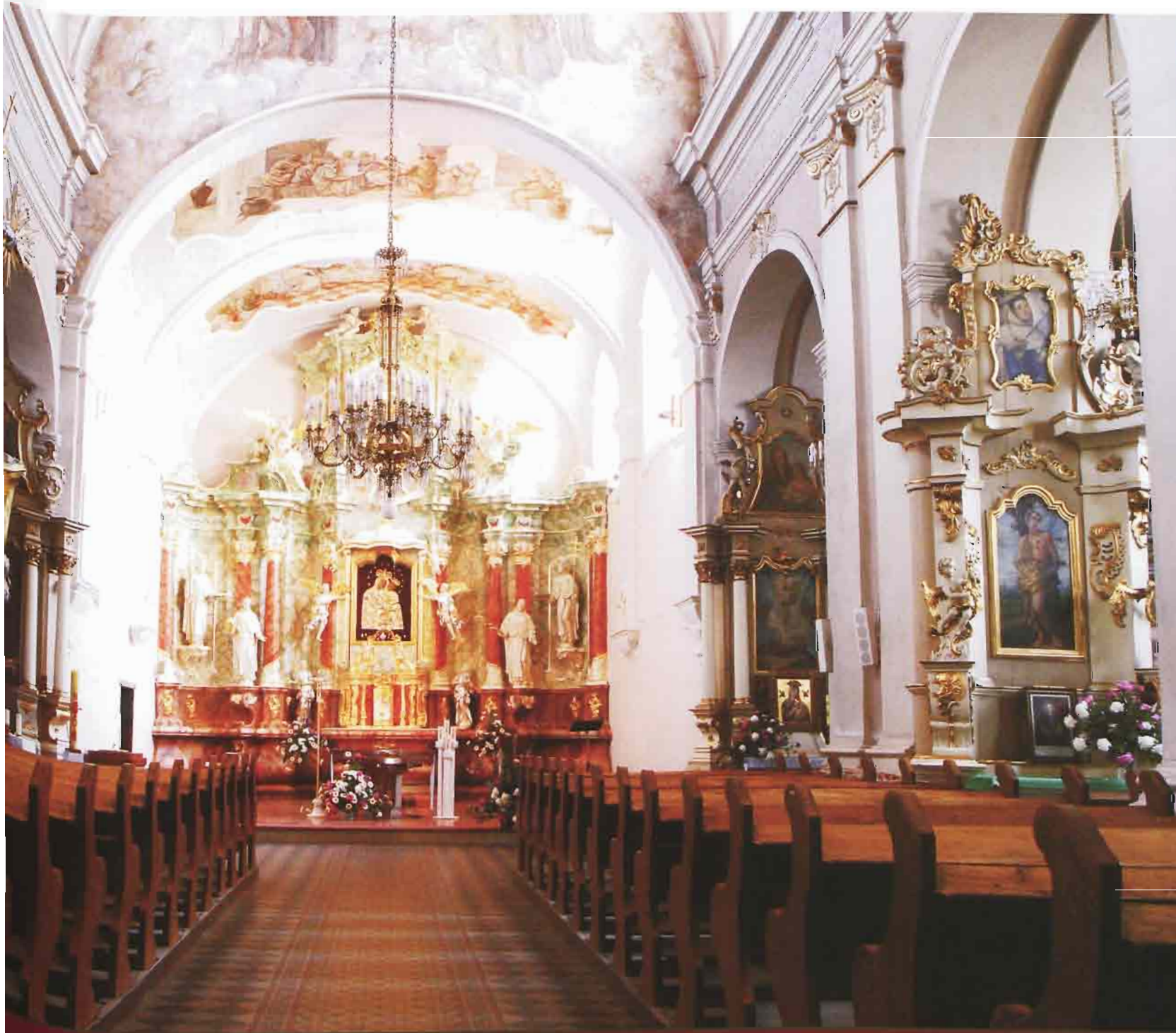
Na dziedzińcu odpustowym, przed fasadą kościoła, na wysokiej kolumnie stoi wykonana z piaskowca barokowa figura Matki Boskiej.

155





156





157



158

Church of the Assumption of the Virgin Mary

Built for the Calced Carmelites in the mid 18th c. in 1755 (the towers were completed ten years later) by Chryzostom Dorpowski, the voivod of Łęczyca and starost of Kłodawa. During the Napoleonic wars the church and the adjacent monastery were badly damaged; they were rebuilt between 1851-54. In 1864 the tsarist authorities dissolved the Carmelite order.

The church is a three-nave basilica, with a slightly lower presbytery. The façade features two low towers, capped with bulbous spires with cupolas. The main nave and the presbytery are covered with canopy vaults. The rococo interior comes from the third quarter of the 18th c. Apart from the impressive main altar there are eight side altars, stalls, a pulpit in the shape of a boat and three confessional boxes. A stone epitaph of the Sierakowski family from the first half of the 17th c. is also an interesting monument.

In the courtyard in front of the church façade there is a Baroque figure of the Mother of God made of sandstone and placed on a tall column.

159





160



KOBYLIN

Miasto w powiecie krotoszyńskim, położone około 16 km na zachód od Krotoszyna. Kościół znajduje się przy pl. Andrzeja Glabera.

A town in the region of Krotoszyn, about 16 km west of Krotoszyn. The church is located in Andrzeja Glabera Square.



161

Kościół pw. Matki Bożej przy Żłóbku

Powstał dla bernardynów, sprowadzonych do Kobylina w 1456 r. W końcu XV w. wzniesiono prezbiterium, niedługo potem przykrytą stropem nawę. W połowie XVII w. kościół i stojący obok klasztor zostały zniszczone przez Szwedów, a w 1707 r. – spalone przez Rosjan. Odbudowę świątyni zakończono około 1720 r. W 1831 r. władze pruskie zamknęły klasztor; franciszkanie wrócili doń w 1929 r.

Kościół jest budowlą jednonawową. Jej gotyckie, nieotynkowane od zewnątrz prezbiterium kontrastuje z nieco szerszą i wyższą nawą o formach barokowych. Prezbiterium przykrywa sklepienie kolebkowe z lunetami, nawę – sklepienie żaglaste dzielone gurtami. Barokowe i rokokowe wyposażenie wnętrza pochodzi głównie z XVIII w. W przedsionku umieszczono fragmenty późnorenesansowego nagrobka Jana Konarskiego, kasztelana kaliskiego, z wykonaną z czerwonego marmuru postacią leżącego rycerza w zbroi.

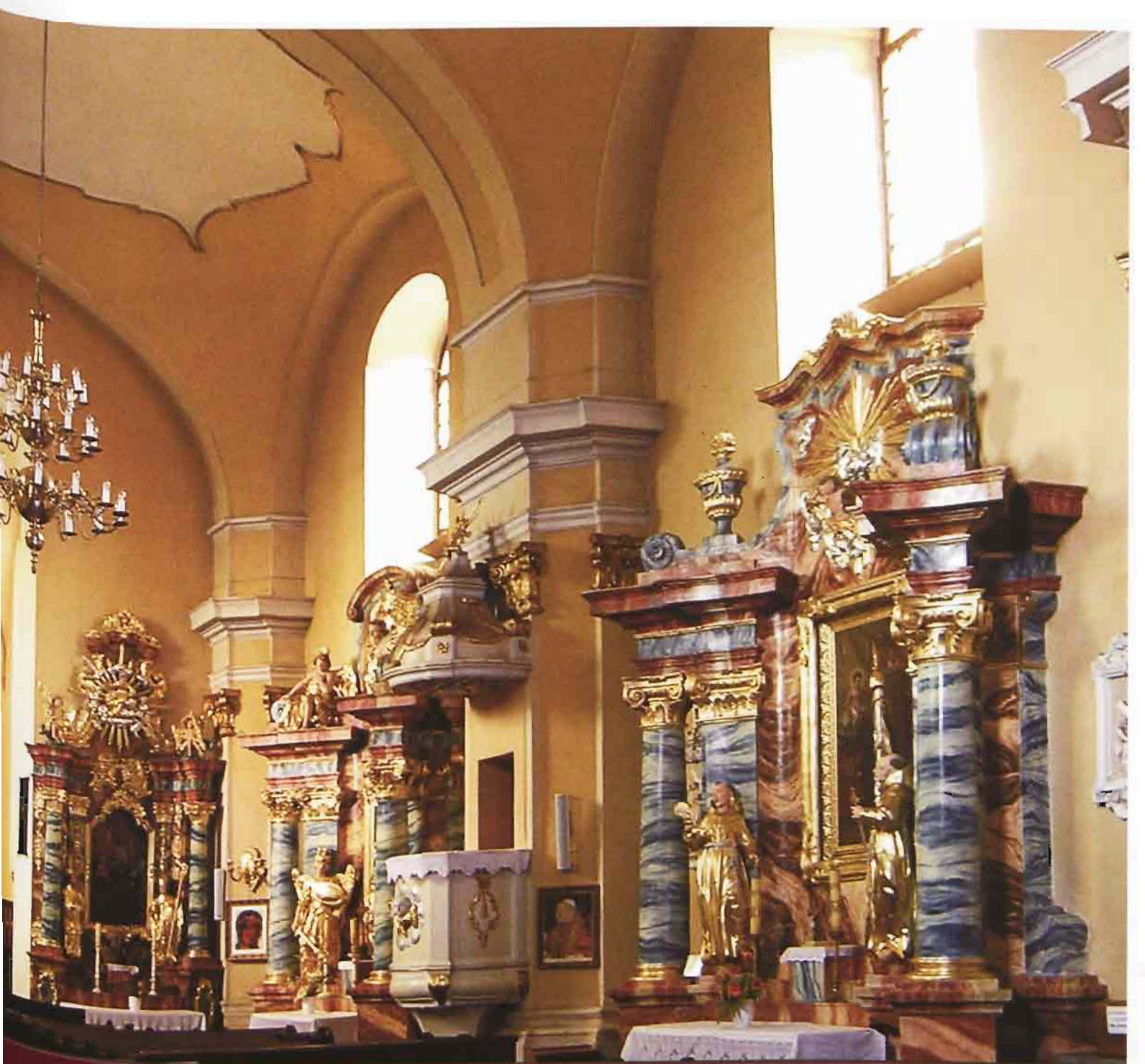
W podziemiach świątyni został pochowany Samuel ze Skrzypny Twardowski, zmarły w 1661 r. poeta i historyk. W 2002 r. umieszczono w kościele jego nowe epitafium.

162





163





164



165



166

Church of the Mother of God by the Manger

It was built for the Bernardine Fathers, who were brought to Kobylin in 1456. At the end of the 15th c. a presbytery was built, and soon afterwards a nave covered with a ceiling. In the mid 17th c. the church and the adjacent monastery were destroyed by the Swedes, and in 1707 they were burnt to the ground by the Russians. The reconstruction of the temple was completed at about 1720. In 1831 the Prussian authorities dissolved the monastery; Franciscans returned here in 1929.

The church is a single-nave building. Its Gothic, unplastered presbytery contrasts with a slightly wider and higher Baroque nave. The presbytery is covered with a cradle vault with lunettes, the nave – a canopy vault separated with arches. The Baroque and rococo interior comes mainly from the 18th c. In the vestibule there are fragments of the late-Renaissance tombstone of Jan Konarski, the castellan of Kalisz, with the figure of a lying knight in armour made of red marble.

The vault is the burial place of Samuel Twardowski of Skrzypna, a poet and historian, who died in 1661. His new epitaph was put in the church in 2002.





KOŁO

Miasto powiatowe położone około 120 km na wschód od Poznania. Kościół znajduje się przy ul. Mickiewicza.

A county town about 120 km east of Poznań. The church is located in Mickiewicza Street.



168

Kościół pw. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny

Wzniesiony w latach 1773-83 dla bernardynów; przedtem rozebrano do fundamentów pozostałości stojącego w tym miejscu, zniszczonego wylewami Warty kościoła klasztorowego z końca XV w. W przylegającym do świątyni klasztorze do dziś mieszkają franciszkanie.

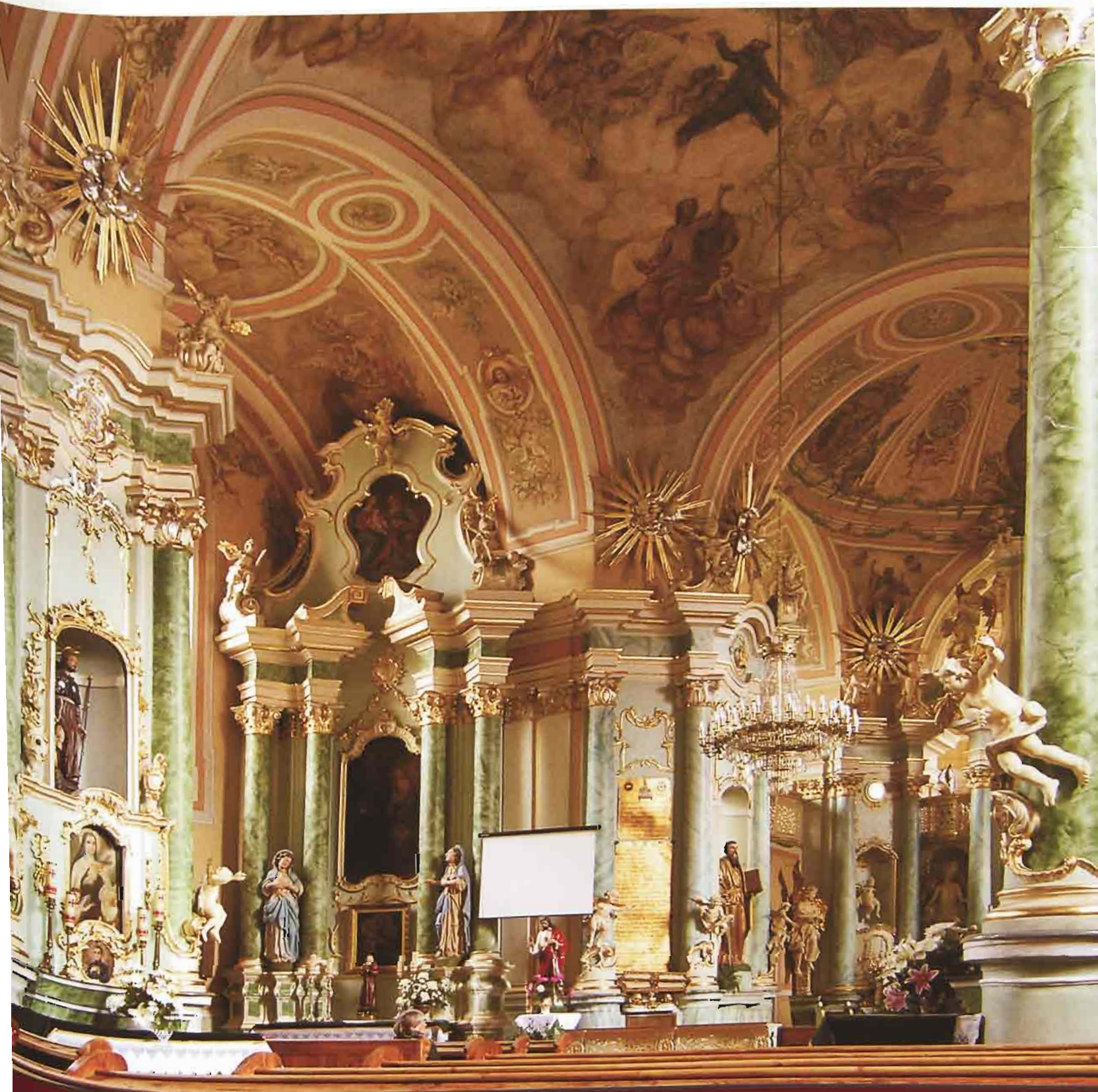
Kościół jest trójnawowym budynkiem halowym. Przy prezbiterium, na przedłużeniu wschodniej nawy bocznej znajduje się kaplica, za ołtarzem – zakrystia, nad nią na piętrze dawny chór zakonny otwarty na prezbiterium. Po bokach fasady wznoszą się dwie wieże, zwieńczone hełmami z prześwitami. Nawy przykryte są sklepieniami żaglastymi, nad prezbiterium znajduje się płaska kopułka. Na sklepieniach polichromia z 2. poł. XVIII w., gruntownie odnowiona w 1959 r. Jednolite rokokowe wyposażenie wnętrza – m.in. siedem architektonicznych ołtarzy, stalle zakonne, konfesjonały, ambona – pochodzi z 4. ćwierci XVIII w. Ze starszych zabytków uwagę zwraca późnorenesansowy nagrobek zmarłego w 1597 r. Stanisława Ruszkowskiego, ostatniego rządcy kolskiego zamku, z leżącą postacią rycerza w zbroi.

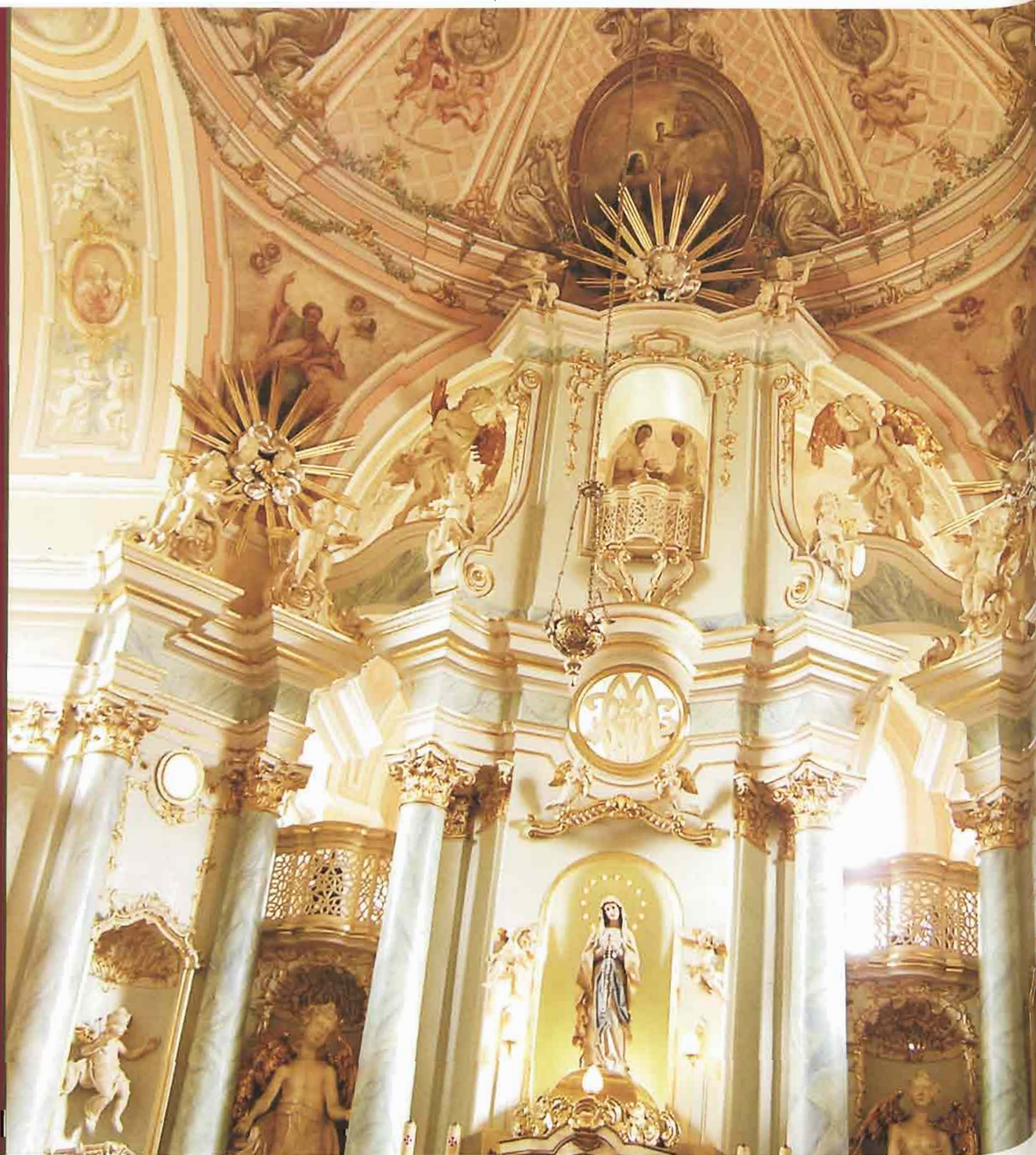
169





170





171



172



173

Church of the Visitation of the Virgin Mary

Built between 1773-83 for the Bernardine Fathers in the place of a monastic church from the end of the 15th c. that was destroyed by the flooding river Warta. Franciscan friars have lived in the monastery adjacent to the church until today.

The church is a three-nave hall building. Next to the presbytery, at the end of the eastern aisle, there is a chapel, behind the altar – a sacristy, above the sacristy – the former choir open to the presbytery. There are two towers on the façade sides, crowned with spires with gaps. The naves are covered with canopy vaults. There is a small flat dome over the presbytery. The vaults are decorated with polychrome from the second half of the 18th c., completely renovated in 1959. The rococo interior featuring seven architectural altars, stalls, confessional boxes, and a pulpit dates back to the fourth quarter of the 18th c. Worth seeing is also the late-Renaissance tombstone of Stanisław Ruszkowski (d. 1597), the last administrator of the castle in Koło, with a figure of a lying knight in armour.



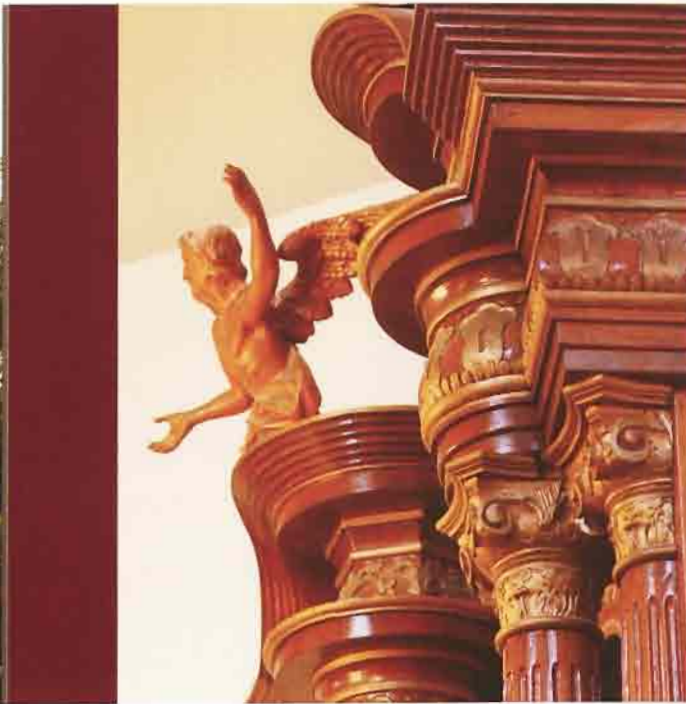
KONIN

Miasto powiatowe położone około 100 km na wschód od Poznania. Kościół znajduje się w południowej części miasta, przy ul. Reformackiej.

A county town located some 100 km east of Poznań. The church is located in the southern part of the town, by Reformacka Street.



174



175

Kościół pw. św. Marii Magdaleny

Wybudowany w 1727 r. dla reformatów z fundacji Teofili Wiśniowieckiej. Władze carskie zlikwidowały klasztor w 1864 r.; franciszkanie powrócili tu po zakończeniu I wojny światowej. W czasie okupacji hitlerowskiej Niemcy znacznie przebudowali budynek kościoła, w którym m.in. założyli strop dzielący go na dwie kondygnacje, i rozebrali kaplicę przy nawie. Zakonnicy wrócili do Konina w 1945 r. i rozpoczęli trwającą wiele lat restaurację zabytkowej świątyni. Około 2000 r. wzniesiono – w miejscu rozebranej w latach okupacji – nową kaplicę Najświętszej Marii Panny.

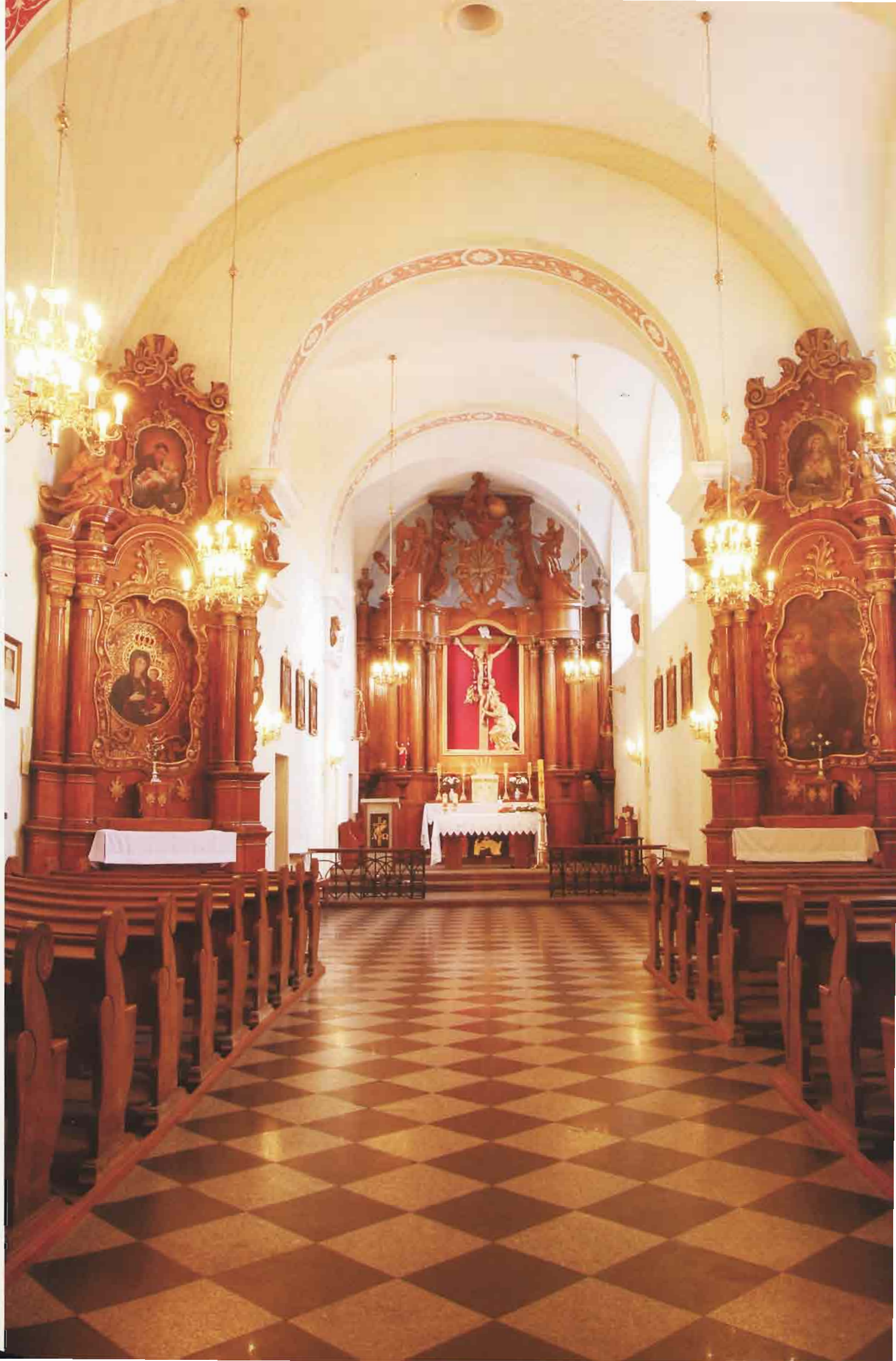
Kościół jest budynkiem jednonawowym z nieco węższym prostokątnym prezbiterium. Jego wnętrze przykryte jest sklepieniem klasztorным. Trzy późnobarokowe ołtarze z poł. XVIII w. zrekonstruowano z ocalałych fragmentów w latach sześćdziesiątych zeszłego stulecia.

Church of St. Mary Magdalene

Built in 1727 for the Reformati monks by Teofilia Wiśniowiecka. The tsarist authorities dissolved the monastery in 1864; Franciscans returned to it after the First World War. During the Nazi occupation the Germans considerably rebuilt the church – they put in a floor and made it a two-level building, and pulled down the chapel by the nave. The friars returned to Konin in 1945 and started reconstruction of the historical church. In 2000 a new chapel of the Virgin Mary was built in the place of the chapel pulled down during the Nazi occupation.

The church is a single-nave building with a slightly narrower rectangular presbytery. Its interior is covered with a cloister vault. Three late-Baroque altars from the mid 18th c. were reconstructed from the remaining fragments in the 1960s.





KOPASZEWO

Wieś w powiecie kościańskim, położona około 5 km na północny zachód od Krzywinia.

A village in the region of Kościan, about 5 km northwest of Krzywiń.



177

178



Kaplica pw. Matki Boskiej Śnieżnej

Zbudowana w 1794 r. jako kaplica pałacowa z fundacji Ludwika i Teodory Skórczewskich.

Wzniesiona na planie wydłużonego ośmioboku, z niewielką półkolistą zakrystią od wschodu i kwadratową wieżą od zachodu. Jej wnętrze przykrywa strop. W ołtarzu głównym, pochodzącym z czasu budowy kaplicy, znajduje się obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem z 2. poł. XVII w. Na ścianach umieszczono późnoklasycystyczne stacje Drogi Krzyżowej, wykonane z okazji pogrzebu zmarłej w 1853 r. Zofii z Chłapowskich Janowej Koźmianowej. Droga Krzyżowa wiodąca do kościoła w Rąbiniu odtwarza drogę konduktu pogrzebowego dziedziczki Kopaszewa.

Chapel of the Mother of God of Snow

Built in 1794 as a palace chapel by Ludwik and Teodora Skórczewski.

The chapel was built on the plan of an elongated octagon, with a small semi-circular sacristy in the east and a square tower in the west. Its interiors are covered with a ceiling. The main altar, dating back to the time of the chapel's construction, features an icon of the Mother of God with Child from the second half of the 17th c. On the walls there are late-classicistic stations of the Way of the Cross, made to mark the funeral of Zofia Janowa Koźmian, née Chłapowski, the heiress of Kopaszewo, who died in 1853.



179

KOŹMIN WIELKOPOLSKI

Miasto w powiecie krotoszyńskim, położone około 15 km na północ od Krotoszyna. Kościół znajduje się na północ od Starego Rynku, przy ul. Klasztornej.

A town in the region of Krotoszyn, located some 15 km north of Krotoszyn. The church is located north of the Old Market Square,



180

Kościół pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika

Budowę świątyni rozpoczęli w 1648 r. sprowadzeni do miasta dwadzieścia lat wcześniej bernardyni. Z przerwami trwała ona do 1670 r. W 1712 r. wzniesiono górującą nad nawą wieżyczkę na sygnaturkę. Władze pruskie zlikwidowały klasztor w 1818 r.

Kościół jest budowlą jednonawową, z nieco węższym prezbiterium. Wnętrza przykrywają sklepienia kolebkowe z lunetami. Zachowało się cenne, głównie barokowe i rokokowe, wyposażenie świątyni z 2. poł. XVII i 1. poł. XVIII w. Oprócz bogato rzeźbionych ołtarzy uwagę zwraca rokokowa ambona, wykonana w 1725 r. przez poznańskiego snycerza Franciszka Antoniego Braumbachera. Na ścianie nad łukiem tęczowym znajdują się oryginalne płaskorzeźby stiukowe, przedstawiająca Matkę Boską jako królową anielską w otoczeniu postaci alegorycznych, wykonane około 1737-39 r. Rokokowy prospekt organowy z ok. 1780 r. z figurkami muzykujących aniołków.

Od południa przylega do kościoła dziedziniec otoczony krużgankiem. Prowadzącą na dziedziniec wieżę bramną wybudowano w 1. poł. XVIII w.



181



116/117



182



183









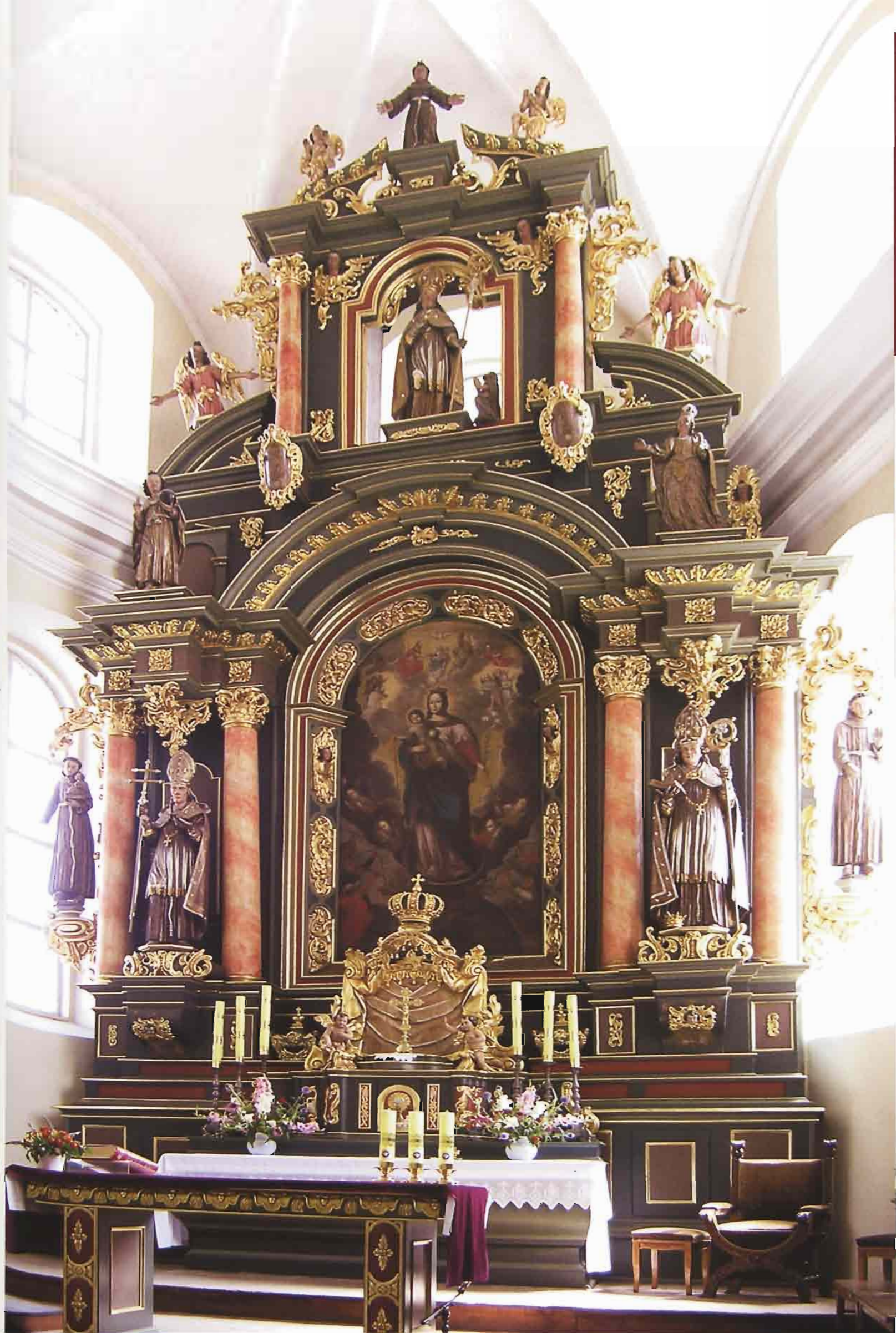
Church of St. Stanislaus the Bishop and Martyr

The construction of the church was started in 1648 by the Bernardine Fathers who had been brought to the town twenty years earlier. It was completed in 1670. In 1712 a new spire for the cupola was built. The Prussian authorities dissolved the monastery in 1818.

The church is a single-nave building, with a slightly narrower presbytery. The interiors are covered with cradle vaults with lunettes. Precious, mainly Baroque and rococo furnishings from the second half of the 17th c. and the first half of the 18th c. have survived. Apart from the altars abounding with sculptures, attention is drawn to the rococo pulpit made in 1725 by Franciszek Antoni Braumbacher, a woodcarver from Poznań. On the wall, over the rainbow arch, there are original stucco bas reliefs depicting the Mother of God as the queen of angels surrounded by allegoric figures, crafted around 1737-39. Worth admiring is also the rococo organ from around 1780 with figures of cherubs playing musical instruments.

A courtyard surrounded by a gallery adjoins the church in the south. The gate tower leading to the courtyard was built in the first half of the 18th c.





KRAJENKA

Miasto w powiecie złotowskim, położone około 8 km na południowy zachód od Złotowa. Kościół znajduje się przy ul. Szkolnej.

A town in the region of Złotów, about 8 km southwest of Złotów. The church is located in Szkolna Street.



187

Kościół pw. św. Mikołaja i Anny

Kościół ma niecodzienną historię. Najpierw w jego miejscu stał wzniesiony w XV w. zamek, który został zniszczony w czasie wojen szwedzkich. Około poł. XVIII stulecia, staraniem Anny Sułkowskiej, właścicielki miasta, zamkowe ruiny przebudowano na kościół. Wykorzystano wówczas mury zewnętrzne gotyckiej budowli oraz wieżę.

Kościół jest budowlą jednonawową, z wieżą zwieńczoną hełmem z 1774 r. Wnętrze przykrywają pozorne sklepienia krzyżowe, wykonane z drewna i otynkowane. Polichromię zdobiącą wnętrze wykonano około 1920 r. Bogate barokowe wyposażenie – m.in. ołtarze, ambona i konfesjonał – pochodzi z końca XVIII w.

Church of St. Nicholas and St. Ann

The history of the church is very unusual. First, in the place of today's church, a castle was built in the 15th c., which was destroyed during the Swedish wars. At about the mid 18th c. Anna Sułkowska, the town owner, turned the castle ruins into a church, which was built using the outer walls of the Gothic castle and the tower.

The church is a single-nave building with a tower crowned with a cupola built in 1774. The interior is covered with quasi cross vaults, made of wood and plastered. The polychrome, which decorates the interior, was made at about 1920. The Baroque furnishings, e.g. the altars, pulpit and confessional box, date back to the end of the 18th c.

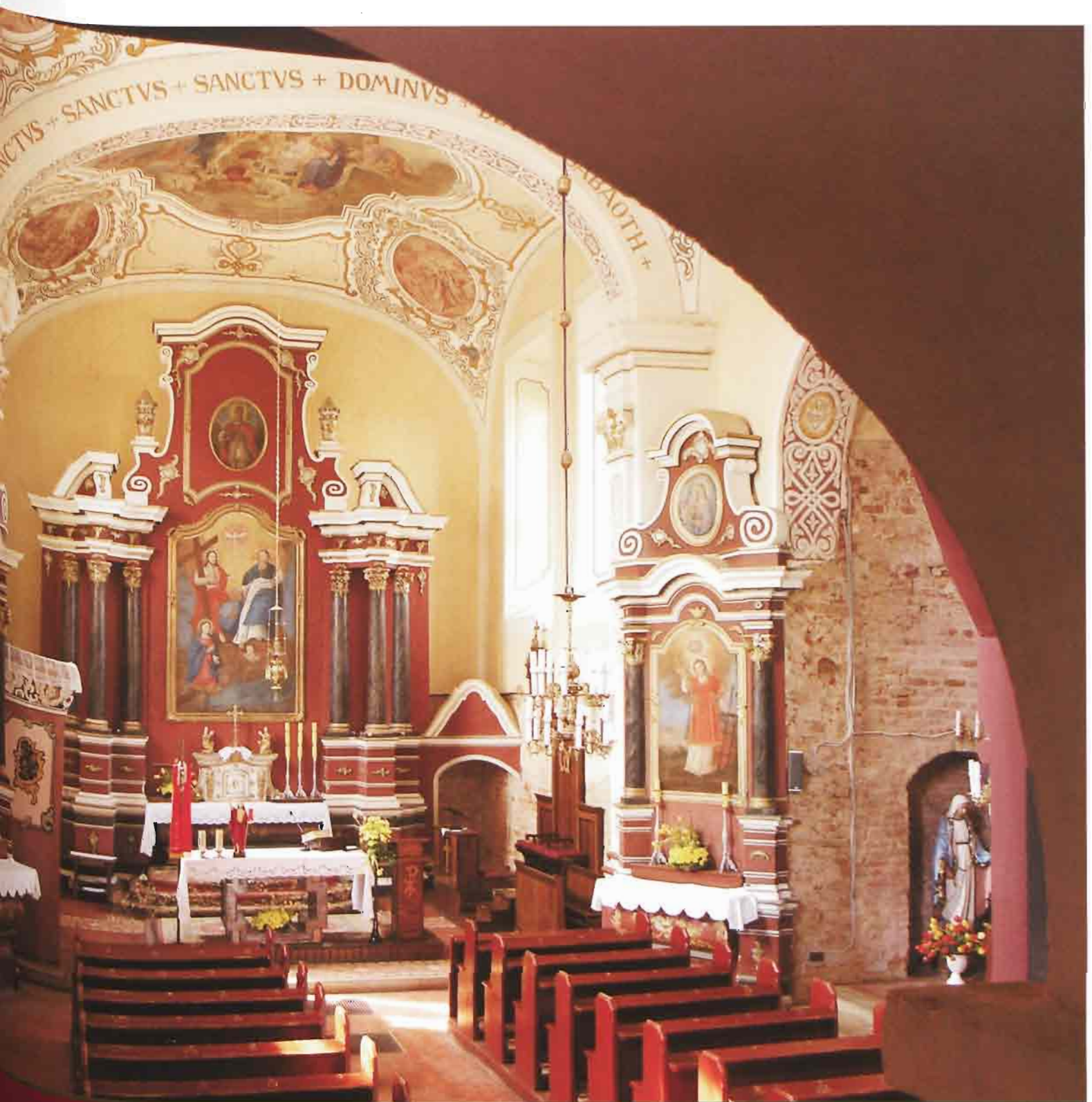
188



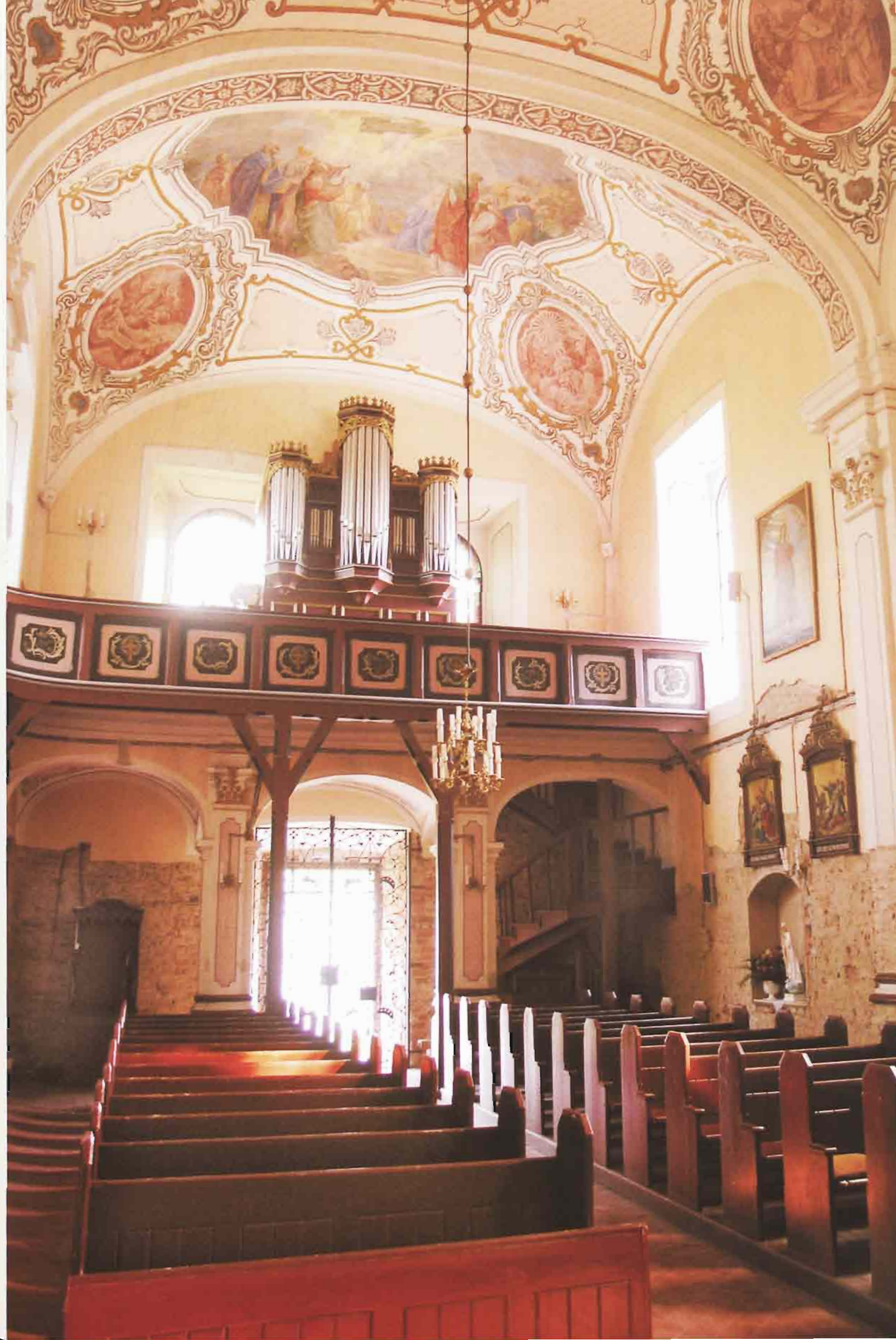
122/123



189







KROBIA

Miasto w powiecie gostyńskim, położone około 12 km na południe od Gostynia. Kościół znajduje się przy ul. Biskupiańskiej.

A town in the region of Gostyń, about 12 km south of Gostyń. The church is located in Biskupiańska Street.



192



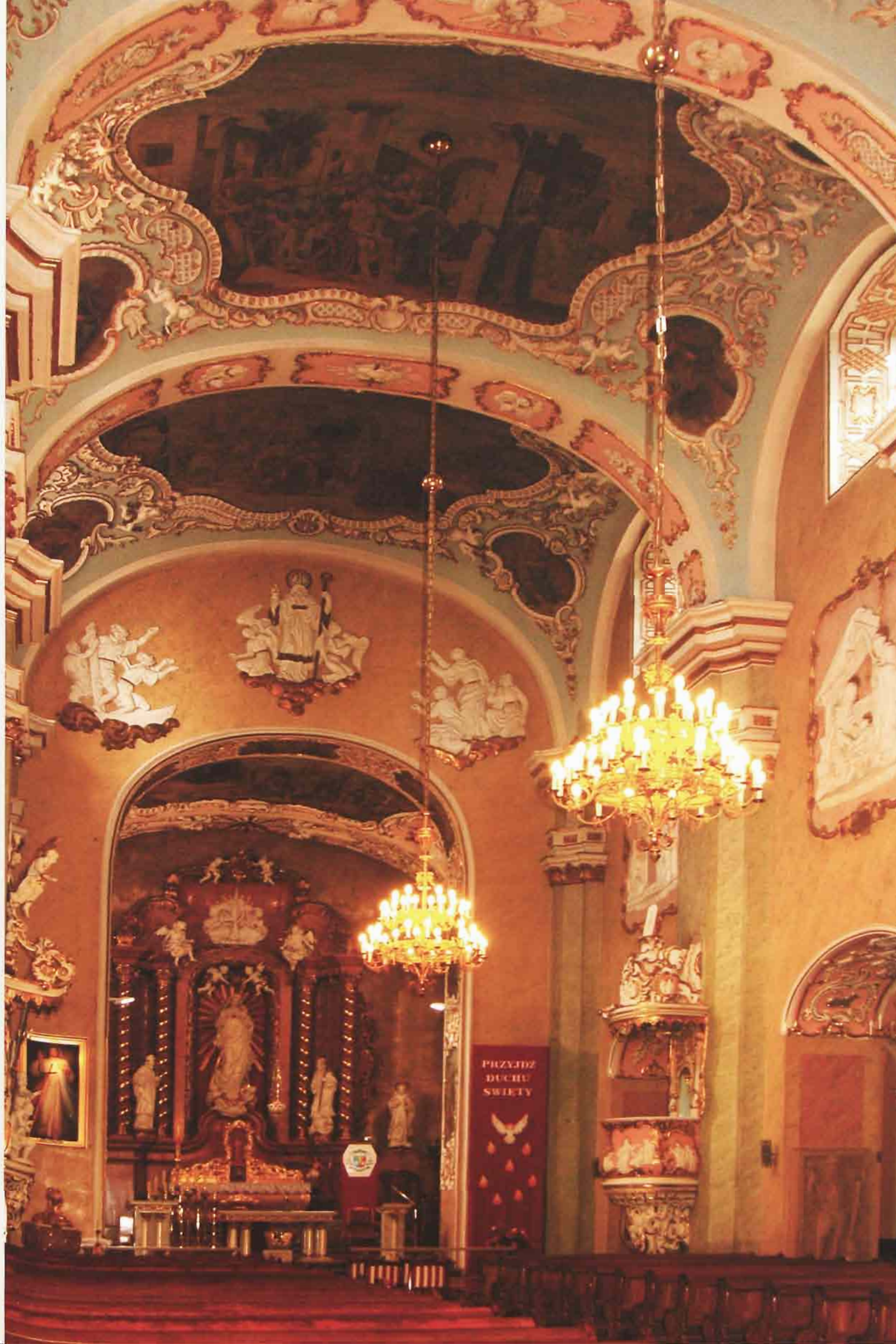
193

Kościół pw. św. Mikołaja

Wzniesiony w latach 1757-67 z fundacji biskupa Teodora Czartoryskiego. Jest trójnawowym budynkiem bazylikowym, z prezbiterium zwróconym w kierunku zachodnim. Od wschodu wieża wysunięta przed lico fasady. Wnętrza przykryte są sklepieniami żagielkowymi. Na sklepieniach prezbiterium i nawy głównej znajdują się pseudorokokowe sztukaterie i polichromia wykonana w latach 1952-54 wg projektu Józefa i Łucji Ożminów. Nad łukiem tęczowym i arkadami międzynawowymi znajdują się reliefowe sztukaterie, których tworzenie rozpoczął przed 1939 r. Marcin Rożek, a zakończyli w połowie XX w. Bazyli Wojtowicz i Jakub Żok.

Ciekawe choć niejednolite jest wyposażenie wnętrza. Pseudobarokowy ołtarz główny pochodzi z 1955 r. Starszymi zabytkami są m.in. późnorenesansowy tron biskupi z ok. 1630 r. i kamienna płyta nagrobna Baltazara Czackiego, zmarłego w 1602 r., z płaskorzeźbioną postacią zmarłego w zbroi. Rokokowa ambona i chrzcielnica pochodzą z 2. poł. XVIII stulecia.





PRZYJDZ
DUCHU
ŚWIĘTY



195



196

St. Nicholas' Church

Built between 1757-67 by Bishop Teodor Czartoryski. It is a three-nave basilica, with the presbytery facing west. In the east there is a tower moved to the front of the façade. The interiors are crowned with sail vaults. The vaults of the presbytery and the main nave feature pseudo Baroque stuccoes and polychrome made between 1952-54 to the design of Józef and Łucja Oźmin. Over the rainbow arch and the galleries spanning the aisles there are relief stuccoes, which were started before 1939 by Marcin Rożek and completed in the mid 20th c. by Bazyli Wojtowicz and Jakub Żok.

The interior is interesting and varied. The pseudo Baroque main altar dates back to 1955. Older monuments include e.g. the late Renaissance bishop's throne from about 1630 and the tombstone of Baltazar Czacki, who died in 1602, with a bas-reliefed figure of the deceased in armour. The rococo pulpit and baptismal font date back to the second half of the 18th c.





KROTOSZYN

Miasto powiatowe położone około 80 km na południowy wschód od Poznania. Kościół znajduje się w centrum miasta, dojdzie z Rynku ul. Klasztornej.

A county town, located some 80 km southeast of Poznań. The church is located in the centre of the town, and can be accessed from the Old Market along Klasztorna Street.



198

Kościół pw. śś. Piotra i Pawła

Wzniesiony w latach 1766-72 z fundacji Ludwika z Mniszchów Potockiej, dla sprowadzonych do miasta w 1731 r. trynitary, którzy przebywali w Krotoszynie do 1819 r. Autorem projektu kościoła był prawdopodobnie Karol Marcin Frantz.

Kościół jest budynkiem jednonawowym z krótkim, wąskim prezbiterium, po którego bokach znajdują się zakrystia i kaplica. Wnętrze przykrywają sklepienia żaglaste i hemisferyczne. Jednolite późnobarokowe wyposażenie – m.in. sześć ołtarzy, ambona w kształcie łodzi, ławki – pochodzi z okresu budowy świątyni.

Church of St. Peter and St. Paul

Built between 1766-72 by Ludwika Potocka née Mniszek for the Trinitarian Fathers and Brothers who were brought to the town in 1731, and who stayed in Krotoszyn until 1819. The church was built to the design of Karol Marcin Frantz.

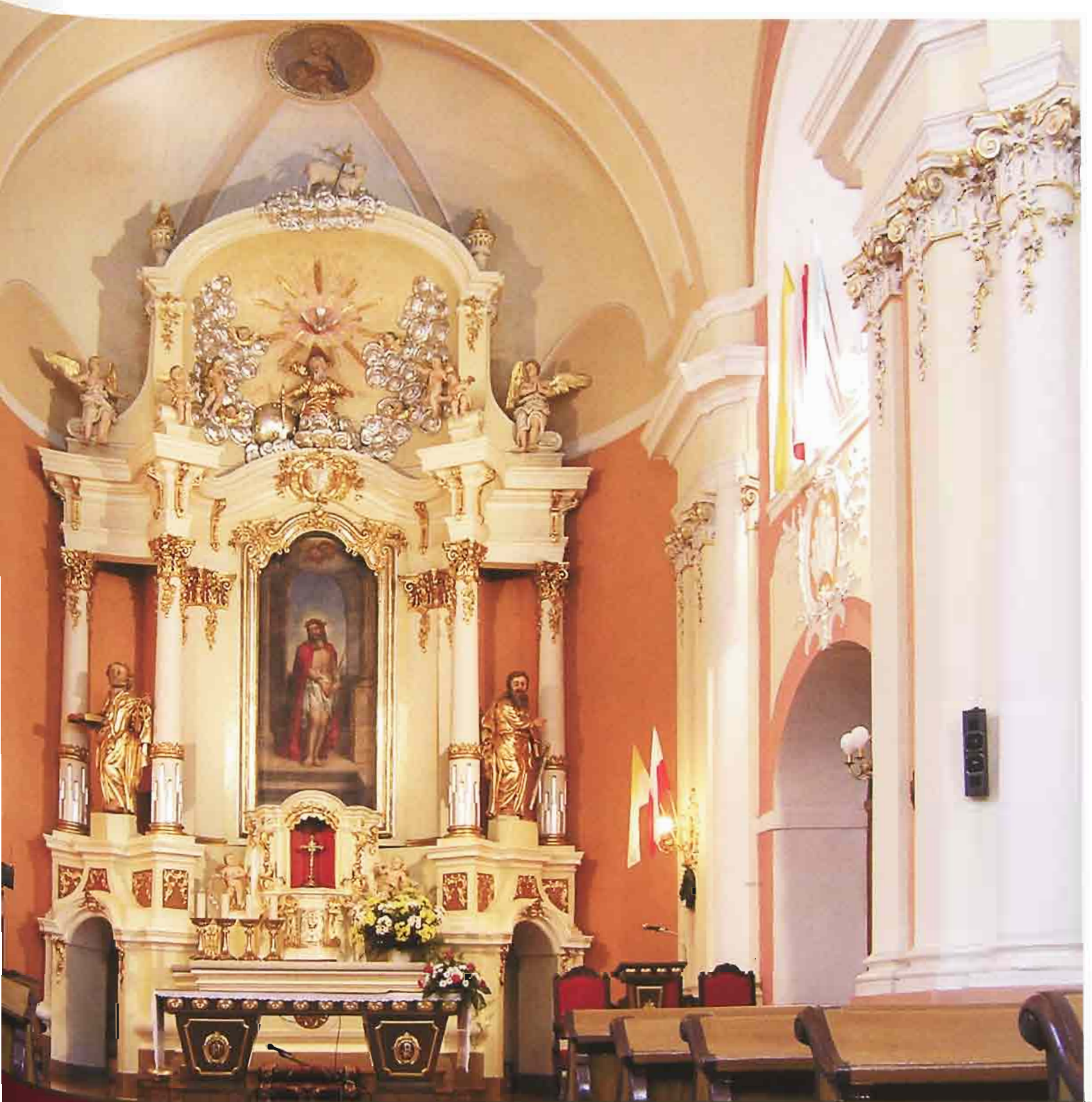
The church is a single-nave building, with a short, narrow presbytery and the sacristy and chapel on the sides of the presbytery. The interior is covered with canopy and hemispheric vaults. The Baroque interior including six altars, a pulpit in the shape of a boat, and the pews date back to the time of the church construction.

199





200



KRÓLIKÓW

Wieś w powiecie konińskim, położona około 11 km na zachód od Rychwała.

A village in the region of Konin, about 11 km west of Rychwał.



201

Kościół pw. św. Michała

Pierwotnie gotycką świątynię – wzniesioną w 2. poł. XIV lub w XV stuleciu, zrujnowaną w poł. XVIII w. – odbudowano w latach 1763-1804 w stylu barokowym. Podczas odbudowy wykorzystano mury gotyckiej świątyni, przedłużając nawę w kierunku zachodnim.

Kościół jest budowlą jednonawową z węższym prezbiterium, do którego od północy przylega zakrystia. Po bokach nawy znajdują się dwie kaplice; południowa z 1846 r. i północna z 1863 r. Prezbiterium i nawę przykrywają sklepienia kolebkowe z lunetami. Zachowała się bogata dekoracja stiukowa i polichromia z lat 1790-97. Podczas niedawnego remontu odsłonięto w prezbiterium pozostałości fresków gotyckich. W zewnętrznej ścianie prezbiterium wmurowano dwie kamienne płyty romańskie z płaskorzeźbionymi krzyżami, pochodzące prawdopodobnie z XIII w.

St. Michael's Church

The original Gothic church built in the second half of the 14th c. or in the 15th c., ruined in the mid 18th c., was rebuilt between 1763-1804 in the Baroque style. During the reconstruction the walls of the Gothic church were used – the nave was extended in the westerly direction.

The church is a single-nave building with a narrower presbytery and a sacristy adjoining it on the north. On both sides of the nave there are two chapels: the southern chapel dates back to 1846 and the northern chapel is from 1863. The presbytery and the nave are covered with cradle vaults with lunettes. Rich stuccowork decoration and the polychrome from 1790-97 have survived. During the recent renovation remains of Gothic frescoes were uncovered in the presbytery. Two stone Romanesque plaques with low relieved crosses, probably dating back to the 13th c., were built into the outer wall of the presbytery.





KRZYŻOWNIKI

Wieś w powiecie kępińskim, położona około 18 km na południowy zachód od Kępna.

A village in the region of Kępno, some 18 km southwest of Kępno.



203

Kościół pw. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny

Wzniesiony w 1751 r. z fundacji zakonu krzyżaków z czerwoną gwiazdą z Wrocławia. Jest budowlą jednonawową z węższym prezbiterium, z zakrystią i kruchtą od strony północnej, nad którymi mieści się empora otwarta na prezbiterium dwoma arkadami. Od zachodu do nawy przylega wieża, zwieńczona nowszym hełmem piramidalnym. Wewnątrz sklepienia kolebkowe z lunetami, pokryte przez Józefa Langnera w 1905 r. neobarokową polichromią.

Bogate, jednolite stylowo rokokowe wyposażenie pochodzi z 2. poł. XVIII w. W ołtarzu głównym znajduje się gotycka rzeźba Matki Boskiej z Dzieciątkiem z około 1400 r. Sześć ołtarzy bocznych z rzeźbami świętych i bogatą dekoracją snycerską. Przy tęczycy ambona i odpowiadająca jej kompozycyjnie chrzcielnica z bogatą dekoracją rzeźbiarską.

204

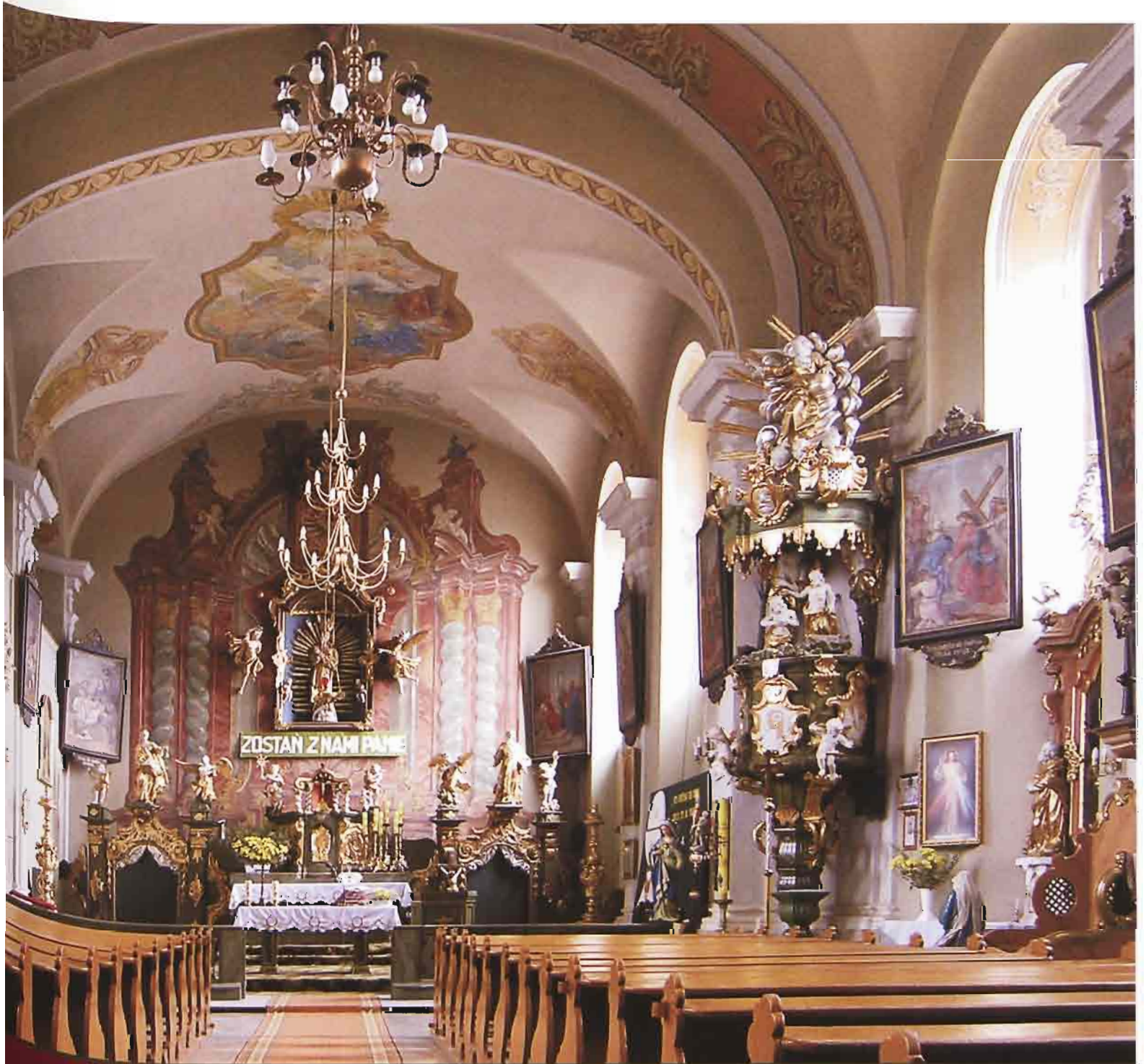




205



206





207

208



209





Church of the Visitation of the Virgin Mary

Built in 1751 by the Livonian Brothers of the Sword of Wrocław, it is a single-nave building with a narrower presbytery, sacristy and vestibule on the northern side, over which there is the choir open to the presbytery with two arcades. In the west the nave adjoins a tower crowned with a more recent pyramidal spire. Inside – cradle vaults with lunettes, covered with a neo-Baroque polychrome made by Józef Langner in 1905.

The rich rococo interior dates back to the second half of the 18th c. The main altar features a Gothic sculpture of the Mother of God with Child from about 1400. There are six side altars with the sculptures of the saints and richly carved wood ornamentation. By the rainbow there is a pulpit and a baptismal font with richly sculpted ornamentation.

210



KWILCZ

Wieś gminna w powiecie międzychodzkim, położona około 11 km na południe od Sierakowa.

A village in the region of Międzybód, some 11 km south of Sieraków.



211

Kościół pw. św. Michała Archanioła

Wybudowany w latach 1766-81 staraniem braci Franciszka, Adama i Jana Kwileckich. W latach 1792-93 dobudowano wczesnoklasycytyczną wieżę. Kościół jest budowlą jednonawową z krótkim, węższym prezbiterium. Nad pomieszczeniami znajdującymi się po jego bokach znajdują się loże, otwierające się na kościół arkadowymi oknami. Wnętrze nakryte jest pozornym sklepieniem zwierciadlanym.

Wyposażenie – m.in. trzy ołtarze, ambona i odpowiadająca jej chrzcielnica, dwa konfesjonały, ozdobione motywami rokokowymi i w stylu Ludwika XVI – pochodzi z około 1781 r. W świątyni znajdują się cztery przyścienne nagrobki Kwileckich; w dwóch starszych, późnobarokowych, umieszczono owalne portrety zmarłych.

Church of St. Michael the Archangel

Built between 1766-81 by brothers Franciszek, Adam and Jan Kwilecki. The early-classicistic tower was added between 1792-93. The church is a single-nave building with a short, narrower presbytery. There are galleries over the rooms on the sides of the presbytery, which open to the church with arcaded windows. The interior is covered with a mirror vault.

The interior including e.g. three altars, a pulpit and baptismal font, two confessional boxes, decorated with rococo motifs and motifs in the Luis XVII style, probably dates back to 1781. The church features the tombstones of the Kwilecki family by the walls; the two older, late-Baroque tombstones feature oval portraits of the deceased.

212



138/139



213



214



Wies' w powiecie słupeckim, położona około 4 km na północ od Zagórowa.

A village in the region of Słupca, about 4 km north of Zagórow.



215

Kościół pw. Najświętszej Marii Panny i św. Mikołaja

W 2. poł. XII w. Mieszko III Stary sprowadził do Łądu cystersów, którzy zapewne niedługo potem wzniesli swą pierwszą świątynię. Obecny kościół rozpoczęto budować w 1651 r. Po przerwie spowodowanej najazdem szwedzkim budowę kontynuowali od 1679 r. Jerzy Catenazzii i Jan Koński. W latach 1682-89 pierwszy z nich realizował projekt Józefa Szymona Bellotiego. Centralną nawę wzniesiono w latach 1728-33 wg planów Pompeo Ferrariego. Opactwo cysterskie zostało zlikwidowane w 1819 r. W poł. XIX w. w klasztornych murach przebywali krótko kapucyni, od 1921 r. mieszkają w nich salezjanie.

Kościół jest budowlą jednonawową, z prosto zamkniętym prezbiterium i transeptem. Przy prezbiterium – nakrytym sklepieniem kolebkowym z lunetami – wznoszą się dwie wieże. Nawę o założeniu centralnym przykrywa potężna kopuła z latarnią. Ściany i sklepienia zdobi bogata dekoracja stiukowa z lat 1690-1725 oraz malowidła. Polichromię kopuły wykonał w latach 1731-32 Jerzy Wilhelm Neunhertz. Bogate wyposażenie wnętrza – m.in. dziewięć ołtarzy, ambona, cztery konfesjonały – pochodzi z XVII i XVIII w. Od strony południowej do kościoła przylega budynek klasztorny.

Church of the Virgin Mary and St. Nicholas

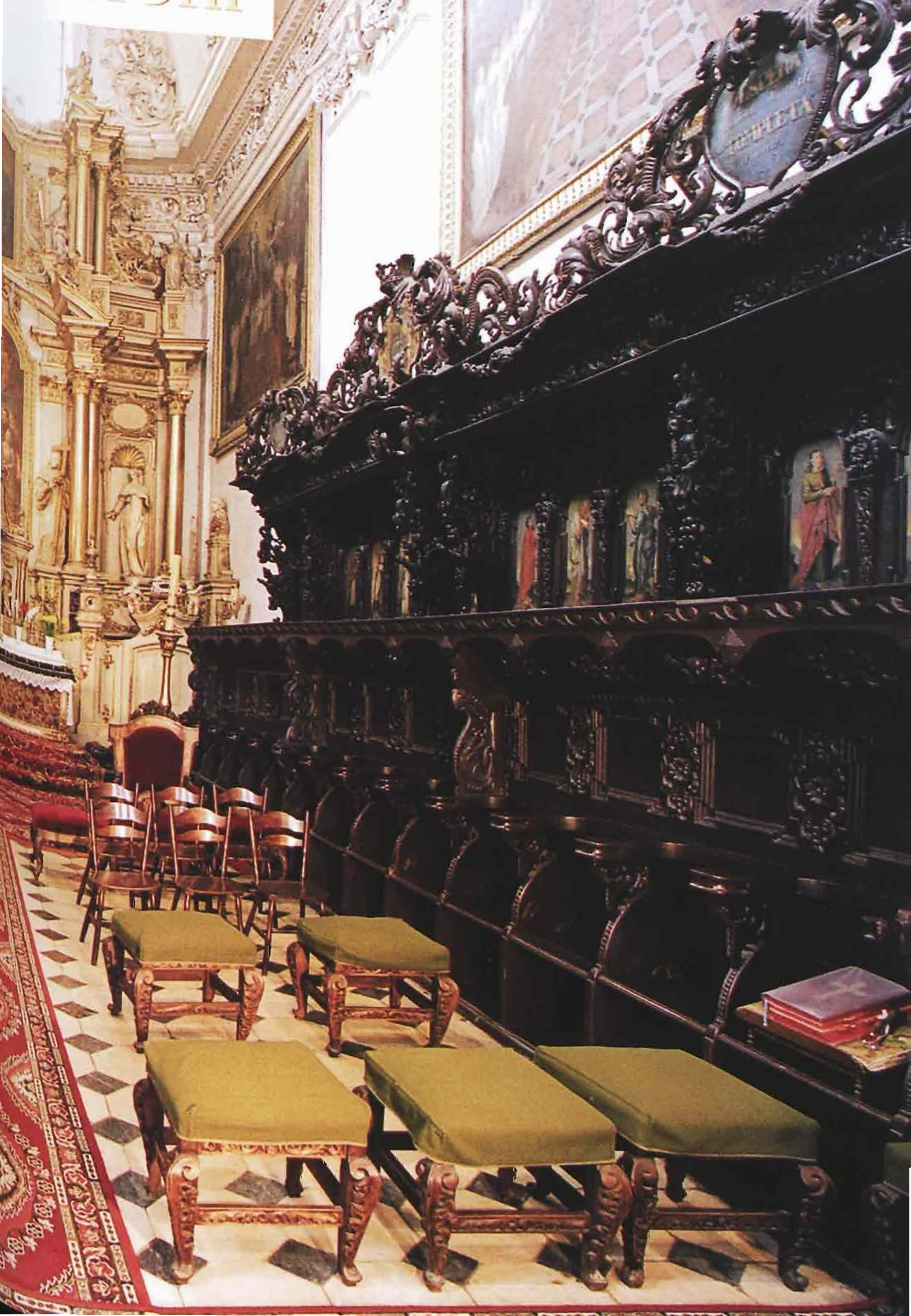
In the second half of the 12th c. King Mieszko III the Old brought the Cistercians to Łąd; probably soon afterwards they built their first church here. Construction of the present day church was started in 1651. After an interruption caused by the Swedish invasion construction was resumed in 1679 by Georgio Catenazzi and Jan Koński. Between 1682-89 Georgio Catenazzi built the church to the design of Józef Szymon Belloti. The central nave was built between 1728-33 to the design of Pompeo Ferrari. The Cistercian Abbey was dissolved in 1819. In the mid 19th c. the monastery was home to the Capuchin Friars and since 1921 to the Salesians.

The church is a single-nave building, with a closed presbytery and transept. By the presbytery there are two towers, covered with a cradle vault with lunettes. The nave is covered with a large dome with a cupola. The walls and the vault are ornamented with stuccoes and paintings dating back to 1690-1725. The polychrome of the dome was made by Jerzy Wilhelm Neunhertz between 1731-32. The furnishings, including nine altars, a pulpit, and four confessional boxes, date back to the 17th and 18th c. A monastic building adjoins the church on the southern side.













218



219



220

Wieś gminna w powiecie słupckim, położona około 5 km na północny wschód od Zagórowa.

A communal village in the region of Słupca, about 5 km northeast of Zagórow.



221



222

Kościół pw. św. Mikołaja

Wybudowany w latach 1760-77 staraniem opata łędzkiego Konstantego Iłowieckiego. Wykończenie wnętrza trwało do 1809 r. Gruntownie odnowiony w latach 1900-03 przez Aleksandra Przewalskiego.

Kościół jest trójnawową budowlą bazylikową, z prostokątnym prezbiterium i dwiema kaplicami tworzącymi ramiona krzyża. Przed lico fasady wysunięte są dwie wieże, zwieńczone hełmami z latarniami. Wnętrza przykrywają sklepienia żaglaste. Wyposażenie głównie barokowe i rokokowe, m.in. ambona i odpowiadająca jej chrzcielnica z 2. poł. XVIII w., z rzeźbami Chrystusa i św. Jana Chrzciciela na baldachimach. W ołtarzu bocznym obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem z około poł. XVII w., w srebrnej sukience z końca tego stulecia. Starszymi zabytkami są dwie kamienne kropielnice, romańska i gotycka.

St. Nicholas' Church

Built between 1760-77 by Konstanty Iłowiecki, the abbot of Łąd. The interior was completed as late as 1809. The church was completely renovated between 1900-03 by Aleksander Przewalski.

The church is a three-nave basilica, with a rectangular presbytery and two chapels that form the arms of the cross. Two towers have been moved to the front of the façade; they are covered with spires with cupolas. The interiors are covered with canopy vaults. The Baroque and rococo furnishings include the pulpit and baptismal font from the second half of the 18th c. with the sculptures of Christ and St. John the Baptist on canopies. The side altar features the icon of the Mother of God with Child from about the mid 17th c., in a silver dress from the end of the century. Two stone aspersories, one Romanesque and the other Gothic, are examples of older monuments.





LESZNO

Miasto powiatowe położone około 80 km na południe od Poznania. Kościół znajduje się w centrum miasta, przy ul. Kościelnej.

A county town located some 80 km south of Poznań. The church is located in the town centre, in Kościelna Street.



224

Kościół pw. św. Mikołaja

Budowę kościoła rozpoczęto w 1682 lub 1687 r. z fundacji biskupa Bogusława Leszczyńskiego, wg projektu Jana Catenazziego. Zakończenie budowy, przerwanej m.in. pożarem w 1707 r., nastąpiło dopiero między 1725 a 1737 r. Hełmy wież i dachy świątyni zniszczył pożar w 1790 r. W latach 1905-07 kościół rozbudowano, wznosząc wg projektu architekta Guldpenninga neobarokowe prezbiterium z zakrystią i kaplicą.

Kościół jest trójnawową budowlą halową, z prostokątnym prezbiterium. Wnętrza przykryte są sklepieniami kolebkowymi z lunetami, w pierwotnym przęśle prezbiterialnym znajduje się płaska kopułka. Zdobí je bogata dekoracja stiukowa z końca XVII i początku XVIII w. W tym samym czasie powstały malowidła w kopułce. Barokowe wyposażenie – m.in. jedenaście ołtarzy, ambona z bogatą dekoracją rzeźbiarską i snycerską oraz stojąca naprzeciw niej stiukowa rzeźba św. Jana Nepomucena – pochodzi głównie z XVIII w.

St. Nicholas' Church

Construction of the church was started in 1682 or 1687 by Bishop Bogusław Leszczyński, to the design of Jan Catenazzi and, following an interruption because of a fire in 1707 it was completed between 1725-1737. The cupolas and the roofs were destroyed also by fire in 1790. Between 1905-07 the church was reconstructed and a neo-Baroque presbytery with a sacristy and a chapel were built to the design of the architect Guldpenning.

The church is a three-nave hall building, with a rectangular presbytery. The interiors are covered with cradle vaults with lunettes; the original presbytery span features a flat dome, which is decorated with stuccoes dating back to the end of the 17th c. and the beginning of the 18th c. The paintings in the dome were painted at the same time. The Baroque interior, e.g. eleven altars, a pulpit ornamented with many sculptures and woodcarvings, and the stucco sculpture of St. John Nepomucene opposite the pulpit dates back to the 18th c.













Kościół znajduje się przy pl. Metziga.

The church is located in Metziga Square.



229



230

Kościół pw. Świętego Krzyża

Wybudowany w latach 1711-30 zapewne wg projektu Pompeo Ferrariego dla miejscowej gminy luterejskiej; w 1977 r. kościół przejęła parafia katolicka. Wieżę nadbudowano w 1782 r. wg planów Karola Marcina Frantza. Częściowo zniszczony przez pożar w 1790 r., odbudowany na początku XIX w.

Wnętrze kościoła o układzie centralnym, z ośmioboczną wydłużoną nawą, wyznaczoną przez filary, na których wspierają się dwukondygnacyjne empory z początku XIX w., z przeszłem prezbiterialnym i wieżą w fasadzie. Przy prezbiterium od południa usytuowana jest zakrystia z biblioteką na piętrze. Środkowe kwadratowe przeszło nawy nakryte jest sklepieniem kolebkowym z lunetami, przeszła skrajne – sklepieniami hemisferycznymi z lunetami; nad emporami znajdują się sklepienia kolebkowo-krzyżowe. Wyposażenie wnętrza przeważnie klasycystyczne z początku XIX w.

St. Cross' Church

Built between 1711-30, probably to the design of Pompeo Ferrari for the local Lutheran community. In 1977 the church was taken over by the Catholic parish. The tower was added in 1782 to the design of Karol Marcin Frantz. Partly damaged in the fire of 1790, it was reconstructed at the beginning of the 19th c.

The interior features an octagonal elongated nave marked out by columns that support two-storey high choir dating back to the 19th c., with a presbytery span and a tower in the façade. Next to the presbytery in the south there is a sacristy with a library on the first floor. The central square span of the nave is covered with a cradle vault with lunettes, the outermost spans are covered with hemispherical vaults with lunettes; over the choirs there are cradle-cross vaults. The furnishings are mainly in the classicistic style and date back to the beginning of the 19th c.

231





232



LUBASZ

Wieś gminna w powiecie czarnkowsko-trzcianeckim, położona około 6 km na południe od Czarnkowa.

A village in the region of Czarnków-Trzcianka, some 6 km south of Czarnków.



233

Kościół pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny

Wybudowany w latach 1750-61 staraniem Maksymiliana Bończy Miaskowskiego, wojewody kaliskiego. Jest budynkiem jednonawowym, z nieco węższym prezbiterium i dwiema kaplicami przylegającymi do nawy. Po bokach fasady wznoszą się dwie wieże. Wnętrze przykrywa strop ozdobiony polichromią wykonaną w 1937 r. przez Wacława Taranczewskiego.

Jednolite rokokowe wyposażenie – m.in. sześć ołtarzy, ambona i odpowiadająca jej chrzcielnica – pochodzi z około 1760 r. W ołtarzu głównym znajduje się cudowny obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem, malowany na desce prawdopodobnie w XVI w. Otoczony adoracją wiernych wizerunek został koronowany już w XVIII stuleciu. Korony oraz otaczające obraz wota skradziono w 1984 r.; obraz ponownie ozdobiono koronami papieskimi w 2000 r.

234

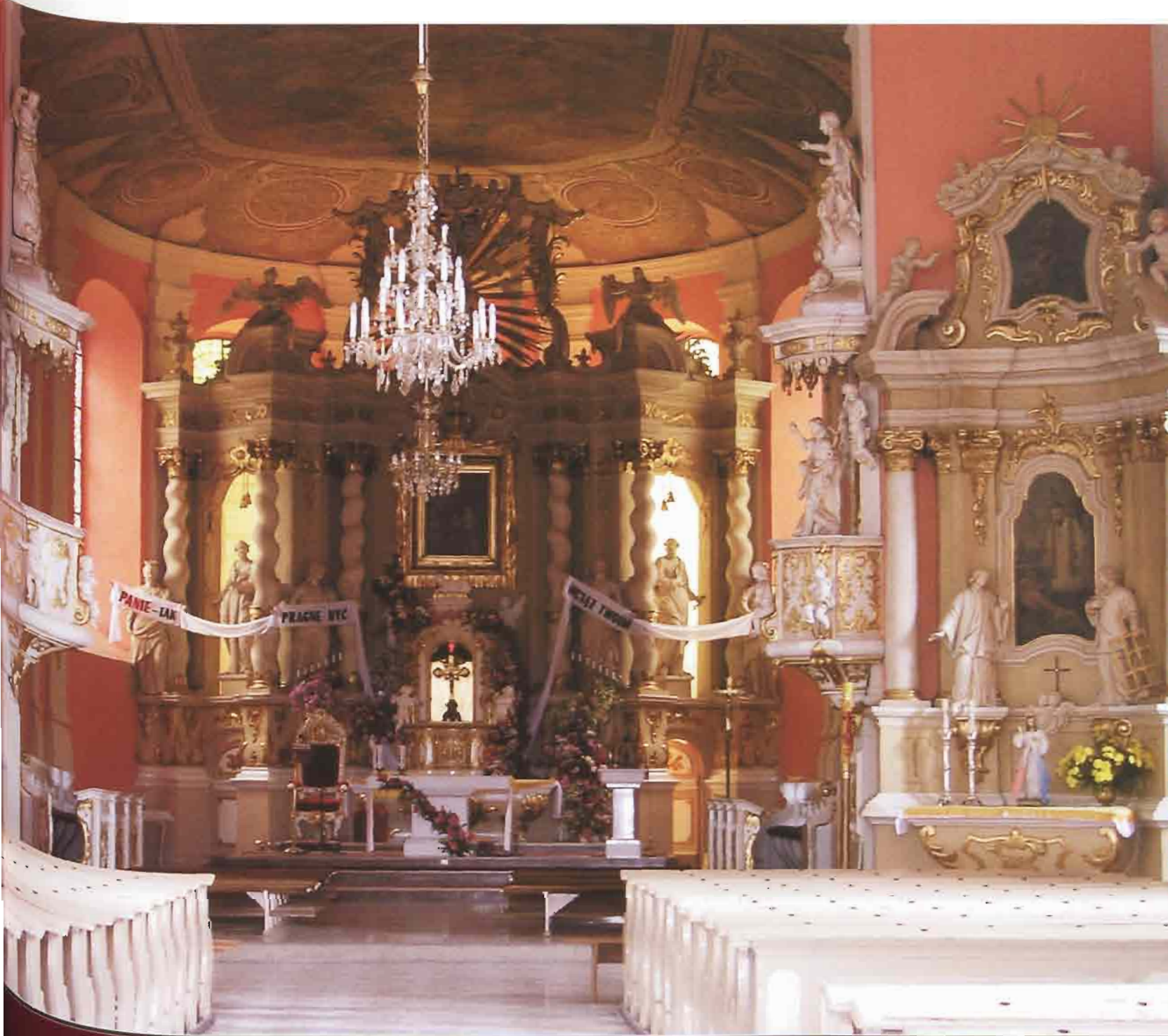


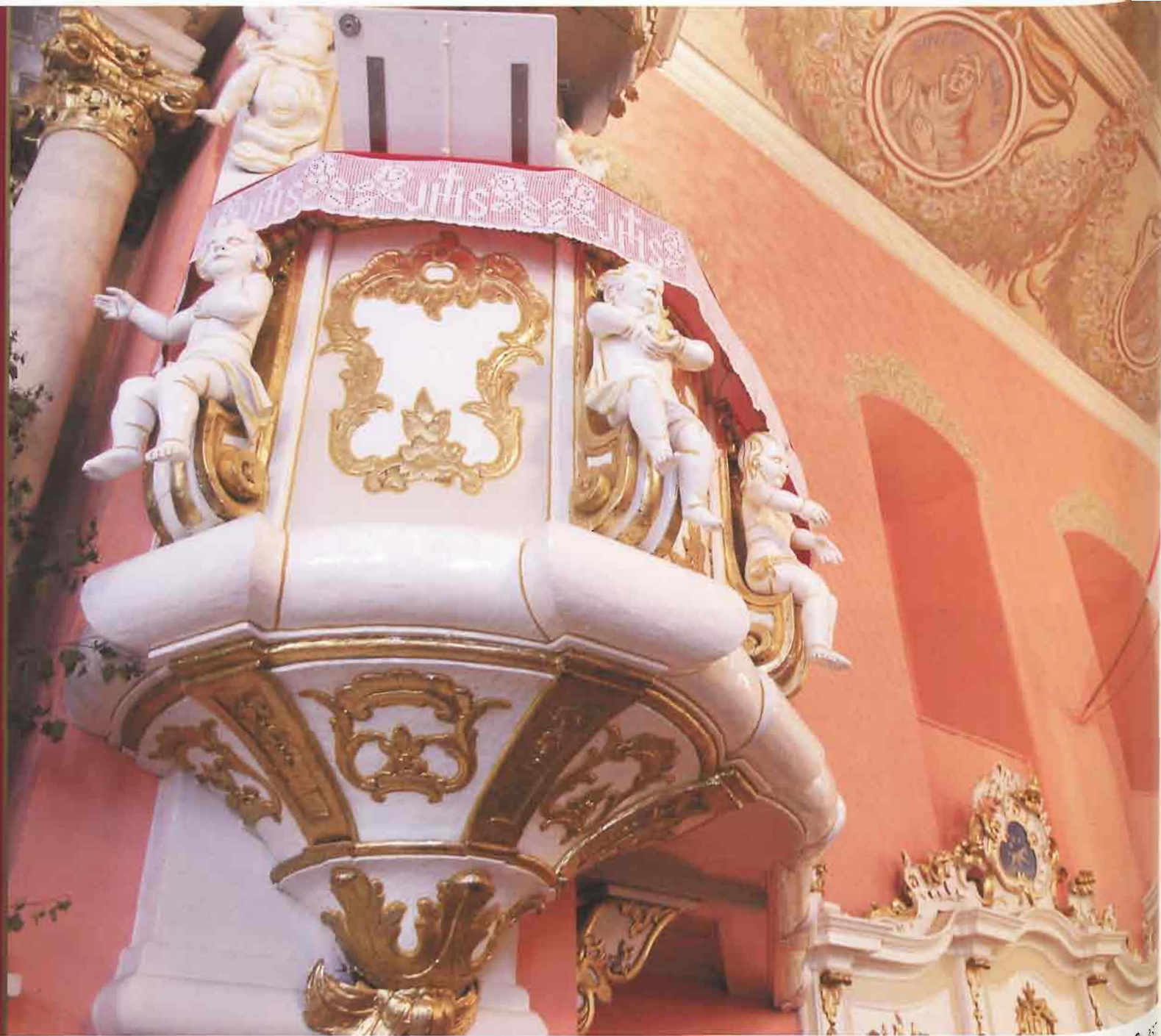


235



236



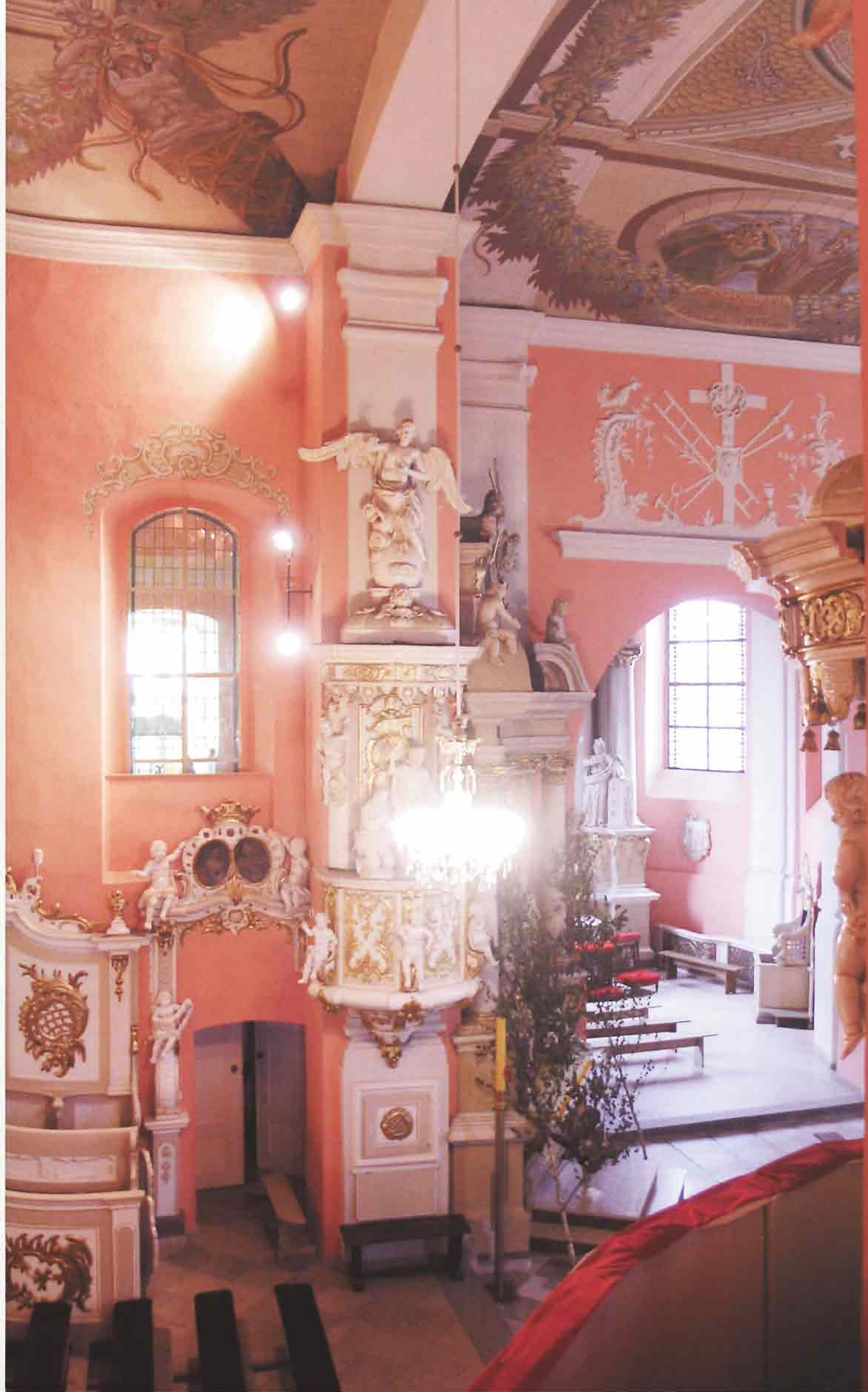


Church of the Birth of the Virgin Mary

Built between 1750-61 by Maksymilian Bończa Miaskowski, the voivod of Kalisz. It is a single nave building, with a slightly narrower presbytery and two chapels adjoining the nave. On the side of the façade there are two towers. The interior is covered with a ceiling decorated with a polychrome made in 1937 by Waław Taranczewski.

The rococo furnishings, e.g. six altars, a pulpit and baptismal font, date back to about 1760. The main altar features the miraculous icon of the Mother of God with Child, painted on board probably in the 16th c. The icon, adored by the faithful, was crowned as early as the 18th c. The crowns and the votive offerings around the icon were stolen in 1984; the icon was again decorated with papal crowns in 2000.





Wieś w powiecie kościańskim, położona około 13 km na północny zachód od Gostynia.

A village in the region of Kościan, about 13 km northwest of Gostyń.



239



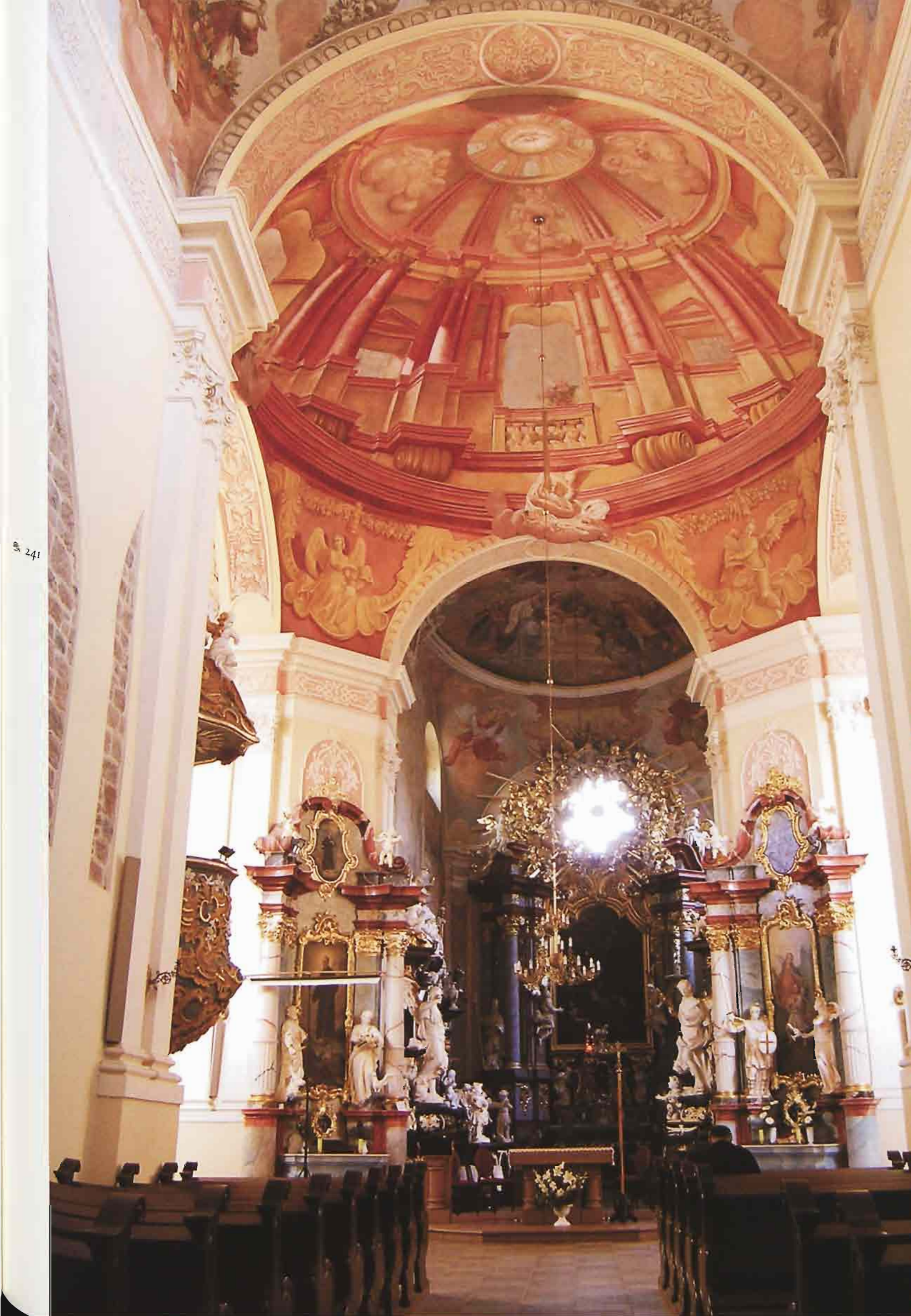
240

Kościół pw. Narodzenia Najświętszej Panny Marii

Kościół wchodzi w skład klasztoru benedyktynów, sprowadzonych tu przez Bolesława Śmiałego około 1070 r. Niedługo potem mnisi rozpoczęli budowę potężnej trójnawowej bazyliki, która nie została jednak ukończona. Następna skromniejsza już świątynia romańska powstała w XII w.; w XV w. rozbudowano ją w stylu gotyckim. Obecny kościół swój kształt architektoniczny uzyskał w I. poł. XVIII w. Jego twórcy wykorzystali fragmenty wcześniejszych budowli, m.in. romańskie fundamenty i mury z granitowych ciosów, gotyckie ceglane mury nawy głównej, wschodni szczyt prezbiterium i dolne partie wieży wybudowanej w latach 1444-62.

Kościół wzniesiono na planie krzyża, którego ramiona tworzą: prostokątne prezbiterium oraz dwie kaplice, św. Benedykta od północy i Matki Boskiej Różańcowej od południa. Środkową część budowli kryje sklepienie kopulaste, ramiona krzyża przykryte są sklepieniami żaglastymi. Na ścianach i sklepieniach znajduje się polichromia figuralna z I. poł. XVIII w. Z tego samego czasu pochodzi bogata dekoracja stiukowa. Barokowe i rokokowe wyposażenie – m.in. siedem ołtarzy, stalle, ambona – pochodzi z XVIII w. W podziemiach świątyni prawdopodobnie został pochowany książę Władysław Laskonogi.





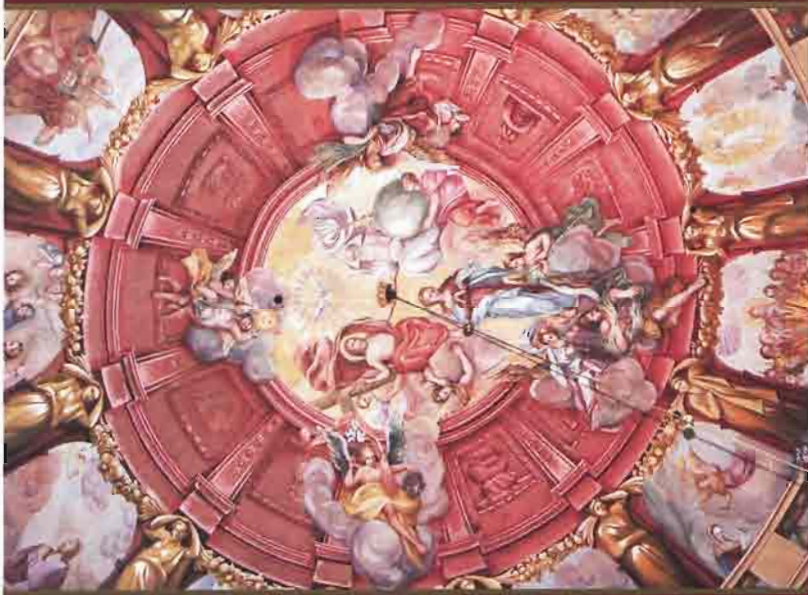
241







243



244



245



246



164/165

Church of the Birth of the Virgin Mary

The church is part of the Benedictine monastery; Bernardine monks were brought here by King Boleslau the Bold around 1070. Soon afterwards the monks started to build a large, three-nave basilica; however, they did not complete the construction. A much more modest Romanesque church was built in the 12th c.; in the 15th c. it was expanded in the Gothic style. The present church was given its architectural style in the first half of the 18th c. Its designers and builders used fragments of the earlier buildings, i.e. the Romanesque foundations and the granite block walls, the brick Gothic walls of the main nave, the eastern gable wall of the presbytery and some elements of the tower built between 1444-62.

The church is built on the plan of a cross, the arms of which are formed by the rectangular presbytery and two chapels. St. Benedictine Chapel in the north and the Chapel of the Mother of God of the Rosary in the south. The central part of the building is covered with a dome vault, the arms of the cross are covered with canopy vaults. The walls and the vaults are decorated with figural polychrome from the first half of the 18th c. The stucco decoration dates back to the same period. The Baroque and rococo furnishings, e.g., seven altars, stalls, and pulpit all come from the 18th c. The vault of the church probably contains the body of Prince Ladislau III Laskonogi (Spindleshanks).



LWÓWEK

Miasto w powiecie nowotomyskim, położone około 15 km na północ od Nowego Tomysła. Kościół znajduje się na północno-wschodnim skraju miasta, przy ul. Pniewskiej.

A town in the region of Nowy Tomysł, about 15 km north of Nowy Tomysł. The church is located in the north-eastern part of the town, in Pniewska Street.



247

Kościół pw. Świętego Krzyża

Zbudowany około 1780 r. staraniem Jadwigi z Pawłowskich Łąckiej, być może wg projektu Antoniego Höhne. Wzniesiony na planie krzyża greckiego. Nad częścią centralną wznosi się kopuła oparta na bębnie, ramiona krzyża nakryte są stropami zwierciadlanymi. Ściany zdobi dekoracja stiukowa w stylu Ludwika XVI.

Wyposażenie – m.in. późnobarokowy ołtarz główny, dwa rokokowe ołtarze boczne i ambona – pochodzą z czasu budowy świątyni.

St. Cross' Church

Built around 1780 by Jadwiga Łącka née Pawłowska, perhaps to the design of Antoni Höhne, on the plan of a Greek cross, with a dome supported on a drum over the central part. The arms of the cross are covered with mirror ceilings. On the walls – stuccoes in the Louis XVI style.

The furnishings, e.g. the late-Baroque main altar, two rococo side altars and the pulpit, date back to the time of the church construction.

248





249



250



ŁOPIENNO

Wieś w powiecie gnieźnieńskim, położona około 9 km na północny wschód od Kłecka.

A village in the region of Gniezno, about 9 km northeast of Kłecko.



251

Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Panny Marii

Budowę świątyni rozpoczęto przed 1670 r.; jej konsekracja nastąpiła w 1686 r. Fundatorem kościoła – wzniesionego wg projektu Jerzego Catenazziego – był ksiądz Adam Smuszewski, właściciel wsi.

Świątynia jest budowlą jednonawową, z krótkim zamkniętym prosto prezbiterium i dwiema kaplicami po bokach nawy. Przy północnej ścianie prezbiterium znajduje się zakrystia ze skarbczykiem na piętrze; przy południowej – niewielka kaplica otwarta arkadą do kaplicy przy nawie. Sąsiadujące z prezbiterium przęsło nawy przykrywa eliptyczna kopułka, pozostałe części kościoła kryte są sklepieniami kolebkowymi. Na sklepieniach prezbiterium i nawy widoczne są pozostałości polichromii z I. poł. XVIII w.

Barokowe wyposażenie – m.in. sześć ołtarzy, ambona i chrzcielnica – pochodzi przeważnie z około 1680 r. Na ścianie epitafium Władysława Michała Skoroszewskiego, zmarłego w 1683 r., wykonane z czarnego marmuru.

Church of the Assumption of the Virgin Mary

The construction of the church was started before 1670 and was completed in 1686. Built to the design of Georgio Catenazzi, it was founded by Rev. Adam Snuszewski, the village owner.

The church is a single-nave building, with a short presbytery and two chapels on both sides of the nave. By the northern wall of the presbytery there is a sacristy with a small strongroom on the upper floor and by the side wall – a small chapel, open with an arcade to the chapel by the nave. The span adjoining the presbytery is covered with an elliptical dome, the other parts of the church are covered with cradle vaults. The vaults of the presbytery and the nave feature remains of the polychrome dating back to the first half of the 18th c.

The Baroque furnishings, e.g. six altars, a pulpit and baptismal font, date back to around 1680. On the wall – an epitaph of Władysław Michał Skoroszewski (d. 1683), made of black marble.

252





253



254



MANIECZKI

Wieś w powiecie śremskim, położona około 6 km na zachód od Śremu.

A village in the region of Śrem, about 6 km west of Śrem.



255

Kaplica

Powstała w 1786 r. z fundacji Józefa Wybickiego, właściciela wsi. Wzniesiona na rzucie koła z niewielką kruchtą od strony północnej. W zewnętrznej ścianie wmurowana jest kamienna tablica fundacyjna. W przykrytym stropem wnętrzu znajduje się późnobarokowy ołtarz z dwiema rzeźbami aniołków.

A chapel

Built in 1786 by Józef Wybicki, the village owner, on the plan of a circle with a small vestibule on the northern side. A stone foundation plaque is built into the outer wall. The interior, covered with a ceiling, features a late-Baroque altar with the sculptures of cherubs.

256

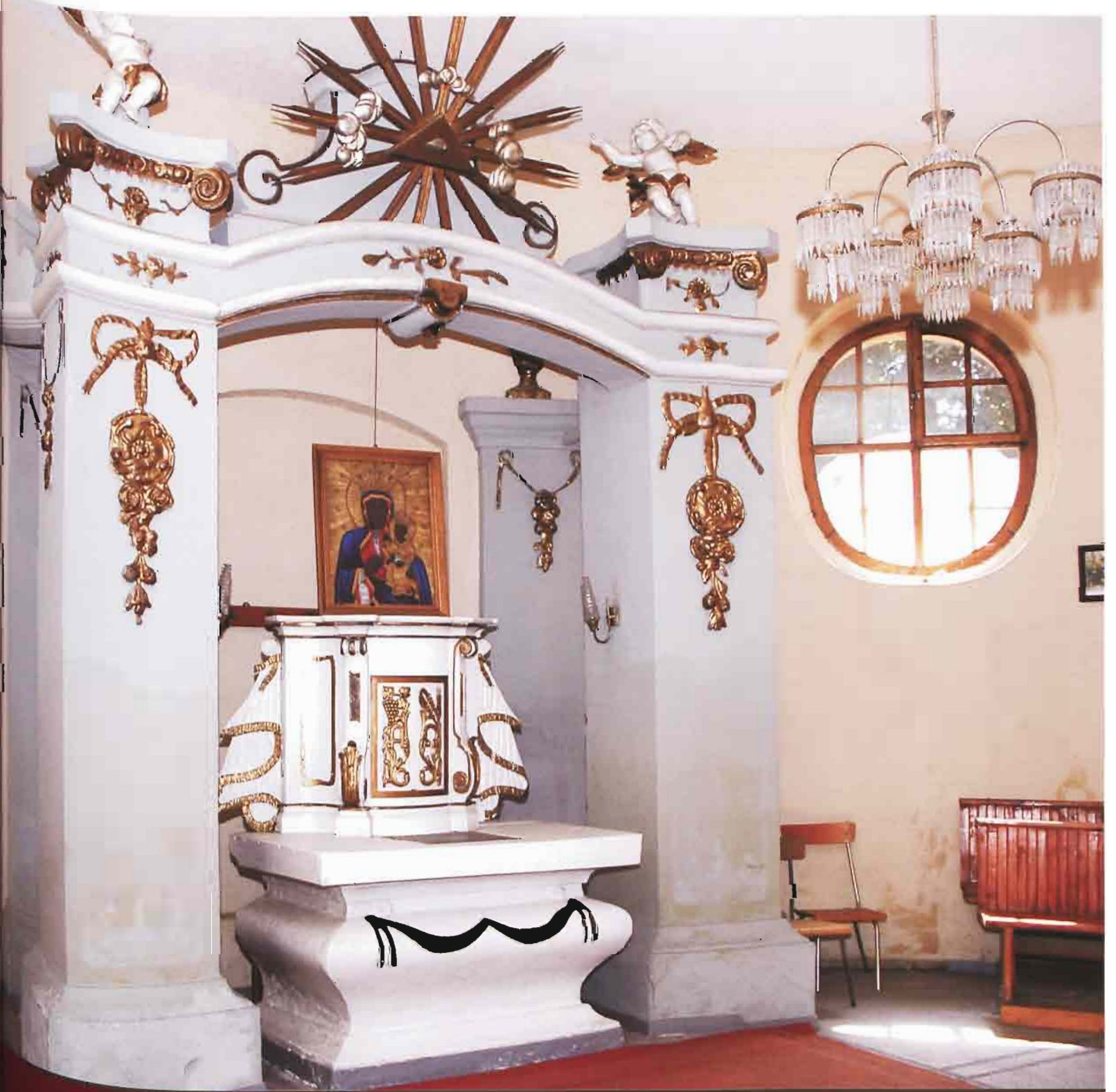




257



258



MARGONIN

Miasto w powiecie chodzieskim, położone około 12 km na wschód od Chodzieży. Kościół znajduje się przy ul. Kościelnej.

A town in the region of Chodzież, about 12 km east of Chodzież. The church is located in Kościelna Street.



259

Kościół pw. św. Wojciecha

Powstał na początku XVII w. Zniszczony pożarem w 1737 r., został odbudowany w latach 1753-55, z wykorzystaniem istniejących murów.

Świątynia jest trójnawową budowlą halową, z wydłużonym prezbiterium. Wnętrze kościoła przykrywają sklepienia żaglaste, a jego ściany i sklepienia zdobią rokokowe dekoracje stiukowe. Wyposażenie z 2. poł. XVIII w., m.in.: trzy architektoniczne ołtarze, w głównym obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem z około 1600 r. z małą, klęczącą postacią donatora w stroju duchownego, rokokowa ambona i trzy konfesjonały. Ciekawym zabytkiem jest obraz *Ukrzyżowania* namalowany między 1680 a 1690 r., z klęczącymi postaciami rodziny fundatorów w strojach mieszczańskich, pochodzący z miejscowej świątyni ewangelickiej.

Przy kościele klasycystyczna dzwonnica z przełomu XVIII i XIX w.

260





261



262





St. Adalbert's Church

Built at the beginning of the 17th c., destroyed by fire in 1737 and rebuilt between 1753-55 using the existing walls.

The church is a three-nave hall building, with an elongated presbytery. The interiors are covered with canopy vaults and its walls and vaults are decorated with rococo stuccoes. The furnishing date back to the second half of the 18th c. and include: three architectural altars with the icon of the Mother of God with Child from about 1600 and a small, kneeling figure of the donator in ecclesiastical robes in the main altar, a rococo pulpit and three confessional boxes. *The Crucifixion*, a painting painted between 1680 and 1690 with the kneeling figures of the donator's family, dressed like townspeople, was brought here from the local evangelical church.

By the church – a classicistic belfry from the turn of the 18th c.





MIEJSKA GÓRKA

Miasto w powiecie rawickim, położone około 8 km na północny wschód od Rawicza. Kościół i klasztor franciszkanów znajduje się około 2 km od centrum miasta, na terenie osiedla Karolinki, z lewej strony drogi do Rawicza.

A town in the region of Rawicz, about 8 km northeast of Rawicz. The church and monastery of the Franciscan Friars is about 2 km from the town centre, in the Karolinki housing estate, on the left side of the road to Rawicz.



265

Kościół pw. Świętego Krzyża

Wybudowany w latach 1742-45 dla sprowadzonych do Miejskiej Górki w 1622 r. reformatów. Władze pruskie zamknęły klasztor w 1833 r.; zakonnicy mieszkali w nim jeszcze na krótko w latach 1853-75. Po odzyskaniu niepodległości franciszkanie wrócili tu w 1923 r.

Kościół jest budowlą jednonawową, z nieco węższym prezbiterium z zakrystią i chórem zakonnym za ołtarzem. Prezbiterium przykryte jest sklepieniem żaglastym; nad nawą znajduje się sklepienie zwierciadlane z lunetami, z wydłużonym owalnym plafonem. Zachowało się jednolite barokowe wyposażenie wnętrza z lat budowy świątyni, m.in. siedem ołtarzy, ambona, ławki oraz stalle w chórze zakonnym. W nawie rokokowe epitafium Mikołaja Swinarskiego z końca XVIII w. W piwnicach znajdują się tzw. kościół dolny i kaplica grobu św. Franciszka.



266



176/177



267



268



St. Cross' Church

Built between 1742-45 for the Reformati monks who were brought to Miejska Górka in 1622. The Prussian authorities closed the monastery in 1833; the monks returned and lived in it between 1853-75. When Poland regained her independence, Franciscan Friars returned to their church in 1923.

The church is a single-nave building, with a slightly narrower presbytery, sacristy and choir behind the altar. The presbytery is covered with a canopy vault; over the nave there is a mirror vault with lunettes, with an elongated oval plafond. The Baroque furnishings dating to the time of the church construction remain today, including seven altars, the pulpit, the pews and the stalls in the choir. The nave features the rococo epitaph of Mikołaj Swinarski from the end of the 18th c. In the basements – a church and the chapel of St. Francis' grave.





269



270



271

MIESZKÓW

Wieś w powiecie jarocińskim, położona około 6 km na północ od Jarocina.

A village in the region of Jarocin, about 6 km north of Jarocin.



272

Kościół pw. św. Wawrzyńca

Zbudowany w 1767 r. z fundacji Ludwika Hersztopskiego. Jest budynkiem jednonawowym, z węższym i niższym prezbiterium. W fasadzie znajduje się wieża, z nowszym, dziewiętnastowiecznym hełmem. Nawa przykryta jest sklepieniem kolebkowym. Wyposażenie wnętrza, m.in. dwa rokokowe ołtarze boczne, ambona i chrzcielnica, pochodzi z 2. poł. XVIII w. W nowym ołtarzu głównym znajduje się barokowy krucyfik.

St. Lawrence's Church

Built in 1767 by Ludwik Hersztopski. It is a single-nave building with a narrower and lower presbytery. The façade features a tower with a 19th c. cupola. The nave is covered with a cradle vault. The furnishings – two rococo side altars, pulpit and baptismal font – date back to the second half of the 18th c. The new altar features a Baroque crucifix.

273

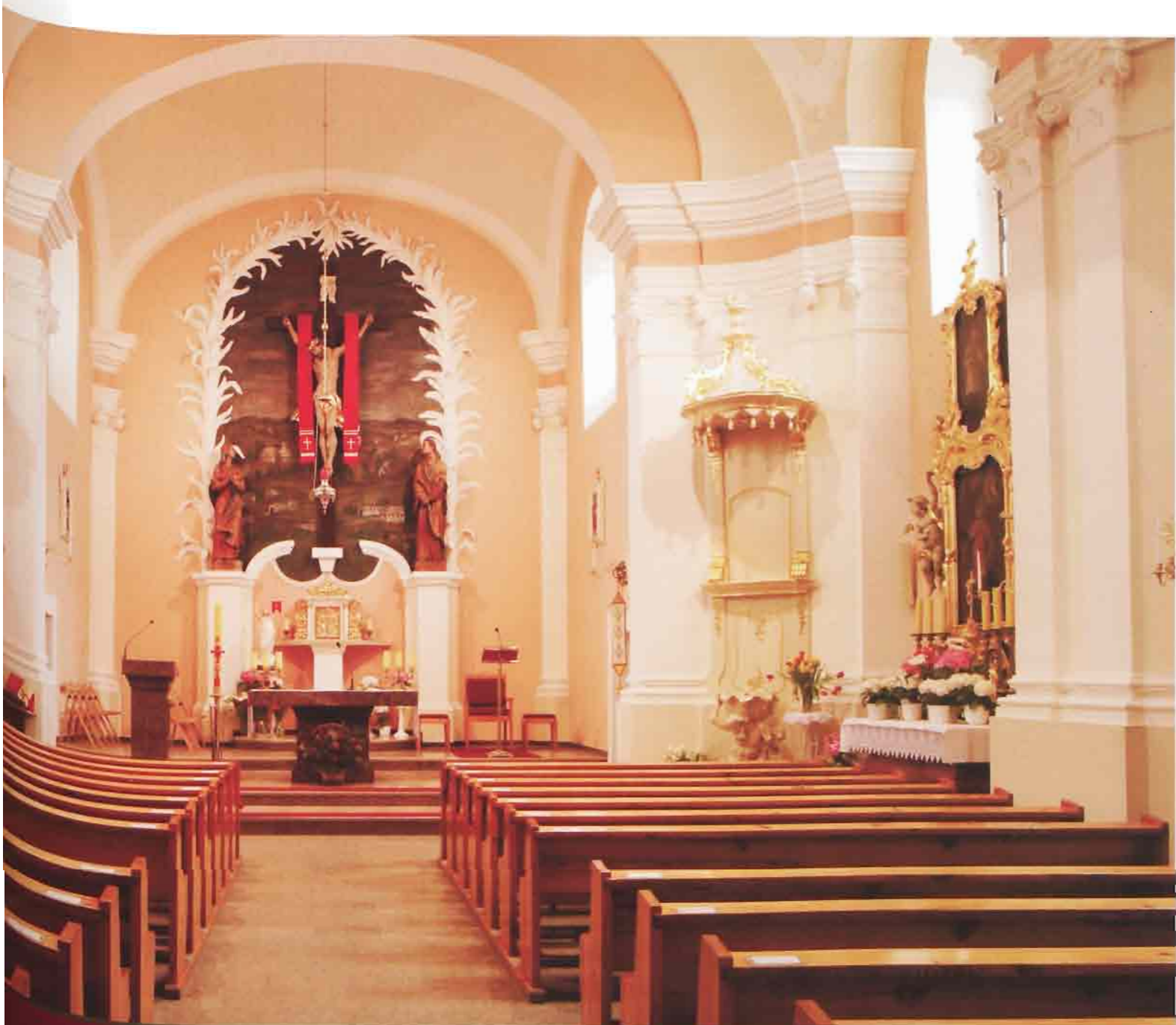




274



275



Wieś w powiecie wolsztyńskim, położona około 8 km na południowy zachód od Wolsztyna.

A village in the region of Wolsztyn, about 8 km southwest of Wolsztyn.



276

Kościół pw. Najświętszej Marii Panny i św. Jakuba

Wzniesiony w latach 1701-57 przez cystersów, którzy mieszkali w Obrze od około 1240 do 1835 r. Kościół zaprojektował Jan Catenazzi. Od 1926 r. w budynkach klasztornych mieszkają księża oblaci.

Kościół jest budynkiem jednonawowym, z nieco węższym prezbiterium. W jego fasadzie znajdują się dwie niskie wieże. Wnętrze przykrywają sklepienia żaglaste, ozdobione polichromią wykonaną w latach 1753-54 przez Stanisława Brzozowskiego. Rokokowe i wczesnoklasycystyczne wyposażenie pochodzi z 2. poł. XVIII w. W polu środkowym rokokowego ołtarza głównego z 1755 r. znajduje się obraz Szymona Czechowicza Wniebowzięcie Najświętszej Marii Panny. Sześć ołtarzy bocznych wykonał w latach 1762-64 rzeźbiarz Augustyn Schöps. W jednym z nich znajduje się późnogotycki krucyfiks z około 1500 r. Rokokowa ambona z poł. XVIII stulecia i pochodząca z tego samego czasu chrzcielnica z rzeźbą przedstawiającą chrzest Chrystusa.

Przed kościołem stoi kamienna figura św. Jana Napomucena z 1749 r.

277



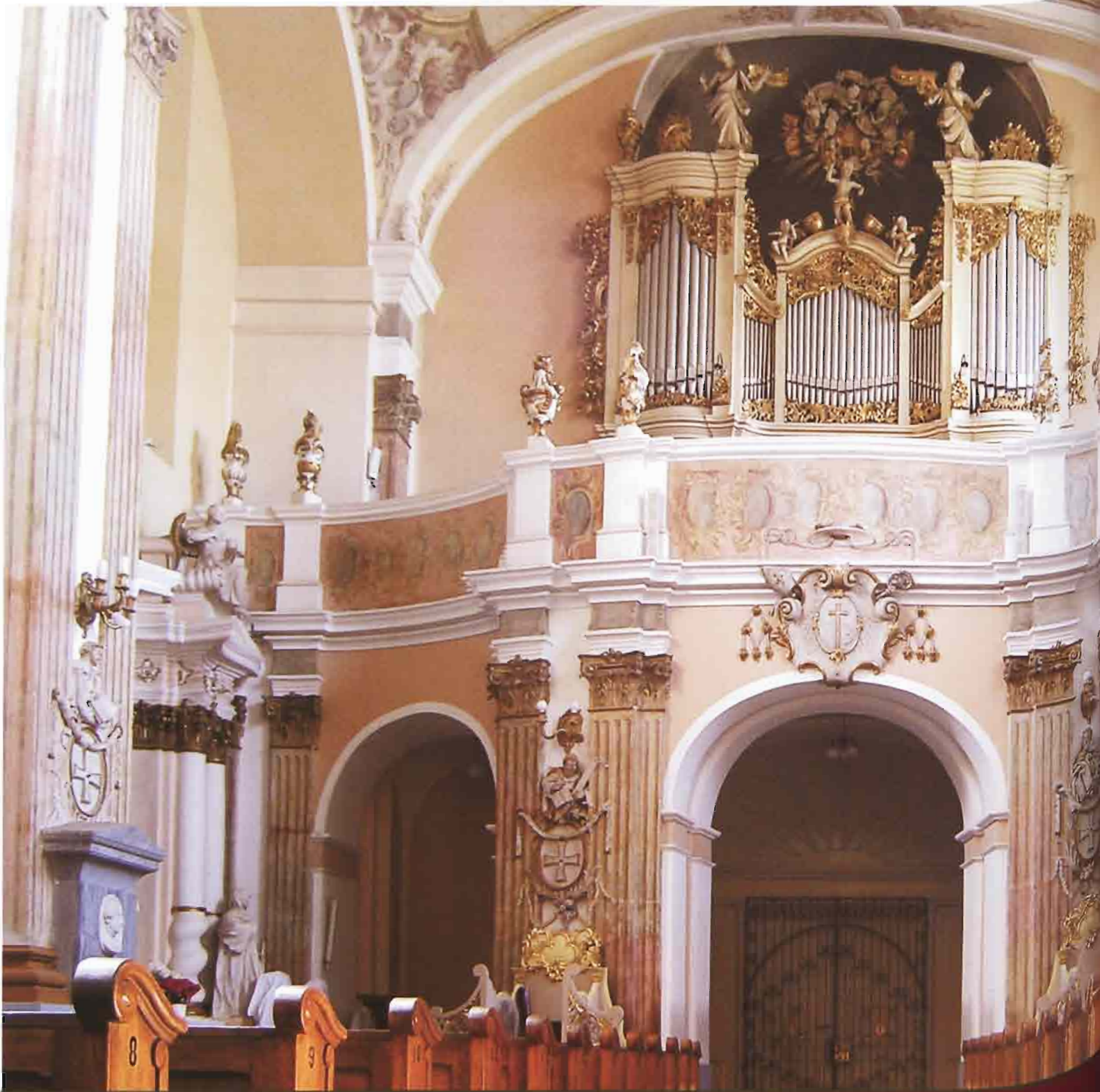


278





279



280



281

Church of the Most Holy Virgin Mary and St. James

Built between 1701-57 by the Cistercians, who lived in Odra from about 1240 to 1835, to the design of Jan Catenazzi. Since 1926 the monastic buildings have been home to the Missionary Oblates of Mary Immaculate.

The church is a single-nave building, with a slightly narrower presbytery. Its façade features two low towers. The interiors are covered with canopy vaults, decorated with polychrome crafted between 1753-54 by Stanisław Brzozowski. The rococo and early-classicistic furnishings date back to the second half of the 18th c. The central part of the main rococo altar from 1755 features the painting of the Assumption of the Virgin Mary by Szymon Czechowicz. The six side altars were made between 1762-64 by the sculptor Augustyn Schöps. One of them features a late-Gothic crucifix from about 1500. The rococo pulpit from the mid 18th c. and the baptismal font from the same period depict the baptism of Christ.

In front of the church there is a stone figure of St. John Nepomucene from 1749.



OBRZYCKO

Miasto w powiecie szamotulskim, położone około 12 km na północny zachód od Szamotuł. Kościół znajduje się w jego zachodniej części, przy ul. Kościelnej.

A town in the region of Szamotuły, about 12 km northwest of Szamotuły. The church is located in its western part, in Kościelna Street.



282



283

Kościół pw. św. Apostołów Piotra i Pawła

Wybudowany w latach 1714-56 wg projektu Pompeo Ferrariego. W pierwotnej postaci był budowlą wzniesioną na planie krzyża greckiego o czterech krótkich ramionach, z których wschodnie i zachodnie zamknięte były półkolistymi absydami. W latach 1906-09 świątynię rozbudowano wg projektu Rogera Sławskiego, dostawiając od strony zachodniej obszerną neobarokową nawę. Nad kwadratową częścią centralną znajduje się czterodzielna kopuła posadowiona na wysokim cokole; ramiona krzyża usytuowane na osi kościoła przykryte są owalnymi kopułkami, dwa pozostałe – sklepieniami żaglastymi. Nad absydą, w której mieści się zakrystia, wznosi się wieża z hełmem ostrosłupowym z XIX w.

Jednolite rokokowe wyposażenie wnętrza – m.in. trzy ołtarze, ambona i odpowiadająca jej chrzcielnica – pochodzi z około 1780 r. Obraz *Ostatnia Wieczerza* hiszpańskiego malarza Eugenio Caxesa z 1609 r., został przywieziony do Obrzycka przez Atanazego Raczyńskiego z klasztoru Jeronimos w Lizbonie. Uwagę zwraca też nagrobek arcybiskupa gnieźnieńskiego Ignacego Raczyńskiego, zmarłego w 1823 r., wykonany w połowie XIX w. wg projektu Ludwika Wilhelma Wichmana z Berlina; na cokole z szarego marmuru kłęczy odłana z brązu postać zmarłego.

284



186/187

Church of St. Peter and Paul the Apostles

Built between 1714-56 to the design of Pompeo Ferrari. Originally, it was built on the plan of the Greek cross with four short arms, of which the eastern and western ones were closed with semicircular apses. Between 1906-09 the church was expanded to the design of Roger Sławski – a large neo-Baroque nave was added on the western side. Over the square central part there is a four-section dome on a high base; the arms of the cross in the church axis are covered with oval domes, the two other arms are covered with canopy vaults. Over the apse, which houses the sacristy, there is a spire with a pyramidal cupola from the 19th c.

The rococo furnishings including three altars, a pulpit and baptismal font date back to about 1780. The *Last Supper* painting by Eugenio Caxes of Spain from 1609 was brought to Obrzycko by Atanazy Raczyński from the Jeronimos monastery in Lisbon. The tombstone of Ignacy Raczyński, the Archbishop of Gniezno, who died in 1823, was made in the mid 19th c. to the design of Ludwik Wilhelm Wichman of Berlin; the base of grey marble features the kneeling bronze figure of the deceased.



ODOLANÓW

Miasto w powiecie ostrowskim, położone około 12 km na południowy zachód od Ostrowa Wielkopolskiego. Kościół znajduje się przy północno-wschodnim narożniku Rynku.

A town in the region of Ostrów Wielkopolski, about 12 km southwest of Ostrów Wielkopolski. The church is located by the north-eastern corner of the Old Market.



285

Kościół pw. św. Marcina

Jednonawowy kościół z węższym i niższym prezbiterium oraz wieżą od strony zachodniej wybudowano w 1794 r. z fundacji Eleonory z Cetnarów Sułkowskiej, starościny odolanowskiej. W latach 1912-13 świątynię rozbudowano wg projektu Rogera Sławskiego. Rozebrano wówczas północną ścianę barokowej budowli, dostawiając – prostopadle do jej dotychczasowej osi – nowy, trójnawowy korpus nawowy z niewielkim prezbiterium. Dawne prezbiterium zamieniono w kaplicę.

Ze starszego wyposażenia zachował się m.in. stojący w kaplicy ołtarz z końca XVIII w. z rzeźbami św. Piotra i Pawła, rokokowa chrzcielnica oraz dwa ołtarze boczne z około 1800 r.

St. Martin's Church

A single-nave church with a narrower and lower presbytery and a tower on the western side was built in 1794 by Eleonora Sułkowska née Cetnar, the starost of Odolanów. Between 1912-13 the church was expanded to the design of Roger Sławski – the northern wall of the Baroque church was pulled down and a new, three-nave building with a small presbytery was added, perpendicular to its axis. The former presbytery was changed to a chapel.

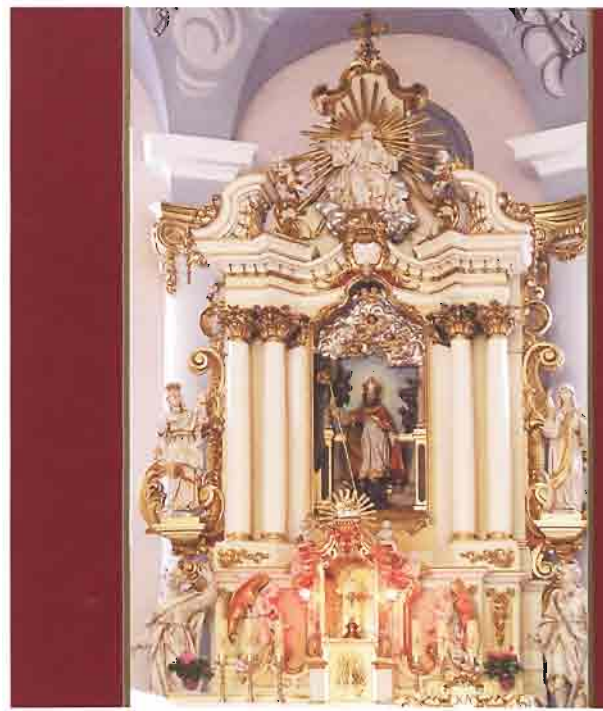
Of the older furnishings an altar from the end of the 18th c. with the sculptures of St. Peter and St. Paul in the chapel, rococo baptismal font and two side altars from about 1800 have survived to the present times.

286

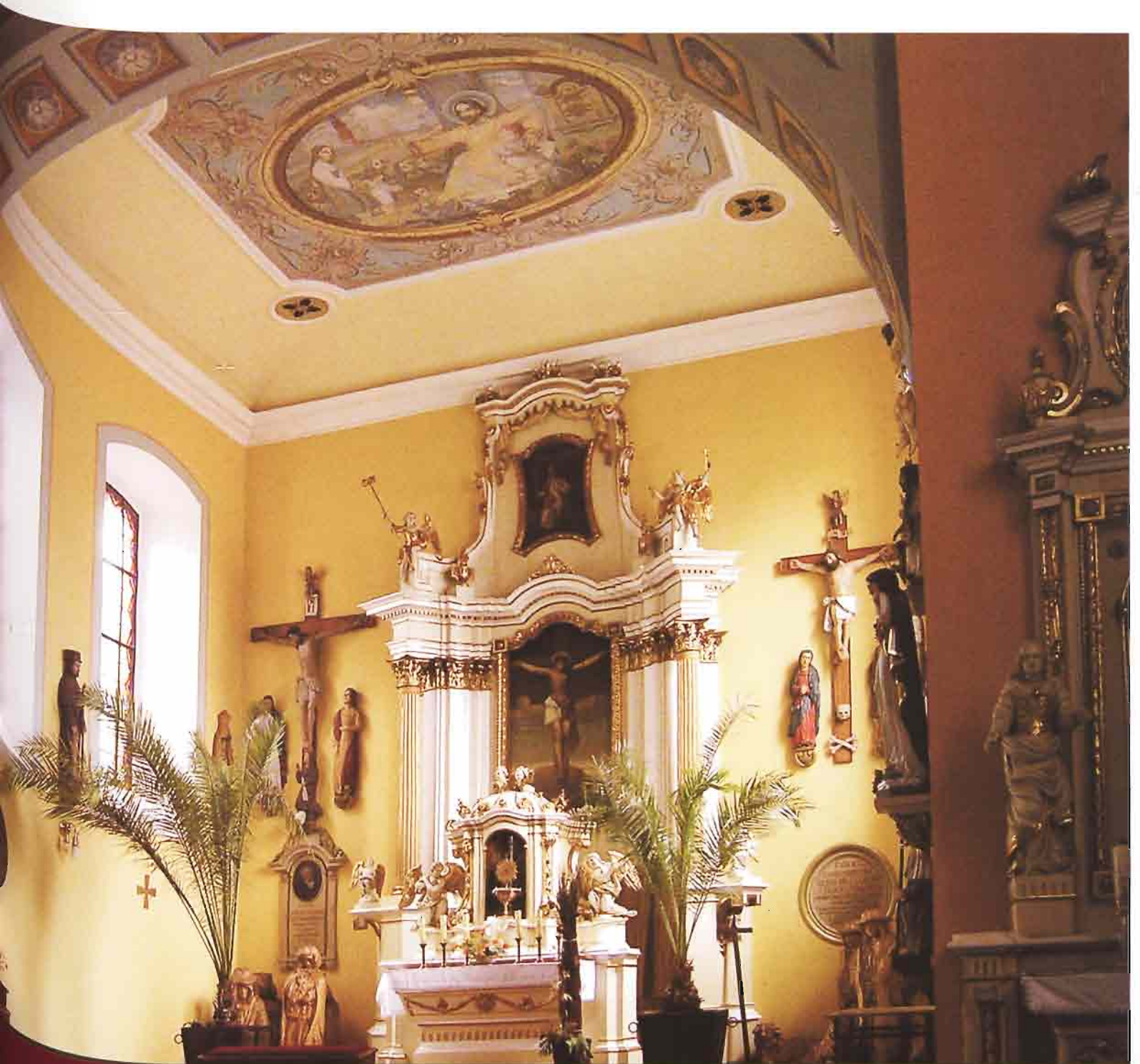




287



288



OŁOBOK

Wieś w powiecie ostrzeszowskim, położona około 14 km na południe od Kalisza.

A village in the region of Ostrzeszów, about 14 km south of Kalisz.



289



290

Kościół pw. św. Jana Ewangelisty

Świątynia wraz z przylegającym doń budynkiem klasztornym powstały na przełomie XV i XVI w., dla cysterek sprowadzonych do Ołoboku w 1213 r. Zabudowania zniszczył pożar w I. poł. XVII stulecia. Kościół odbudowano dopiero w latach 1695-96, nadając mu formy barokowe; wtedy też od strony południowej dostawiono ośmioboczną kruchtę i kaplicę. Niecałe sto lat później, w latach 1780-88, przebudowano fasadę świątyni i wzniesiono wieżę, którą w latach 1922-24 wzmocniono potężnym łukiem oporowym. W 1837 r. władze zamknęły klasztor Cysterek.

Kościół jest budowlą jednonawową, z nieco węższym prezbiterium. Po jego północnej stronie znajduje się loża dla zakonnic, a nad nią chór zakonny. Budynek w zrębie późnogotycki, swój obecny barokowy charakter zawdzięcza przebudowom w XVII i XVIII w. Prezbiterium i nawa przykryte są sklepieniami kolebkowymi z lunetami, kaplica – sklepieniem żaglastym. Zachowało się jednolite rokokowe wyposażenie wnętrza z końca XVIII w. W ołtarzu głównym znajdują się rzeźby świętych cysterskich, w bocznym – obraz Matki Boskiej z XVII w. w metalowej sukience. Uwagę zwraca loża ksieni z bogatą rokokową snycerką.

Church of St. John the Evangelist

The church and the adjacent monastic building were built at the turn of the 15th c. for the Cistercian nuns who were brought to Ołobok in 1213. The buildings were destroyed by fire in the first half of the 17th c. The church was rebuilt between 1695-96 in the Baroque style. At the same time an octagonal vestibule and chapel were added on the southern side. Between 1780-88 the façade was rebuilt and a tower was erected, which was reinforced with a large buttress built between 1922-24. In 1837 the authorities dissolved the Cistercian nunnery.

The church is a single-nave building, with a slightly narrower presbytery. On its northern side there is a loge for the nuns, and a choir over it. The main part of the building is Gothic; its present Baroque style dates back to the reconstructions in the 17th and 18th c. The presbytery and the nave are covered with cradle vaults with lunettes, the chapel – with a canopy vault. Rococo furnishings from the 18th c. have survived until today. The main altar features sculptures of Cistercian saints, the side altar – the icon of the Mother of God in a metal dress from the 17th c. The loge of the prioress features rococo wood carvings.

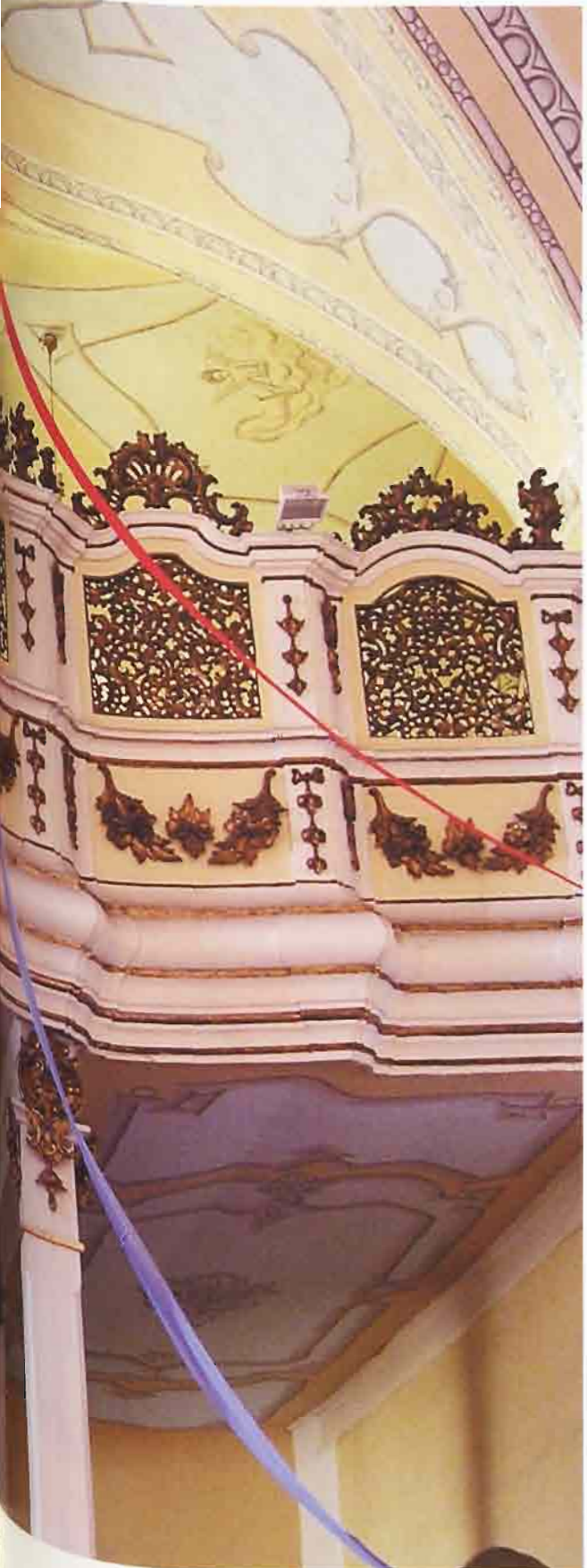












OSIECZNA

Miasto w powiecie leszczyńskim, położone około 12 km na północny wschód od Leszna. Wchodzący w skład franciszkańskich zabudowań klasztornych kościół znajduje się przy ul. Ojca Edwarda Frankiewicza.



295

Kościół pw. św. Walentego

Wybudowany w latach 1729-33 wg projektu Pompeo Ferrariego dla reformatów sprowadzonych do Osiecznej w 1622 r. Władze pruskie zlikwidowały klasztor w 1834 r.; franciszkanie powrócili doń w 1928 r. Po pożarze w 1984 r. przeprowadzono gruntowny remont świątyni.

Kościół jest budowlą jednonawową, tę samą szerokość co nawa ma prezbiterium, za którym znajduje się zakrystia, a nad nią chór zakonny. Prezbiterium przykrywa sklepienie kopulaste, nawę – sklepienie kolebkowe z lunetami. Polichromia figuralna na sklepieniach pochodzi z około poł. XVIII w. Jednolite rokokowe wyposażenie wnętrza zostało wykonane w latach 1784-87 przez Antoniego Schultza z Rawicza. W lewym ołtarzu bocznym, za zasuwą, znajduje się obraz Matki Boskiej Osieckiej z 2. ćw. XVII w., ozdobiony w 1976 r. koronami papieskimi. W prawym ołtarzu bocznym – wczesnobarokowy obraz św. Walentego, malowany przez Franciszka Smuglewicza w 3. ćwierci XVIII stulecia.

A town in the region of Leszno, about 12 km north east of Leszno. The church, being part of the monastic buildings of the Franciscan Friars, is located in Ojca Edwarda Frankiewicza Street.

296



196/197





298



299

St. Valentine's Church

Built between 1729-33 to the design of Pompeo Ferrari for the Reformati monks who were brought to Osieczna in 1622. The Prussian authorities dissolved the order in 1834; Franciscans returned to it in 1928. After a fire in 1984 the church was completely repaired.

The church is a single-nave building, with the nave being the same width as the presbytery, behind which there is a sacristy with a choir over it. The presbytery is covered with a dome vault, the nave with a cradle vault with lunettes. The figural polychrome on the vaults dates back to about the mid 18th c. The rococo furnishings were made between 1784-87 by Antoni Schultz of Rawicz. The left side altar, behind the cover, features the icon of the Mother of God of Osieczna from the second quarter of the 17th c., decorated with papal crowns in 1976. The right side chapel features a painting of St. Valentine from the third quarter of the 18th c., painted by Franciszek Smuglewicz.

OSTRZESZÓW

Miasto powiatowe położone około 160 km na południowy wschód od Poznania. Kościół znajduje się w północnej części miasta, przy ul. Leśnej.

A county town about 160 km southeast of Poznań. The church is located in the northern part of the town, in Leśna Street.



300

Kościół pw. św. Michała Archanioła

Wybudowany w latach 1680-1740 z fundacji okolicznej szlachty, dla sprowadzonych około 1630 r. do Ostrzeszowa bernardynów. Klasztor zamknęły władze pruskie w 1840 r.; od 1933 r. mieszkają w nim siostry nazaretanki.

Kościół jest budynkiem jednonawowym z węższym, półkolistym zamkniętym prezbiterium. Od zewnątrz budowla jest oszarpowana, szczególnie potężna przypora wspiera prezbiterium. Wnętrza przykrywają sklepienia kolebkowe z lunetami. Późnobarokowa polichromia figuralna z 1740 r., restaurowana i częściowo przemalowana w 1946 r., jest dziełem Antoniego Ignacego Linke. Zachowało się barokowe wyposażenie wnętrza, m.in. trzy ołtarze, z których główny oddziela oratorium zakonne od prezbiterium, ambona i trzy konfesjonały. Uwagę zwraca nagrobek Jerzego Floriana Karsznickiego, zmarłego w 1742 r., i jego dwóch żon z bogatą dekoracją stiukową i rzeźbami symbolicznymi.

Na dziedzińcu przed kościołem stoi XVIII-wieczna kapliczka św. Judy Tadeusza; znajduje się w niej barokowy ołtarzyk z obrazem przedstawiającym patrona kaplicy.



301





302





ARCHANGELI



SANCTVS

VIRTUTES CAELORVM



304

Church of St. Michael the Archangel

Built between 1680-1740 by the local nobility for the Bernardine monks who were brought to Ostrzeszów around 1630. The monastery was closed down by the Prussian authorities in 1840; since 1933 it has been home to the Sisters of the Holy Family of Nazareth.

The church is a single-nave building with a narrower, semi-circularly closed presbytery. The building is supported by many buttresses; an exceptionally large buttress supports the presbytery. The interiors are covered with cradle vaults with lunettes. The late-Baroque figural polychrome from 1740, restored and partly repainted in 1946, is the work of Antoni Ignacy Linke. The Baroque furnishings have survived until today, among them three altars, of which the main separates the oratory from the presbytery, the pulpit and three confessional boxes. Worth seeing is also the tombstone of Jerzy Florian Karsznicki (d. 1742) and his two wives with stucco decoration and symbolic sculptures.

In the courtyard in front of the church there is an 18th c. shrine of St. Jude with a little Baroque altar with an icon depicting the shrine's patron.

OWIŃSKA

Wieś w powiecie poznańskim, położona około 12 km na północny wschód od centrum Poznania.

A village in the region of Poznań, located about 12 km northeast of the centre of Poznań.



305

Kościół pw. św. Jana Chrzciciela

Wybudowany w latach 1720-28 wg projektu Pompeo Ferrariego dla cysterek, których klasztor istniał w Owińskach już od poł. XIII w. Konwent panien cysterek zlikwidowano w 1835 r.

Kościół jest budowlą wzniesioną na planie zbliżonym do kwadratu. Cztery potężne filary dźwigają wieńczącą nawę kopułę z latarnią. Nad prezbiterium, nawami bocznymi i chórem znajdują się sklepienia kopulaste. Ozdobą sklepień jest polichromia figuralna stworzona w latach 1729-30 w większości przez franciszkanina Adama Swacha. Jednolite stylowo, barokowe wyposażenie wnętrza – m.in. pięć ołtarzy, stalle i ambonę – wykonano w latach 1728-30, zapewne wg projektu Pompeo Ferrariego.

Przy południowo-wschodnim narożniku świątyni stoi wieża z około 1700 r. Od strony południowej do kościoła przylega budynek klasztorny.

306







Church of St. John the Baptist

Built between 1720-28 to the design of Pompeo Ferrari for the Cistercian nuns; their nunnery existed here as early as the mid 13th c. The Cistercian convent was dissolved in 1835.

The church is a building erected on a plan resembling a square. Four large columns support the dome with a cupola that crowns the nave. Over the presbytery, aisles and choir there are dome vaults. The vaults are decorated with figural polychrome painted between 1729-30 mainly by a Franciscan friar, Adam Swach. The Baroque furnishings, e.g. five altars, stalls and pulpit, were made between 1728-30, probably to the design of Pompeo Ferrari.

By the south-eastern corner of the church there is a tower from about 1700. A monastery adjoins the church on the southern side.





PARKOWO

Wieś w powiecie obornickim, położona około 8 km na południowy zachód od Rogoźna.

A village in the region of Oborniki, some 8 km southwest of Rogoźno.



309



310

Kościół pw. Najświętszej Marii Panny i św. Małgorzaty

Architektura wybudowanego w latach 1780-1802 kościoła ma charakter barokowo-klasycystyczny. Świątynia jest budowlą centralną, wzniesioną na planie koła. Okrągła, wyższa część środkowa, nakryta kopułą na tamburze, otwarta jest arkadami do obejścia, utworzonego przez cztery większe i cztery mniejsze pomieszczenia o kształcie zbliżonym do owali. W większych pomieszczeniach, przykrytych półkopułasto, znajdują się m.in. ołtarz główny i dwa ołtarze boczne. W jednym z ołtarzy bocznych umieszczony jest obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem szkoły hiszpańskiej z około poł. XVII w. Drewniana ambona pochodzi z końca XVIII w.

Church of the Most Holy Virgin Mary the Queen and St. Margaret

The church built between 1780-1802 is Baroque-classicistic in style. It is a central building, erected on the plan of a circle. The central part, round and taller, is covered with a dome in a tambour, and open with arcades to the ambulatory, formed by four larger and four smaller rooms in the shape of an oval. The larger rooms, covered with a half-dome, feature the main altar and two side altars. One of the side altars features the icon of the Mother of God with Child that belongs to the Spanish school from about the mid 17th c. The wooden pulpit comes from the end of the 18th c.





PAWŁOWICE

Wieś w powiecie leszczyńskim, położona około 13 km na wschód od Leszna.

A village in the region of Leszno, about 13 km east of Leszno.



312

Kościół pw. Najświętszej Marii Panny Śnieżnej

Wybudowany w 1597 r. jako kaplica dworska. Prawdopodobnie w 1741 r. dostawiono kaplicę północną, natomiast w latach 1772-75 świątynię całkowicie przebudowano w stylu barokowym; wtedy też zapewne dobudowano kaplicę południową.

Kościół jest budowlą salową, wzniesioną na planie prostokąta zamkniętego od wschodu trójbocznie. Po bokach znajdują się dwie kaplice, przy których od wschodu dobudowano w latach 1906-07 dwie loże kolatorskie. Wnętrza sklepione są żaglasto. W ołtarzu głównym z 1906 r. umieszczono obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem z XVII w. Dwa ołtarze boczne i ambona z korpusem w kształcie globu ziemskiego podtrzymywanego przez anioła wykonane zostały w latach 1785-90 przez Wacława Böhma; w jednym z ołtarzy bocznych znajduje się obraz Matki Boskiej Śnieżnej z I. ćwierci XVII stulecia. Starszym zabytkiem jest kropielnica kamienna w wyrytą datą 1501.

Church of the Virgin Mary of Snow

Built in 1597 as a court chapel. The northern chapel was probably added in 1741. Between 1772-75 the church was completely rebuilt in the Baroque style; it was probably then that the southern chapel was added.

The church is built on the plan of a rectangle, three sides of which are closed in the east. On the sides there are two chapels, by which two loges for the church founders were built on the eastern side between 1906-07. The interiors are covered with canopy vaults. The main altar from 1906 features the icon of the Mother of God with Child from the 17th c. Two side altars and the pulpit shaped like a globe supported by an angel were made between 1785-90 by Wacław Böhm; one of the side chapels features an icon of the Mother of God of Snow from the first quarter of the 17th c. A limestone aspersorium with the date 1501 is an older monument that can still be seen today.

313





314



315



PNIEWY

Miasto w powiecie szamotulskim, położone około 20 km na południowy zachód od Szamotuł. Kościół znajduje się przy ul. Świętego Ducha.

A town in the region of Szamotuły, about 20 km southwest of Szamotuły. The church is located in Świętego Ducha Street.



316

Kościół pw. Świętego Ducha

Zbudowany w 1785 r. staraniem księdza Wawrzyńca Kosińskiego. Jest budynkiem o założeniu centralnym; do ośmiobocznej nawy przylega od wschodu prostokątne prezbiterium, a od zachodu – odpowiadające mu przeszło mieszczące chór muzyczny. Zakrytą za prezbiterium dobudowano w 1926 r. Wnętrze przykrywa plafon z dekoracją stiukową. Z okresu budowy świątyni zachowały się m.in. ołtarz główny z obrazem Zesłanie Ducha Świętego malowanym około poł. XVII w. i ambona.

Church of the Holy Spirit

Built in 1785 by Rev. Wawrzyniec Kosiński. In the east the octagonal nave adjoins a rectangular presbytery and in the west – a span with the choir. The sacristy with the presbytery were added in 1926. The interior is covered with a plafond with stuccoes. The main altar featuring the painting of the Descent of the Holy Spirit painted about the mid 17th c. and the pulpit date back to the time of the church construction.

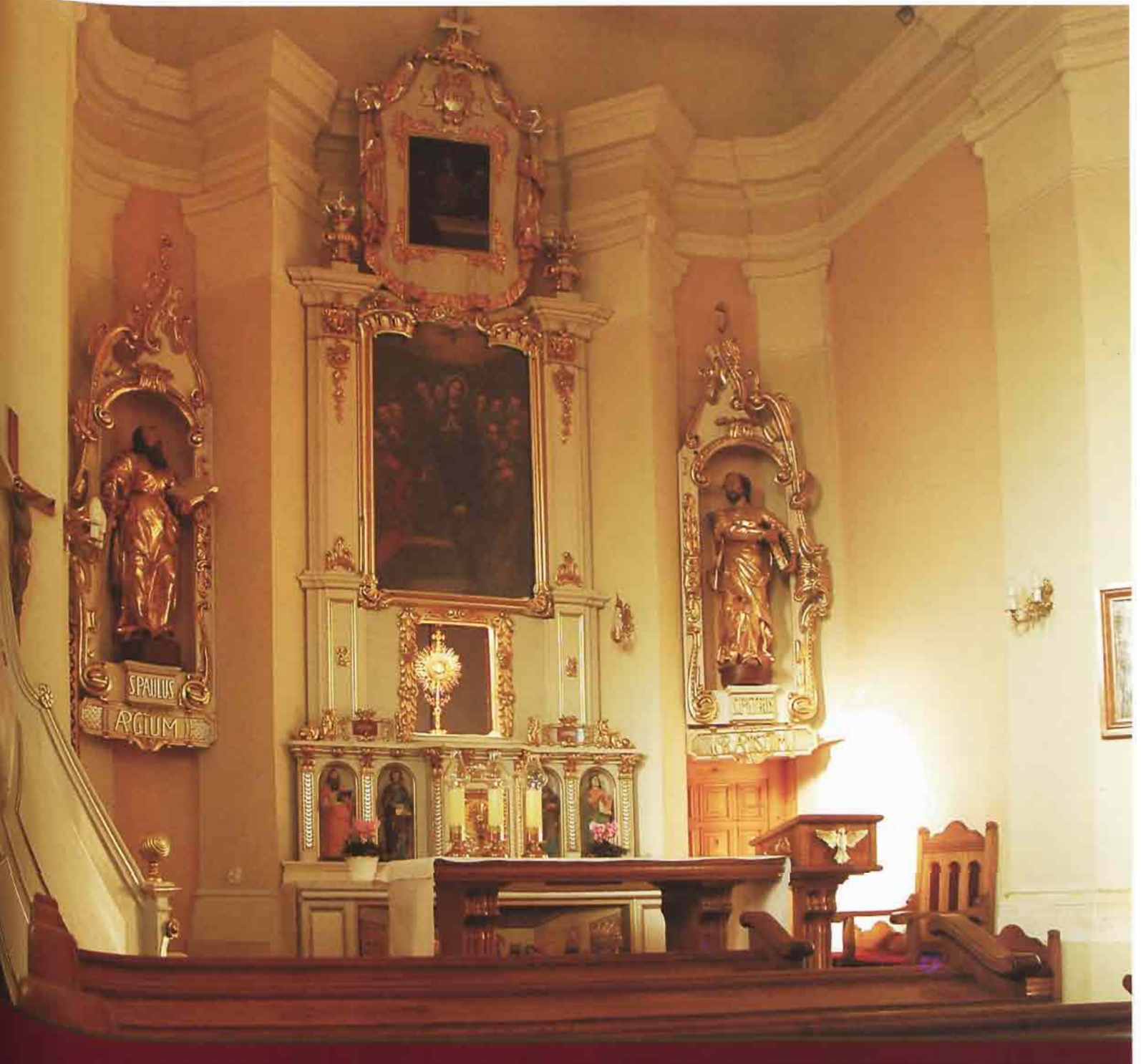
317



212/213



318



POGORZELA

Miasto w powiecie gostyńskim, położone około 16 km na południowy wschód od Gostynia. Kościół znajduje się przy Rynku.

A town in the region of Gostyń, about 16 km southeast of Gostyń. The church is located near the Old Market.



319

Kościół pw. św. Michała Archanioła

Zbudowany w latach 1778-85 z fundacji Rocha Zbijewskiego, kasztelana kaliskiego. Jest trójnawową budowlą halową z krótkim prezbiterium, za którym mieści się zakrystia, pseudotranseptem utworzonym przez dwie kaplice oraz wieżą w fasadzie. Przy kaplicach znajdują się przedsionki, nad którymi usytuowane są empory otwarte arkadowo na kościół. Nawę główną i transept przykrywają sklepienia żaglaste, prezbiterium – sklepienie kolebkowe. Późnobarokowe wyposażenie – m.in. pięć ołtarzy, ambona i prospekt organowy – pochodzi z 2. poł. XVIII w. Starszym zabytkiem jest wykonana z piaskowca, renesansowa płyta nagrobna Jadwigi Pogorzelskiej, zmarłej w 1588 r., ze stojącą postacią kobiecą.

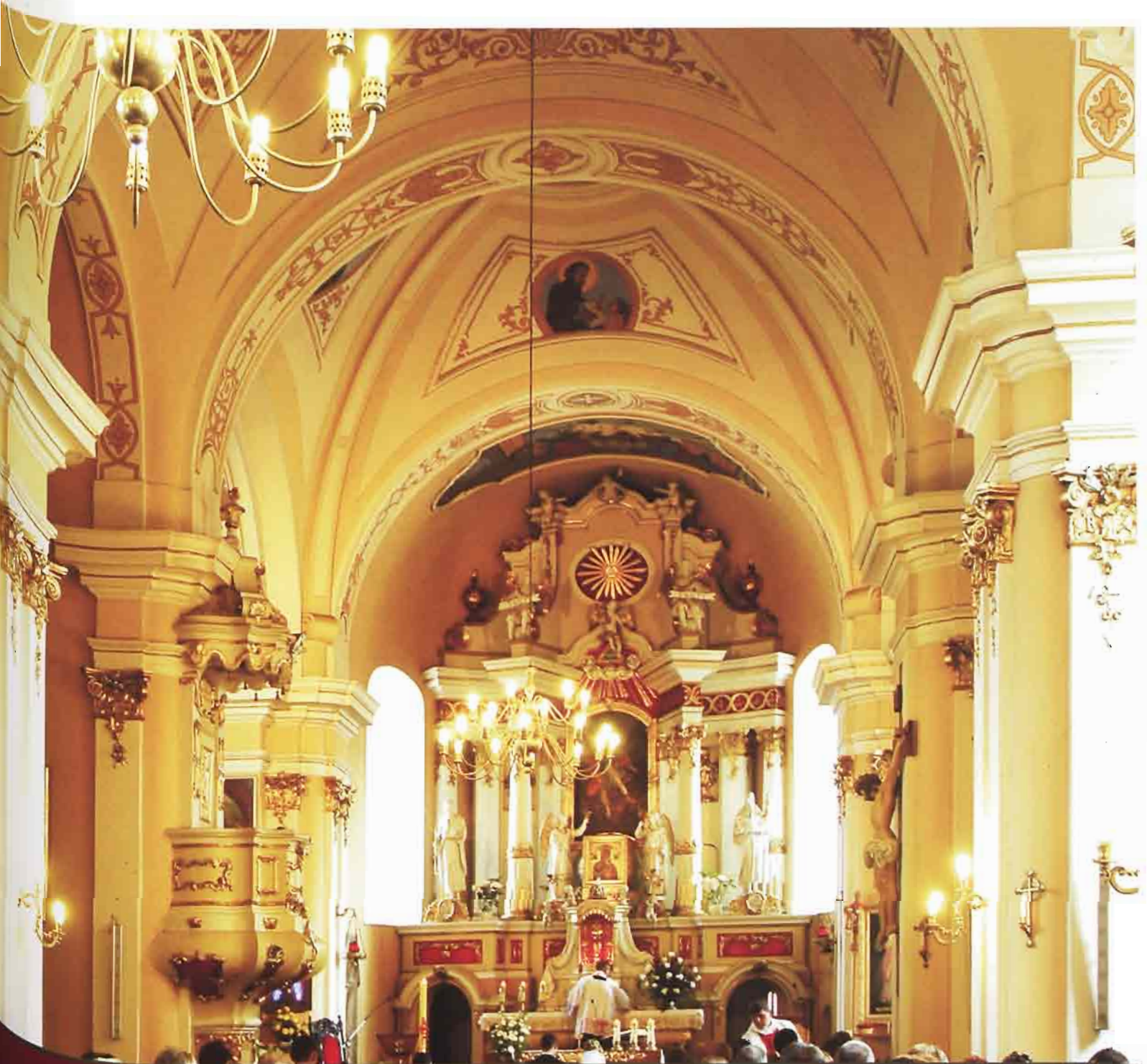
320



214/215



321





322

Church of St. Michael the Archangel

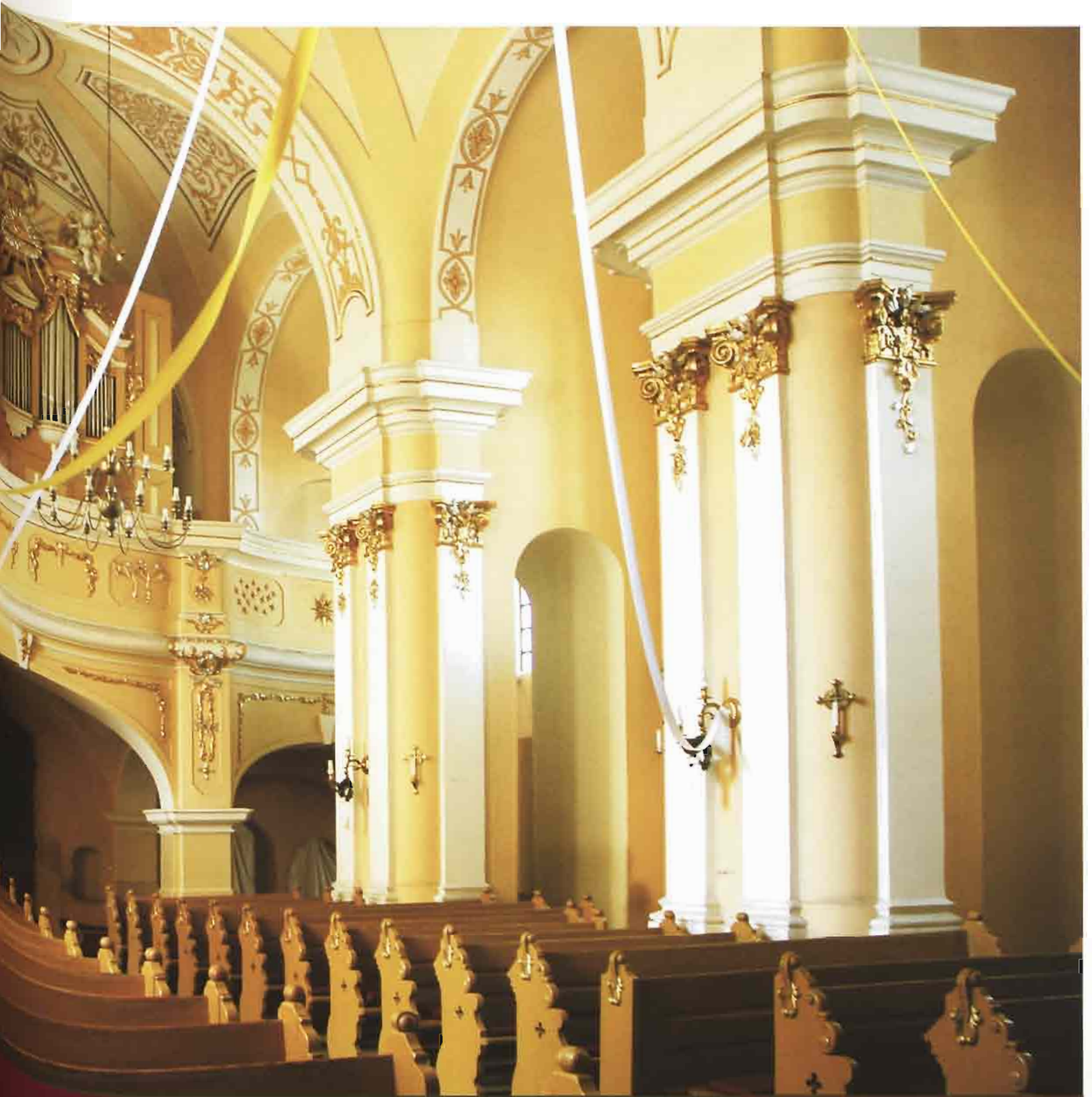
Built between 1778-85 by Roch Zbijewski, the castellan of Kalisz. It is a three-nave hall building with a short presbytery, a sacristy behind it with a false transept formed by two chapels and a tower in the façade. There are vestibules next to the chapels, with choirs open in arcades to the church over them. The main nave and the transept are covered with canopy vaults, the presbytery – with a cradle vault. The late-Baroque furnishings, e.g. five altars, a pulpit and the choir, date back to the second half of the 18th c. A sandstone Renaissance tombstone of Jadwiga Pogorzelska (d. 1588), with the standing figure of a woman, is a bit older.

323





324



POŁAJEWO

Wieś gminna w powiecie czarnkowsko-trzcianeckim, położona około 16 km na południowy wschód od Czarnkowa.

A village in the region of Czarnków-Trzcianka, about 16 km southeast of Czarnków.



325

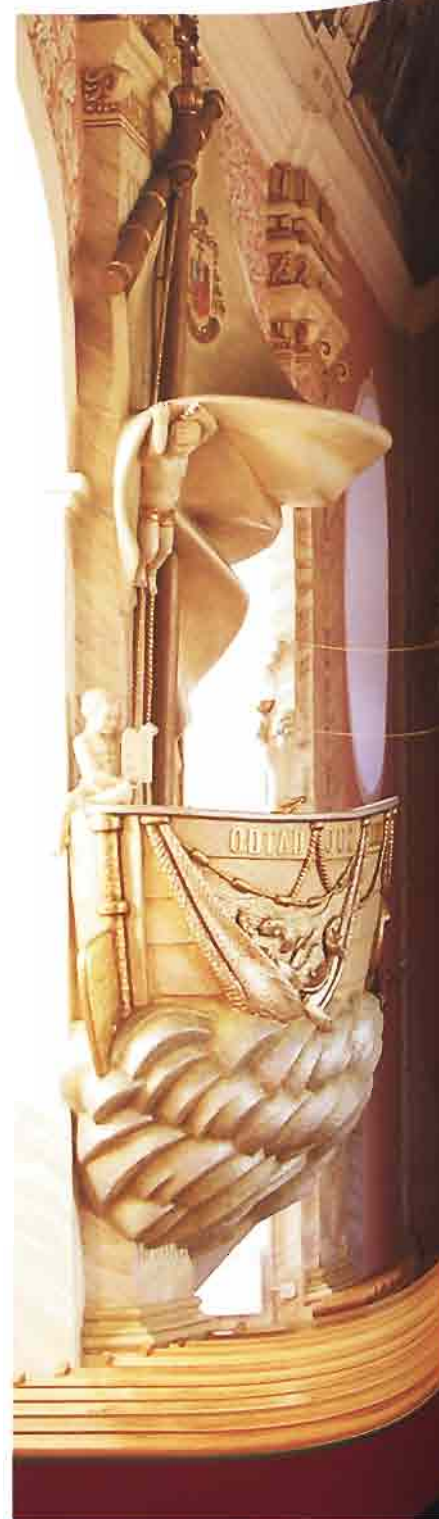
Kościół pw. św. Michała Archanioła

Zbudowany w latach 1773-80 staraniem proboszcza Jana Sawickiego. Wieżę z neobarokowym hełmem dobudowano w 1907 r. wg projektu Zdzisława Müllera. Jest trójnawowym budynkiem pseudohalowym, z nieco niższym i węższym prezbiterium, przy którym usytuowane są dwie zakrystie. Nawę główną przykrywa pozorne sklepienie kolebkowe, nawy boczne – stropy. Nowe wyposażenie wnętrza pochodzi z lat 1950-60. W nawie bocznej znajduje się renesansowy tryptyk, malowany prawdopodobnie przez Mateusza Kossiora w 1572 r.

Church of St. Michael the Archangel

Built between 1773-80 by Jan Sawicki, the parish priest. The spire with the neo-Baroque cupola was added in 1907 to the design of Zdzisław Müller. It is a three-nave pseudo-hall building, with a slightly lower and narrower presbytery and two sacristies next to the presbytery. The main nave is covered with an illusionary cradle vault, the aisles – with ceilings. The new furnishings date back to the 1950s-60s. The aisle features a Renaissance triptych, probably painted by Mateusz Kossior in 1572.

326





327



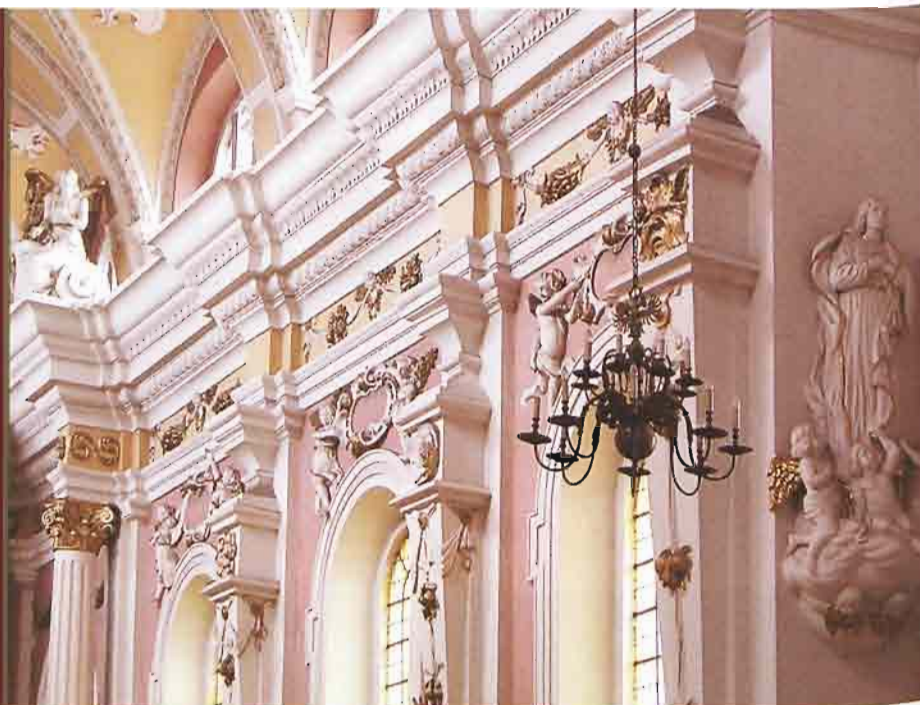
328



Bóg
jest miłością



329



330

Kościół pw. św. Franciszka Serafickiego

Wybudowany w latach 1661-68 przez Krzysztofa Bonadurę Starszego i Jerzego Catenazziego, dla sprowadzonych do Poznania w 1457 r. bernardynów. Fasadę ukończono w latach 1730-38, wtedy też ustawiono na wieżach ażurowe hełmy. Kaplicę Matki Boskiej Loretańskiej dostawiono w latach 1742-50. Władze pruskie zlikwidowały klasztor w 1835 r. W czasie walk w 1945 r. kościół został poważnie zniszczony. Jego odbudowa trwała do 1988 r.; prowadzili ją franciszkanie, którzy przejęli klasztor w 1947 r.

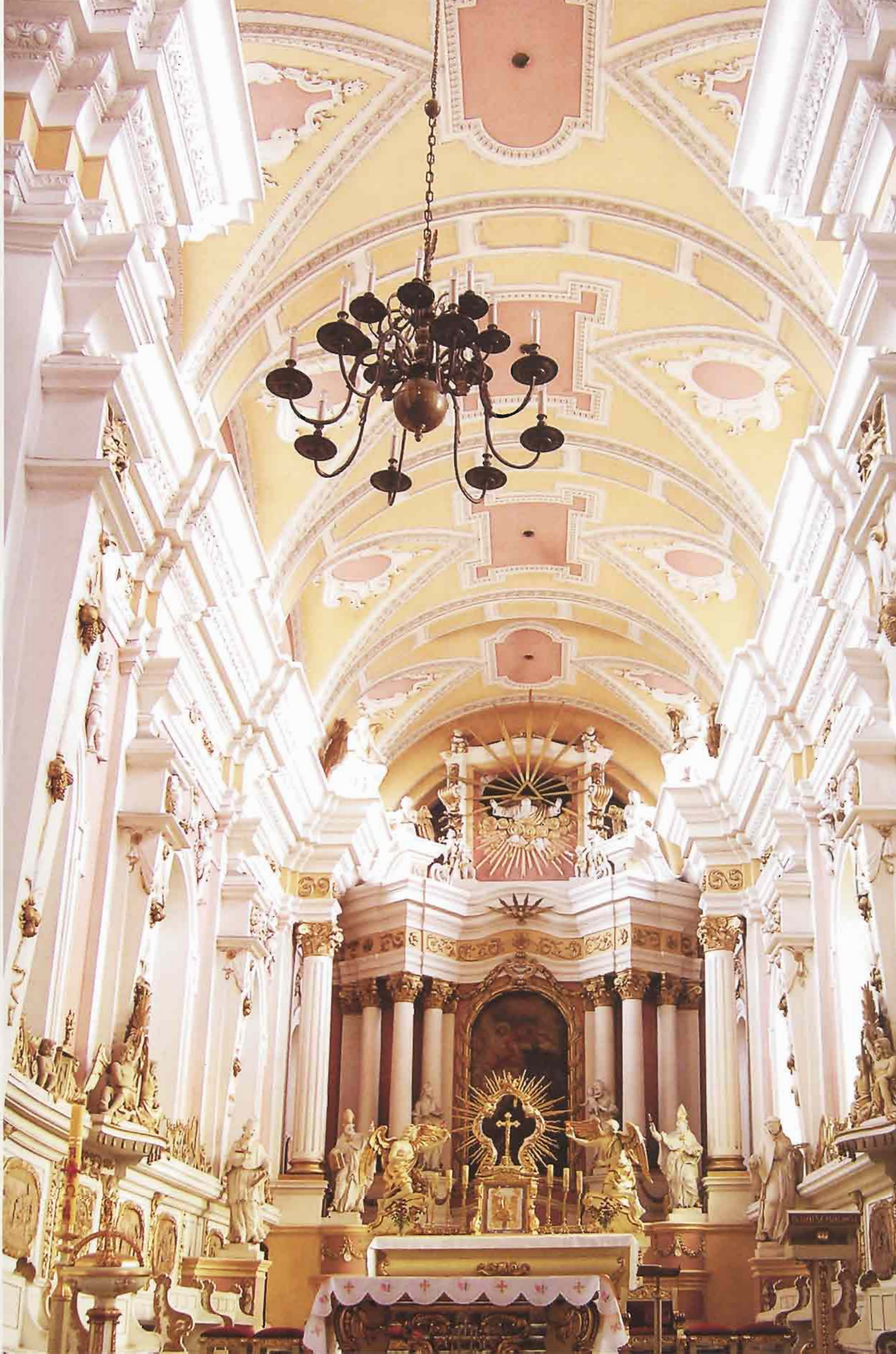
Kościół jest budowlą jednonawową z wydatnymi filarami przyściennymi i wydłużonym prezbiterium, za którym znajduje się dawna zakrystia. Od strony południowej przylega do nawy kaplica Matki Boskiej Loretańskiej. Ozdobą fasady są dwie wieże z hełmami o dwukondygnacyjnych prześwitach, zrekonstruowanymi w latach 1980-83 wg projektu Aleksandra Holasa. Prezbiterium i nawę przykrywają sklepienia kolebkowe z lunetami, przęsła międzyfilarowe – sklepienia kolebkowe. Prawie całkowicie zniszczony wystrój wnętrza odtworzono po II wojnie światowej, m.in. zrekonstruowano częściowo barokową dekorację sklepień.

Church of St. Franciszek Seraficki

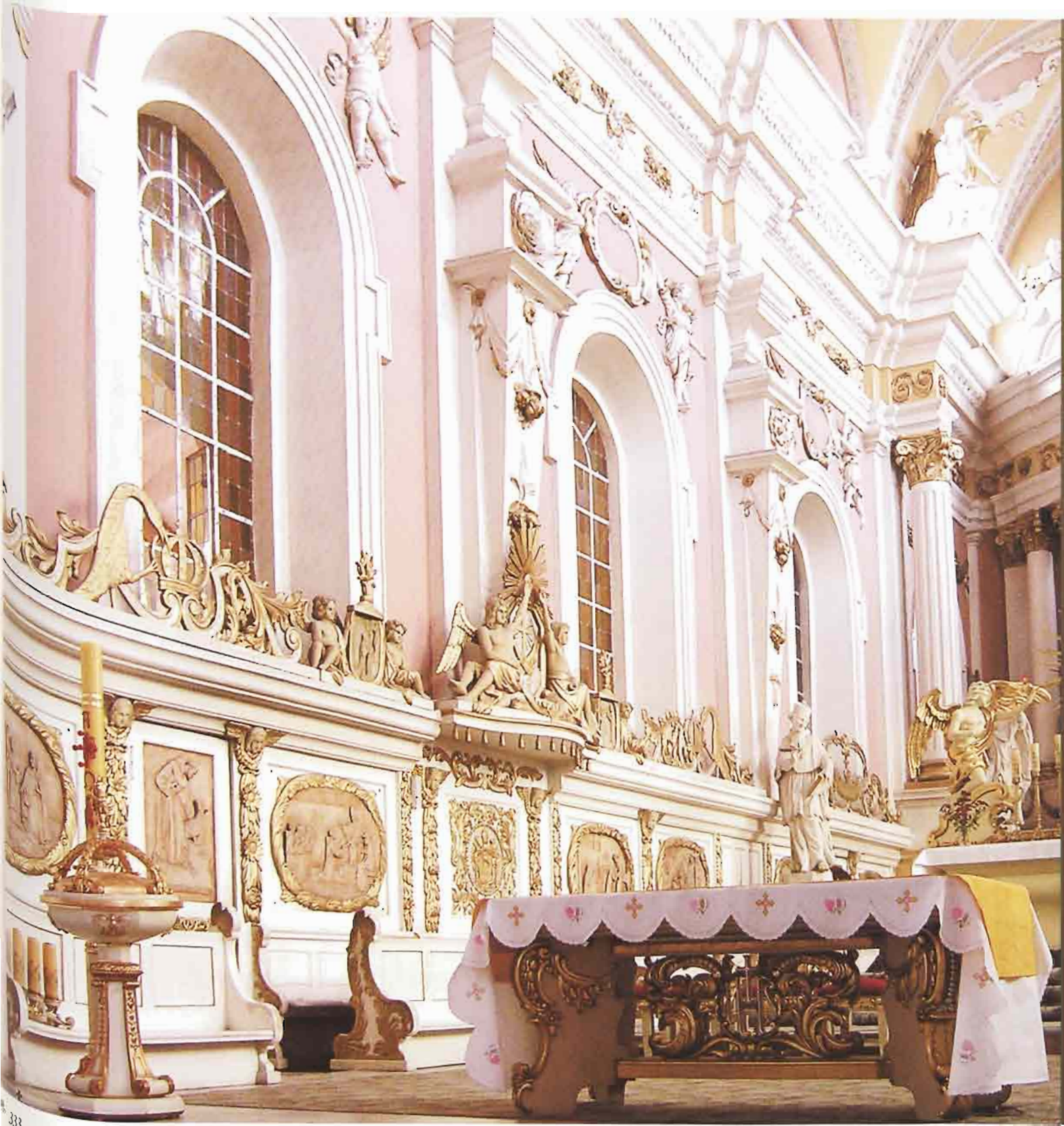
Built between 1661-68 by Krzysztof Bonadura the Elder and Georgio Catenazzi for the Bernardine monks who were brought to Poznań in 1457. The façade was completed between 1730-38, when openwork cupolas were also put on the spires. The Chapel of the Mother of God of Loreto was built between 1742-50. The Prussian authorities dissolved the monastery in 1835. During the liberation struggle in 1945 the church was badly damaged. Its reconstruction continued until 1988; it was conducted by the Franciscan Friars, who took the monastery over in 1947.

The church is a single-nave building with protruding columns by the walls and an elongated presbytery, behind which there is the former sacristy. The Chapel of the Mother of God of Loreto adjoins the nave on the southern side. The façade features two spires with cupolas with two-storey high gaps, reconstructed between 1980-83 to the design of Aleksander Holas. The presbytery and the nave are covered with cradle vaults with lunettes, the spans joining the columns are covered with cradle vaults. The interior, almost completely destroyed, was reconstructed after the Second World War – the Baroque decoration of the vaults was partly reconstructed as well.









333

Kościół położony jest na stoku Góry Przemysła, na zachód od Starego Rynku, z którego wiedzie doń krótka ul. Franciszkańska.

The church is located on the slope of the Przemysł Hill, west of the Old Market, and can be accessed from Franciszkańska Street.



334



335

Kościół pw. św. Antoniego Padewskiego

Wybudowany w latach 1668-1733. Jego formę architektoniczną ukształtował Jan Koński, prowadzący budowę od 1674 do 1698 r. Kaplicę św. Franciszka wzniesiono w 1757 r., a obecną kaplicę Najświętszego Serca Jezusa – w latach 1757-58. W 1832 r. nastąpiła kasata klasztoru; franciszkanie konwentualni powrócili doń w 1921 r.

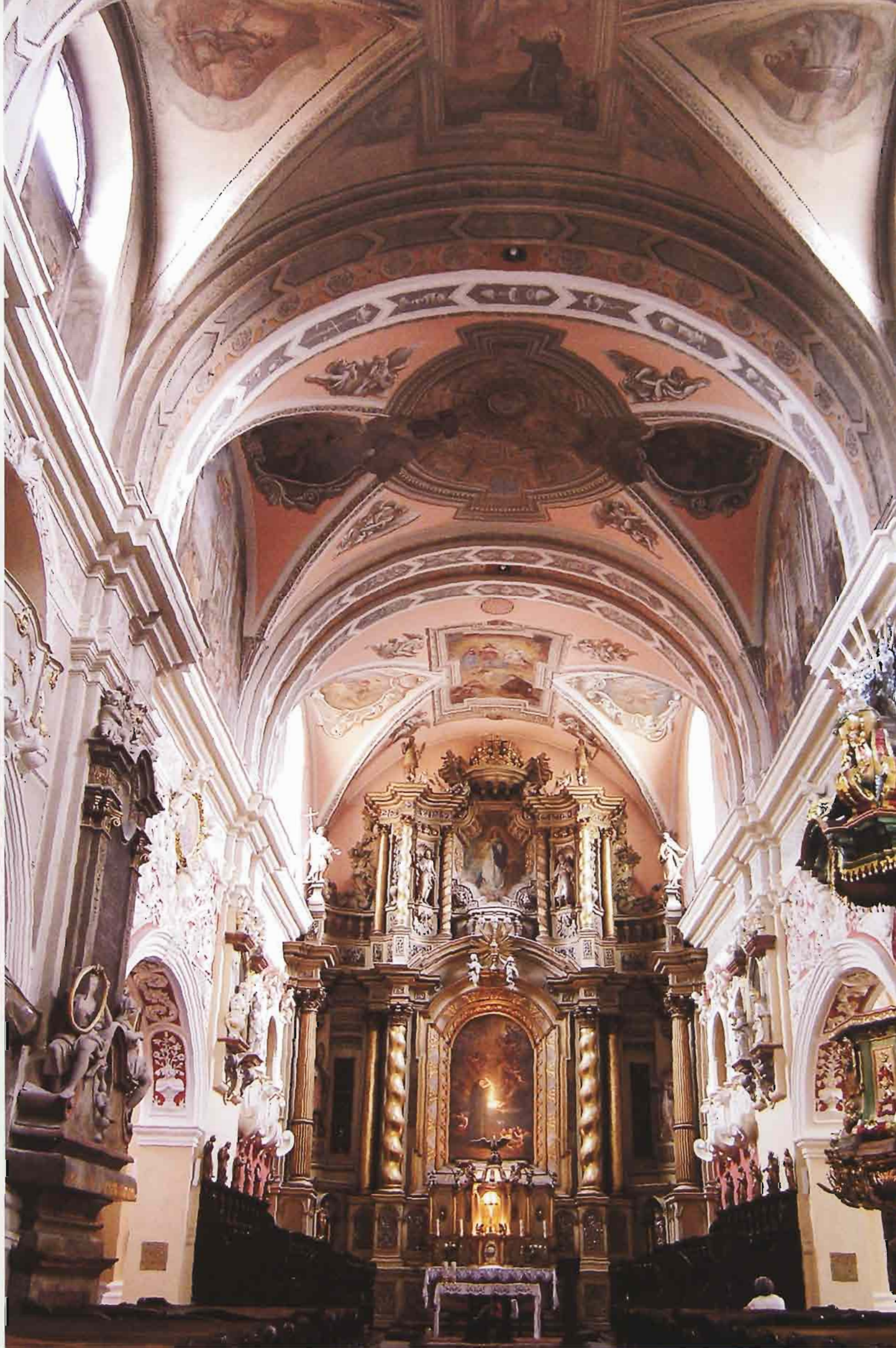
Kościół jest budowlą trójnawową z prosto zamkniętym prezbiterium i dwiema kaplicami na przedłużeniu naw bocznych. Przy zachodniej nawie znajduje się kaplica Najświętszego Serca Pana Jezusa. Prezbiterium i nawa główna przykryte są sklepieniami kolebkowymi z lunetami, nawy boczne – sklepieniami krzyżowymi. Kaplice boczne kryją kopułki z latarniami. Bogata dekoracja stiukowa kaplicy wschodniej jest dziełem warsztatu Alberta Bianco. Polichromię – wykonywaną od 1702 r. przez franciszkanina Adama Swacha – odrestaurował w latach 1963-65 Teodor Szukała. Adam i jego brat Antoni (snycerz) Swachowie są też twórcami części wyposażenia świątyni, m.in. ołtarza głównego, stali oraz ołtarza w kaplicy Matki Boskiej, z cudownym obrazem Matki Bożej w Cudy Wielmożnej – Pani Poznania. Obraz ten, będący dziewiętnastowieczną kopią obrazu Matki Boskiej Boreckiej, został w 1968 r. ozdobiony koronami papieskimi.

Church of St. Anthony of Padua

Built between 1668-1733. Its architectural form was shaped by Jan Koński, who was responsible for the construction from 1674 to 1698. The Chapel of St. Francis was built in 1757 and the present chapel of the Most Holy Heart of Jesus – between 1757-58. In 1832 the monastery was dissolved; since 1921 it has been home to the Friars Minor Conventuals.

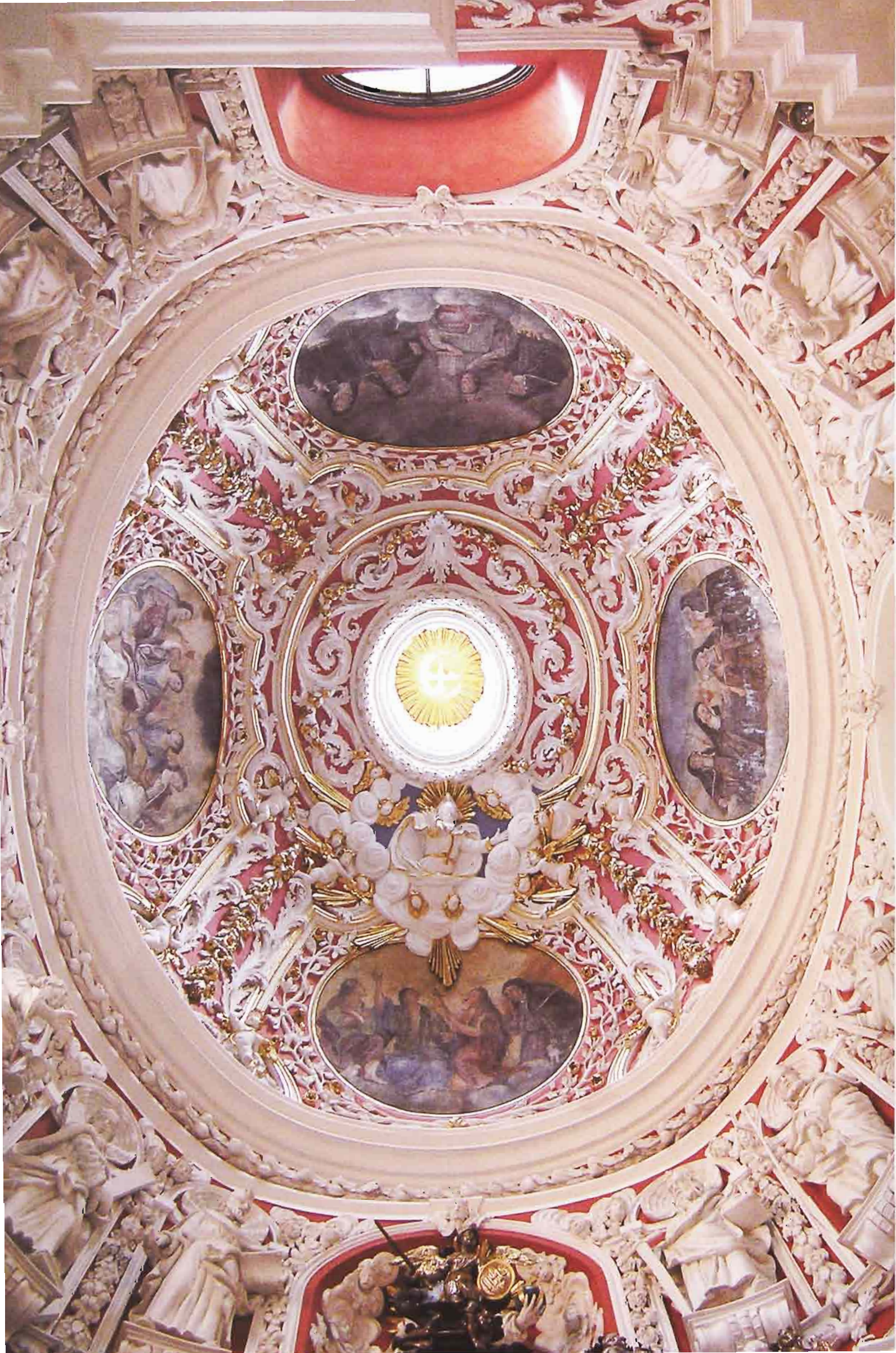
The church is a three-nave building with a closed presbytery and two chapels on the elongation of the aisles. By the western aisle there is the Chapel of the Most Holy Heart of Jesus. The presbytery and the main nave are covered with cradle vaults with lunettes, the aisles – with cross cradles. The aisles are covered with domes with cupolas. The stucco decoration in the eastern chapel is the work of Albert Bianco, the polychromes, which were made by a Franciscan friar Adam Swach in 1702, were restored by Teodor Szukała between 1963-65. Adam Swach and his brother Antoni Swach (a woodcarver) also designed some of the furnishings, e.g. the main altar, stalls and the altar in the chapel of the Mother of God, with the miraculous icon of the Mother of God of Miracles – the Lady of Poznań. This icon, which is a 19th c. replica of the icon of the Mother of God of Borek (Wielkopolski), was decorated with papal crowns in 1968.













POZNAŃ

Kościół znajduje się przy ul. Gołębiej, niedaleko Starego Rynku, z którego prowadzi doń krótka ul. Świętosławska.

The church is located in Gołębia Street, close to the Old Market and can be accessed from Świętosławska Street.



340



341

Kościół pw. św. Stanisława Biskupa

Świątynia wchodzi w skład zabudowań kolegium jezuitów, którzy mieszkali tu od 1571 do 1773 r. Wzniesiono ją w latach 1675-1701, w dużym stopniu wg projektu jezuita Bartłomieja Nataniela Wąsowskiego. Prace wykończeniowe trwały jeszcze kilkadziesiąt lat.

Kościół jest trójnawową budowlą bazylikową z transeptem i dwiema kaplicami na przedłużeniu naw bocznych. Nad nawami bocznymi znajdują się emporie. Po bokach nawy głównej transeptu stoi 16 potężnych kolumn, na których kapitelach ustawiono rzeźby 12 apostołów. Prezbiterium, transept i nawę główną zdobi polichromia Karola Dankwarta z początku XVIII w. Pochodzące z tego samego czasu sztukaterie są w znacznej części dziełem warsztatu Alberta Bianco. Niezwykle bogaty jest wystrój świątyni, stoi w niej aż 13 ołtarzy. W głównym, przypisywanym Pompeo Ferrarimu, znajduje się obraz Szymona Czechowicza z 1756 r., przedstawiający św. Stanisława wskrzeszającego Piotrowina. W jednym z ołtarzy w lewej nawie stoi gotycka figura Jezusa Ubiczowanego z około 1430 r., przeniesiona tu z dawnego klasztoru dominikanek. Organy wykonał w 1876 r. znakomity organmistrz Friedrich Ladegast.

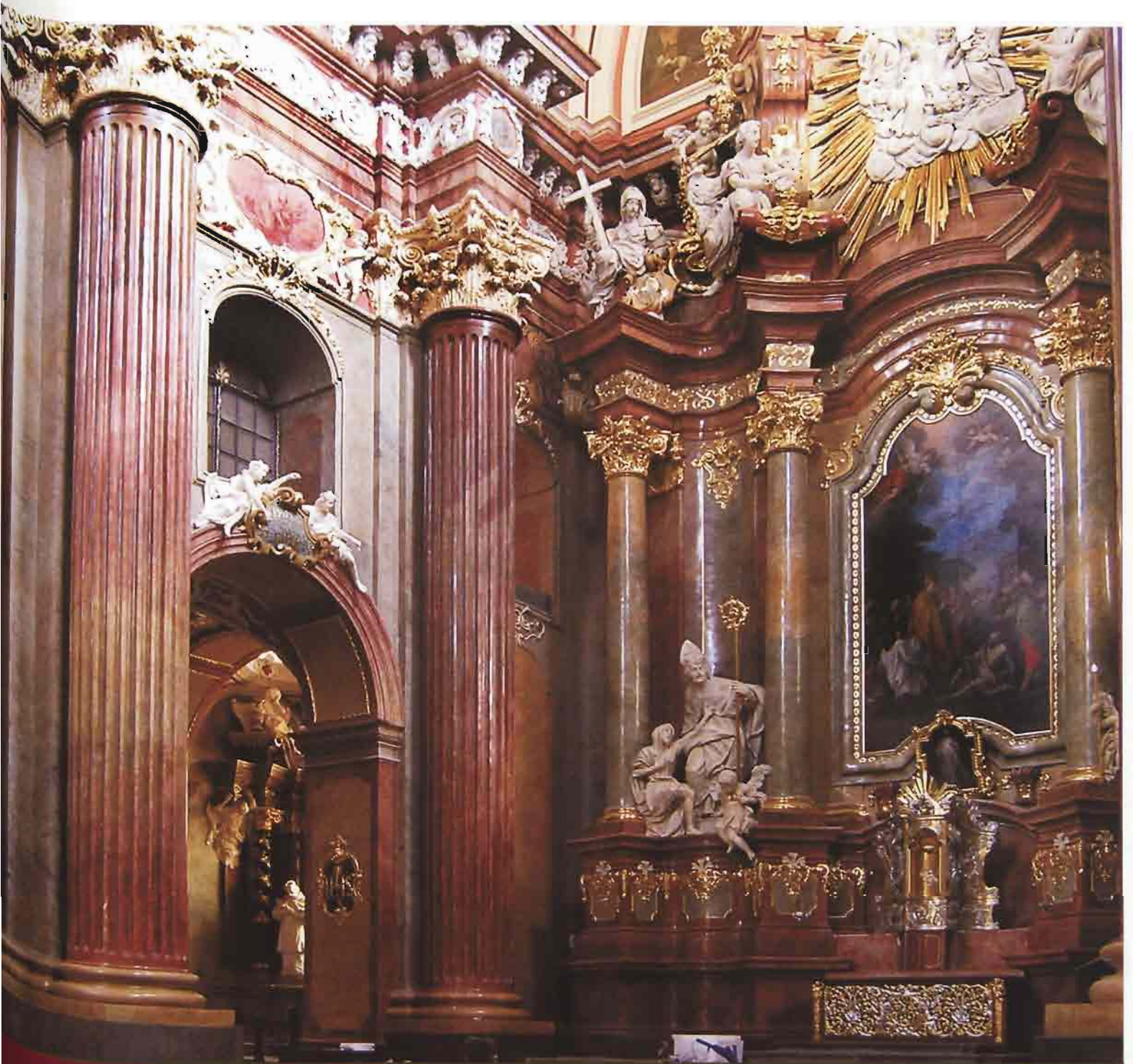
342

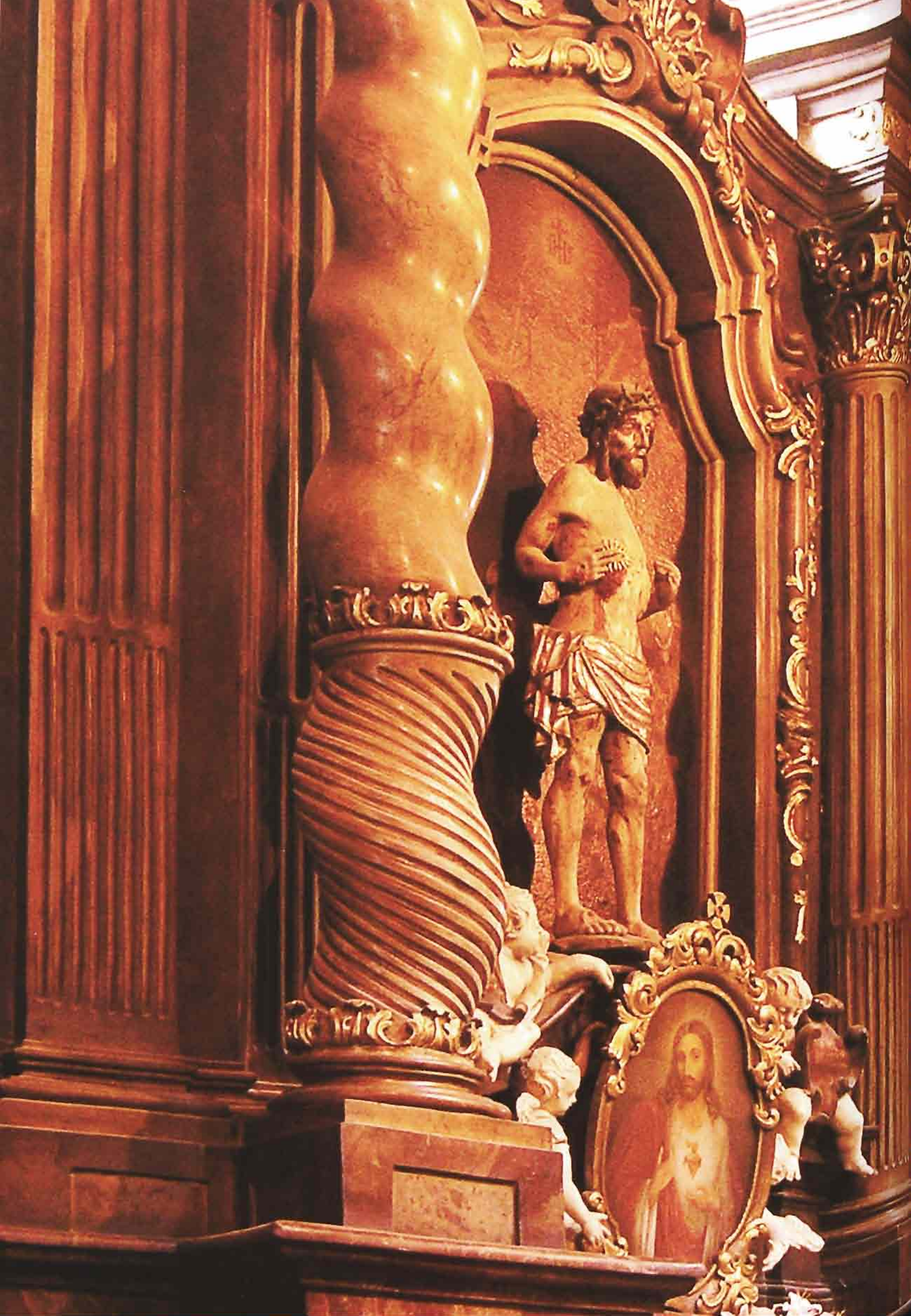


230/231



343









345

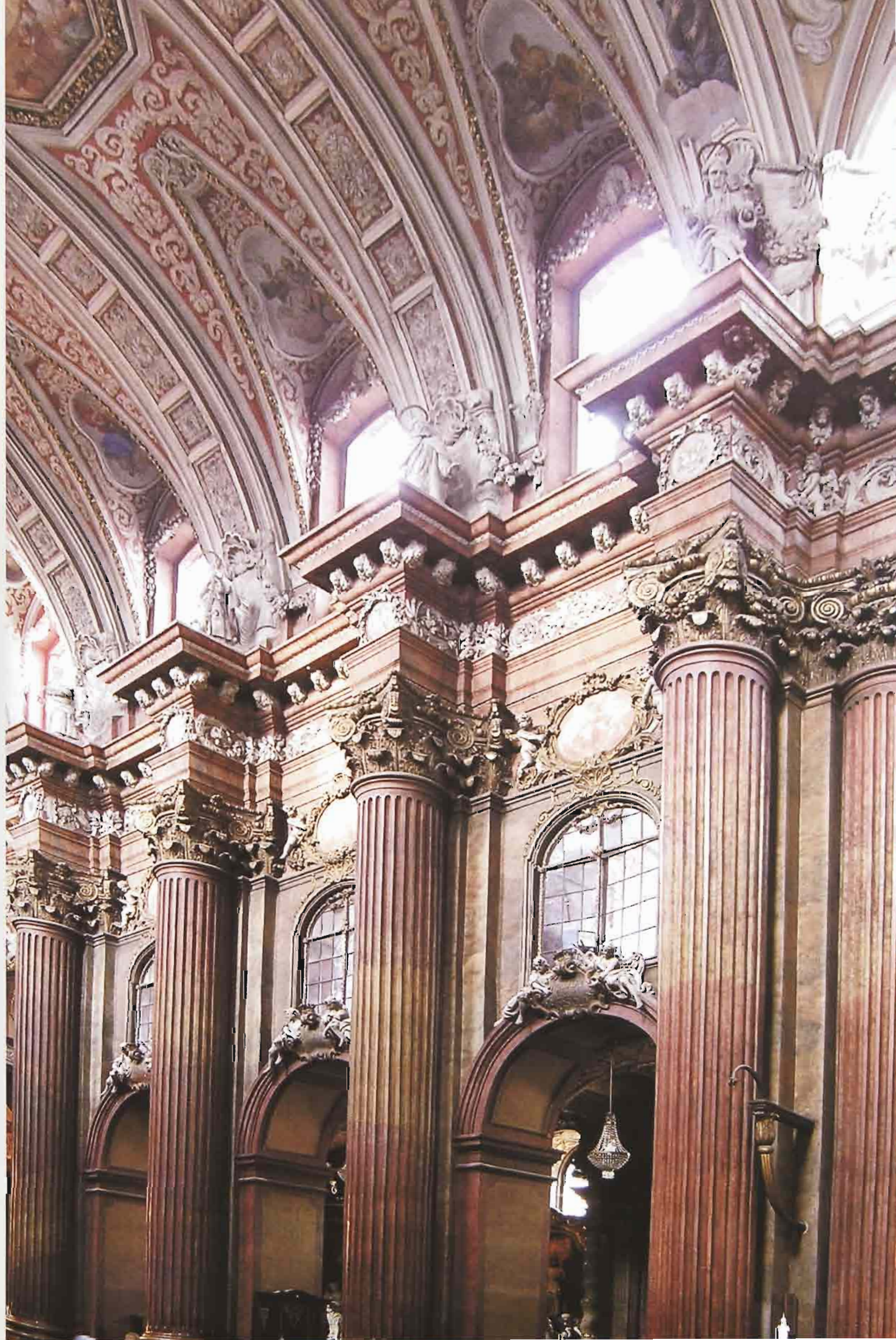
Church of St. Stanislaus the Bishop

The church is a part of the buildings of the former Jesuit College. Jesuits lived here from 1571 to 1773. The church was built between 1675-1701, largely to the design of a Jesuit Bartłomiej Nataniel Wąsowski. Completion work continued for a few dozen years.

The church is a three-nave basilica with a transept and two chapels on the elongation of the aisles. There are choirs over the aisles. On the sides of the main nave and the transept there are 16 large columns with sculptures of the twelve apostles on their capitals. The presbytery, transept and the main nave are decorated with a polychrome by Karol Dankwart from the beginning of the 18th c. Most of the stuccowork dating back to the same period was made by Albert Bianco. The furnishings are extremely abundant – there are as many as 13 altars. The main altar, believed to have been designed by Pompeo Ferrari, features a painting by Szymon Czechowicz from 1756 depicting St. Stanislaus raising Piotrowin from the dead. One of the altars in the left aisle features a Gothic figure of Whipped Jesus from about 1430 moved here from the former nunnery of the Dominican Sisters. The organ was made by the great organ master Friedrich Ladegast in 1876.



346





347



348

Kościół pw. św. Kazimierza

Wybudowany w latach 1663-83 wg projektu Krzysztofa Bonadury Starszego, dla sprowadzonych na Śródkę w 1657 r. reformatów. Władze pruskie zlikwidowały klasztor w 1804 r.; w 1963 r. świątynię przejęła parafia polskokatolicka.

Kościół jest budynkiem jednonawowym z węższym i niższym prezbiterium, za którym dawniej mieściła się zakrystia i chór zakonny. Wnętrza przykrywają sklepienia kolebkowe z lunetami. Późnobarokowe i rokokowe wyposażenie – m.in. trzy ołtarze, ambona i cztery konfesjonały – powstało w latach 1752-55. W ołtarzu głównym znajduje się duży krucyfiks oraz figury Matki Boskiej i św. Jana Ewangelisty; niżej – płaskorzeźbione i malowane antependium z apoteozą św. Kazimierza.

Przed fasadą kościoła stoi murowana kapliczka Bożej Męki z początku XVIII w. Od strony południowej przylega do świątyni budynek dawnego klasztoru.

St. Casimir's Church

Built between 1663-83 to the design of Krzysztof Bonadura the Elder for the Reformati monks who were brought to Śródka in 1657. Prussian authorities dissolved the monastery in 1804; in 1963 the church was taken over by the Polish Catholic Church.

The church is a single-nave building with a narrower and lower presbytery, behind which there once was a sacristy and a choir. The interiors are covered with cradle vaults with lunettes. The late-Baroque and rococo furnishings, e.g. three altars, a pulpit and four confessional boxes, were made between 1752-55. The main altar features a large crucifix and the figures of the Mother of God and St. John the Evangelist, and below – low relieved and painted antependium (altar frontal) with the apotheosis of St. Casimir.

In front of the church façade there is a brick shrine of the Passion from the beginning of the 18th c. The building of the former monastery adjoins the church on the southern side.

349

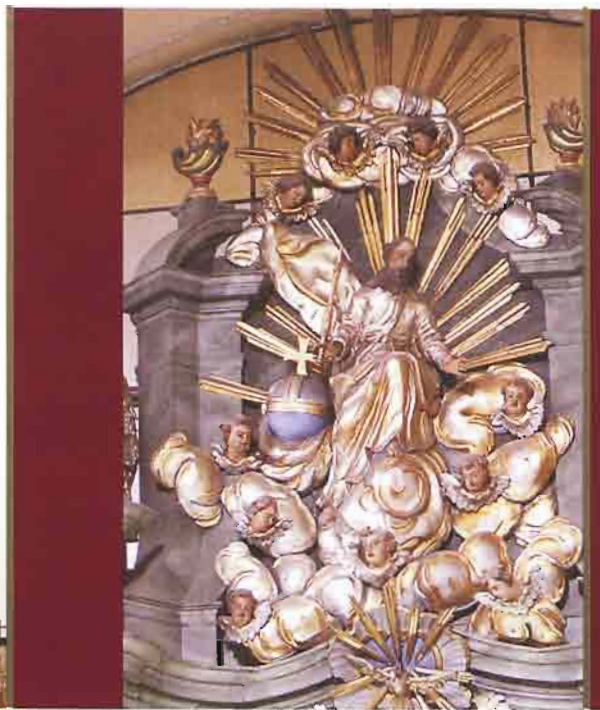




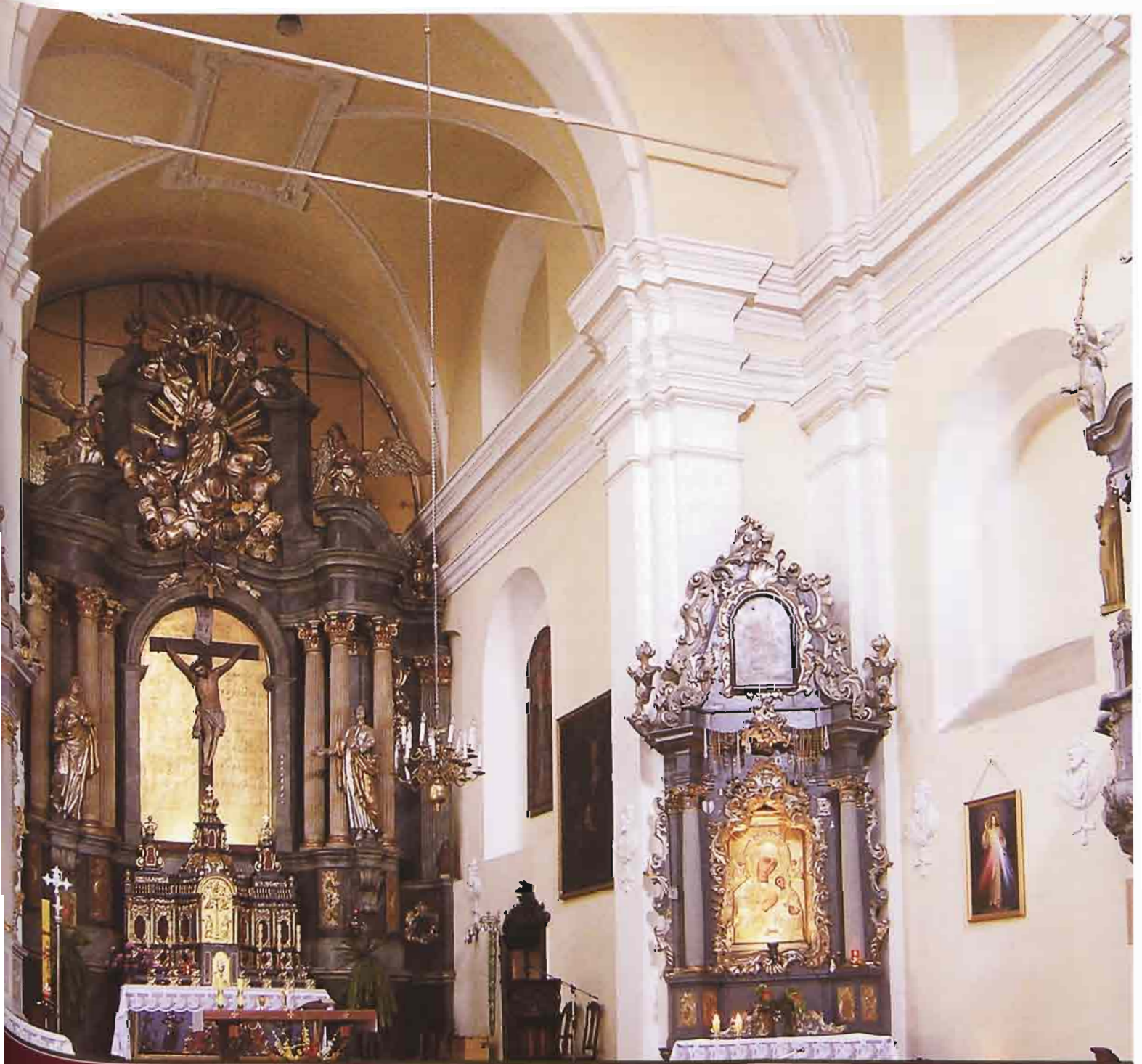
350



351



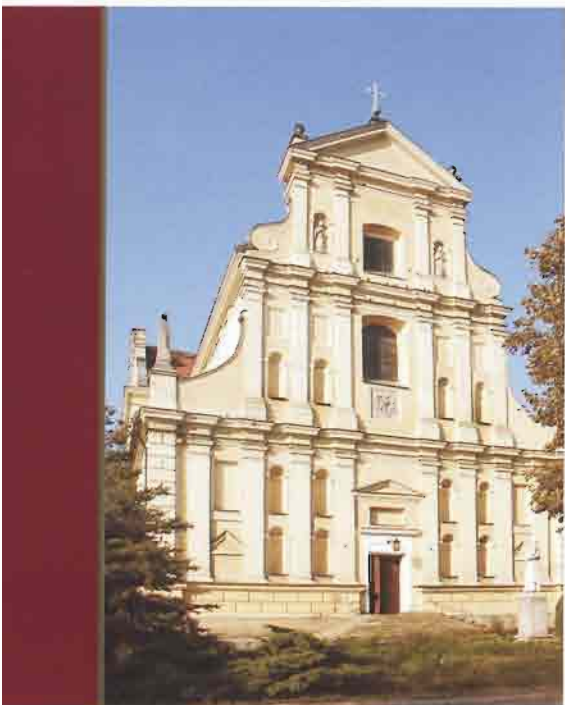
352



POZNAŃ

Kościół stoi na wzgórzu św. Wojciecha, przy ul. Działowej.

The church is located on Wzgórze Św. Wojciecha (St. Adalbert's Hill), in Działowa Street.



353

Kościół pw. św. Józefa

Świątynię wzniesiono dla sprowadzonych do Poznania w 1617 r. karmelitów bosych. Jej budowę rozpoczęto około 1644 r.; prowadził ją początkowo Krzysztof Bonadura Starszy, a po jego śmierci – Jerzy Catenazzi przy współudziale Krzysztofa Bonadury Młodszeo. W 1687 r. dokonano konsekracji ukończonego kościoła. W 1801 r. nastąpiła kasata klasztoru. W 1945 r. do swej dawnej siedziby powrócili karmelici, rozpoczynając trwającą ponad dwadzieścia lat odbudowę zniszczonych w czasie walk w 1945 r. zabudowań.

Kościół wzniesiono na planie krzyża wpisanego w prostokąt, którego ramiona tworzą: szeroka nawa z dwiema parami kaplic bocznych, transept z krótkimi ramionami i prostokątne prezbiterium. Po bokach prezbiterium znajdują się dwie kaplice, a nad nimi zakrystia chórowa i kaplica klerycka, otwarte arkadami do prezbiterium. Nawę i prezbiterium przykrywają sklepienia kolebkowe z lunetami, w przęśle krzyżowym znajduje się żaglaste, w ramionach transeptu – kolebkowe. Wyposażenie wnętrza pochodzi z lat 1984-88; z dawnych czasów zachował się fragment nagrobka Wojciecha Konarzewskiego, dobrodzieja konwentu, z 2. poł. XVII w.

354



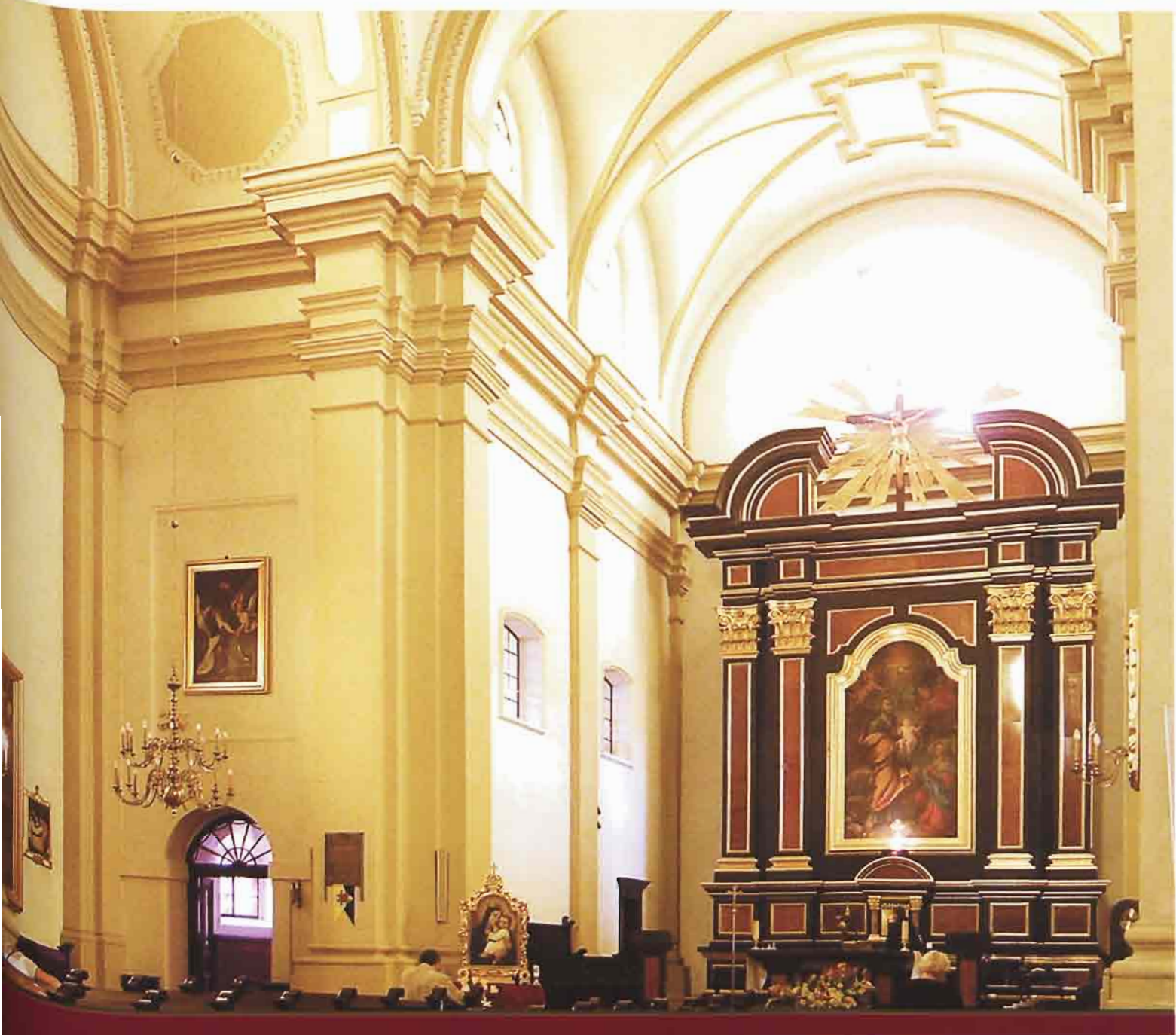
St. Joseph's Church

The church was built for the Discalced Carmelite Order who were brought to Poznań in 1617. Its construction was started about 1644, initially it was supervised by Krzysztof Bonadura the Elder and after his death by Georgio Catenazzi who was assisted by Krzysztof Bonadura the Younger. In 1687 the church was consecrated. In 1801 the order was dissolved. In 1945 Carmelite monks returned to their former church and started the reconstruction of the buildings destroyed during the liberation struggle of 1945; the reconstruction took them more than twenty years.

The church was built on the plan of a cross inscribed into a rectangle, the arms of which are formed by a wide nave with two pairs of side chapels, a transept with short arms and a rectangular presbytery. There are two chapels on both sides of the presbytery and a choir sacristy and cleric's chapel behind the chapels, open to the presbytery with galleries. The nave and the presbytery are covered with cradle vaults with lunettes, the cross span is covered with a canopy vault and the arms of the transept – with a cradle vault. The furnishings date back to 1984-88; a fragment of the tombstone of Wojciech Konarzewski, the monastery's benefactor, from the second half of the 17th c., has survived until today.



355



POZNAŃ

Kościół znajduje się niedaleko Starego Rynku, przy ul. Żydowskiej.

The church is located near the Old Market, in Żydowska Street.



356

Kościół pw. Najświętszej Krwi Pana Jezusa

Powstał w I. poł. XVIII w., w wyniku przebudowy gotyckiej kamieniczki mieszczańskiej. Opiekę nad świątynią do 1821 r. sprawowali karmelici trzewickowi. Według tradycji w piwnicy tego domu w 1399 r. Żydzi sprofanowali hostie, wykradzione wcześniej z kościoła dominikańskiego.

Kościół jest budowlą dwupoziomową. Prostokątna kaplica górna przykryta jest sklepieniem krzyżowym, ozdobionym malowidłami Adama Swacha z 1735 r., w znacznym stopniu zrekonstruowanymi w 2000 r. Na sklepieniu prześlta prezbiterialnego przedstawione są sceny profanacji i cudu trzech hostii. Barokowo-regencyjne wyposażenie wnętrza – m.in. trzy ołtarze, ambona – pochodzi z 2. ćwierci XVIII w. W ołtarzu głównym znajduje się obraz *Vir Dolorum* z 1. ćwierci XVIII w., ze srebrną koroną cierniową i tłem pokrytym srebrną, trybowaną i cyzelowaną blachą. Kaplicę dolną przebudowano w 1916 r. wg projektu Mariana Andrzejewskiego.

357





358





359

Church of the Most Holy Blood of Jesus

Built in the first half of the 18th c. following the reconstruction of a tenement house. Until 1821 the church was in the care of Calced Carmelites. Tradition has it that in 1399 in the basement of this house the Jews desecrated the hosts, which they had stolen from the Dominican church.

The church is a two-level building. A rectangular chapel on the upper floor is covered with a cross vault and decorated with paintings by Adam Swach from 1735, to a large extent reconstructed in 2000. The vault of the presbytery span features the scene of the desecration and miracle of three hosts. The Baroque-regency furnishings, e.g. three altars and pulpit, date back to the second quarter of the 18th c. The main altar features the *Vir Dolorum* painting from the first quarter of the 18th c., with a silver thorn crown and the background made of silver, shaped and polished metal sheet. The chapel on the lower floor was reconstructed in 1916 to the design of Marian Andrzejewski.





Kościół znajduje się w Kiekrzu, na północno-zachodnim krańcu miasta, przy ul. Chojnickiej.

The church is located in Kiekrz, in the north western part of the town, in Chojnicka Street.



361

Kościół pw. św. Michała Archanioła

Wybudowany w latach 1767-70 staraniem Marianny z Zakrzewskich, 1^o voto Kierskiej, 2^o voto Zakrzewskiej, właścicielki wsi. W 1863 r. odnowiono zniszczoną wieżę. Jest budowlą jednonawową z nieco węższym prezbiterium, za którym znajduje się zakrystia, oraz zwieńczoną ostrosłupowym hełmem wieżą od zachodu. Wnętrze przykryte jest sklepieniem kolebkowym. Rokokowy ołtarz główny pochodzi z około 1770 r.; nieco starsze są dwa barokowo-regencyjne ołtarze boczne, z parami kręconych kolumniek, wykonano w latach 1720-30. W kościele znajdują się dwie kamienne tablice epitafijne z I. poł. XIX w.

Church of St. Michael the Archangel

Built between 1767-70 by Marianna first married name Kierska, second married name Zakrzewska, née Zakrzewska, the village owner. In 1863 the tower, which had been destroyed, was rebuilt. The church is a single-nave building with a slightly narrower presbytery, behind which there is a sacristy, and with a spire crowned with a pyramidal cupola on the western side. The interior is covered with a cradle vault. The rococo main altar dates back to about 1770; the two Baroque-regency side altars with pairs of spiral columns, are a bit older; they were made between 1720-30. The church features two stone epitaphs from the first half of the 19th c.

362





363



364



PRZEMĘT

Wieś gminna w powiecie wolsztyńskim, położona około 17 km na południowy wschód od Wolsztyna.

A village in the region of Wolsztyn, some 17 km southeast of Wolsztyn.



365

Kościół pw. św. Jana Chrzciciela

Wzniesiony został przez cystersów, których opactwo znajdowało się w Przemęcie od początku XV w. Budowę rozpoczętą w 1651 r. przerwała wojna ze Szwedami. Pracami wznowionymi dopiero około 1680 r. kierowali kolejno Jerzy Catenazzi, a od 1786 r. – Jan Catenazzi. Wyposażenie wnętrza trwało do końca XVII w., hełmy wież ustawiono w 1732 r. Kościół zniszczył pożar w 1742 r., jego restaurację przeprowadzono w latach 1758-59. Huragan w 1792 r. zrzucił hełm południowej wieży, odtworzono go dopiero w 1984 r.

Nieotynkowany kościół jest trójnawową bazyliką z transeptem i dwiema wieżami w fasadzie. Większość wnętrza przykrywają sklepienia kolebkowe z lunetami, w nawach bocznych znajdują się sklepienia krzyżowe, a na skrzyżowaniu naw głównej i poprzecznej – sklepienie żaglaste. Dekoracja stiukowa powstała w końcu XVII w. Polichromia z tego samego czasu została częściowo przemalowana w latach 1883-86. Bogate wyposażenie wnętrza pochodzi z końca XVII w. (ołtarze, ambona) lub z I. ćwierci XVIII w. (stalle, tron opata, konfesjonały, ławki).

Church of St. John the Baptist

Built by the Cistercian monks, whose abbey was located in Przemęt at the beginning of the 15th c. Construction, which was started in 1651, was interrupted by the Swedish wars, and resumed at about 1680 under the supervision of Georgio Catenazzi, and, from 1786, by Giovanni Catenazzi. The church was completed at the end of the 17th c., the spire cupolas were put in 1732. After a fire in 1742 the church was restored between 1758-59. In 1792 a hurricane blew off the cupola on the southern spire, which was restored as late as 1984.

The unplastered church is a three-nave basilica, with a transept and two towers in the façade. Most of the interiors are covered with cradle vaults with lunettes, in the aisles there are cross vaults and at the intersection of the main nave and the transept – a canopy vault. The stucco decoration was made at the end of the 17th c. The polychrome from the same period was partly repainted between 1883-86. The furnishings date back to the end of the 17th c. (altars, pulpit) or the first quarter of the 18th c. (stalls, abbot's throne, confessional boxes, pews).

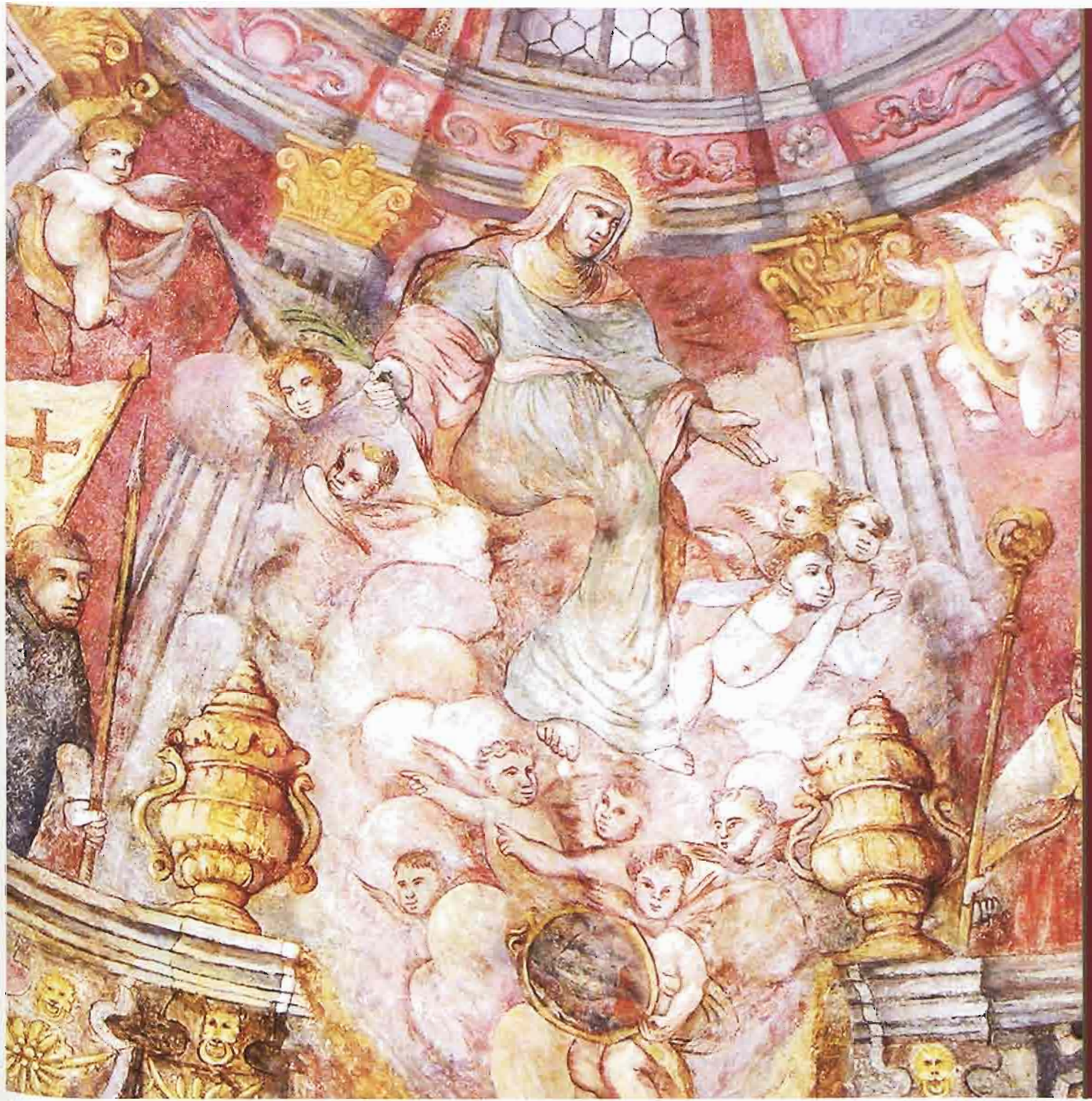












369

PYZDRY

Miasto w powiecie wrzesińskim, położone około 20 km na południowy wschód od Wrześni. Kościół znajduje się przy ul. Kaliskiej.

A town in the region of Września, about 20 km southeast of Września. The church is located in Kaliska Street.



370

Kościół pw. Ścięcia Głowy św. Jana Chrzciciela

Gotyckie gmachy kościoła i sąsiadującego z nim klasztoru franciszkanów powstały około 1339 r. Liczne pożary – m.in. w latach 1589, 1768 i 1880 – oraz następujące po nich odbudowy zmieniły wygląd zabudowań. W XVII i XVIII w. kościół uzyskał formy barokowe. Prawdopodobnie w XVII w. powstała po północnej stronie nawy, wtopiona w skrzydło klasztoru, kaplica Matki Boskiej. W 2. poł. XVIII w. wzniesiono wieżę i przebudowano fasadę świątyni, odcięto ostatnie przęsło prezbiterium tworząc w nim zakrystię oraz przeklepieno nawę i prezbiterium. W 1864 r. władze carskie zlikwidowały konwent franciszkanów. Około 1910 r. przeprowadzono renowację wnętrza świątyni wg projektu Aleksandra Przewalskiego.

Kościół jest budowlą jednonawową z węższym prezbiterium. Nawę i prezbiterium kryją sklepienia żagłaste z pozornymi kopułkami, kaplicę – sklepienie kolebkowe z lunetami. Niejednorodne wyposażenie wnętrza tworzą m.in.: neobarokowe ołtarze z około 1910 r., w głównym znajdują się krucyfiks i rzeźby św. Piotra i Pawła z 2. poł. XVIII w., dwa późnobarokowe konfesjonały z około 1790 r. i klasycystyczna ambona z około 1800 r.

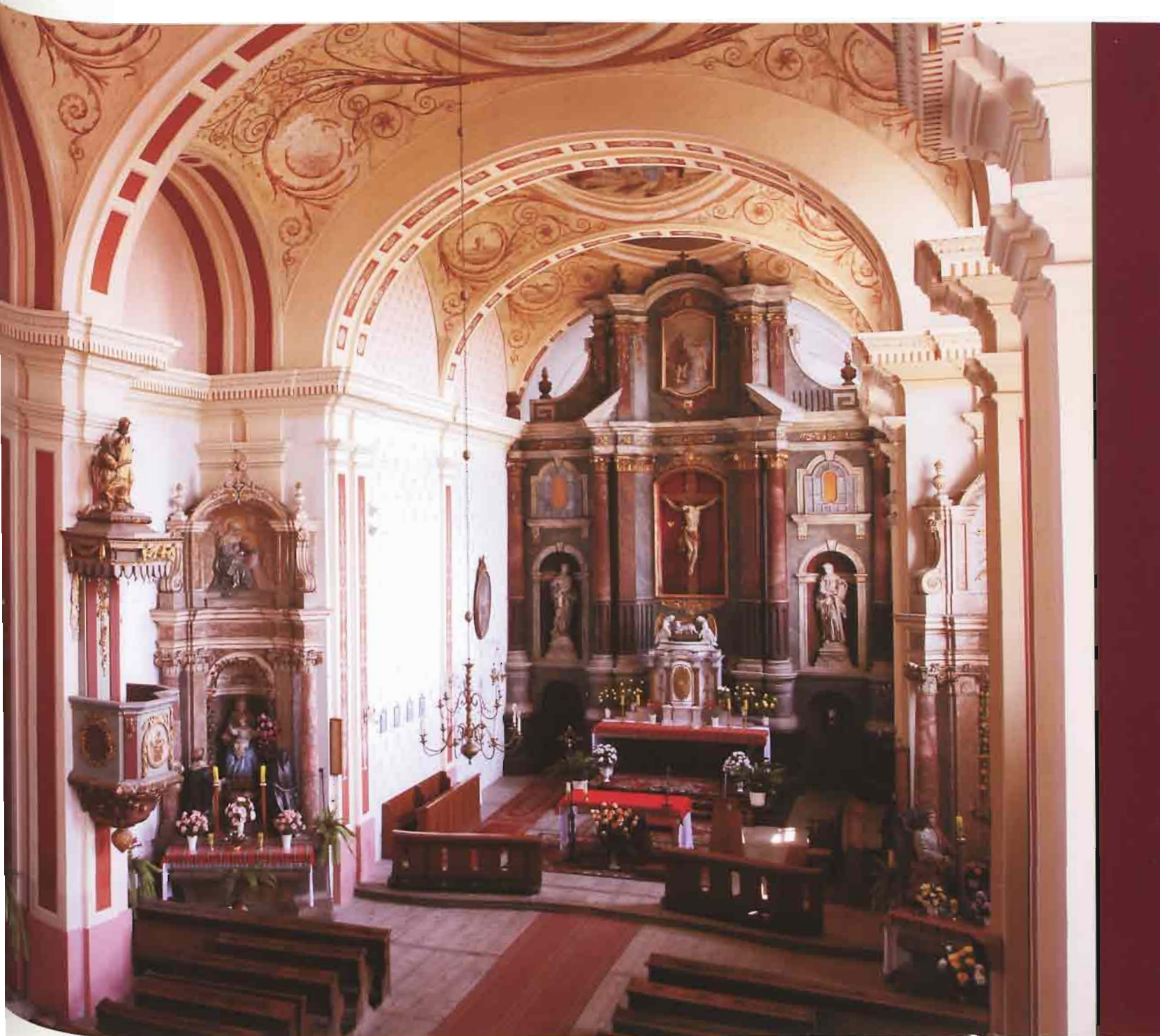
371



Church of the Beheading of St. John the Baptist

The Gothic church and the neighbouring Franciscan monastery were built around 1339. Many fires, e.g. in 1589, 1768 and 1880, and the reconstructions considerably changed the buildings. In the 17th and 18th c. the church was given its Baroque forms. The Chapel of the Mother of God, embedded into the monastery wing on the northern side of the nave, was probably built in the 17th c. In the second half of the 18th c. a tower was built and the façade reconstructed, the last span of the presbytery was turned into the sacristy and a vault was put over the nave and the presbytery. In 1864 the tsarist authorities dissolved the Franciscan order. Around 1910 the interior was renovated to the design of Aleksander Przewalski.

The church is a single-nave building with a narrower presbytery. The nave and the presbytery are covered with canopy vaults with domes, the chapel – with a cradle vault with lunettes. The furnishings include neo-Baroque altars from around 1910 – the main altar features the crucifix and sculptures of St. Peter and St. Paul from the second half of the 18th c., two late-Baroque confessional boxes from about 1790 and a classicistic pulpit from about 1800.







373

RACOT

Wies' w powiecie kościańskim, położona około 6 km na południowy wschód od Kościana.

A village in the region of Kościan, about 6 km southeast of Kościan.



374

Kościół pw. śś. Stanisława Kostki i Jerzego

Wybudowany w latach 1768-80 z fundacji Jabłonowskich, właścicieli wsi, jako kaplica pałacowa. Wzniesiony został na planie krzyża greckiego; do okrągłej nawy przylegają krótkie prostokątne ramiona, w których znajdują się: od wschodu – ołtarz główny, od zachodu – chór muzyczny, po bokach – loże wybudowane po 1818 r., kiedy świątynia czasowo przeszła w ręce protestantów. Nawa sklepiena jest kopułasto, w ramionach krzyża znajdują się sklepienia żaglaste. Polichromię kopuły wykonano około 1970 r.

Ołtarz główny pochodzi z okresu budowy kościoła.

Church of St. Stanislaus Kostka and St. George

Built between 1768-80 by the Jabłonowski family, the village owners, as a palace chapel. It was built on the plan of a Greek cross; a round nave adjoins short, rectangular arms with the main altar in the east, a choir in the west, and loges on the sides built after 1818 when the church was acquired for a short time by Protestants. The nave is covered with a dome vault, the cross arms are covered with a canopy vault. The polychrome of the dome was made around 1970.

The main altar dates back to the time of the church construction.





CZŁOWIEKA NIE MOŻNA DO KOŃCA
ZROZUMIEĆ
BEZ CHRYSZTUSA

RADLIN

Wieś w powiecie jarocińskim, położona około 6 km na północ od Jarocina.

A village in the region of Jarocin, about 6 km north of Jarocin.



376



377

Kościół pw. św. Walentego

Zbudowany w latach 1686-88 z fundacji Piotra Opalińskiego, starosty generalnego Wielkopolski, przez Grzegorza Lentza. Jest budynkiem jednonawowym z półkolistą absydą prezbiterialną. Przy nawie od północy znajduje się renesansowa kaplica grobowa Opalińskich z przełomu XVI i XVII w., dobudowana do stojącej tu wcześniej świątyni drewnianej. Nawę przykrywa sklepienie kolebkowe z lunetami. Ambona z malowanymi na korpusie postaciami Chrystusa i ewangelistów pochodzi z około poł. XVII w., nieco młodsza jest miedziana chrzcielnica z 1685 r.

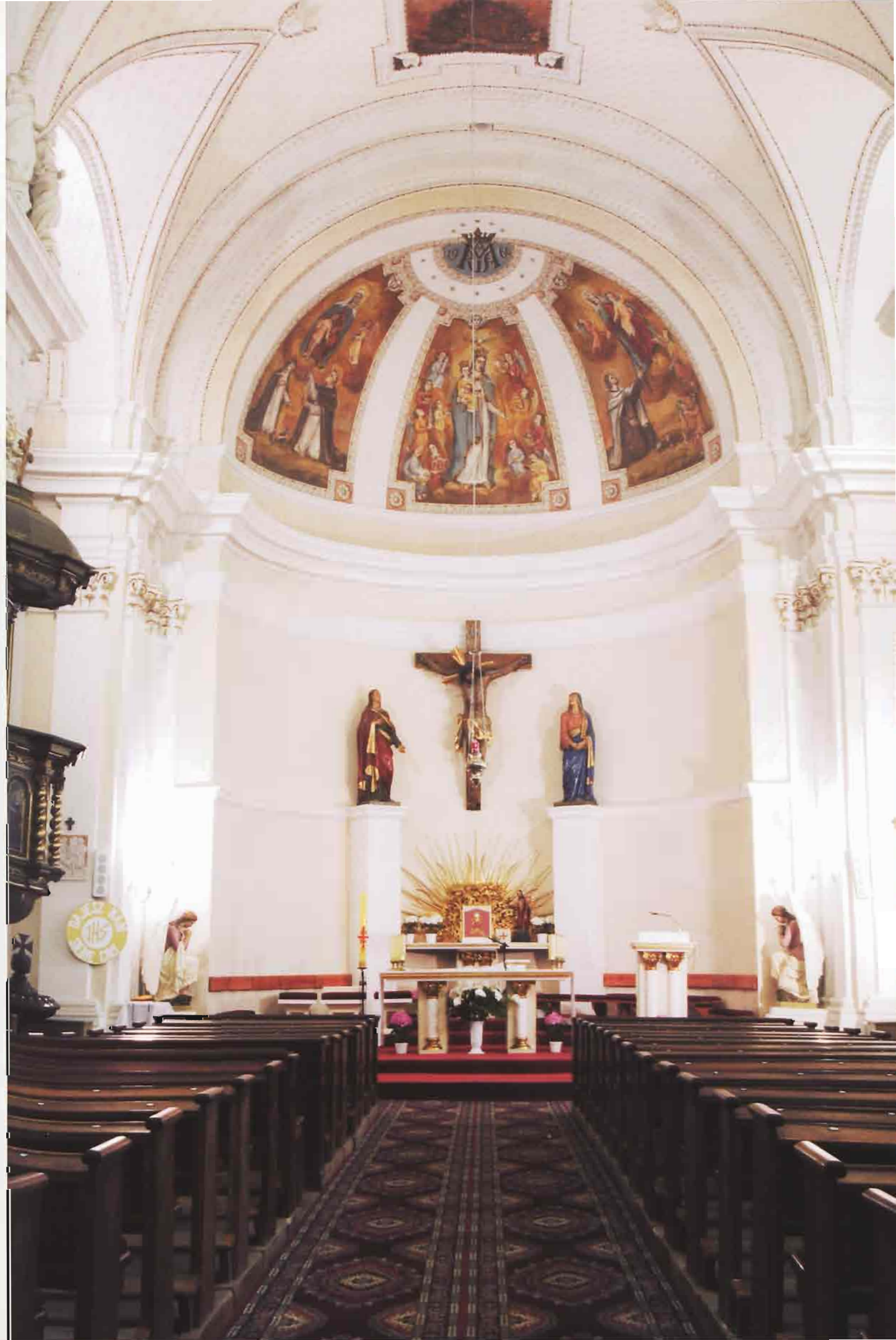
Wzniesiona na planie ośmioboku kaplica przykryta jest kopułą z latarnią. Stiukową dekorację wnętrza kopuły częściowo zrekonstruował w 1889 r. Władysław Marcinkowski. We wczesnobarokowym ołtarzu znajduje się obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem z około poł. XVII w., w srebrnej sukience z 1719 r. W kaplicy stoi renesansowy, piętrowy nagrobek Piotra Opalińskiego i jego żony Katarzyny z końca XVI w.; wykonany z piaskowca i czerwonego marmuru, z leżącymi postaciami zmarłych.

St. Valentine's Church

Built between 1686-88 by Grzegorz Lentz for the funds donated by Piotr Opaliński, the general starost of Wielkopolska, the village owner. It is a single-nave building with a semicircular presbyterial apse. By the nave in the north there is the Renaissance tomb chapel of the Opaliński family from the turn of the 16th c., added to the wooden church that stood here in the past. The nave is covered with a cradle vault with lunettes. The pulpit with the painted figures of Christ and the apostles dates back to the mid 17th c., the copper baptismal font was made in 1685.

The chapel, built on the plan of an octagon, is covered with a dome with cupola. The stucco decoration of the dome's interior was partly reconstructed by Władysław Marcinkowski in 1889. The early-Baroque altar features the icon of the Mother of God with Child from about the mid 17th c., in a silver dress from 1719. The chapel features the Renaissance, two-storey high tombstone of Piotr Opaliński and his wife Katarzyna from the end of the 16th c., made from sandstone and red marble, with the lying figures of the deceased.





RAWICZ

Miasto powiatowe położone około 115 km na południe od Poznania. Kościół znajduje się w Sarnowie – niegdyś oddzielnym mieście, włączonym w granice Rawicza w 1973 r. – przy ul. Kilińskiego.



379

Kościół pw. św. Andrzeja Apostoła

Wybudowany w 1718 r. z fundacji Joanny Zakrzewskiej. Wieżę dostawiono w 1769 r. Jest budynkiem salowym, zamkniętym od wschodu wielobocznie, z wieżą w fasadzie. Od strony północnej przylega do nawy kwadratowa kaplica Matki Boskiej Szkaplerznej i zakrystia; od południa – ośmioboczna kaplica Matki Boskiej Różańcowej. Wnętrze nakryte jest pozorną kolebką, kaplica północna – sklepieniem kolebkowo-krzyżowym, zaś kaplica Matki Boskiej Różańcowej – kopułą z latarnią.

Barokowe i rokokowe wyposażenie pochodzi przeważnie z XVIII w. W polu środkowym architektonicznego ołtarza głównego z 2. ćwierci XVIII w. znajduje się okazały krucyfiks. Ponadto dwa ołtarze boczne, ołtarze w kaplicach, ambona i chrzcielnica. Uwagę zwraca kamienna płyta nagrobna Józefa Sczanieckiego, zmarłego w 1787 r., z rzeźbioną postacią św. Józefa z Dzieciątkiem.

A town about 115 km south of Poznań. The church is located in Sarnów – in the past a town, which was incorporated into Rawicz in 1973, in Kilińskiego Street.

380

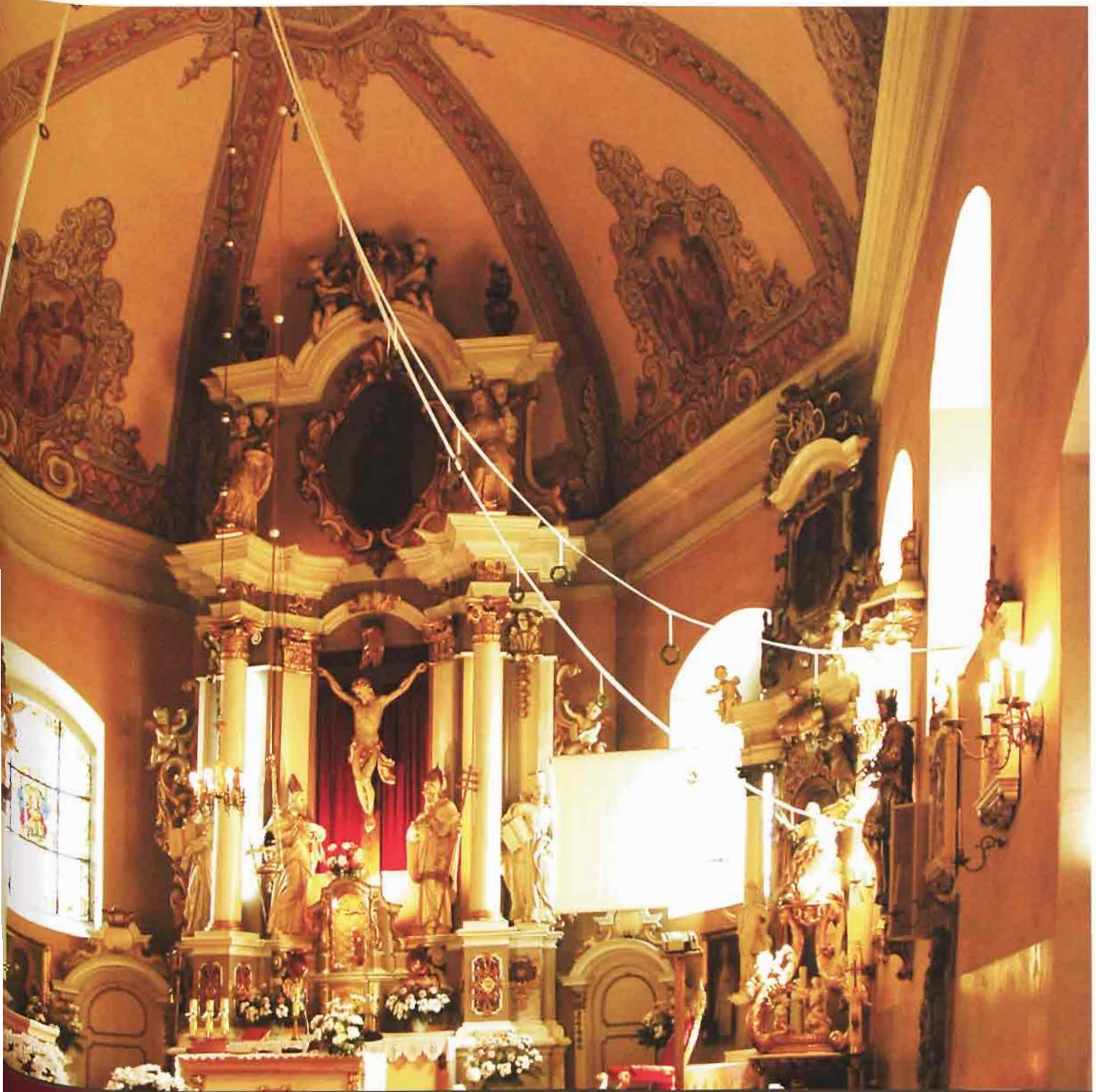




381



382



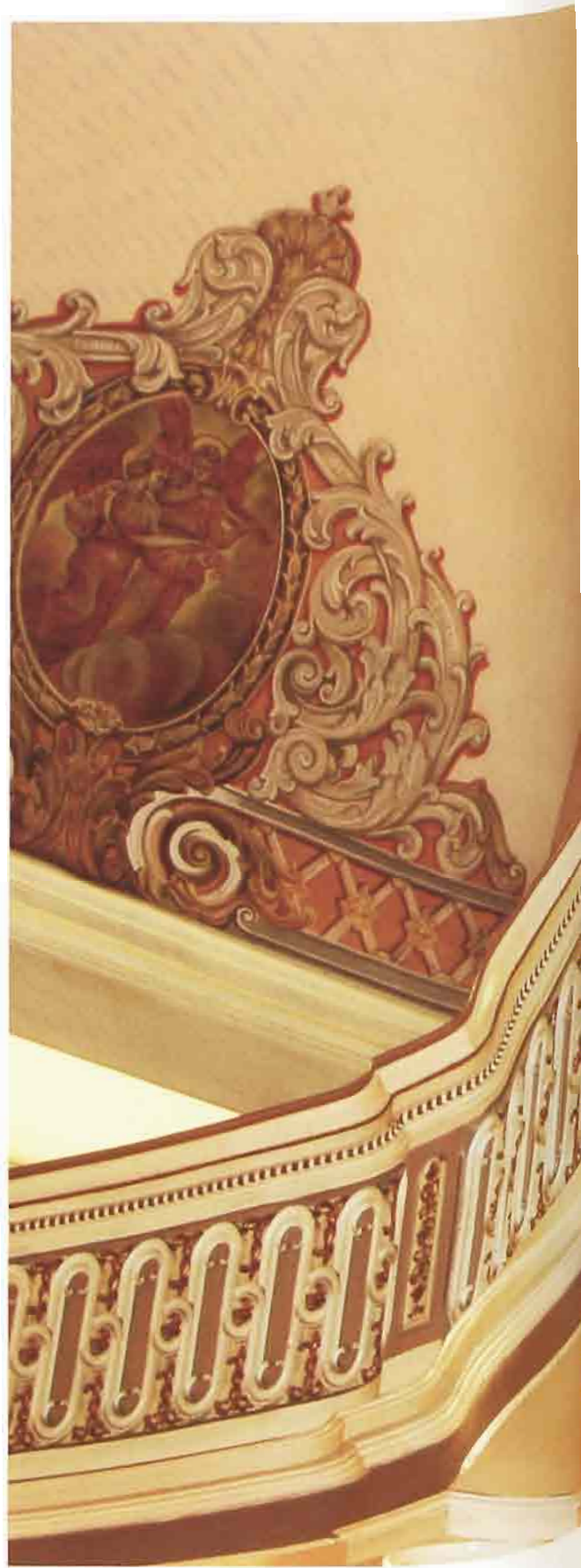


383

Church of St. Andrew the Apostle

Built in 1718 by Joanna Zakrzewska. The tower was added in 1769. It is a hall building, closed by a polygon in the east, with a tower in the façade. In the north the nave is adjoined by a square chapel of the Mother of God of Scapular and a sacristy; in the south – an octagonal chapel of the Mother of God of the Rosary. The interior is covered with a cradle vault, the northern chapel – with a cradle-cross vault and the chapel of the Mother of God of the Rosary – with a dome with a cupola.

The Baroque and rococo interior dates back to the 18th c. In the centre of the architectural main altar from the second quarter of the 18th c. there is a large crucifix. There are two side altars, altars in the chapels, a pulpit and a baptismal font. Attention is drawn by the stone tombstone of Józef Szczaniecki (d. 1787), with a sculpted figure of St. Joseph with Child.



384



ROŻNOWO

Wież w powiecie obornickim, położona około 6 km na północny wschód od Obornik.

A village in the region of Oborniki, about 6 km northeast of Oborniki.



385

Kościół pw. św. Katarzyny

Wzniesiony przed 1798 r. sumptem Józefa Gliszczyńskiego, kasztelana biechowskiego. Jest budynkiem salowym, od wschodu zamkniętym wielobocznie, z zakrystią umieszczoną za ołtarzem. W ołtarzu głównym z 2. poł. XVIII w. znajduje się obraz św. Anny Samotrzcę z około poł. XVII w., w srebrnej sukience z tego samego okresu. W nowych ołtarzach bocznych stoją barokowe rzeźby świętych. Ciekawe epitafium Józefa Gliszczyńskiego, zmarłego w 1799 r., wykonane z czerwonego marmuru, zwieńczone stiukową draperią w kształcie baldachimu.

St. Catherine's Church

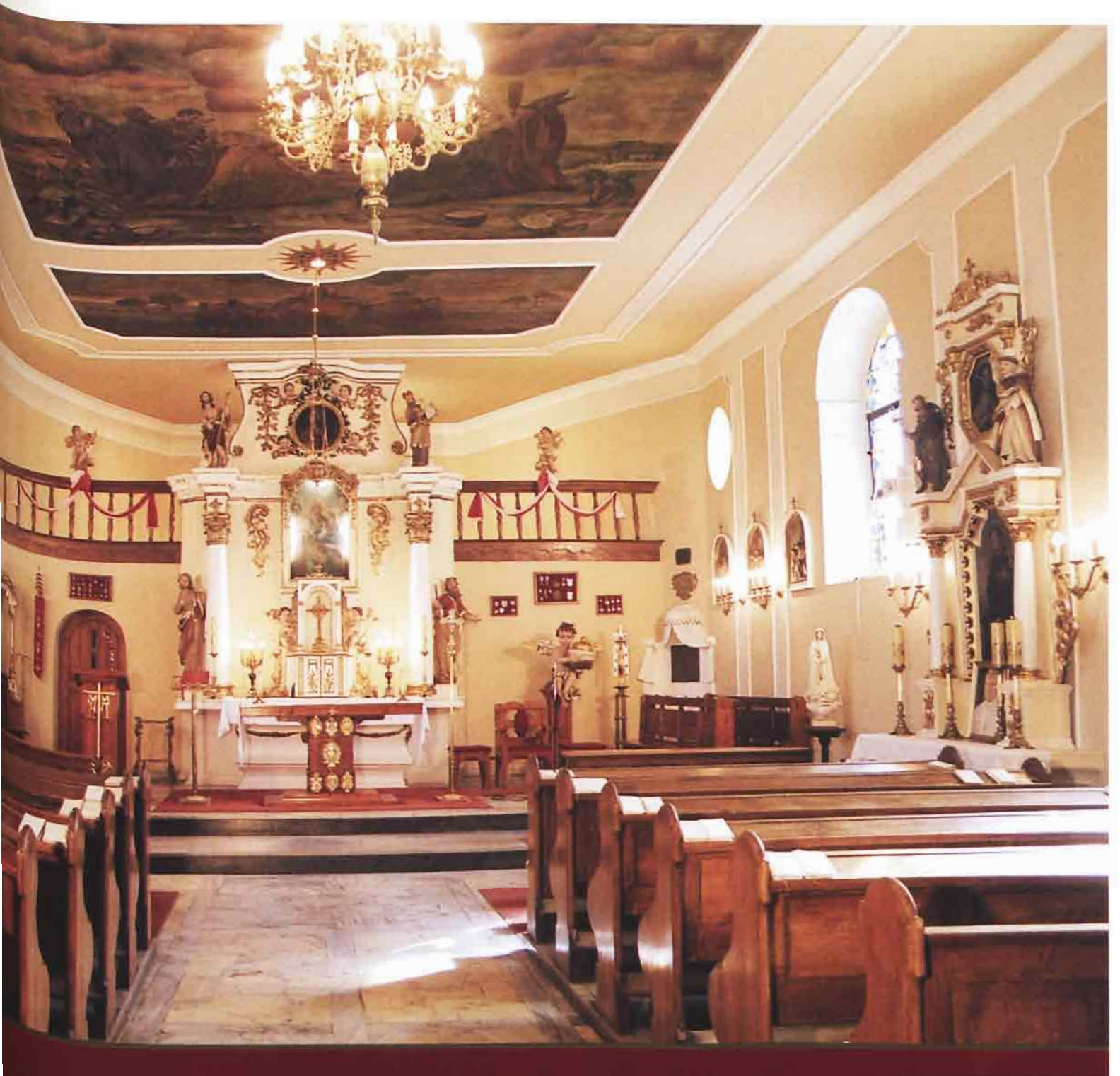
Built before 1798 by Józef Gliszczyński, the castellan of Biechowo. It is a hall building, closed by a polygon in the east, with a sacristy behind the altar. The main altar from the second half of the 18th c. features the painting of St. Anne the Trinitarian from about the mid 17th c. in a silver dress from the same period. In the new side altars there are sculptures of the saint. An interesting epitaph of Józef Gliszczyński (d. 1799) is made of red marble and crowned with stucco drapery in the shape of a canopy.

386





387



RYDZYNA

Miasto w powiecie leszczyńskim, położone około 10 km na południowy wschód od Leszna. Kościół znajduje się przy ul. Kościelnej.

A town in the region of Leszno, about 10 km southwest of Leszno. The church is located in Kościelna Street.



388

Kościół pw. św. Stanisława Biskupa

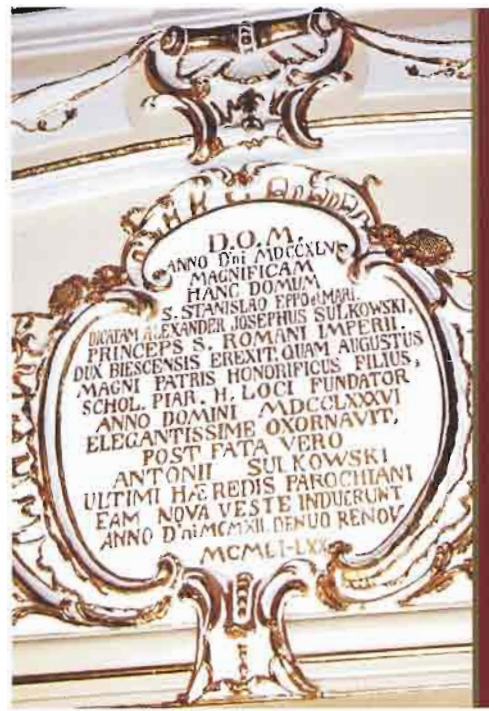
Wybudowany w latach 1746-51 z fundacji Aleksandra Józefa Sułkowskiego, wg projektu Karola Marcina Frantza. Rzeźby i ozdobne kapietele wykonał Krystian Grünwald, a freski na sklepieniu Francesco Arcularis.

Kościół jest budynkiem wzniesionym na planie prostokąta, w który wpisane są szeroka nawa oraz węższe prezbiterium, po którego bokach znajdują się zakrystia i kaplica z otwartymi na prezbiterium łóżami na piętrze. W fasadę świątyni wtopiona jest wieża zwieńczona rokokowym hełmem z poł. XVIII w. Wnętrza przykrywają sklepienia żaglaste. Ozdabia je dekoracja stiukowa w stylu Ludwika XVI, wykonana w latach 1785-86 wg projektu Ignacego Graffa.

Wyposażenie przeważnie barokowe i w stylu Ludwika XVI z 2. poł. XVIII w., m.in. siedem ołtarzy, ambona, konfesjonały. Starszym zabytkiem jest gotycka, wykonana z szarego marmuru płyta nagrobna Jana z Czerniny, starosty wschowskiego i kasztelana miedzyrzeckiego, zmarłego w 1423 r., z płaskorzeźbioną postacią zmarłego, znajdująca się za ołtarzem głównym.

389





390







392

Church of St. Stanislaus the Bishop

Built between 1746-51 by Aleksander Józef Sułkowski, to the design of Karol Marcin Frantz. The sculptures and decorative capitals were made by Krystian Grünwald, and the murals on the vault – by Francesco Arcularis.

The church is a building built on the plan of a square with a wide nave and a narrower presbytery inscribed into it. On the sides of the presbytery there is a sacristy and a chapel with loges on the upper floor open to the presbytery. A spire with a rococo cupola from the mid 18th c. is embedded into the façade of the church. The interiors are covered with canopy vaults, which are decorated with stuccoes in the Luis XVI style, made between 1785-86 to the design of Ignacy Graff.

Most of the furnishings are Baroque and in the Luis XVI style and date back to the second half of the 18th c., including, e.g. seven altars, the pulpit, and confessional boxes. The Gothic tombstone of Jan of Czernina, the starost of Wschowa and castellan of Międzyrzecz (d. 1423), located behind the main altar, is made of grey marble and features a low relieved figure of the deceased.

SIEDLEC

Wieś w powiecie poznańskim, położona około 5 km na wschód od Kostrzyna.

A village in the region of Poznań, about 5 km east of Kostrzyn.



393



394

Kościół pw. św. Mikołaja

Wzniesiony w latach 1770-75 z fundacji Antoniego Krzyckiego, kasztelana krzywińskiego, i jego żony Franciszki ze Skoroszewskich. Jest budynkiem centralnym; do owalnej nawy przylega od północy krótkie prostokątne prezbiterium z zakrystią, od południa zaś podobne przeszło chórowe, poprzedzone nieco węższą wieżą. Nawę przykrywa sklepienie kopulaste, pozostałe części świątyni – stropy. Polichromia wnętrza pochodzi z 1958 r. Nowe wyposażenie; starszymi zabytkami są m.in. późnobarokowe obrazy świętych w ołtarzach bocznych.

St. Nicholas' Church

Built between 1770-75 by Antoni Krzycki, the castellan of Krzywiń, and his wife Franciszka née Skoroszevska. It is a central building; the oval nave adjoins a short rectangular presbytery with the sacristy in the north, and in the south it adjoins a choir span with a slightly narrower spire in the front. The nave is covered with a dome vault, the other parts of the church – with ceilings. The polychrome dates back to 1958. The furnishings are new. Of the old furnishings only the late-Baroque paintings of the saints in the side altars have survived until today.





SKRZATUSZ

Wieś w powiecie pilskim, położona około 12 km na północny zachód od Pily.

A village in the region of Pila, about 12 km northwest of Pila.



396



397

Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny

W 2. poł. XVI w., po przeniesieniu z Mielęcina słynącej łaskami figury Matki Boskiej, Skrzatusz stał się znanym miejscem pielgrzymkowym. Według miejscowej tradycji w 1680 r. o zwycięstwo nad Turkami modlił się tu król Jan III Sobieski. Dziś kościół w Skrzatuszu pełni funkcję Sanktuarium Matki Boskiej Bolesnej diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej.

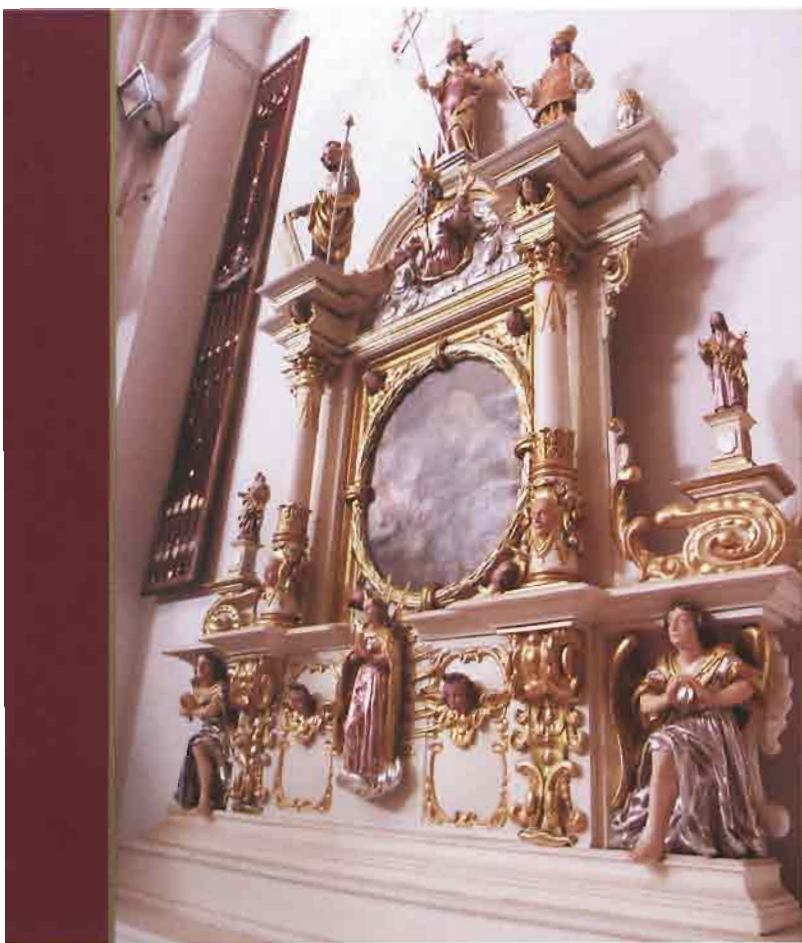
Obecną świątynię wybudowano w latach 1687-94 z fundacji Wojciecha Brezy, wojewody poznańskiego, wg projektu architekta Borejszy. Kościół jest budowlą salową, z półkoliście zakończoną częścią prezbiterialną. Jego wnętrze rozświetlają dwa poziomy okien. Sklepienie krzyżowe oraz ściany prezbiterium zdobi iluzjonistyczna polichromia z 1698 r. Na wzór poznańskiej fary przy ścianach nawy ustawiono kolumny zwieńczone figurami apostołów. Jednolite barokowe wyposażenie pochodzi z końca XVII i XVIII w. Uwagę zwraca ołtarz główny z końca XVII w., wzorowany na gnieźnieńskiej konfesji św. Wojciecha. Pod baldachimen znajduje się otoczona adoracją wiernych gotycka Pietà z I. ćwierci XV w. Ponadto: cztery ołtarze boczne, ambona, prospekt organowy, ławy i konfesjonały.











400



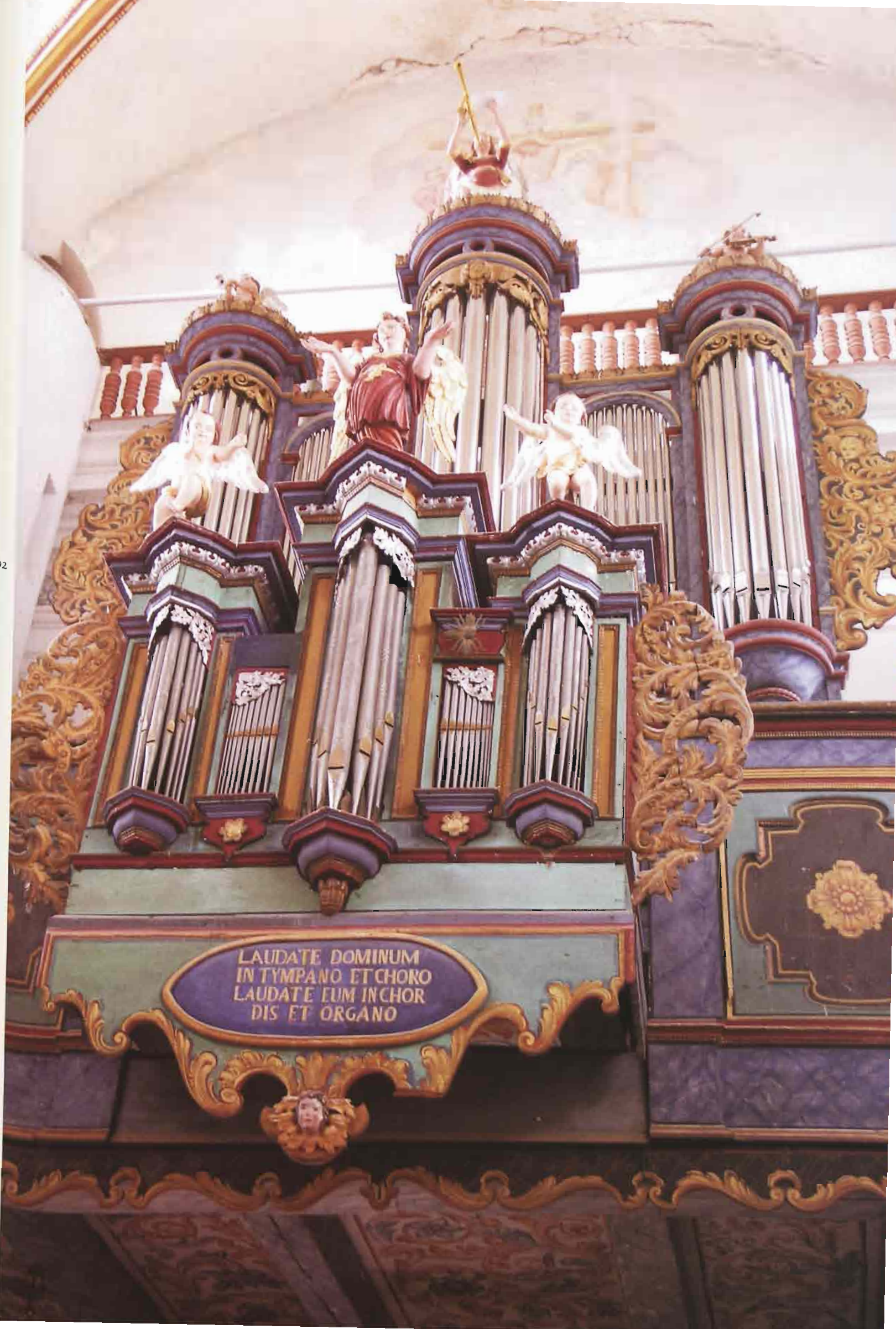
401

Church of the Assumption of the Virgin Mary

In the second half of the 16th c., when the figure of the Mother of God, famous for the graces, was moved from Miłecin to Skrzatusz, the latter became a place of pilgrimage. Local tradition has it that in 1680 King Jan Sobieski III prayed here for his victory over the Turks. Today, the church in Skrzatusz is the Sanctuary of the Mother of God in Pain of the Koszalin-Kołobrzeg diocese.

The present church was built between 1687-94 by Wojciech Breza, the voivod of Poznań, to the design of architect Borejsza. The church is a hall building, with a semi-circularly closed presbytery. Its interior is illuminated by two levels of windows. The cross vaults and the walls of the presbytery are decorated with an illusionary polychrome from 1698. Like in the parish church in Poznań, columns with the figures of the apostles were placed by the nave walls. The Baroque furnishings date back to the end of the 17th and to the 18th c., including the main altar from the end of the 17th c., modelled on the Gniezno confession of St. Adalbert. Under the canopy there is the Gothic Pietà from the first quarter of the 15th c. Other furnishings include four side altars, the pulpit, organ, pews and confessional boxes.





LAUDATE DOMINUM
IN TYMPANO ET CHORO
LAUDATE EUM IN CHOR
DIS ET ORGANO

STARY BIAŁCZ

Wieś w powiecie kościańskim, położona około 7 km na zachód od Kościana.

A village in the region of Kościan, about 7 km west of Kościan.



403

Kościół pw. Wszystkich Świętych

Zbudowany w latach 1696-1717 z fundacji Franciszka Wacława Gajewskiego, kasztelanica rogozińskiego, zapewne wg projektu Jana Catenazziego. Jest nieotynkowanym budynkiem jednonawowym, z półkolistie zamkniętym prezbiterium. Przy nawie od północy zakrystia z lożą na piętrze, od południa – dawna kaplica z 1872 r. z neogotycką dzwonnicy. W przeszle środkowym nawy znajduje się sklepienie kopulaste, w sąsiednich przęsłach – kolebkowe z lunetami. Na sklepieniach późnobarokowa polichromia z XVIII w., która na skutek późniejszych przemalowań utraciła częściowo swe pierwotne cechy stylowe. Przeważnie barokowe wyposażenie wnętrza – m.in. cztery ołtarze, ambona, stacje Drogi Krzyżowej – pochodzi z XVIII w.

Church of All Saints

Built between 1696-1717 by Franciszek Wacław Gajewski, the son of the castellan of Rogoźno, probably to the design of Giovanni Catenazzi. It is an unplastered single-nave building, with a semi-circularly closed presbytery. In the north by the nave – a sacristy with a loge on the upper floor, in the south – the former chapel from 1872 with a neo-Gothic belfry. The central span of the nave is covered with a dome vault, the other spans – by cradle vault with lunettes. The vaults feature late-Baroque polychrome from the 18th c., which partly lost its original style features when it was repainted several times.

The furnishings are mostly Baroque in style – the four altars, the pulpit, and stations of the Way of the Cross all date back to the 18th c.

404

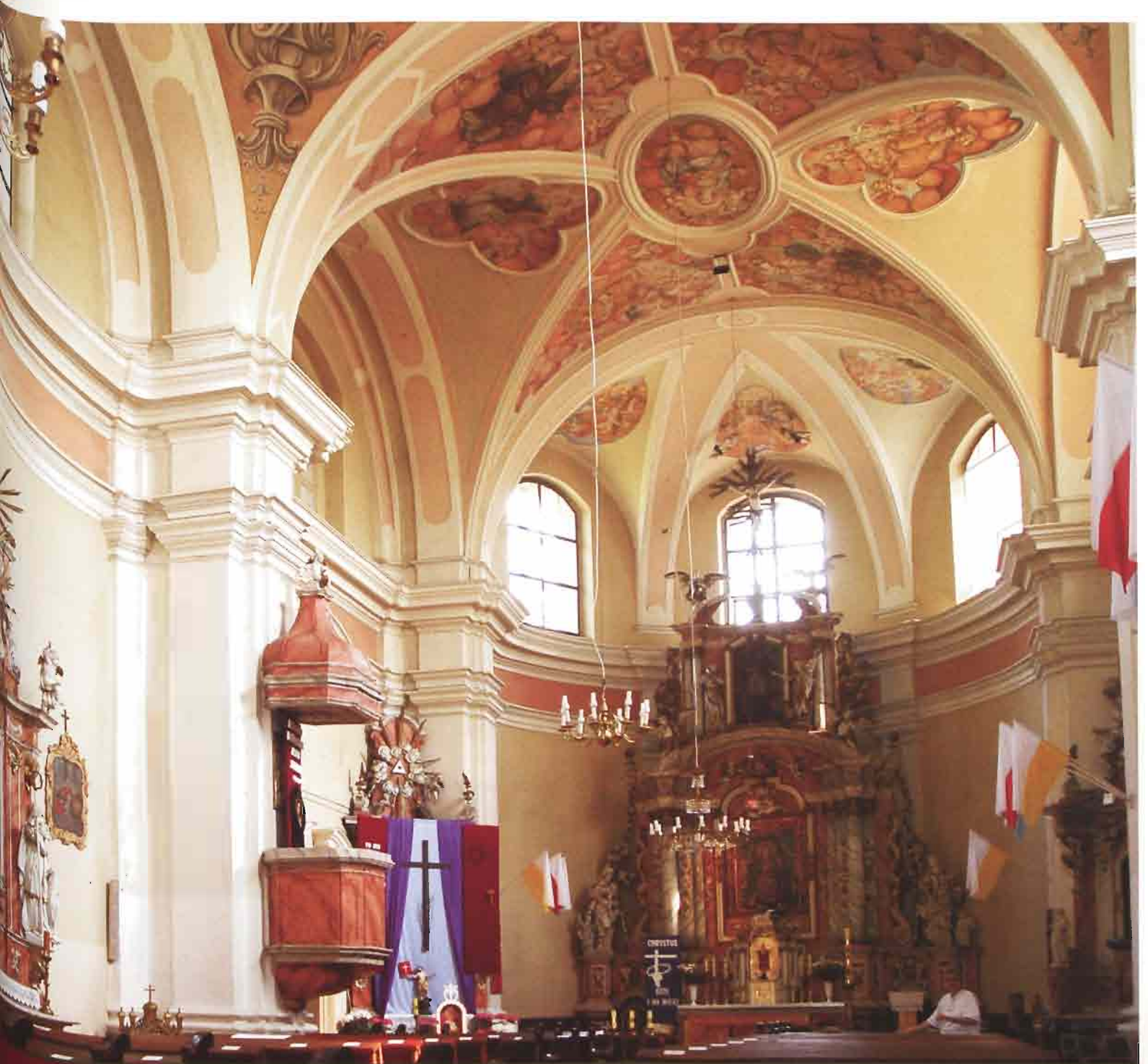




405



406



SZAMOTUŁY

Miasto powiatowe położone około 30 km na północny zachód od Poznania. Kościół znajduje się przy ul. Dworcowej.

A town located about 40 km northwest of Poznań. The church is located in Dworcowa Street.



407

Kościół pw. Świętego Krzyża

Kościół i klasztor wzniesiono w latach 1675-82 dla sprowadzonych wtedy do Szamotuł reformatów. Konwent istniał do 1839 r. Świątynia jest budowlą salową; za prezbiterium mieści się zakrystia, nad nią na piętrze – chór zakonny. Wnętrze nakryte jest sklepieniem kolebkowym z lunetami. Przy wschodniej ścianie nawy znajduje się ośmioboczna kaplica św. Antoniego, nakryta kopułą z latarnią. Czaszę kopuły ozdabiają malowidła Adama Swacha z początku XVIII w. Jednolite rokokowe wyposażenie wnętrza – m.in. osiem ołtarzy i ambona z figurą św. Franciszka na baldachimie – zostało wykonane w 1759 r. przez snycerza Józefa Eglauera.

St. Cross' Church

The church and the monastery were built between 1675-82 for the Reformati monks, who were brought to Szamotuły at that time. The order was dissolved in 1839.

The church is a hall building; behind the presbytery there is a sacristy, over it, on the upper floor – a choir. The interior is covered with a cradle vault with lunettes. By the eastern wall of the nave there is an octagonal chapel of St. Anthony, covered with a dome with a cupola. The top of the dome is decorated with paintings by Adam Swach from the beginning of the 18th c. The rococo furnishings, e.g. eight altars and the pulpit with the figure of St. Francis on a canopy, were crafted in 1759 by woodcarver Józef Eglauer.



408

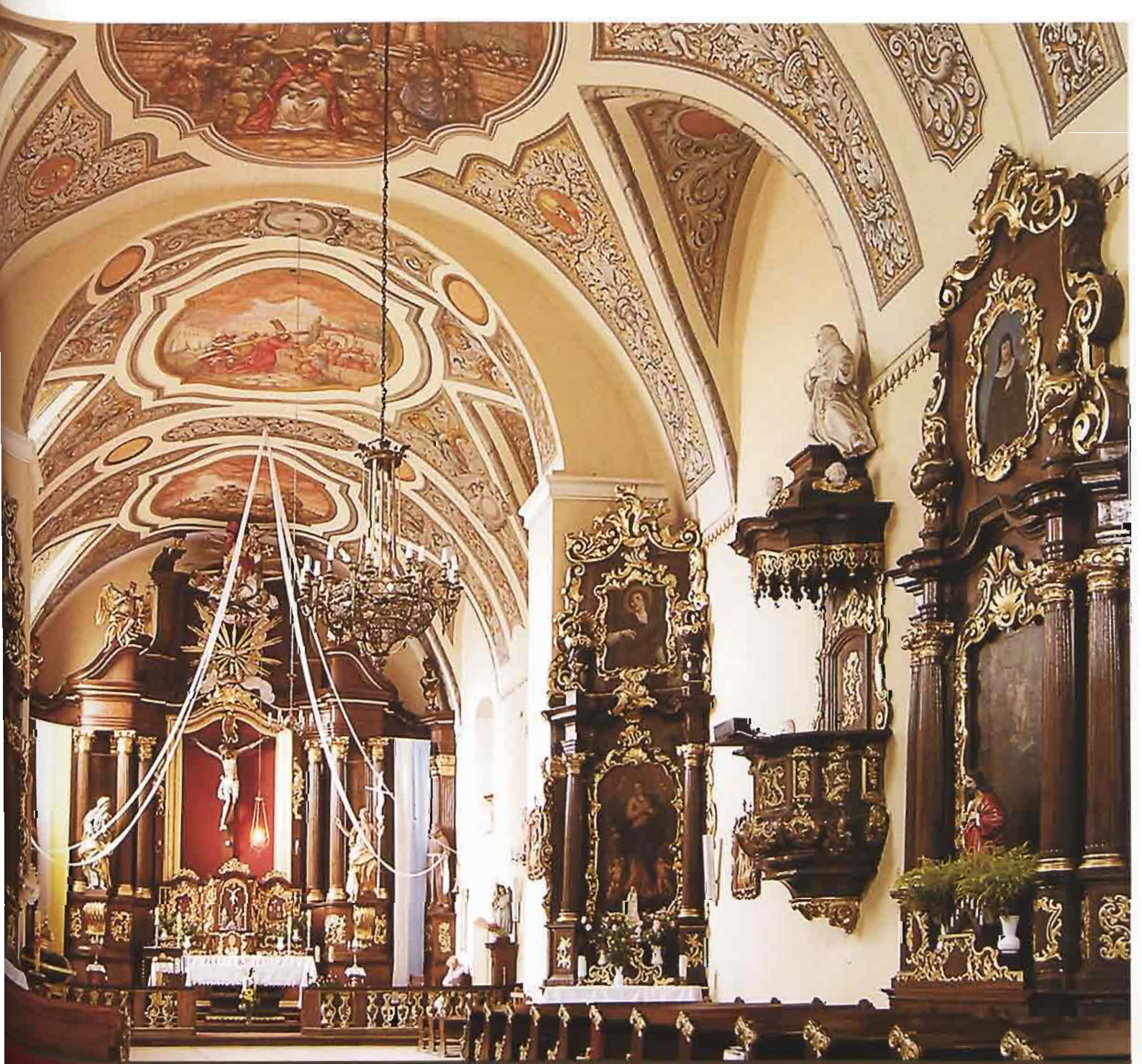




409



410



ŚREM

Miasto powiatowe położone około 42 km na południe od Poznania. Kościół znajduje się przy ul. Poznańskiej.

A town located about 42 km south of Poznań. The church is located in Poznańska Street.



411

Kościół pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny

Świątynia wzniesiona przez franciszkanów, którzy zostali sprowadzeni do Śremu już około 1261 r. Jej budowę rozpoczęto w końcu XVII w.; prace budowlane ciągnęły się latami i zakończyły dopiero w 1763 r. W 1837 r. władze pruskie zlikwidowały klasztor.

Kościół jest trójnawowym budynkiem halowym, z węższym prezbiterium. Nawę główną przykrywa sklepienie żaglaste, nawy boczne – sklepienia kolebkowe, prezbiterium natomiast – sklepienie kolebkowe z lunetami. Barokowe i rokokowe wyposażenie wnętrza – m.in. ołtarze i ambona w kształcie łodzi – pochodzi z XVIII w.

412



Church of the Birth of the Virgin Mary

The church was built by the Franciscan Friars, who were brought to Šrem as early as 1261. Its construction was started at the end of the 17th c. but building work continued for years and was completed as late as 1763. In 1837 the Prussian authorities dissolved the order.

The church is a three-nave hall building, with a narrower presbytery. The main nave is covered with a canopy vault, the aisles – with cradle vault, the presbytery – with a cradle vault with lunettes. The Baroque and rococo furnishings, e.g. the altars and the pulpit in the shape of a boat, date back to the 18th c.



413



Kościół znajduje się na lewym brzegu Warty, przy ul. Promenada.

The church is located on the left bank of the river Warta, in Promenada Street.



414



415

Kościół pw. św. Ignacego Loyoli

Wzniesiony w 4. ćwierci XVIII w. dla klarysek, które przebywały w Śremie od 1616 do 1835 r. Jest trójnawową budowlą halową z węższym prezbiterium. Barokową fasadę przekształcono podczas przebudowy w poł. XIX w., z tego czasu pochodzi m.in. neogotycka wieżyczka. Nawę główną przykrywa sklepienie kolebkowo-krzyżowe, prezbiterium – sklepienie kolebkowe. Polichromia na sklepieniach – pierwotnie barokowa – została później przemalowana. Wyposażenie wnętrza świątyni pochodzi z XX w.

Church of St. Ignatius of Loyola

Built in the fourth quarter of the 18th c. for the Poor Clare Nuns, who lived in Śrem from 1616 to 1835. It is a three-nave hall building with a narrower presbytery. The Baroque façade was transformed during reconstruction in the mid 19th c.; the neo-Gothic tower dates back to that time. The main nave is covered with a cradle-cross vault, the presbytery – with a cradle vault. The polychrome on the vaults, originally Baroque in style, was later repainted. The furnishings date back to the 20th c.





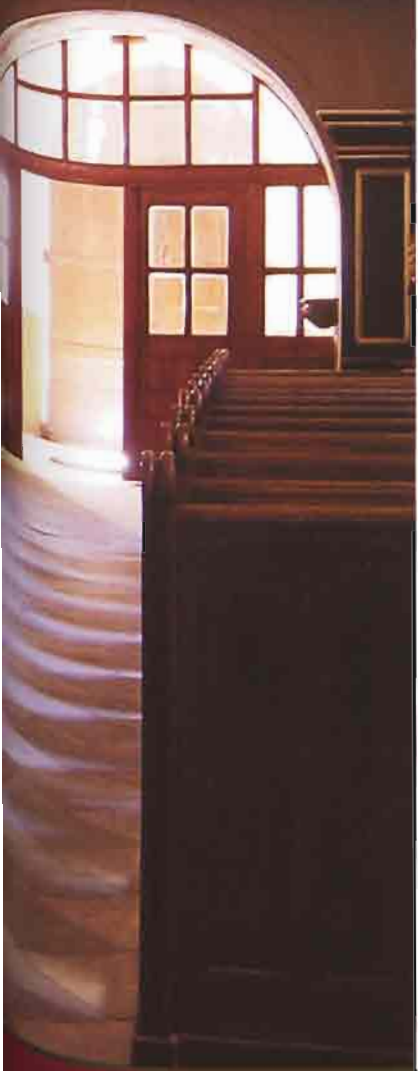
416

VENI SEQUERE
SPERANTEM DE MIHIS
PROMPTISSIME





417



418

ŚWIĘCIECHOWA

Wieś gminna w powiecie leszczyńskim, położona około 5 km na zachód od Leszna.

A village in the region of Leszno, about 5 km west of Leszno.

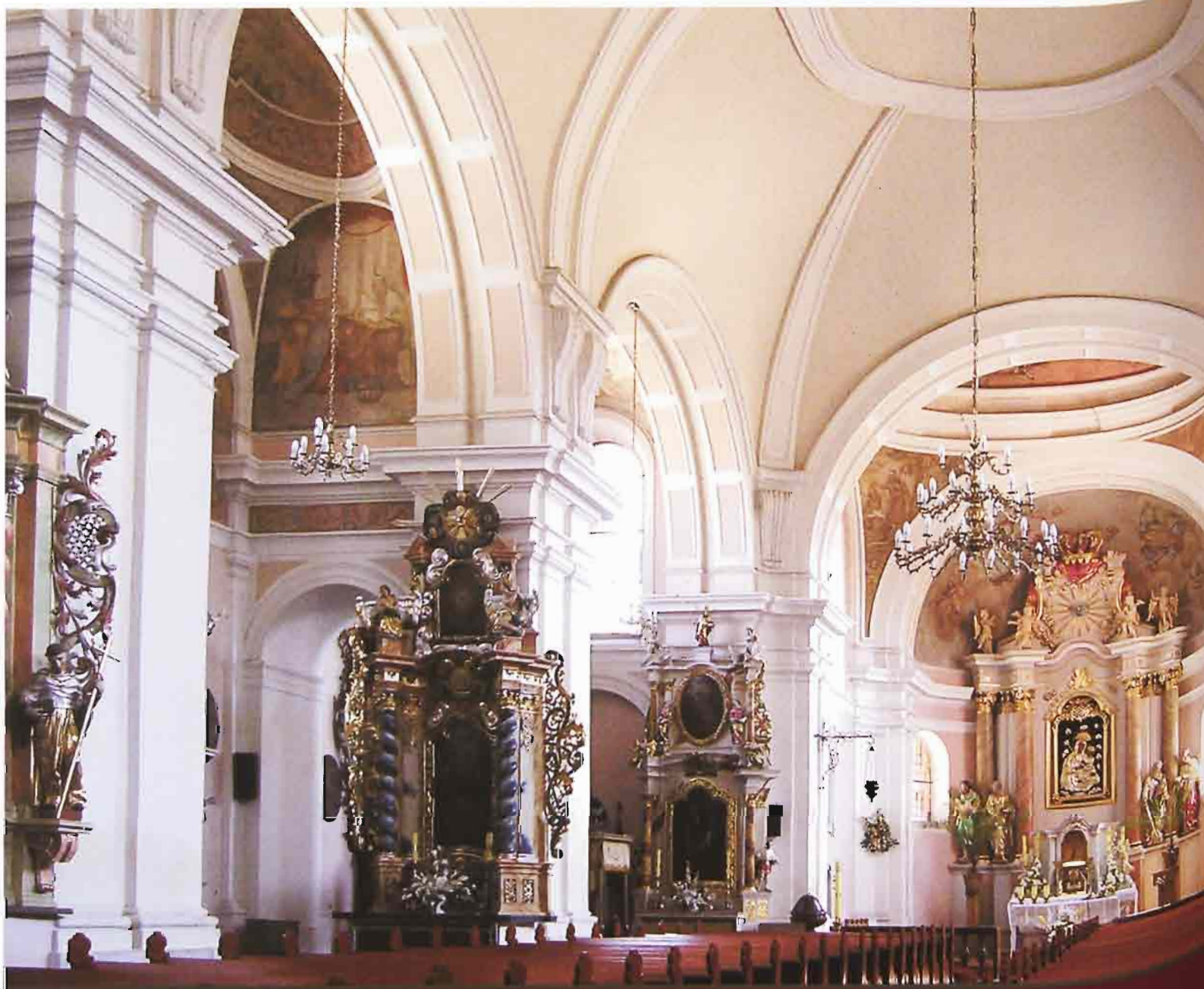


419



420

421



Kościół pw. św. Jakuba Więszego Apostoła

Powstał zapewne w I. poł. XV w. W latach 1730-50 został staraniem proboszcza Damiana Schmidta przebudowany w stylu barokowym. W 1798 r. odbudowany po pożarze, który nieco wcześniej zniszczył dachy i część sklepienia nawy głównej.

Do korpusu halowego, z wydatnymi filarami przyściennymi tworzącymi przestrzenie kaplic bocznych, przylega węższe prezbiterium zakończone absydą, a od zachodu gotycka wieża zwieńczona baniastym hełmem z latarnią, zapewne z końca XVIII w. Prezbiterium przykrywa płaska kopułka, w nawie głównej znajduje się pozorne sklepienie żaglaste. Na sklepieniach kaplic odświeżono w latach 1964-66 barokową polichromię z około poł. XVIII w. Bogate barokowe i rokokowe wyposażenie wnętrza z XVIII w., min. ołtarz główny z obrazem Matki Boskiej Szkaplerznej z końca XVII w. w srebrnej sukience z 1710 r., dwanaście ołtarzy bocznych, ambona, chrzcielnica i dwa konfesjonały.

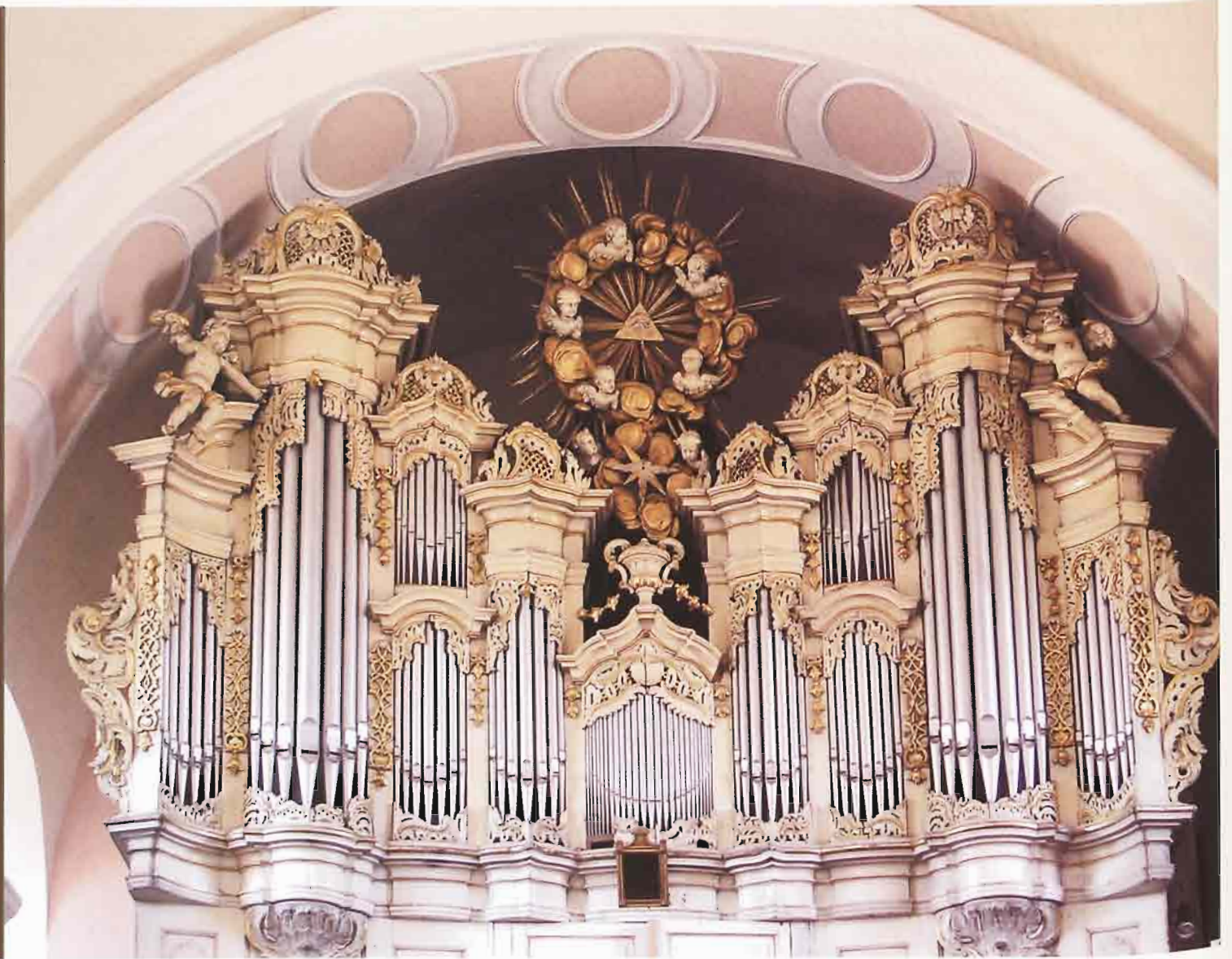
Church of St. James, the Greater Apostle

The church was probably built in the first half of the 15th c. Between 1730-50 it was rebuilt in the Baroque style, thanks to the efforts of Damian Schmidt, the parish priest. In 1798 it was reconstructed after fire damage, which had destroyed the roofs and part of the vault over the main nave.

The hall structure, with protruding wall pillars that create the spaces of the side chapels, adjoins a narrower presbytery with an apse, and in the west it is adjoined by a Gothic tower with a bulbous spire with a cupola, probably from the end of the 18th c. The presbytery is covered with a flat dome, in the main nave there is a canopy vault. The vaults of the chapels feature a Baroque polychrome from about the mid 18th c., uncovered between 1964-66. The Baroque and rococo furnishings from the 18th c. include the main altar featuring the icon of the Mother of God of Scapular from the end of the 17th c. in a silver dress from 1710, twelve side altars, a pulpit, baptismal font and two confessional boxes.



422



424



TRZEMESZNO

Miasto w powiecie gnieźnieńskim, położone około 15 km na wschód od Gniezna. Kościół znajduje się przy pl. Michała Kosmowskiego.

A town in the region of Gniezno, about 15 km east of Gniezno. The church is located in Michała Kosmowskiego Square.



425

Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny

Okolo 1130 r. powstał w Trzemesznie klasztor kanoników regularnych, którzy prawdopodobnie już przed 1145 r. wzniesli tu romańską trójnawową bazylikę. U schyłku XII lub na początku XIII w. przebudowano ją wznosząc transept i prosto zamknięte prezbiterium. Kościół spłonął w 1359 r.; kolejne zniszczenia spowodował wielki pożar miasta w 1405 r. Podczas odbudowy świątynia otrzymała formy gotyckie; rozebrano wówczas część murów, przebudowano fasadę i wydłużono prezbiterium. Obecny kształt uzyskał kościół podczas gruntownej przebudowy w latach 1782-91, zainicjowanej przez opata Michała Kościeszę Kosmowskiego. W 1836 r. władze pruskie zamknęły klasztor. W 1945 r. doszczętnie spłonęło wnętrze kościoła, a jego odbudowa trwała do 1960 r. Dziewięć lat później papież Paweł VI nadał świątyni godność bazyliki mniejszej.

Kościół jest trójnawową bazyliką wzniesioną na planie krzyża. Jego centralna część, otoczona obejściem z czterema kaplicami, jest przykryta kopułą. W zachodniej części nawy zachowały się pokaźne fragmenty murów romańskich. Wyposażenie kościoła – w tym barokowo-klasycystyczne sztukaterie i klasycystyczną polichromię Franciszka Smuglewicza – zrekonstruowano w latach pięćdziesiątych XX stulecia.

426





427





Church of the Assumption of the Virgin Mary

Around 1130 a monastery of the Canons Regular was built in Trzemeszno, who before 1145 had probably built here a Romanesque three-nave basilica. At the end of the 12th c. or at the beginning of the 13th c. it was rebuilt – a transept and a closed presbytery were then added. The church was damaged by fire in 1359; other damage was inflicted in 1405 by a great fire that engulfed the town. During reconstruction work the church was given Gothic forms; some of the walls were pulled down, the façade was reconstructed and the presbytery was made longer. The present shape was given to the church during the complete reconstruction between 1782-91, initiated by abbot Michał Kościeszka Kosmowski. In 1836 the Prussian authorities closed down the monastery. In 1945 the interior was completely devastated by fire and its reconstruction continued until 1960. Nine years later Pope Paul VI raised the church to the dignity of minor basilica.

The church is a three-nave basilica built on the plan of a cross. Its central part, surrounded by an ambulatory with four chapels, is covered with a dome. In the western part of the nave there are large fragments of Romanesque walls. The furnishings, including Baroque-classicistic stuccoes and classicistic polychrome by Franciszek Smuglewicz, were reconstructed in the 1950s.





TURSKO

Wieś w powiecie pleszewskim, położona około 10 km na wschód od Pleszewa.

A village in the region of Pleszew, about 10 km east of Pleszew.



430



Kościół pw. św. Andrzeja Apostoła

Wybudowany w latach 1777-86 z fundacji Anny ze Swinarskich Chlebowskiej, kasztelanowej kaliskiej. Jest trójnawową budowlą bazylikową z prosto zamkniętym prezbiterium, po którego bokach – na przedłużeniu naw bocznych – usytuowane są zakrystia i skarbczyk z otwartymi na kościół lożami na piętrze. W fasadzie kościoła znajduje się wieża. Wnętrza przykrywają sklepienia kolebkowe.

Klasycystyczne wyposażenie, m.in. trzy ołtarze i ambona, pochodzi z końca XVIII w. W ołtarzu głównym, za zasuwą, znajduje się otoczony kultem wiernych kolorowany drzeworyt ludowy Matki Boskiej Turskiej z 2. poł. XVIII w., w sukience srebrnej z 1767 r. Obraz został w 1968 r. koronowany przez prymasa Stefana Wyszyńskiego.

Church of St. Andrew the Apostle

Built between 1777-86 by Anna Chlebowska née Swinarska, the wife of the castellan of Kalisz. It is a three-nave basilica, with a closed presbytery, a sacristy and a strong room with loges open to the church on the upper floor. The church façade features a tower. The interior is covered with cradle vaults.

The classicistic furnishings, e.g. three altars and the pulpit, date back to the end of the 18th c. The main altar, behind the cover, features the coloured wood engraving of the Mother of God of Tursko from the second half of the 18th c., in a silver dress from 1767. The icon was crowned by Primate Stefan Wyszyński in 1968.



431



432

WĄGROWIEC

Miasto powiatowe położone około 50 km na północny wschód od Poznania. Kościół znajduje się przy ul. Klasztornej.

A town located about 50 km northeast of Poznań. The church is located in Klasztorna Street.



433

Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny

Budowa świątyni wiąże się z utworzeniem w Wągrowcu klasztoru cystersów. Budowę gotyckiego kościoła klasztorowego (lub tylko jego prezbiterium) zakończono około 1455 r. W latach 1681-82 – podczas przebudowy dokonanej przez Jerzego Catenazziego – świątynia otrzymała formy barokowe. Pożar w 1747 r. zniszczył kościół i sąsiadujący z nim klasztor; ich odbudowę rozpoczęto dopiero około 1778 r. i trwała ona do końca XVIII w. Klasztor cystersów został zlikwidowany przez Prusaków w 1835 r. W 1945 r. gmachy kościoła i klasztoru zostały podpalone przez uciekających Niemców; odbudowa świątyni trwała do 1968 r.

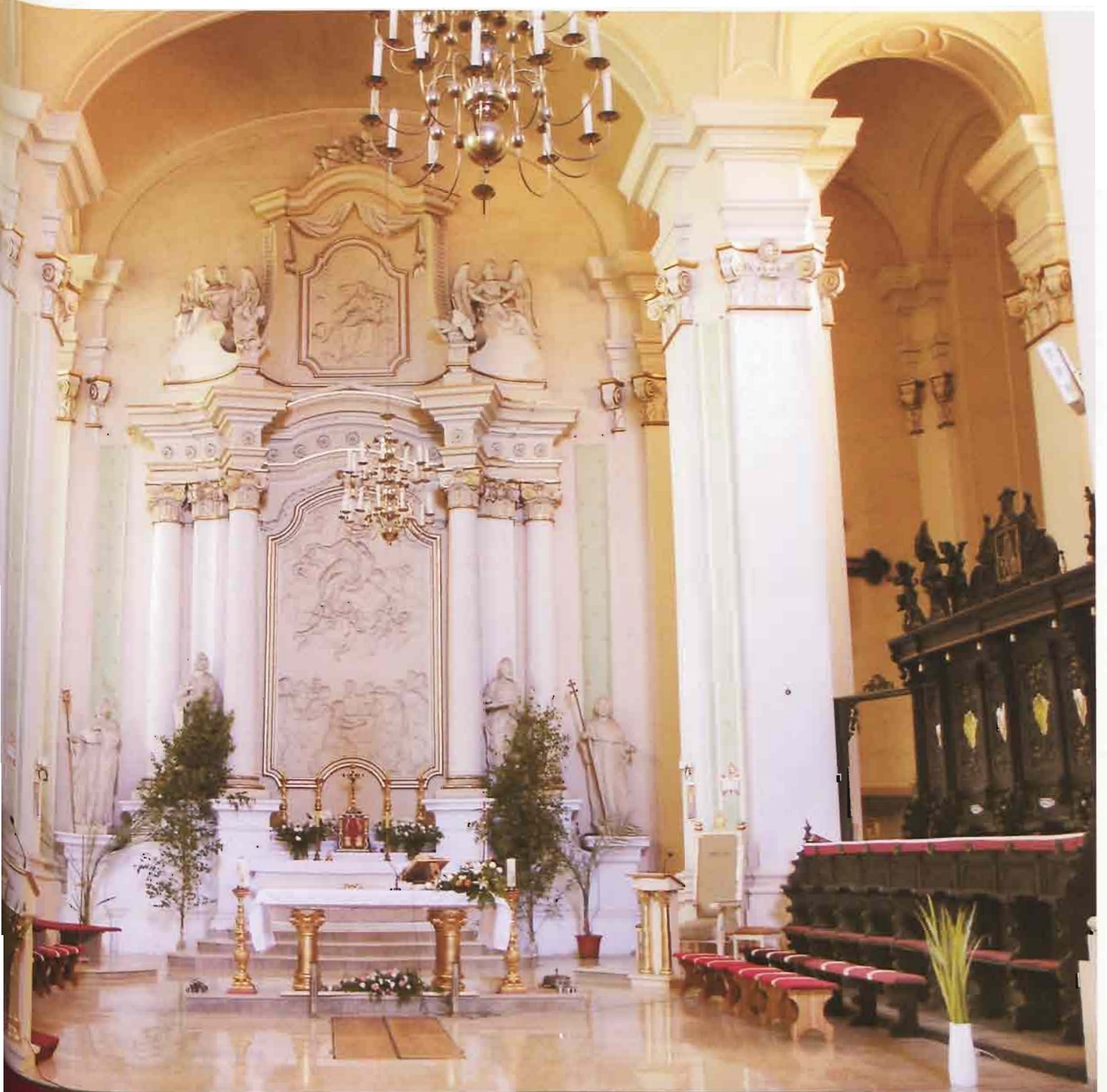
Kościół jest trójnawowym budynkiem halowym, wzniesionym na planie prostokąta. Ozdobą fasady są dwie niskie wieże. Wnętrze przykrywają sklepienia żaglaste. Zabytkowe wyposażenie świątyni zniszczył pożar w 1945 r. Zachował się późnobarokowy ołtarz główny, częściowo zrekonstruowany po 1949 r. Do kościoła przeniesiono też późnobarokowe, rzeźbione stalle z XVIII w., stojące dawniej w katedrze gnieźnieńskiej.

434





435





436

Church of the Assumption of the Virgin Mary

The construction of the church is related to the establishment of a Cistercian monastery in Wągrowiec. The construction of the Gothic monastic church (or its presbytery only) was completed around 1455. Between 1681-82, during the reconstruction made by Georgio Catenazzi, the church was given Baroque features. A fire in 1747 destroyed the church and the adjacent monastery; their reconstruction was commenced as late as 1778 and it continued until the end of the 18th c. The Cistercian monastery was dissolved by the Prussians in 1835. In 1945 fleeing German forces set fire to the church and monastery; reconstruction continued until 1968.

The church is a three-nave hall building, built on the plan of a rectangle. The façade is decorated with two low towers. The interiors are covered with a canopy vault. The historical furnishings of the church were destroyed in the fire of 1945. Only the late-Baroque main altar has survived; it was partly reconstructed after 1949. Late-Baroque sculpted stalls from the 18th c. were moved here from the cathedral in Gniezno.





WIELEŃ

Miasto w powiecie czarnkowsko-trzcianeckim, położone około 30 km na zachód od Czarnkowa. Kościół znajduje się przy ul. Kościelnej.

A town in the region of Czarnków-Trzcianka, some 30 km west of Czarnków. The church is located in Kościelna Street.



438

Kościół pw. Wniebowzięcia Matki Boskiej i św. Michała

Wzniesiony w 1615 r. z fundacji Zofii z Herbertów Czarnkowskiej. Jest budynkiem jednonawowym, z nieco węższym i niższym prezbiterium. Przy nim od północy zakrystia, a nad nią loża kolatorska; od południa kaplica grobowa Kostków, otwarta do nawy półkolistą arkadą. Prezbiterium i nawę przykrywają sklepienia kolebkowe z lunetami, kaplicę Kostków – eliptyczna kopułka. Polichromia w stylu regencji powstała w I. ćwierci XVIII w.

Cenne wyposażenie wnętrza pochodzi przeważnie z XVII i XVIII w. W polu głównym wczesnobarokowego ołtarza głównego z 1637 r. znajduje się obraz Wniebowzięcia Matki Boskiej z warsztatu Hermana Hana. Tę samą proveniencję ma obraz Matki Boskiej Różańcowej z około 1637 r., umieszczony w lewym ołtarzu bocznym. Późnorenesansowa ambona pochodzi z około 1640 r.

W przybudówce po lewej stronie nawy stoi wczesnobarokowy sarkofag Jana Kostki, zmarłego w 1624 r., wykonany przez poznańskiego konwisarza Jakuba Kanadeja.

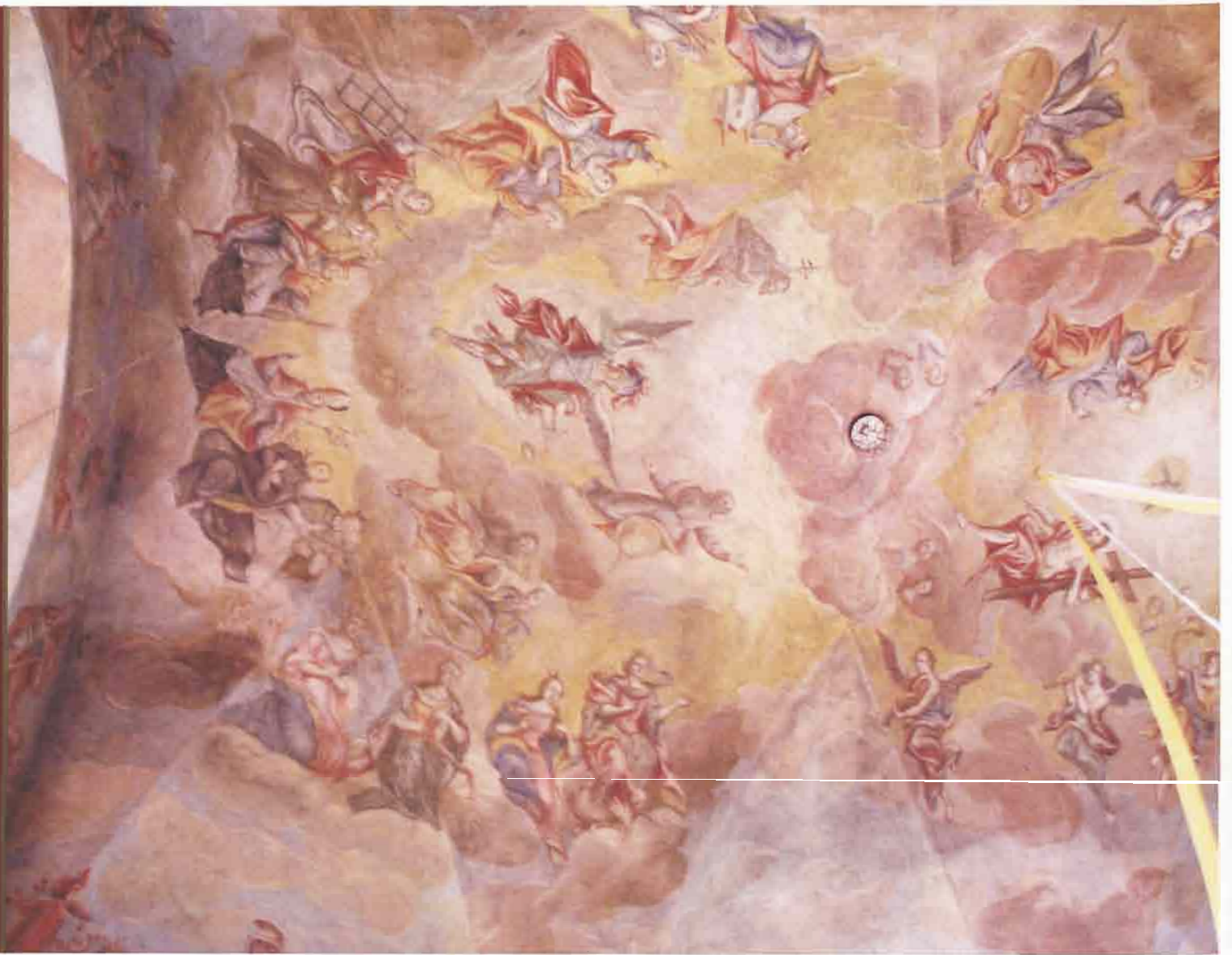
439





440





Church of the Assumption of the Mother of God and St. Michael

Built in 1615 by Zofia Czarnkowska née Herbert. It is a single-nave building, with a slightly narrower and lower presbytery. Next to the presbytery in the north there is a sacristy and a donator's loge behind it; in the south – there is the tomb chapel of the Kostka family, open to the nave with a semi-circular arcade. The presbytery and the nave are covered with cradle vaults with lunettes, the chapel of the Kostka family – with an elliptical dome. The polychrome in the regency style was made in the first quarter of the 18th c.

The precious furnishings date back to the 17th and 18th c. The main section of the early-Baroque main altar from 1637 features the painting of the Assumption of the Mother of God made in the studio of Herman Han. The icon of the Mother of God of the Rosary from about 1637 featured in the left side altar is of the same provenance. The late-Renaissance pulpit dates back to about 1640.

The annex on the left hand side of the nave features an early-Baroque sarcophagus of Jan Kostka (d. 1624), made by Jakub Kanadej, a pewterer from Poznań.





WIELEŃ ZAOPRZAŃSKI

Wieś w powiecie wolsztyńskim, położona około 20 km na południe od Wolsztyna.

A village in the region of Wolsztyn, about 20 km south of Wolsztyn.



443

Kościół pw. Nawiedzenia Najświętszej Panny Marii

Powstał w latach 1731-35 z fundacji cystersów z pobliskiego Przemętu. Zbudowany z cegieł i nieotynkowany kościół został wzniesiony na planie krzyża łacińskiego. Na przedłużeniu zwróconego w stronę południową prezbiterium znajduje się owalna kaplica Męki Pańskiej; przy nawie niska wieża. Nad skrzyżowaniem naw wznosi się wieżyczka na sygnaturkę zwieńczona hełmem z latarnią. Centralną część kościoła kryje sklepienie kopulaste, w ramionach krzyża i kaplicy znajdują się sklepienia żaglaste. W kaplicy zachowała się polichromia przedstawiająca sceny pasyjne z poł. XVIII w., odnowiona około 1960 r.

W polu głównym nowego ołtarza głównego znajduje się, otoczona adoracją wiernych, gotycka figura Matki Boskiej z Dzieciątkiem z 2. poł. XV w. W 2005 r. została ona ozdobiona koronami papieskimi. Dwa barokowe ołtarze w ramionach transeptu zachowały się z okresu budowy świątyni. Mniej więcej z tego samego czasu pochodzą barokowe stalle i łącząca się z nimi balustrada oraz rokokowa ambona. W zachodnim ramieniu transeptu stoi wczesnobarokowy ołtarzyk z około 1630 r.

444





445





Church of the Visitation of the Virgin Mary

Unplastered and built of bricks between 1731-35 by the Cistercian monks from nearby Przemęt on the plan of the Latin cross. At the elongation of the presbytery, which faces south, there is an oval chapel of the Passion; next to the nave there is a low tower. Over the intersection of the naves there is a tower for the bell covered with a dome with cupola. The central part of the church is covered with a dome vault, the arms of the cross and the chapel are covered with canopy vaults. The chapel features a polychrome depicting scenes of the Passion from the mid 18th c., renovated around 1960.

The main section of the new main altar features the Gothic figure of the Mother of God with Child from the second half of the 15th c. In 2005 it was decorated with papal crowns. Two Baroque altars in the arms of the transept have remained from the time of the church construction. The Baroque stalls and the balustrade and rococo pulpit come from about the same period. In the western arm of the transept there is an early-Baroque altar from about 1630.



447



448

WINNA GÓRA

Wieś w powiecie średzkim, położona około 3 km na zachód od Miostława.

A village in the region of Środa, about 3 km west of Miostław.



449

450





451

452

Kościół pw. św. Michała Archanioła

Jednonawowy kościół powstał w 1766 r. z fundacji biskupa Teodora Czartoryskiego. W 1912 r. rozbudowano go wg planów Stanisława Boreckiego, dostawiając obszerny transept i prezbiterium, utrzymane w duchu neobaroku. Wnętrza świątyni przykrywa strop. W rokokowym ołtarzu głównym z końca XVIII w. znajduje się obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem z 2. poł. XVI w., w srebrnej sukience z poł. XVIII stulecia. W transepcie wiszą dwa obrazy namalowane w latach 1810-18 przez Jana Gładysza na zamówienie gen. Jana Henryka Dąbrowskiego, *Cud św. Kazimierza* i *Cud św. Kingi*.

Do zachodniej ściany nawy przylega sześcioboczna kaplica grobowa gen. Dąbrowskiego, wybudowana w 1863 r. staraniem Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, wg projektu Seweryna Mielżyńskiego. Stoi w niej neoklasycyzyzujący grobowiec generała, wzorowany na rzymskim sarkofagu Scypiona Afrykańskiego. Polichromie kaplicy wykonał w 1918 r. Stanisław Smogulecki.

Church of St. Michael the Archangel

A single-nave church built in 1766 by Bishop Teodor Czartoryski. In 1912 it was expanded to the plans of Stanisław Borecki – a large transept and a presbytery, both in the neo-Baroque style, were added. The interior of the church is covered with a ceiling. The rococo main altar from the end of the 18th c. features the icon of the Mother of God with Child from the second half of the 16th c., in a silver dress from the mid 18th c. In the transept there are two paintings painted between 1810-18 by Jan Gładysz, commissioned by General Jan Henryk Dąbrowski – *the Miracle of St. Casimir* and *the Miracle of St. Kinga*.

A hexagonal tomb chapel for General Dąbrowski, built in 1863 at the initiative of the Poznań Society of Friends of Science and Arts to the design of Seweryn Mielżyński, adjoins the western side of the nave. It features the neo-classicist tomb of the general, modelled on the Roman sarcophagus of Scipio the African. The polychrome of the chapel was crafted by Stanisław Smogulecki in 1918.



WŁOSZAKOWICE

Wieś gminna w powiecie leszczyńskim, położona około 17 km na północny zachód od Leszna.

A village in the region of Leszno, about 17 km northwest of Leszno.



453

Kościół pw. Świętej Trójcy

Wybudowany w latach 1640-43 z fundacji Krzysztofa Opalińskiego, wojewody poznańskiego, być może wg projektu Krzysztofa Bonadury Starszego. Jest budowlą jednonawową z węższym prezbiterium i dwoma wieżami, wyraźnie wysuniętymi przed lico fasady. Dwie kwadratowe kaplice przy nawie tworzą rodzaj transeptu; do kaplicy południowej przylega zakrystia z lożą na piętrze. Wnętrza przykrywają sklepienia kolebkowe z lunetami, ozdobione polichromią z lat 1960-62.

Wczesnobarokowy ołtarz główny z 1643 r. zaprojektował krakowski rzeźbiarz Sebastian Sala. W lewym ołtarzu bocznym przy tęczy, za zasuwą, znajduje się XVII-wieczny obraz Matki Boskiej Częstochowskiej, w srebrnej sukience i koronie z 1695 r. Barokowe wyposażenie tworzą ponadto: trzy inne ołtarze boczne, ambona, chrzcielnica i konfesjonał. Świątynię otacza stary mur z barokową bramką.

St. Trinity Church

Built between 1640-43 by Krzysztof Opaliński, the voivod of Poznań, perhaps to the design of Krzysztof Bonadura the Elder, it is a single-nave building with a narrower presbytery and two towers, which have been clearly moved to the front of the façade. Two square chapels by the nave form a kind of transept; in the south the chapel adjoins a sacristy with a loge on the upper floor. The interiors are covered with cradle vaults with lunettes, decorated with polychrome dating back to 1960-62.

The early-Baroque main altar from 1643 was designed by Sebastian Sala, a sculptor from Cracow. The left side altar by the rainbow, behind the cover, features the 17th c. icon of the Mother of God of Częstochowa, in a silver dress and a crown from 1695. The Baroque furnishings include three other side altars, a pulpit, baptismal font and confessional box. The church is surrounded by an old wall with a Baroque gate.





* WITAJ * KRZYŻU * NADZIEJO * JEDYNA *



455



456



457



WOLSZTYN

Miasto powiatowe położone około 80 km na południowy zachód od Poznania. Kościół znajduje się niedaleko Rynku, przy ul. Kościelnej.

A town about 80 km southwest of Poznań. The church is located close to the Old Market, in Kościelna Street.



458



459

Kościół pw. Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej

Wzniesiony w latach 1767-79, prawdopodobnie wg projektu Antoniego Hoene. Zniszczoną pożarem wieżę odbudowano w 1831 r. Częściowej przebudowy kościoła dokonano w 1925 r. wg projektu Stefana Cybichowskiego; wtedy m.in. powstała przylegająca do prezbiterium obszerna zakrystia.

Świątynia jest trójnawową budowlą halową, ze zwieńczoną obeliskiem wieżą w fasadzie. Na przedłużeniu naw bocznych, po bokach prezbiterium, znajdują się dwie kaplice. Sklepienie żaglaste wnętrza ozdabia polichromia, pierwotnie rokokowa z 1778 r., później kilkakrotnie przemalowywana. Dekoracje stiukowe wykonał prawdopodobnie warsztat Augustyna Schöpsa. Wyposażenie – o motywach rokokowych i w stylu Ludwika XVI – pochodzi z lat 1780-87; m.in. sześć ołtarzy, w głównym obraz Matki Boskiej Niepokalanej w barokowej sukience srebrnej, ambona z rzeźbą Chrystusa Króla na baldachimie i chrzcielnica z rzeźbioną sceną chrztu Chrystusa.

Przy kościele stoi późnobarokowa dzwonnica z końca XVIII w.







460



461

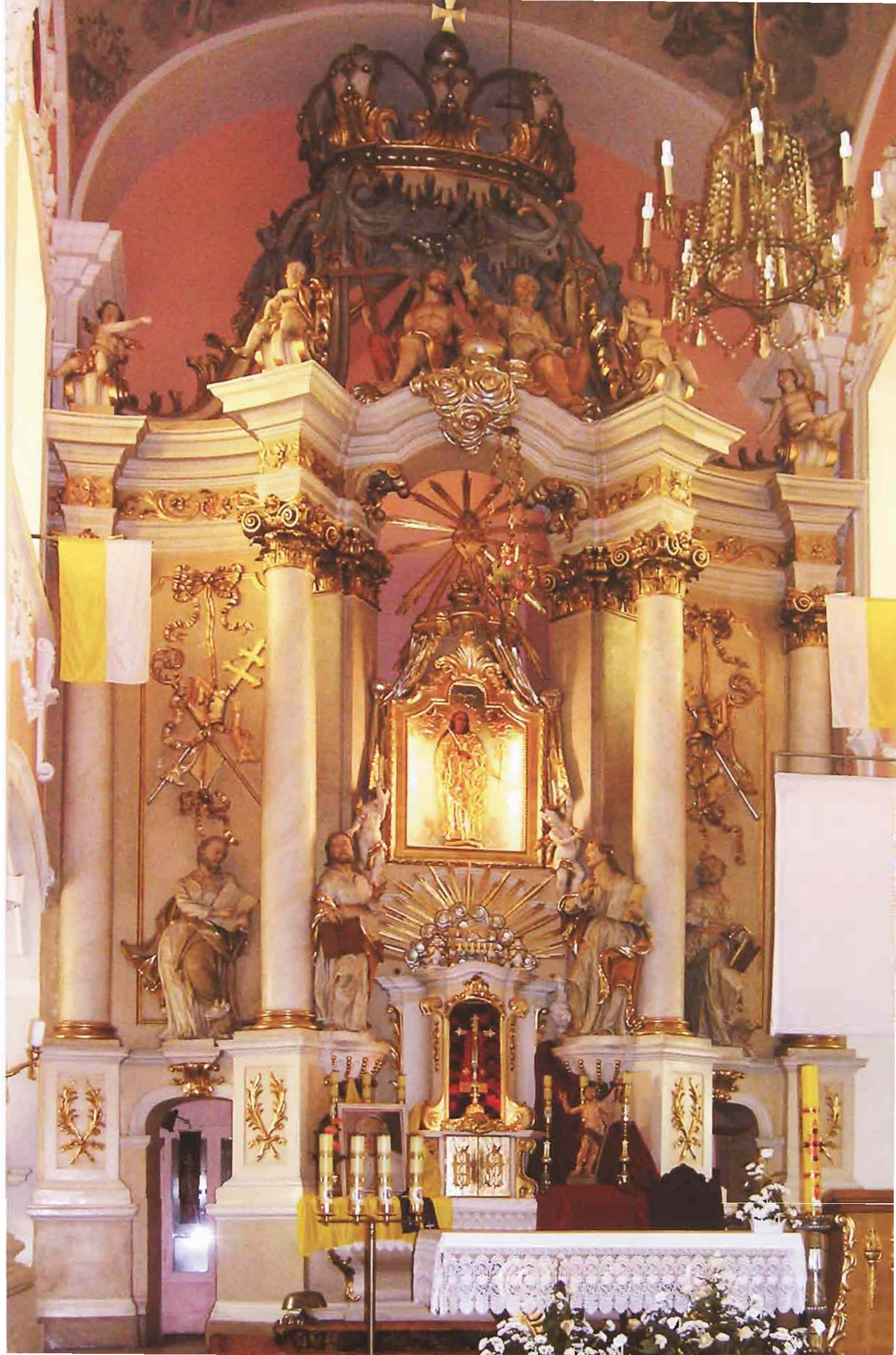
Church of the Virgin Mary Immaculately Conceived

Built between 1767-79, probably to the design of Antoni Hoene. The tower, destroyed by fire, was rebuilt in 1831. The church was partly reconstructed in 1925 to the design of Stefan Cybichowski, when a large sacristy adjoining the presbytery was added.

The church is a three-nave hall building with a tower crowned with an obelisk in the façade. At the elongation of the aisles, on the sides of the presbytery, there are two chapels. The canopy vault of the interior is decorated with a polychrome, originally rococo in style from 1778, later repainted several times. The stuccoes were probably made in the studio of Augstyn Schöps. The furnishings with rococo motifs and in the style of Luis XVI, date back to 1780-87 and include, e.g. six altars with the icon of the Immaculate Mother of God in a Baroque silver dress in the main altar, the pulpit with the sculpture of Christ the King on a canopy and a baptismal font with a sculpted scene of Christ's baptism.

Next to the church there is a late-Baroque belfry from the end of the 18th c.





WOŹNIKI

Wieś w powiecie grodziskim, położona około 7 km na północny wschód od Grodziska Wielkopolskiego. Kościół znajduje się w lesie na północ od wsi, na wzniesieniu zwanym Wyrwał.

A village in the region of Grodzisk Wielkopolski, about 7 km northeast of Grodzisk Wielkopolski. The church can be found in the forest, north of the village, on a hill known as Wyrwał.



463



464

Kościół pw. św. Franciszka

Świątynia wchodzi w skład zabudowań klasztoru reformatów, ufundowanego w 1660 r. Wybudowano ją w latach 1706-23 wg projektu Jana Catenazziego. Po likwidacji klasztoru w 1836 r. położone na odludziu budynki powoli niszczały. Dzieło odbudowy podjęto dopiero w 1975 r.; trzy lata później do Woźnik powrócili franciszkanie. Restaurację kościoła zakończono w 1992 r.

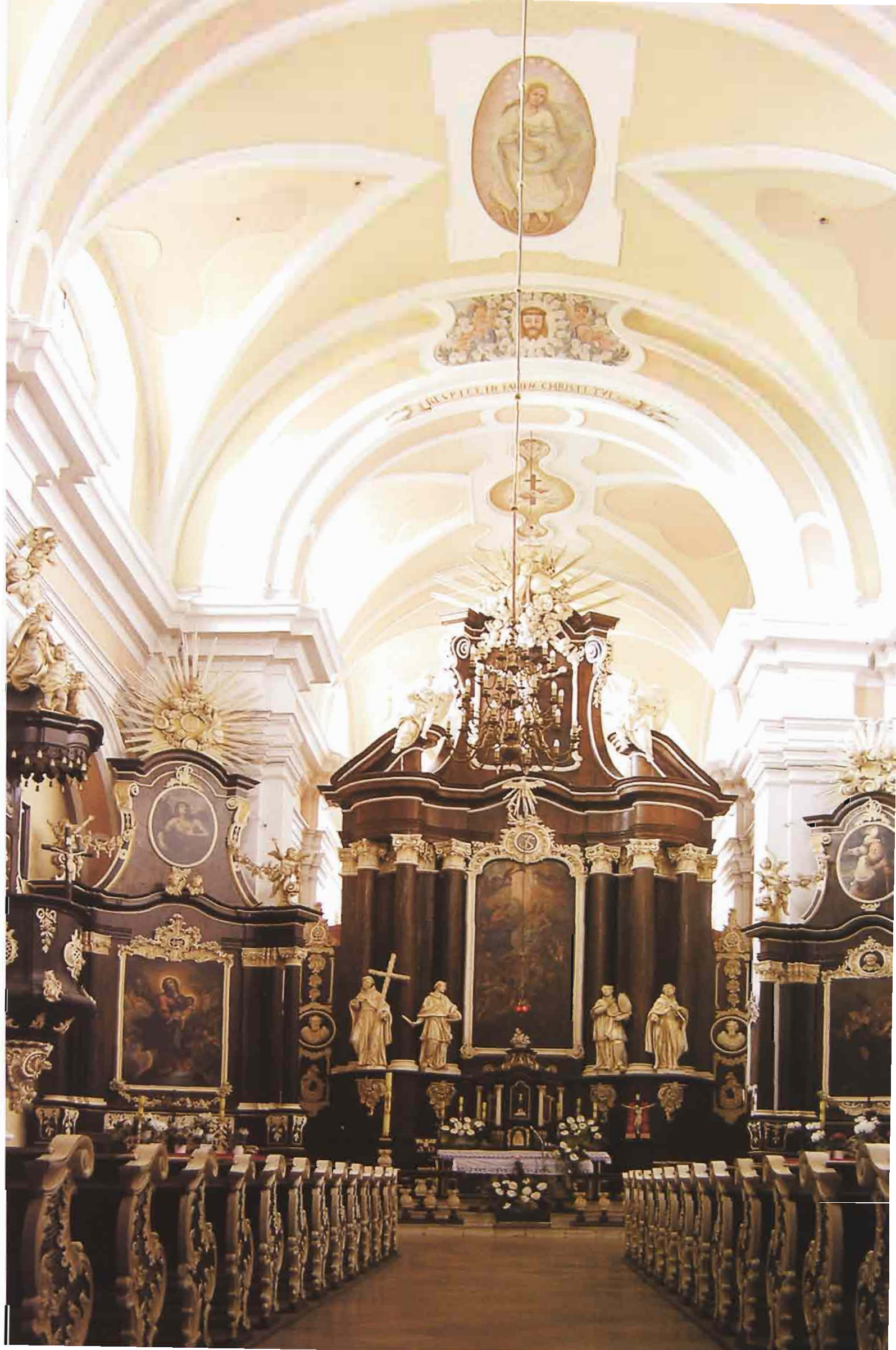
Świątynia jest budowlą jednonawową, z nieco węższym prezbiterium. Wnętrze przykrywa sklepienie kolebkowe z lunetami. Jednolite rokokowe wyposażenie wnętrza – m.in. siedem ołtarzy, stalle, ambona, konfesjonały i ławki – wykonane zostało przez snycerzy zakonnych Tomasa Mielnarskiego i Adama Sikorskiego około 1775 r.

Church of St. Francis

The church is a part of the former monastic buildings of the Reformati monks, founded in 1660. Built between 1706-23 to the design of Giovanni Catenazzi. After the dissolution of the monastery in 1836, the buildings situated in a deserted place were gradually falling into ruin. The reconstruction was started as late as 1975; three years later the Franciscan Friars returned to Woźniki. The restoration was completed in 1992.

The church is a single-nave building, with a slightly narrower presbytery. The interiors are covered with a cradle vault with lunettes. The rococo furnishings, e.g. seven altars, stalls, a pulpit, confessional boxes and the pews, were made by monastic woodcarvers, Tomasz Mielnarski and Adam Sikorski, in about 1775.





WRONKI

Miasto w powiecie szamotulskim, położone około 20 km na północny zachód od Szamotuł. Kościół znajduje się w centrum miasta, dojście z Rynku ul. Klasztorną.

A town in the region of Szamotuły, about 20 km northwest of Szamotuły. The church is located in the town centre, and can be accessed from the Old Market via Klasztorna Street.



466

Kościół pw. Zwiastowania Najświętszej Marii Panny

Wybudowany został w końcu XVII w. wg projektu Krzysztofa Bonadury Starszego dla dominikanów, których klasztor powstał we Wrónkach już w 1279 r. Dom zakonny dominikanów zlikwidowali Prusacy w 1838 r. Trzydzieści lat później do Wronek przybyli reformaci, którzy przeprowadzili gruntowny remont świątyni i wybudowali nowy klasztor. Od 1925 r. jego gospodarzami są franciszkanie.

Kościół jest budynkiem jednonawowym, wzniesionym na planie krzyża. Półkoliście zamknięte prezbiterium i ramiona transeptu przykryte są – podobnie jak nawa – sklepieniami kolebkowymi z lunetami; na skrzyżowaniu naw znajduje się sklepienie kolebkowo-krzyżowe. Polichromię wnętrza wykonał w 1951 r. Marian Schwartz z pobliskiego Obrzycka. Nowe wyposażenie powstało w latach po II wojnie światowej.

467



Church of the Annunciation of the Virgin Mary

Built at the end of the 17th c. to the design of Krzysztof Bonadura the Elder for the Dominican monks, whose monastery was built in Wronki as early as 1279. The monastic house of the Dominicans was dissolved by the Prussians in 1838. Thirty years later Reformati monks came to Wronki; they completely repaired the church and built a new monastery. Since 1925 the church and monastery have been in the care of the Franciscan Friars.

The church is a single-nave building, built on the plan of a cross. A semi-circularly closed presbytery, the arms of the transept and the nave are covered with cradle vaults with lunettes; at the intersection of the naves there is a cradle-cross vault. The polychrome of the interior was made in 1951 by Marian Schwartz from nearby Obrzycko. The new furnishings were made in the years following the Second World War.



WYSOKA

Miasto w powiecie pilskim, położone około 23 km na północny wschód od Pili. Kościół znajduje się przy ul. Kościelnej.

A town in the region of Piła, about 23 km northeast of Piła. The church is located in Kościelna Street.



468

Kościół pw. Najświętszej Marii Panny Różańcowej

Budowę świątyni – przeznaczonej dla sprowadzonych do Wysokiej w 1695 r. kanoników regularnych – rozpoczęto w 1707 r., główne prace budowlane zakończono do 1715 r. Jego fundatorką była Apolinara z Tuczyńskich Smogulecka, właścicielka miasta. Klasztor zlikwidowano w 1785 r. W latach 1799-1802 przeprowadzono gruntowną przebudowę kościoła. Chór muzyczny wzniesiono w latach 1926-1939.

Kościół jest budowlą trójnawową z wydłużonym prezbiterium, za którym usytuowana jest zakrystia. W narożach fasady znajdują się dwie niewysokie wieżyczki. Wnętrze przykryte są sklepieniami żaglastymi. Barokowe wyposażenie – m.in. ołtarze, ambona i chrzcielnica – pochodzi sprzed 1729 r. W ołtarzu głównym znajduje się obraz Matki Boskiej Śnieżnej z I. poł. XVII w., w srebrnej sukience.

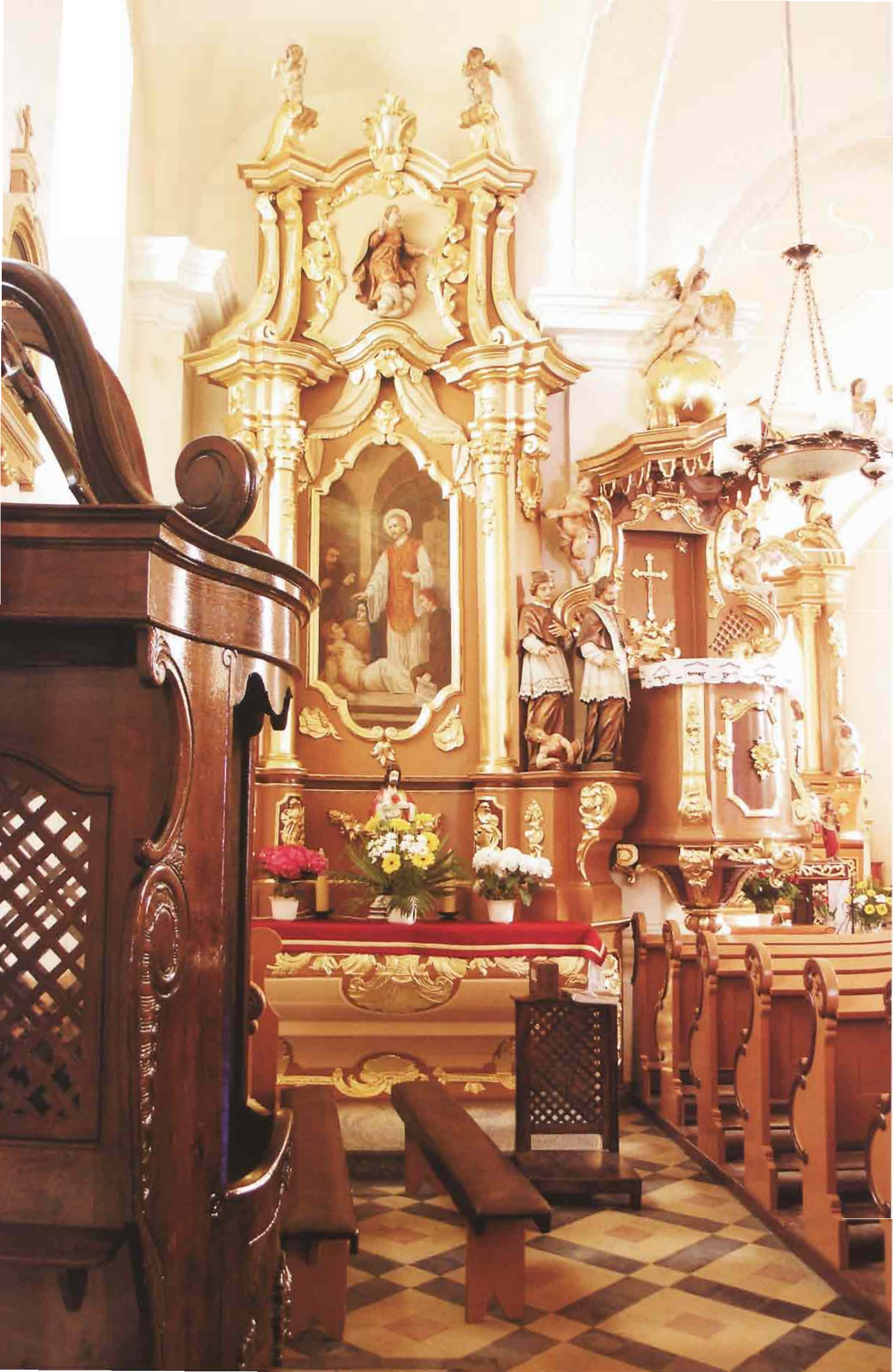
Church of the Most Holy Virgin Mary of the Rosary

Construction of the church, which was intended for the Canons Regular who were brought to Wysoka in 1695, was started in 1707, the main construction work was completed by 1715. The church was founded by Apolinara Smogulecka née Tuczyńska, the town owner. The monastery was dissolved in 1785. Between 1799-1802 the church was completely reconstructed and renovated. The choir was built between 1926-39.

The church is a three-nave building with an elongated presbytery, with a sacristy behind it. In the corners of the façade there are two low towers. The interiors are covered with canopy vaults. The Baroque furnishings, e.g. altars, pulpit and baptismal font, date back to a period before 1729. The main altar features the icon of the Mother of God of Snow from the first half of the 17th c. in a silver dress.









471



472



326/327

ZAGÓRÓW

Miasto w powiecie słupckim, położone około 13 km na południe od Słupcy. Kościół znajduje się przy ul. Kościelnej.

A town in the region of Słupca, about 13 km south of Słupca. The church is located in Kościelna Street.



473



Kościół pw. św. Piotra i Pawła

Wybudowany w latach 1740-60; przy jego budowie wykorzystano mury gotyckiej świątyni z XV w. Jest budowlą jednonawową, z prostokątnym prezbiterium i wieżą zwieńczoną stożkowym hełmem od strony zachodniej. Po bokach nawy znajdują się dwie kaplice tworzące pseudotransept, przy nich mniejsze kapliczki połączone przejściami. Kaplica północna jest starsza od obecnej świątyni – została wybudowana w 1686 r. Nawa i prezbiterium przykryte są sklepieniami kolebkowymi, kaplicę północną kryje półkopia, południową – sklepienie kolebkowe z lunetami. Barokowe i rokokowe wyposażenie wnętrza – m.in. ołtarze i ambona – pochodzi głównie z XVIII w. W ołtarzu głównym, za zasuwą, znajduje się słynący łaskami obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem z około poł. XVII w., w srebrnej sukience z 1726 r.

474



Church of St. Peter and St. Paul

Built between 1740-60; the walls of the 15th c. Gothic church were used. It is a single-nave building, with a rectangular presbytery and a tower crowned with a conical cupola on the western side. On the sides of the nave there are two chapels, which form a false transept, with smaller chapels near them, connected with passages; the northern chapel is older than the present day church – it was built in 1686. The nave and the presbytery are covered with cradle vaults, the northern chapel is covered with a semi-dome, the southern chapel – with a cradle vault with lunettes. The Baroque and rococo furnishings, e.g. altars and the pulpit, date back to the 18th c. The main altar, behind a cover, features the icon of the Mother of God with Child from about the mid 17th c., in a silver dress from 1726, which is known for its graces.



475

476

ZBASZYŃ

Miasto w powiecie nowotomyskim, położone około 15 km na południowy zachód od Nowego Tomysła.

Kościół znajduje się w centrum miasta, przy Rynku.

A town in the region of Nowy Tomysł, about 15 km southwest of Nowy Tomysł. The church is located in the town centre, by the Market.



477

Kościół pw. Najświętszej Marii Panny Wniebowziętej

Wybudowany w latach 1757-96 wg projektu wykonanego przez Karola Marcina Frantza dla wojewody poznańskiego Stefana Garczyńskiego, właściciela miasta. Zniszczone pożarem w 1850 r. dachy i hełmy wież odbudowano w uproszczonej formie.

Kościół wzniesiono na planie prostokąta; do szerokiej nawy o kształcie wydłużonego ośmioboku przylega od południa krótkie, kwadratowe prezbiterium, po którego bokach znajdują się zakrystia i kaplica z lożami na piętrze. W fasadzie dwie wieże zwieńczone hełmami z prześwitami. Prezbiterium i nawa przykryte są sklepieniami żaglastymi. Polichromię wnętrza wykonał w 1957 r. Teodor Szukała.

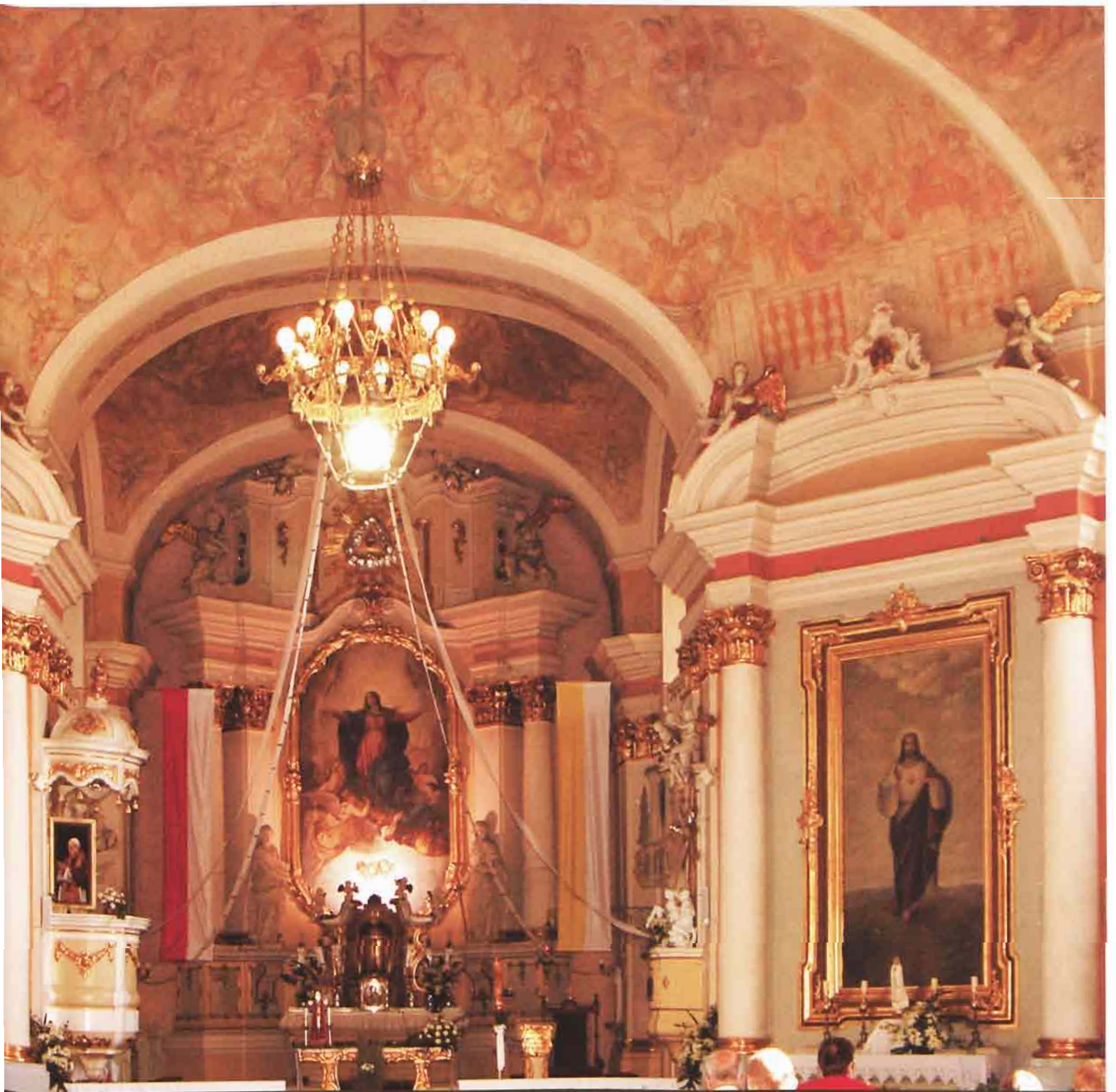
Jednolite rokokowe wyposażenie – m.in. pięć ołtarzy, ambona i odpowiadająca jej chrzcielnica – pochodzi z końca XVIII w. Uwagę zwracają dwa barokowo-klasycystyczne nagrobki wojewody Stefana Garczyńskiego, zmarłego w 1755 r., i jego żony Zofii z Tuchółków, wystawione przez ich syna Edwarda około 1780-90 r.

478





479







481



482

Church of the Most Holy Virgin Mary Assumed into Heaven

Built between 1757-96 to the design of Karol Marcin Frantz for Stefan Garczyński, the voivod of Poznań. The roofs and cupolas of the spires destroyed by fire in 1850 were rebuilt in a simplified form.

The church was built on the plan of a rectangle. The wide nave in the shape of an elongated octagon adjoins a short, square presbytery in the south, on the sides of which there are a sacristy and a chapel with loges on the upper floor. The façade features two spires crowned with cupolas, with spans. The presbytery and the nave are covered with canopy vaults. The polychrome was made by Teodor Szukała in 1957.

The rococo furnishings, e.g. five altars, pulpit and baptismal font, come from the end of the 18th c. Visitors' attention is drawn to the two Baroque-classicistic tombstones of voivod Stefan Garczyński (d. 1755) and his wife Zofia née Tuchołek, commissioned by their son Edward in 1780-90.

ZDUNY

Miasto w powiecie krotoszyńskim, położone około 8 km na południowy zachód od Krotoszyna. Kościół znajduje się w zachodniej części miasta, przy ul. Kobylińskiej.

A town in the region of Krotoszyn, about 8 km southwest of Krotoszyn. The church is located in the western part of the town, in Kobylińska Street.



483

Kościół pw. św. Jana Chrzciciela

Wzniesiony w 1719 r. staraniem proboszcza Antoniego Baczewskiego. W 1733 r. dobudowano kaplicę pw. Opatrzności Bożej. Jest budynkiem jednonawowym z nieco węższym i niższym prezbiterium, zwróconym w kierunku zachodnim. Od wschodu przylega do nawy wieża zwieńczona hełmem z dwoma prześwitami. Po stronie wschodniej znajduje się kaplica Opatrzności Bożej, o długości równej nawie. Nawa przykryta jest sufitem z fasetą, prezbiterium i kaplica – sklepieniami kolebkowymi z lunetami. Sklepienia prezbiterium i kaplicy zdobi rokokowa dekoracja stiukowa.

Barokowe i rokokowe wyposażenie wnętrza – m.in. pięć ołtarzy, ambona i odpowiadająca jej chrzcielnica – pochodzi z XVIII w. W murze otaczającym kościół znajduje się kapliczka z barokową rzeźbą św. Jana Nepomucena.

Church of St. John the Baptist

Built in 1719 at the initiative of parish priest Antoni Baczewski. In 1733 the Chapel of Divine Providence was added. The church is a single-nave building with a slightly narrower and lower presbytery facing west. In the east the nave adjoins a spire crowned with a cupola and with two spans. In the eastern side there is the Chapel of Divine Providence, in length equal to the nave. The nave is covered with a ceiling with facette, the presbytery and the chapel are covered with cradle vaults with lunettes. The vaults of the presbytery and the chapel are decorated with rococo stuccoes.

The Baroque and rococo furnishings, e.g. five altars, pulpit and baptismal font, come from the 18th c. The wall surrounding the church features a shrine with a Baroque sculpture of St. John Nepomucene.

484





485



486



ZŁOTÓW

Miasto powiatowe położone około 130 km na północny wschód od Poznania. Kościół znajduje się przy ul. Grudzińskich.

A town located some 130 km northeast of Poznań. The church is located in Grudzińskich Street.



487

Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny

Wybudowany w latach 1661-64 z fundacji Andrzeja Karola Grudzińskiego, wojewody kaliskiego, właściciela miasta. Plany świątyni wykonał być może Krzysztof Bonadura Starszy.

Kościół jest budowlą jednonawową z węższym i niższym prezbiterium. Przy nawie znajdują się dwie kaplice. Sklepienia kolebkowe z lunetami w prezbiterium i zakrystii ozdobione są sztukateriami. Kaplice przykrywają kopułki z latarniami. Ściany świątyni pokryte są malowidłami i ornamentami wykonanymi techniką sgraffito w latach sześćdziesiątych XX w. przez Annę i Leonarda Torwirtów. Cenne barokowe wyposażenie, m.in. pięć ołtarzy, ambona i chrzcielnica. Na belce tęczowej grupa Ukrzyżowania. W ołtarzu głównym znajduje się obraz Koronacji Najświętszej Marii Panny, wykonany w 1666 r. przez malarza gdańskiego Pawła Hacka.

Church of the Assumption of the Virgin Mary

Built between 1661-64 by Andrzej Karol Grudziński, the voivod of Kalisz, the town owner, probably to the design of Krzysztof Bonadura the Elder.

The church is a single-nave building with a narrower and lower presbytery. Next to the nave there are two chapels. The cradle vaults with lunettes in the presbytery and sacristy are decorated with stuccowork. The chapels are covered with domes with cupolas. The walls of the church are covered with paintings and ornaments made in the sgraffito technique in the 1960s by Anna and Leonard Torwirt. The valuable Baroque furnishings include, e.g. five altars, a pulpit and a baptismal font. On the rainbow beam – a painting of the Crucifixion. The main altar features the icon of the Coronation of the Virgin Mary, made in 1666 by Paweł Hack, a painter from Gdańsk.







WY ZOBILI JE
MIECZ IAWIŁA
KICHOAS JĘC
SIĘ DWI
BUZE



ŻERKÓW

Miasto w powiecie jarocińskim, położone około 11 km na północ od Jarocina. Kościół znajduje się na wzniesieniu przy ul. Kościelnej.

A town in the region of Jarocin, about 11 km north of Jarocin. The church is located on a hill in Kościelna Street.



491



492



Kościół pw. św. Stanisława

Wybudowany w latach 1717-18 z fundacji Macieja Radomickiego, wojewody inowrocławskiego, właściciela miasta. Plany budowy opracował prawdopodobnie Jan Catenazzi.

Kościół jest budowlą jednonawową z prezbiterium o równej szerokości z nawą, zamkniętym półkolistą absydą. Do nawy od strony północnej przylega renesansowa, ośmioboczna kaplica Matki Boskiej, wzniesiona w latach 1600-10 przez Roszkowskich, ówczesnych właścicieli Żerkowa. Nawa przykryta jest sklepieniem kolebkowym z lunetami, prezbiterium – spłaszczoną kopułą na żagielkach. Świątynię zdobi późnobarokowa dekoracja stiukowa z około 1718 r. W prezbiterium zachowała się polichromia z początku XVIII w., wykonana przez Adama Swacha. Barokowe i rokokowe wyposażenie wnętrza – m.in. cztery ołtarze i ambona – pochodzą z czasu budowy kościoła. W kaplicy znajdują się dwa wczesnobarokowe nagrobki braci Roszkowskich, Jana (1575-1613) i Andrzeja (1567-1615), z leżącymi postaciami zmarłych.



493

St. Stanislaus' Church

Built between 1717-18 by Maciej Radomicki, the voivod of Inowrocław, the town owner, probably to the design of Giovanni Catenazzi.

The church is a single-nave building with a presbytery of the same width as the nave, closed with a semi-circular apse. In the north the nave adjoins a Renaissance octagonal chapel of the Mother of God, built between 1600-10 by the Roszkowski family, then owners of Żerków. The nave is covered with a cradle vault with lunettes, the presbytery – a truncated dome on canopies. The church is decorated with late-Baroque stuccoes from about 1718. In the presbytery there is polychrome from the beginning of the 18th c., made by Adam Swach. The Baroque and rococo furnishings, including four altars and the pulpit, date back to the times of the church construction. The chapel features two early-Baroque tombstones of the Roszkowski brothers – Jan (1575-1613) and Andrzej (1567-1615), with the lying figures of the deceased.



494



ŻYTOWIECKO

Wieś w powiecie gostyńskim, położona około 5 km na zachód od Krobia.

A village in the region of Gostyń, about 5 km west of Krobia.



495



496

Kościół pw. św. Stanisława Biskupa

Zbudowany w latach 1773-77 z fundacji Maksymiliana Mielżyńskiego, pisarza wielkiego koronnego, właściciela wsi. Jest trójnawowym budynkiem halowym, wzniesionym na planie prostokąta, z wieżą zwieńczoną hełmem z latarnią w fasadzie. Przy prezbiterium, na przedłużeniu naw bocznych, znajdują się zakrystia i loża kolatorska, a nad nimi empory otwarte arkadami na kościół. Środkowe przęsło nawy głównej przykryte jest sklepieniem kopulastym, pozostałe przęsła, nawy boczne i prezbiterium – sklepieniami żaglastymi. Zdobiąca je polichromia z 1956 r. jest dziełem Józefa i Łucji Ożminów.

Jednolite późnobarokowe wyposażenie wnętrza pochodzi z około 1780 r. W ozdobionym bogatą dekoracją rzeźbiarską ołtarzu głównym, za zasuwą, znajduje się obraz Matki Boskiej Bolesnej w sukience srebrnej z XVIII w. Ponadto: dwa ołtarze boczne, ambona w kształcie łodzi Piotrowej, z aniołami wyciągającymi sieć pełną ryb, oraz odpowiadająca jej chrzcielnica. Kościół otacza mur z końca XVIII w. z trzema bramkami.

Church of St. Stanislaus the Bishop

Built between 1773-77 by Maksymilian Mielżyński, the *notarius magnus*, the village owner. It is a three-nave hall building, built on the plan of a rectangle, with a tower crowned with a spire with a cupola in the façade. Next to the presbytery, at the elongation of the aisles, there is a sacristy and the donator's loge, and above them – choirs open with arcades to the church. The central span of the main nave is covered with a dome vault, the other spans, aisles and the presbytery – with canopy vaults. The polychrome that decorates them dates back to 1956 and was made by Józef and Łucja Ożmin.

The late-Baroque furnishings come from about 1780. The main altar, richly decorated with sculptures, behind the cover, features the icon of the Mother of God in Pain in a silver dress from the 18th c. The furnishings also include two side altars, a pulpit in the shape of Peter's boat with angels drawing a net full of fish, and the baptismal font. The church is surrounded by a wall from the end of the 18th c. with three gates.

497





498







Indeks

BIECHOWO

- Kościół pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny; str. 14-17, fot. 001-010
- 003 obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem (ok. 1460 r.) w ołtarzu głównym
 - 005 port trumienny Franciszka Kowalewskiego (1. poł. XVIII w.)
 - 006 ambona (2. poł. XVIII w.)
 - 010 Bóg Ojciec (2. poł. XVIII w.) – fragment ołtarza głównego

BIENISZEW

- Kościół pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny; str. 18-21, fot. 011-017
- 012 ołtarz główny (2. poł. XVIII w., zrekonstruowany po 1945 r.)
 - 013-015 fragmenty ołtarza głównego
 - 016-017 dawna kaplica Świętego Krzyża z polichromią Jana Jerzego Petri (2. poł. XVIII w.)

BOREK WIELKOPOLSKI

- Kościół pw. Pocieszenia Najświętszej Marii Panny; str. 22-25, fot. 018-025
- 021 ołtarz główny (ok. 1718-20 r.) z obrazem Matki Boskiej Pocieszenia (3. ćw. XVI w.)
 - 022 nawa poprzeczna, w głębi kaplica św. Józefa
 - 023 dekoracja stiukowa (4. ćw. XVIII w.) na sklepieniu nawy głównej
 - 024 fragment ołtarza głównego

BORZĘCICZKI

- Kościół pw. św. Marcina; str. 26-27, fot. 026-030
- 027 ołtarz główny (ok. poł. XVIII w.)
 - 028 późnorenesansowa płyta nagrobna nieznaney kobiety (pocz. XVII w.)
 - 030 późnorenesansowa płyta nagrobna Marcina Sulimowskiego (pocz. XVII w.)

BRDÓW

- Kościół pw. św. Wojciecha Biskupa i Męczennika; str. 28-31, fot. 031-035
- 032 prezbiterium, w ołtarzu głównym obraz Matki Boskiej Zwycięskiej (pocz. XV w.), w sukience srebrnej (ok. poł. XVII w.)
 - 034 kopuła kaplicy św. Piotra

BRUDZEW

- Kaplica pw. Świętego Ducha; str. 32-33, fot. 036-039
- 037-039 fragmenty ołtarza głównego (poł. XVII w.)

CHOBIENICE

- Kościół pw. św. Piotra w Okowach; str. 34-35, fot. 040-043
- 042 ambona (ok. 1780 r.)

CHOCZ

- Kościół pw. św. Michała Archanioła; str. 36-39, fot. 044-050
- 046-047 obrazy w ołtarzach bocznych (poł. XVIII w.)
 - 048 ołtarz główny (poł. XVIII w.)
 - 049 ambona (poł. XVIII w.)
 - 050 antepedium ołtarza głównego ze sceną Oplakiwania Chrystusa (poł. XVIII w.)

CHODZIEŻ

- Kościół pw. św. Floriana; str. 40-43, fot. 051-056
- 052 obraz Matki Boskiej Śnieżnej (1. poł. XVII w.) w ołtarzu w kaplicy
 - 053 ołtarz (2. poł. XVIII w.) w kaplicy Świętej Trójcy
 - 054 prezbiterium i ołtarz główny (4. ćw. XVIII w.)
 - 055 widok na kaplicę Świętej Trójcy

CIĄŻEŃ

- Kościół pw. św. Jana Chrzciciela, str. 44-45, fot. 057-059

CIESZYN

- Kościół św. Michała Apostoła; str. 46-47, fot. 060-064
- 061 fragment ołtarza głównego (1657 r.) z obrazem św. Michała Archanioła (1661 r.)

DOBRÓW

- Kościół pw. Świętej Trójcy; str. 48-49, fot. 065-069
- 069 obraz przedstawiający bl. Bogumiła i 16 scen z jego życia (1660 r.)

GLUCHOWO

- Kościół pw. św. Katarzyny; str. 50-51, fot. 070-074
- 072 Męczeństwo św. Apolonii - późnogotycka płaskorzeźba (pocz. XVI w.) w lewym ołtarzu bocznym
 - 073 późnogotycka figurka św. Katarzyny (1. poł. XVI w.)

GNIEZNO

- Kościół pw. św. Jerzego, str. 52-53, fot. 075-077

GOŁANICE

- Kościół pw. śś. Apostołów Piotra i Pawła, str. 54-55, fot. 078-081



Index

BIECHOWO

- Church of the Birth of the Holy Virgin Mary; pp. 14-17, photos 001-010
- 003 Icon of the Mother of God with Child (about 1460) in the main altar
 - 005 Coffin portrait of Franciszek Kowalewski (1st half of the 18th c.)
 - 006 Pulpit (second half of the 18th c.)
 - 010 God the Father (2nd half of the 18th c.) – a fragment of the main altar

BIENISZEW

- Church of the Birth of the Holy Virgin Mary; pp. 18-21, photos 011-017
- 012 Main altar (2nd half of the 18th c., reconstructed after 1945)
 - 013-015 Fragment of the main altar
 - 016-017 The former chapel of the Holy Cross with the polychrome by Jan Jerzy Petri (2nd half of the 18th c.)

BOREK WIELKOPOLSKI

- Church of the Virgin Mary of Consolation; pp. 22-25, photos 018-025
- 021 Main altar (about 1718-20) with the icon of the Virgin Mary of Consolation (3rd quarter of the 16th c.)
 - 022 Transept with St. Joseph's chapel at the back
 - 023 Stuccowork decoration (4th quarter of the 18th c.) on the vault of the main nave
 - 024 Fragment of the main altar

BORZĘCICZKI

- St. Martin's Church; pp. 26-27, photos 026-030
- 027 Main altar (about mid 18th c.)
 - 028 Late Renaissance tombstone of an unknown woman (beginning of the 17th c.)
 - 030 Late Renaissance tombstone of Marcin Sulimowski (beginning of the 17th c.)

BRDÓW

- Church of St. Adalbert the Bishop and Martyr; pp. 28-31, photos 031-035
- 032 The presbytery, in the main altar the icon of the Mother of God of Victory (beginning of the 15th c.), in a silver dress (about mid 17th c.)
 - 034 The dome of St. Peter's chapel

BRUDZEW

- Chapel of the Holy Spirit; pp. 32-33, photos 036-039
- 037 Fragments of the main altar (mid 17th c.)

CHOBIENICE

- St. Peter's Church in Fetters; pp. 34-35, photos 040-043
- 042 Pulpit (about 1780)

CHOCZ

- Church of St. Michael Archangel; pp. 36-39, photos 044-050
- 046-047 Paintings in the side chapels (mid 18th c.)
 - 048 Main altar (mid 18th c.)
 - 049 Pulpit (mid 18th c.)
 - 050 Antependium of the main altar with the scene of the Bewailing of Christ (mid 18th c.)

CHODZIEŻ

- St. Florian's Church; pp. 40-43, photos 051-056
- 052 Icon of the Virgin Mary of Snow (1st half of the 17th c.) in the altar in the chapel
 - 053 Altar (2nd half of the 18th c.) in the Chapel of St. Trinity
 - 054 Presbytery and main altar (4th quarter of the 18th c.)
 - 055 View of the Chapel of St. Trinity

CIĄŻEŃ

- Church of St. John the Baptist; pp. 44-45, photos 057-059

CIESZYN

- Church of St. Michael the Apostle; pp. 46-47, photos 060-064
- 061 Fragment of the main altar (1657) with the painting of St. Michael the Archangel (1661)

DOBRÓW

- St. Trinity Church; pp. 48-49, photos 065-069
- 069 Painting depicting blessed Bogumił and 16 scenes from his life (1660)

GŁUCHOWO

- St. Catherine's Church; pp. 50-51, photos 070-074
- 072 Martyrdom of St. Apollonia – late Gothic bas-relief (beginning of the 16th c.) in the left side altar
 - 073 Late Gothic figure of St. Catherine (first half of the 16th c.)



080 fragment chrzcielnicy (koniec XVIII w.)

081 prospekt organowy (ok. 1782 r.)

GOŁAŃCZ

Kościół pw. Najświętszej Panny Marii; str. 56-57, fot. 082-084

083 fragment ołtarza głównego (1. ćw. XVIII w.)

GOSTYŃ

Kościół pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny i św. Filipa Neri; str. 58-63, fot. 085-092

086 ołtarz główny (1. poł. XVIII w.)

090 kopuła (1726-28) ozdobiona freskami Jerzego Wilhelma Neunhertza (1746 r.)

GOŚCIESZYN

Kościół pw. św. Stanisława Biskupa; str. 64-65, fot. 093-096

095 fragment ambony (XVIII w.)

096 chrzcielnica (ok. 1930 r.) dłuta Marcina Rożka

GÓRKA KLASZTORNA

Kościół pw. Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej; str. 66-69, fot. 097-102

GRABÓW NAD PROSNĄ

Kościół pw. Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej; str. 70-73, fot. 103-108

107-108 fragmenty ołtarza głównego z obrazem Matki Boskiej adorowanej przez św. Franciszka i Dominika

GRODZISK WIELKOPOLSKI

Kościół pw. Najświętszego Imienia Jezus i Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny; str. 74-75, fot. 109-113

111 obraz Adoracji Imienia Jezus przez świętych i dostojników (ok. 1662 r.) w ołtarzu głównym

112 relikwiarz w ołtarzu bocznym (2. ćw. XVIII w.)

113 prawy ołtarz boczny (2. ćw. XVIII w.) z obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem

IWNO

Kościół pw. Najświętszej Marii Panny Szkaplerznej; str. 76-77, fot. 114-116

115 fragment renesansowego sakramentarium (ok. 1520-30 r.)

KALISZ

Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny; str. 78-81, fot. 117-122

120 obraz Świętej Rodziny (2. poł. XVII w.) w sukienkach srebrnych z 1768 r., w ołtarzu kaplicy Świętej Rodziny

121 późnogotycki poliptyk (ok. 1500 r.) dzieło warsztatu Mistrza z Gościszowic

Kościół pw. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny; str. 82-87, fot. 123-130

125 fragment ołtarza głównego z obrazem Nawiedzenia Najświętszej Panny Marii (XIX w.)

126 późnogotycka Pietà (pocz. XVI w.) w ołtarzu bocznym

127 obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem (1638 r.) w sukience srebrnej (XVII w.) w ołtarzu bocznym

130 prospekt organowy (poł. XVIII w.)

Kościół pw. św. Stanisława i Wojciecha; str. 88-91, fot. 131-137

132 renesansowy portal (1589 r.) w fasadzie kościoła

134 nagrobek prymasa Stanisława Karnkowskiego (1611 r.)

136 obraz *Wniebowstąpienie* (1887 r.) w ołtarzu głównym

137 stiukowa dekoracja sklepienia nawy bocznej (ok. poł. XVIII w.)

Kościół pw. św. Józefa i Piotra z Alkantary; str. 92-95, fot. 138-143

141 fragment ołtarza głównego z obrazem Świętej Rodziny (XIX w.) na zasuwie

142 fragment ołtarza głównego z obrazem Świętej Rodziny (XVII w., silnie przemalowany)

143 ołtarz główny (poł. XVIII w.)

KASZCZOR

Kościół pw. św. Wojciecha; str. 96-97, fot. 144-148

146-147 obrazy z ołtarzy bocznych (3. ćw. XVIII w.)

KĄKOLEWO

Kościół pw. Wszystkich Świętych; str. 98-99, fot. 149-153

151 tablica fundacyjna kościoła

152 obraz *Świętych Obcowanie* (4. ćw. XVIII w.) nad ołtarzem głównym

KŁODAWA

Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny; str. 100-103, fot. 154-160

158 obraz św. Józefa z Dzieciątkiem w ołtarzu bocznym (1748 r.) w sukience srebrnej

159 fragment ołtarza głównego (3. ćw. XVIII w.) z obrazem Matki Boskiej Szkaplerznej w sukience srebrnej

160 stalle (3. ćw. XVIII w.)

KOBYLIN

Kościół pw. Matki Bożej przy Żłóbku; str. 104-107, fot. 161-167

167 ołtarz boczny (2. poł. XVIII w.) z obrazem *Nadanie odpustu Portiunkuli*

św. Franciszkowi

KOŁO

Kościół Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny; str. 108-111, fot. 168-173

170 późnorenesansowa płyta nagrobna Stanisława Ruszkowskiego (zmarłego w 1597 r.)

171 fragment ołtarza głównego (4. ćw. XVIII w.)

KONIN

Kościół pw. św. Marii Magdaleny; str. 112-113, fot. 174-176



GNIEZNO

St. George's Church; pp. 52-53, photos 075-077

GOLANICE

Church of St. Peter and St. Paul, the Apostles; pp. 54-55, photos 078-081
080 Fragment of the baptismal font
081 Organs (about 1782)

GOLAŃCZ

Church of the Most Holy Virgin Mary; pp. 56-57, photos 082-084
083 Fragment of the main altar (1st quarter of the 18th c.)

GOSTYŃ

Church of the Immaculate Conception of the Virgin Mary and St. Philip Neri; pp. 58-63, photos 085-092
086 Main altar (1st half of the 18th c.)
090 Dome (1726-28) decorated with murals by George Wilhelm Neunhertz (1746)

GOŚCIESZYN

Church of St. Stanislaus the Bishop; pp. 64-65, photos 093-096
095 Fragment of the pulpit (18th c.)
096 Baptismal font (about 1930) sculpted by Marcin Rożek

GÓRKA KLASZTORNA

Church of the Virgin Mary of Immaculate Conception; pp. 66-69, photos 097-102

GRABÓW UPON PROSNA

Church of the Most Holy Virgin Mary Immaculately Conceived; pp. 70-73, photos 103-108
107-108 Fragments of the main altar with the icon of the Mother of God adored by St. Francis and St. Dominic

GRODZISK WIELKOPOLSKI

Church of the Most Holy Name of Jesus and the Immaculate Conception of the Virgin Mary; pp. 74-75, photos 109-113
111 Painting of the Adoration of the Name of Jesus by the saints and dignitaries (about 1662) in the main altar
112 Reliquary in the side altar (2nd quarter of the 18th c.)
113 The right side altar (2nd quarter of the 18th c.) with the icon of the Mother of God with Child

IWNO

Church of the Virgin Mary of Scapular; pp. 76-77, photos 114-116
115 Fragment of Renaissance Sacramentarium (about 1520-30)

KALISZ

Church of the Assumption of the Holy Virgin Mary; pp. 78-81, photos 117-122

120 Painting of the Holy Family (2nd half of the 17th c.) in silver dresses from 1768, in the altar of the Chapel of the Holy Family
121 Late Gothic polyptych (about 1500) from the workshop of the Master of Gościszowice

KALISZ

Church of the Visitation of the Virgin Mary; pp. 82-87, photos 123-130
125 Fragment of the main altar with the painting of the Visitation of the Virgin Mary (19th c.)
126 Late Gothic Pietà (beginning of the 16th c.) in the side altar
127 Icon of the Mother of God with Child (1638) in a silver dress (17th c.) in the side chapel
130 Organs (mid 18th c.)

KALISZ

Church of St. Stanislaus and St. Adalbert; pp. 88-91, photos 131-137
132 Renaissance portal (1589) in the church façade
134 Tombstone of Primate Stanisław Karnkowski (1611)
136 *The Ascension* (1887) in the main altar
137 Stuccowork decoration of the aisle vault (about mid 18th c.)

KALISZ

Church of St. Joseph and St. Peter of Alcantra; pp. 92-95, photos 138-143
141 Fragment of the main altar with the painting of the Holy Family (19th c.) on the cover
142 Fragment of the main altar with the painting of the Holy Family (17th c., repainted)
143 Main altar (mid 18th c.)

KASZCZOR

St. Adalbert's Church; pp. 96-97, photos 144-148
146-147 Paintings from the side altars (3rd quarter of the 18th c.)

KĄKOLEWO

Church of All Saints; pp. 98-99, photos 149-153
151 The Church foundation plaque
152 *Community of Saints* (4th quarter of the 18th c.) over the main altar

KŁODAWA

Church of the Assumption of the Virgin Mary; pp. 100-103, photos 154-160
158 Painting of St. Joseph with Child in the side altar (1748) in a silver dress
159 Fragment of the main altar (3rd quarter of the 18th c.) with the icon of the Mother of God of Scapular in a silver dress
160 Stalls (3rd quarter of the 18th c.)

KOBYLIN

Church of the Mother of God by the Manger; pp. 104-107, photos 161-167

KOPASZEWO

Kaplica pw. Matki Boskiej Śnieżnej; str. 114-115, fot. 177-179
179 wota dziękczynne przy ołtarzu głównym

KOŹMIN WIELKOPOLSKI

Kościół pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika; str. 114-121, fot. 180-186
182 ludowa rzeźba Matki Boskiej z Dzieciątkiem
183 fragment dekoracji ambony (1725 r.)
185 prospekt organowy (ok. 1780 r.)
186 ołtarz główny (2. poł. XVII w.)

KRAJENKA

Kościół pw. św. Mikołaja i Anny; str. 122-125, fot. 187-191
190 widok na kaplicę boczną

KROBIA

Kościół pw. św. Mikołaja; str. 126-129, fot. 192-197
193 kamienna płyta nagrobna Baltazara Czackiego (zmarłego w 1602 r.)
195 późnorenansowy tron biskupi (ok. 1630 r.)
197 ambona (2. poł. XVIII w.)

KROTOSZYN

Kościół pw. św. Piotra i Pawła; str. 130-131, fot. 198-200

KRÓLIKÓW

Kościół pw. św. Michała; str. 132-133, fot. 201-202

KRZYŻOWNIKI

Kościół pw. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny; str. 134-137, fot. 203-210
206 obraz św. Jana Nepomucena (2. poł. XVIII w.) z ołtarza bocznego
207 prospekt organowy (2. poł. XVIII w.)
210 gotycka rzeźba Matki Boskiej z Dzieciątkiem (ok. 1400 r.) w ołtarzu głównym

KWILCZ

Kościół pw. św. Michała Archanioła; str. 138-139, fot. 211-214
213 portret nagrobkowy Adama (?) Kwileckiego (koniec XVIII w.)
214 portret nagrobkowy Jana Kwileckiego, zmarłego w 1789 r.

ŁĄD

Kościół pw. Najświętszej Marii Panny i św. Mikołaja; str. 140-145, fot. 215-220
217 prezbiterium, po bokach stalle (ok. 1680 r.) wykonane przez cystersa Adriana
218 prospekt organowy (1732 r.)
219 fragment kopuły z polichromią (1730-32 r.) Jerzego Wilhelma Neunhertza

ŁĄDEK

Kościół pw. św. Mikołaja; str. 146-147, fot. 221-223
222 obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem (ok. poł. XVII w.) w ołtarzu bocznym

LESZNO

Kościół pw. św. Mikołaja; str. 148-153, fot. 224-228
225 nawa boczna i ołtarz barokowo-regencyjny (przed 1719 r.) z rzeźbą św. Michała Archanioła
227 rzeźba św. Jana Nepomucena (pocz. XVIII w.)
228 nagrobek biskupa Bogusława Leszczyńskiego (ok. 1707-09 r.)

Kościół pw. Świętego Krzyża; str. 154-155, fot. 229-232

LUBASZ

Kościół pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny; str. 156-159
235 obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem (XVI w.) w ołtarzu głównym
237 fragment ambony (ok. 1760 r.)

LUBIŃ

Kościół pw. Narodzenia Najświętszej Panny Marii; str. 160-165, fot. 239-246
240 prawy ołtarz boczny przy tęczycy (2. poł. XVIII w.)
243 polichromia sklepienia kaplicy św. Benedykta (1. poł. XVIII w.)
244 polichromia sklepienia kaplicy Matki Boskiej Różańcowej (1. poł. XVIII w.)
245 polichromia sklepienia prezbiterium (1. poł. XVIII w.)
246 stalle (ok. 1730-38)

LWÓWEK

Kościół pw. Świętego Krzyża; str. 166-167, fot. 247-250

ŁOPIENNO

Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Panny Marii; str. 168-169, fot. 251-254
254 epitafium Władysława Skoroszewskiego (zmarłego w 1683 r.)

MANIECZKI

Kaplica; str. 170-171, fot. 255-258
257 tablica fundacyjna (1786 r.)
258 fragment ambony (2. poł. XVIII w.)

MARGONIN

Kościół pw. św. Wojciecha; str. 172-175, fot. 259-264
263 napis fundacyjny (1755 r.)

MIEJSKA GÓRKA

Kościół pw. Świętego Krzyża; str. 176-179, fot. 265-271
267 epitafium Mikołaja Swinarskiego (4. ćw. XVIII w.)
268 ambona (ok. 1745 r.)
270-271 medaliony (ok. poł. XVIII w.) na sklepieniach kościoła dolnego

MIESZKÓW

Kościół pw. św. Wawrzyńca; str. 180-181, fot. 272-275

- 167 Side altar (2nd half of the 18th c.) with
The Portiuncula Indulgence received by
St. Francis painting

KOŁO

- Church of the Visitation of the Virgin Mary; pp.
108-111, photos 168-173
170 Late Renaissance tombstone of Stanisław
Ruszkowski (d. 1597)
171 Fragment of the main altar (4th quarter
of the 18th c.)

KONIN

- Church of St. Maria Magdalene; pp. 112-113, photos
174-176

KOPASZEWO

- Chapel of the Mother of God of Snow; pp. 114-115,
photos 177-179
179 Thanksgiving votive candles by the main altar

KOŹMIN WIELKOPOLSKI

- Church of St. Stanislaus the Bishop and Martyr; pp.
114-121, photos 180-186
182 Folk sculpture of the Mother of God with
Child
183 Fragment of the ornamentation of the pulpit
(1725)
185 Organs (about 1780)
186 Main altar (2nd half of the 17th c.)

KRAJENKA

- Church of St. Nicholas and St. Ann; pp. 122-125,
photos 187-191
190 View of the side chapel

KROBIA

- St. Nicholas Church; pp. 126-129, photos 192-197
193 Stone tombstone of Balthazar Czacki
(d. 1602)
195 Late Renaissance bishop's throne (about
1630)
197 Pulpit (2nd half of the 18th c.)

KROTOSZYN

- Church of St. Peter and St. Paul; pp. 130-131, photos
198-200

KRÓLIKÓW

- St. Michael's Church; pp. 132-133, photos 201-202

KRZYŻOWNIKI

- Church of the Visitation of the Virgin Mary; pp.
134-137, photo 203-210
206 Painting of St. John Nepomucene (2nd half
of the 18th c.) in the side altar
207 Organ (2nd half of the 18th c.)
210 Gothic sculpture of the Mother of God with
Child (about 1400) in the main altar

KWILCZ

- Church of St. Michael the Archangel; pp. 138-139,
photos 211-214

- 213 Tombstone portrait of Adam (?) Kwilecki (end
of the 18th c.)
214 Tombstone portrait of Jan Kwilecki (d. 1789)

ŁĄD

- Church of the Virgin Mary and St. Nicholas; pp.
140-145, photos 215-220
217 Presbytery, stalls on the sides (about 1680)
made by Adrian, a Cistercian monk
218 Organ (1732)
219 Fragment of the dome with polychrome
(1730-32) by George Wilhelm Neunhertz

ŁĄDEK

- St. Nicholas Church; pp. 146-147, photos 221-223
222 Icon of the Mother of God with Child (about
mid 17th c.) in the side altar

LESZNO

- St. Nicholas Church; pp. 148-153, photos 224-228
225 Aisle and Baroque-Regency altar (before 1719)
with the sculpture of St. Michael the Archangel
227 Sculpture of St. John Nepomucene (beginning
of the 18th c.)
228 Tombstone of Bishop Bogusław Leszczyński
(about 1707-09)

- St. Cross Church; pp. 154-155, photos 229-232

LUBASZ

- Church of the Birth of the Virgin Mary; pp. 156-159
235 Icon of the Mother of God with Child (16th c.)
in the main altar
237 Fragment of the pulpit (about 1760)

LUBIŃ

- Church of the Birth of the Virgin Mary; pp. 160-165,
photos 239-246
240 The right side altar by the rainbow (2nd half
of the 18th c.)
243 Polychrome of the vault of St. Benedict's
chapel (1st half of the 18th c.)
244 Polychrome of the vault of the Chapel
of the Mother of God of Rosary (1st half
of the 18th c.)
245 Polychrome of the vault of the presbytery
(1st half of the 18th c.)
246 Stalls (about 1730-38)

LWÓWEK

- St. Cross Church; pp. 166-167, photos 247-250

ŁOPIENNO

- Church of the Assumption of the Virgin Mary; pp.
168-169, photos 251-254
254 Epitaph of Władysław Skoroszewski (d. 1683)

MANIECZKI

- A chapel; pp. 170-171, photos 255-258
257 Foundation plaque (1786)
258 Fragment of the pulpit (2nd half of the 18th c.)

MARGONIN

- St. Adalbert's Church; pp. 172-175, photos 259-264



- 274 fragment ambony (2. poł. XVIII w.)
275 fragment chrzcielnicy (2. poł. XVIII w.)

OBRA

- Kościół pw. Najświętszej Marii Panny i św. Jakuba; str. 182-185, fot. 276-281
278 zwieńczenie stali (2. poł. XVIII w.)

OBRZYCKO

- Kościół pw. śś. Apostołów Piotra i Pawła; str. 186-187, fot. 282-284
283 fragment nagrobka biskupa Ignacego Raczyńskiego (poł. XIX w.)

ODOLANÓW

- Kościół pw. św. Marcina; str. 188-189, fot. 285-288
287 kartusz (1794 r.) nad wejściem do kościoła
288 ołtarz (koniec XVIII w.) w kaplicy

OŁOBOK

- Kościół pw. św. Jana Ewangelisty; str. 190-195, fot. 289-294
290 obraz Matki Boskiej (XVII w.) w ołtarzu bocznym
293 balustrada chóru muzycznego (1782-90 r.)
294 łoża ksieni Brygidy Gorzeńskiej (1782-90 r.)

OSIECZNA

- Kościół pw. św. Walentego; str. 196-199, fot. 295-299
297 ołtarz boczny z obrazem Matki Boskiej Bolesnej (1. poł. XVII w.)
298 portret trumienny Jana Opalińskiego (?), zmarłego w 1684 r.
299 portret trumienny Józefa Skoroszewskiego, zmarłego w 1758 r.

OSTRZESZÓW

- Kościół pw. św. Michała Archanioła; str. 200-203, fot. 300-304
303 fragment polichromii (1740 r.) sklepienia prezbiterium
304 fragment polichromii (1740 r.) sklepienia nawy

OWIŃSKA

- Kościół pw. św. Jana Chrzciciela; str. 204-207, fot. 305-308
307 fragment polichromii (1729-30 r.) kopuły
308 ołtarz boczny (ok. 1728-30 r.) z obrazem Wizji św. Bernarda

PARKOWO

- Kościół pw. Najświętszej Marii Panny Królowej i św. Małgorzaty; str. 208-209, fot. 309-311

PAWŁOWICE

- Kościół pw. Najświętszej Marii Panny Śnieżnej; str. 210-211, fot. 312-315
314 ołtarz boczny z obrazem Matki Boskiej Śnieżnej (1. ćw. XVII w.)

PNIEWY

- Kościół pw. Świętego Ducha; str. 212-213, fot. 316-318

- 318 ołtarz główny (ok. 1785 r.) z obrazem Zesłania Ducha Świętego (ok. poł. XVII w.)

POGORZELA

- Kościół pw. św. Michała Archanioła; str. 214-217, fot. 319-324
322 ołtarz boczny (1780-85 r.)

POŁAJEWO

- Kościół pw. św. Michała Archanioła; str. 218-219, fot. 325-328
328 środkowa część renesansowego tryptyku (1572 r.)

POZNAŃ

- Kościół pw. św. Franciszka Serafickiego; str. 220-223, fot. 329-333
Kościół pw. św. Antoniego Padewskiego; str. 224-229, fot. 334-339
335 obraz Matki Boskiej w Cudy Wielmożnej – Pani Poznania (XIX w.)
338 kopuła kaplicy św. Franciszka (1757 r.)
339 ambona (1732-33 r.)

- Kościół pw. św. Stanisława Biskupa; str. 230-235, fot. 340-346

- 341 ołtarz boczny (1735 r.) z obrazem św. Ignacego Loyoli

- 342 prezbiterium z ołtarzem głównym (1727-32 r.)

- 343 prospekt organowy (1875 r.)

- 345 malowidło (1701 r.) Karola Dankwerta na sklepieniu transeptu

- Kościół pw. św. Kazimierza; str. 236-237, fot. 347-352

- 348 obraz Matki Boskiej z ołtarza bocznego (1753 r.)

- 351 ambona (ok. 1752 r.)

- 352 zwieńczenie ołtarza głównego (1752 r.)

- Kościół pw. św. Józefa; str. 238-239, fot. 353-355

- 355 ambona (pocz. XVIII w.) przeniesiona z dawnego kościoła ewangelickiego w Obrzycku, z rzeźbami (1. poł. XVIII w.) z dawnego kościoła ewangelickiego z Maciejowej

- Kościół pw. Najświętszej Krwi Pana Jezusa; str. 240-243, fot. 356-360

- 358 zwieńczenie ołtarza głównego (2. ćw. XVIII w.)

- 359 fragment ambony (2. ćw. XVIII w.)

- 360 sklepienie z malowidłami (1735 r.) Adama Swacha, zrekonstruowanymi w 2000 r.

- Kościół pw. św. Michała Archanioła; str. 244-245, fot. 361-364

PRZEMĘT

- Kościół pw. św. Jana Chrzciciela; str. 246-251, fot. 365-369

- 366 ołtarz główny (koniec XVII w.)

- 368 stalle (1. ćw. XVIII w.)

- 369 fragment polichromii (koniec XVII w.) sklepienia transeptu



- 263 Foundation inscription (1755)
- MIEJSKA GÓRKA**
- St. Cross Church; pp. 176-179, photos 265-271
- 267 Epitaph of Mikołaj Swinarski (4th quarter of the 18th c.)
- 268 Pulpit (about 1745)
- 270-271 Medallions (about mid 18th c.) on the vaults of the lower church
- MIESZKÓW**
- St. Lawrence Church; pp. 180-181, photos 272-275
- 274 Fragment of the pulpit (2nd half of the 18th c.)
- 275 Fragment of the baptismal font (2nd half of the 18th c.)
- OBRA**
- Church of the Most Holy Virgin Mary and St. James; pp. 182-185, photos 276-281
- 278 The finial of the stall (2nd half of the 18th c.)
- OBRZYCKO**
- Church of St. Peter and Paul the Apostles; pp. 186-187, photos 282-284
- 283 Fragment of the tombstone of Bishop Ignacy Raczyński (mid 19th c.)
- ODOLANÓW**
- St. Martin's Church; pp. 188-189, photos 285-288
- 287 Cartouche (1794) over the church entrance
- 288 Altar (end of the 18th c.) in the chapel
- OŁOBOK**
- Church of St. John the Evangelist; pp. 190-195, photos 289-294
- 290 Icon of the Mother of God (17th c.) in the side altar
- 293 Balustrade of the musical choir (1782-90)
- 294 Loge of Prioress Brygida Gorzeńska (1782-90)
- OSIECZNA**
- St. Valentine's Church; pp. 196-199, photos 295-299
- 297 Side altar with the icon of the Mother of God in Pain (1st half of the 17th c.)
- 298 Coffin portrait of Jan Opaliński (?) (d. 1684)
- 299 Coffin portraits of Józef Skoroszewski (d. 1758)
- OSTRZESZÓW**
- Church of St. Michael the Archangel; pp. 200-203, photos 300-304
- 303 Fragment of the polychrome (1740) on the presbytery vault
- 304 Fragment of the polychrome (1740) on the nave vault
- OWIŃSKA**
- Church of St. John the Baptist; pp. 204-207, photos 305-308
- 307 Fragment of the polychrome on the dome
- 308 Side altar (about 1728-30) with the painting of *St. Bernard's Vision*

- PARKOWO**
- Church of the Most Holy Virgin Mary the Queen and St. Margaret; pp. 208-209, photos 309-311
- PAWŁOWICE**
- Church of the Virgin Mary of Snow; pp. 210-211, photos 312-315
- 314 Side altar with the icon of the Mother of God of Snow (1st quarter of the 17th c.)
- PNIEWY**
- Church of the Holy Spirit; pp. 212-213, photos 316-318
- 318 Main altar (about 1785) with *The Descent of the Holy Spirit* painting (about mid 17th c.)
- POGORZELA**
- Church of St. Michael the Archangel; pp. 214-217, photos 319-324
- 322 Side altar (1780-85)
- POŁAJEWO**
- Church of St. Michael the Archangel; pp. 218-219, photos 325-328
- 328 The central part of the Renaissance triptych (1572)
- POZNAŃ**
- Church of St. Franciszek Seraficki; pp. 220-223, photos 329-333
- Church of St. Antoni Padewski (Anthony of Padua); pp. 224-229, photos 334-339
- 335 Icon of the Mother of God of Miracles – the Lady of Poznań (19th c.)
- 338 Dome of St. Francis Chapel (1757)
- 339 Pulpit (1732-33)
- Church of St. Stanislaus the Bishop; pp. 230-235, photos 340-346
- 341 Side altar (1735) with the painting of St. Ignatius Loyola
- 342 Presbytery with the main altar (1727-32)
- 343 Organ (1875)
- 345 Painting by Karol Dankwert (1701) on the transept dome
- St. Casimir's Church; pp. 236-237, photos 347-352
- 348 Icon of the Mother of God in the side altar (1753)
- 351 Pulpit (about 1752)
- 352 Finial of the main altar (2nd half of the 18th c.)
- St. Joseph's Church; pp. 238-239, photos 353-355
- 355 Pulpit (beginning of the 18th c.) moved from the former Evangelical church in Obrzycko with the sculptures (1st half of the 18th c.) from the former Evangelical church in Maciejowa
- Church of the Most Holy Blood of Jesus; pp. 240-243, photos 356-360
- 358 Finial of the main altar (2nd quarter of the 18th c.)
- 359 Fragment of the pulpit (2nd quarter of the 18th c.)
- 360 Vault with paintings by Adam Swach (1735), reconstructed in 2000

PYZDRY

- Kościół pw. Ścięcia Głowy św. Jana Chrzciciela; str. 252-255, fot. 370-373
372 kaplica Matki Boskiej (XVII w.)
373 krata (koniec XVII w.) zamykająca wejście do kaplicy Matki Boskiej

RACOT

- Kościół pw. św. Stanisława Kostki i Jerzego; str. 256-257, fot. 374-375

RADLIN

- Kościół pw. św. Walentego; str. 258-259, fot. 376-378
377 ambona (ok. poł. XVII w.)

RAWICZ

- Kościół pw. św. Andrzeja Apostoła; str. 260-263, fot. 379-384
381 obraz Matki Boskiej Szkaplerznej (ok. poł. XVII w.) w sukience srebrnej (pocz. XVIII w.) w ołtarzu kaplicy
383 portret trumienny Stanisława Wyskoty Zakrzewskiego, zmarłego w 1708 r., z tarczami herbowymi

ROŻNOWO

- Kościół pw. św. Katarzyny; str. 264-265, fot. 385-387

RYDZYNA

- Kościół pw. św. Stanisława Biskupa; str. 266-269, fot. 388-392
390 kartusz fundacyjny (1786 r.)
392 prospekt organowy (poł. XVIII w.)

SIEDLEC

- Kościół pw. św. Mikołaja; str. 270-271, fot. 393-395

SKRZATUSZ

- Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny; str. 272-277, fot. 396-402
397 portrety trumienny (XVII w.) okolicznej szlachty
400-401 fragmenty ołtarzy bocznych (przełom XVII i XVIII w.)
402 prospekt organowy (przełom XVII i XVIII w.)

STARY BIAŁCZ

- Kościół pw. Wszystkich Świętych; str. 278-279, fot. 403-406
405 obraz Matki Boskiej Bolesnej w sukience srebrnej (3. ćw. XVIII w.)
406 fragment polichromii (ok. 1726 r.) sklepienia nawy

SZAMOTUŁY

- Kościół pw. Świętego Krzyża; str. 280-281, fot. 407-410
409 obraz Anioła Stróża (2. ćw. XVII w.) w prezbiterium
410 malowidła (pocz. XVIII w.) Adama Swacha na kopule kaplicy

ŚREM

- Kościół pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny; str. 282-283, fot. 411-413
413 ołtarz główny (3. ćw. XVIII w.) z obrazem Adoracji Matki Boskiej
Kościół pw. św. Ignacego Loyoli; str. 284-287, fot. 414-418
415 fragment balustrady chóru muzycznego (koniec XVIII w.)
418 fragment polichromii (koniec XVIII w.) nawy głównej

ŚWIĘCIECHOWA

- Kościół pw. św. Jakuba Większego Apostoła; str. 288-291, fot. 419-424
420 obraz Matki Boskiej Szkaplerznej (koniec XVII w.) w ołtarzu głównym
422 fragment polichromii (ok. poł. XVIII w.) na sklepieniu kaplicy
423 prospekt organowy (2. ćw. XVIII w.)
424 ambona (2. ćw. XVIII w.)

TRZEMESZNO

- Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny; str. 292-295, fot. 425-429
427 rzeźba leżącego św. Wojciecha (2. poł. XVIII w.) pod mensą ołtarzową
429 kopuła z dekoracjami i malowidłami (4. ćw. XVIII w.), zrekonstruowanymi w latach 1955-58

TURSKO

- Kościół pw. św. Andrzeja Apostoła; str. 296-297, fot. 430-432
432 ludowy drzeworyt Matki Boskiej Turkiej (2. poł. XVIII w.) w sukience srebrnej (1767 r.) w ołtarzu głównym

WĄGROWIEC

- Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny; str. 298-301, fot. 433-437
437 stalle (XVIII w.)

WIELEŃ

- Kościół pw. Wniebowzięcia Matki Boskiej i św. Michała; str. 302-305, fot. 438-442
440 sarkofag Jana Sztemberka Kostki, zmarłego w 1624 r., dzieło Jakuba Kanadeja
441 fragment polichromii (1. ćw. XVIII w.) sklepienia nawy
442 ambona (ok. 1640 r.)

WIELEŃ ZAOBRZAŃSKI

- Kościół pw. Nawiedzenia Najświętszej Panny Marii; str. 306-309, fot. 443-448
445 gotycka figura Matki Boskiej z Dzieciątkiem (2. poł. XV w.) w ołtarzu głównym
446 fragment polichromii (poł. XVIII w.) w kaplicy

WINNA GÓRA

- Kościół pw. św. Michała Archanioła; str. 310-311, fot. 449-452

Church of St. Michael the Archangel; pp. 244-245, photos 361-364

PRZEMĘT

Church of St. John the Baptist; pp. 246-251, photos 365-369

366 Main altar (end of the 17th c.)

368 Stalls (1st quarter of the 18th c.)

369 Fragment of the polychrome (end of the 17th c.) of the transept vault

PYZDRY

Church of the Beheading of St. John the Baptist; pp. 252-255, photos 370-373

372 Chapel of the Mother of God (17th c.)

373 Wrought-iron gate (17th c.) in the entrance to the chapel of the Mother of God

RACOT

Church of St. Stanislaus Kostka and St. George; pp. 256-257, photos 374-375

RADLIN

St. Valentine's Church; pp. 258-259, photos 376-378

377 Pulpit (about mid 17th c.)

RAWICZ

Church of St. Andrew the Apostle; pp. 260-263, photos 379-384

381 Icon of the Mother of God of Scapular (about mid 17th c.) in a silver dress (beginning of the 18th c.) in the chapel altar

383 Coffin portrait of Stanisław Wyskota Zakrzewski (d. 1708) with shields

ROŻNOWO

St. Catherine's Church; pp. 264-265, photos 385-387

RYDZYNA

Church of St. Stanislaus the Bishop; pp. 266-269, photos 388-392

390 Foundation cartouche (1786)

392 Organ (mid 18th c.)

SIEDLEC

St. Nicholas' Church; pp. 270-271, photos 393-395

SKRZATUSZ

Church of the Assumption of the Virgin Mary; pp. 272-277, photos 396-402

397 Coffin portraits (17th c.) of the local nobility

400-401 Fragments of side altars (turn of the 17th c.)

STARY BIAŁCZ

Church of All Saints; pp. 278-279, photos 403-406

405 Icon of the Mother of God in Pain in a silver dress (3rd quarter of the 18th c.)

406 Fragment of the polychrome (about 1726) on the vault over the nave

SZAMOTULY

St. Cross Church; pp. 280-281, photos 407-410

409 Painting of the Guardian Angel (2nd quarter of the 17th c.) in the presbytery

410 Paintings by Adam Swach on the chapel dome (beginning of the 18th c.)

ŚREM

Church of the Birth of the Virgin Mary; pp. 282-283, photos 411-413

413 Main altar (3rd quarter of the 18th c.) with the painting of the Adoration of the Mother of God

Church of St. Ignatius of Loyola; pp. 284-287, photos 414-418

415 Fragments of the balustrade of the musical choir (end of the 18th c.)

418 Fragment of the polychrome of the main nave (end of the 18th c.)

ŚWIĘCIECHOWA

Church of St. James, the Greater Apostle; pp. 288-291, photos 419-424

420 Icon of the Mother of God of Scapular in Pain (end of the 17th c.) in the main altar

422 Fragment of the polychrome on the chapel vault (about mid 18th c.)

423 Organ (2nd quarter of the 18th c.)

424 Pulpit (2nd quarter of the 18th c.)

TRZEMESZNO

Church of the Assumption of the Virgin Mary; pp. 292-295, photos 425-429

427 Sculpture of St. Adalbert (2nd quarter of the 18th c.) under the altar tabletop (mensa)

TURSKO

Church of St. Andrew the Apostle; pp. 296-297, photos 430-432

432 Folk wood engraving of the Mother of God of Turcko (2nd half of the 18th c.) in a silver dress (1767) in the main altar

WĄGROWIEC

Church of the Assumption of the Virgin Mary; pp. 298-301, photos 433-437

437 Stalls (18th c.)

WIELEŃ

Church of the Assumption of the Mother of God and St. Michael; pp. 302-305, photos 438-442

440 Sarcophagus of Jan Sztemberk Kostka (d. 1624), the work of Jakub Kanadeja

441 Fragment of the polychrome (1st quarter of the 18th c.) on the nave vault

442 Pulpit (about 1640)

WIELEŃ ZAOBRZAŃSKI

Church of the Visitation of the Virgin Mary; pp. 306-309, photos 443-448

445 Gothic figure of the Mother of God with Child (2nd half of the 15th c.) in the main altar

446 Fragment of the polychrome (mid 18th c.) in the chapel



452 grobowiec gen. Jana Henryka Dąbrowskiego
(1863 r.)

WŁOSZAKOWICE

Kościół pw. Świętej Trójcy; str. 312-315, fot. 453-457

456 rzeźba św. Pawła z ołtarza głównego (1643 r.)

457 rzeźba św. Piotra z ołtarza głównego (1643 r.)

WOLSZTYN

Kościół pw. Najświętszej Marii Panny Niepokalanie
Poczętej; str. 316-319, fot. 458-462

460 chrzcielnica (ok. 1780-87 r.)

461 obraz Matki Boskiej Różańcowej (XVIII w.)
w ołtarzu bocznym

462 ołtarz główny (ok. 1780-87 r.)

WOŹNIKI

Kościół pw. św. Franciszka; str. 320-321, fot. 463-
-465

WRONKI

Kościół pw. Zwiastowania Najświętszej Marii Panny;
str. 322-323, fot. 466-467

WYSOKA

Kościół pw. Najświętszej Marii Panny Różańcowej; str.
324-327, fot. 468-472

471-472 fragmenty ołtarza bocznego (1. poł. XVII w.)

ZAGÓRÓW

Kościół pw. św. Piotra i Pawła; str. 328-329, fot.
473-476

ZBĄSZYŃ

Kościół pw. Najświętszej Maryi Panny Wniebowziętej;
str. 330-333, fot. 477-482

479 portrety Edwarda Garczyńskiego i jego żony
Katarzyny w portalu wiodącym do zakrystii
(1779 r.)

481 fragment barokowo-klasycystycznego nagrobka
Zofii Garczyńskiej (ok. 1780-90 r.)

482 obraz Matki Boskiej Różańcowej (1. poł.
XVII w.) w ołtarzu głównym

ZDUNY

Kościół pw. św. Jana Chrzciciela; str. 334-335, fot.
483-486

485 ołtarz w nawie (2. poł. XVIII w.)

486 ołtarz w kaplicy (ok. 1733 r.)

ZŁOTÓW

Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny;
str. 336-339, fot. 487-490

489 ambona (2. poł. XVII w.)

ŻERKÓW

Kościół pw. św. Stanisława; 340-341, fot. 491-494

492 fragment sklepienia prezbiterium
z malowidłami Adama Swacha (1. ćw. XVIII w.)

494 ambona (pocz. XVIII w.)

ŻYTOWIECKO

Kościół pw. św. Stanisława Biskupa; str. 342-343, fot.
495-498

496 zwieńczenie ołtarza głównego (1781 r.)

498 prospekt organowy (4. ćw. XVIII w.)

WINNA GÓRA

Church of St. Michael the Archangel; pp. 310-311,
photos 449-452

452 Tomb of General Jan Henryk Dąbrowski
(1863)

WŁOSZAKOWICE

St. Trinity Church; pp. 312-315, photos 453-457

456 Sculpture of St. Paul from the main altar
(1643)

457 Sculpture of St. Peter from the main altar
(1643)

WOLSZTYN

Church of the Virgin Mary Immaculately Conceived;

pp. 316-319, photos 458-462

460 Baptismal font (about 1780-87)

461 Icon of the Mother of God of Rosary (18th c.)
in the side altar

462 Main altar (about 1780-87)

WOŹNIKI

Church of St. Francis; pp. 320-321, photos 463-465

WRONKI

Church of the Annunciation of the Virgin Mary; pp.
322-323, photos 466-467

WYSOKA

Church of the Most Holy Virgin Mary of the Rosary;
pp. 324-327, photos 468-472

471-472 Fragment of the side altar (1st half of the 17th c.)

ZAGÓRÓW

Church of St. Peter and St. Paul; pp. 328-329, photos
473-476

ZBĄSZYŃ

Church of the Most Holy Virgin Mary Assumed into
Heaven; pp. 330-333, photos 477-482

479 Portraits of Edward Garczyński and his wife
Katarzyna in the portal leading to the sacristy
(1779)

481 Fragment of the Baroque-classicistic
tombstone of Zofia Garczyńska (about
1780-90)

482 Icon of the Mother of God of Rosary (1st half
of the 17th c.) in the main altar

ZDUNY

Church of St. John the Baptist; pp. 334-335, photos
483-486

485 Altar in the nave (2nd half of the 18th c.)

486 Altar in the chapel (about 1733)

ZŁOTÓW

Church of the Assumption of the Virgin Mary; pp.
336-339, photos 487-490

489 Pulpit (2nd half of the 17th c.)

ŻERKÓW

St. Stanislaus' Church; pp. 340-341, photos 491-494

492 Fragment of the vault in the presbytery with
paintings by Adam Swach (1st quarter
of the 18th c.)

494 Pulpit (beginning of the 18th c.)

ŻYTOWIECKO

St. Stanislaus' Church; pp. 342-343, photos 495-498

496 Finial of the main altar (1781)

498 Organ (4th quarter of the 18th c.)



ROZMIESZCZENIE KOŚCIOŁÓW BAROKOWYCH W WIELKOPOLSCE



G GNEZNO miasta powiatowe
 G G inne miastowice
 K kościół barokowy

0 10 20 30 40 km

KOMITET REDAKCYJNY BIBLIOTEKI „KRONIKI WIELKOPOLSKI”

*Lena Bednarska (przewodnicząca), Przemysław Hauser, Krzysztof Kasprzak,
Tomasz Naganowski, Marek Ziółkowski*

Recenzent

Zofia Kurzawa

Redaktor prowadzący

Mariusz Grzebalski

Korekta

Natalia Słomińska

Wykreślenie mapy

Radosław Przebitkowski

© Wydawnictwo Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej
i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu
Poznań 2006

ISBN 83-87816-94-9

Wydawca

Wydawnictwo Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej
i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu
60-819 Poznań, ul. Prusa 3
tel. (61) 664 08 75
e-mail: wydawnictwo@wbp.poznan.pl
<http://www.wbp.poznan.pl>

Wydanie I

Łamanie

Michał Pawlak, perfekto sp.j.
ul. Grodziska 11, 60-363 Poznań
tel. 061 867 12 67
e-mail: dtp@perfekt.pl
<http://dtp.perfekt.pl>

Druk i oprawa
Poznańskie Zakłady Graficzne SA

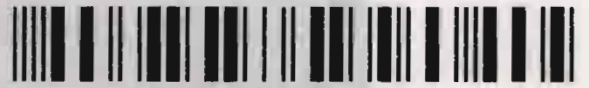


Baroque – one of the great European trends in culture – originated in the second half of the 16th c. in Italy. The decisions of the Trident Council, which was in session from 1545 to 1563 (with interruptions), contributed to the great spiritual revival of the Church and set the main directions of the struggle against reformatory movements. Builders of churches also had to respond to the new architectural principles, which were formulated as early as 1572 by the Archbishop of Milan, Carlo Borromeo (later known as St. Charles Borromeus), who believed that the architecture of the house of God should reinforce the effects of religious ceremony with its dignity and expression of form. Consequently, interiors should be spacious, their layout should be subordinated to the great altar, the façades should be impressive, decorated with figures of saints, and the structure of the church should dominate over the surroundings.

Baroque was the dominant style in Europe for more or less two hundred years. It did not develop evenly in all the territories. The most impressive Baroque buildings (and also most of them) were built in Catholic countries, mainly in Italy, Spain, Portugal and Poland; later also in France, Austria and some German-speaking countries, mainly in Bavaria. Baroque was less popular in protestant countries. As the only of the European styles it reached Central and South America together with colonial conquests. It is assumed that Baroque ended around 1770. But in many countries, particularly in areas far from the main centres of culture, Baroque buildings were also built later. On Polish lands Baroque sacral buildings were erected until the end of the 18th c.

PUBLICZNA W POZNANIU

N - 130688



000-130688-00-0

WOJEWÓDZKA
BIBLIOTEKA PUBLICZNA
I CENTRUM ANIMACJI KULTURY
W POZNANIU



culture.pl



ISBN 83-87816-94-9



9 788387 816940